Andris Kolbergas

TRIJŲ DIENŲ KRIMINALINĖ BYLA

Drąsiųjų keliai Nr.137

ANDRIS KOLBERGAS

TRIJŲ DIENŲ KRIMINALINĖ BYLA

Romanas

Iš latvių kalbos vertė
LAIMONAS RADZINIS

VAGA
VILNIUS
1982

84 Latv
Ko-121

Andris Kolbergs
KRIMINĀLLIETA TRIJĀM DIENĀM
Rīga, „Liesma", 1977

K $\frac{70803—250}{M\ 852(10)—82}$ 259—82 4803010200

© „Liesma", 1977
© Vertimas į lietuvių kalbą, leidykla „Vaga", 1982

Namą dar prieš ketvirtį amžiaus pradėjo statyti Liudvigo tėvas. Tada, tuoj po karo, privatininkams sklypai nebuvo skirstomi taip kaip dabar — šeši šimtai kvadratinių metrų ir nė colio daugiau. Tada žmogus apsižiūrėdavo vietą, sklypo kampuose įkaldavo kuolus su fanerinėm lentelėm ir cheminiu pieštuku užrašydavo: „Kalninis", „Kiaukis" arba „Strapcukanas", ir reikalas baigtas. Beveik baigtas, nes formalumus vykdomuosiuose komitetuose atlikdavo greitai — nelabai kas norėdavo tų sklypų. Bet Duoniai, esantys maždaug dvidešimt kilometrų nuo Rygos, atrodė beveik taip toli kaip dabar Tukumas arba Lygatnė, ir norinčių žemės čia visai neatsirasdavo. Kai už sklypus reikėdavo mokėti skambančiais latais, žmonės šykštavo ir taupė, kad tik nusipirkus, bet kai žemę ėmė dalyti nemokamai, nebeatsirado, kas ima,— nebeatrodė, kad žemė didelė vertybė. Taip, tuos rėžius kitapus VEF'o, tuos dar būtų galima imti, ten žemė juoda ir riebi, o kam reikalingas Duonių baltas smėlis? Ten tau neaugs nei bulvė, nei morka, nei burokas, nebent tiktai šparagai derėtų, bet ir jiems reikėtų tempti vežimus mėšlo. Ir kaip dar į tuos Duonius nusikasti? Šitokia tolybė! Šeštuoju tramvajumi būdavo važiuojama iki galo — bet tas klibėjo vienais bėgiais ir beveik kiekvienos stotelės atšakoje laukdavo, kol pravažiuos priešais atriedantis tramvajus,— ir dar pusantros valandos garlaiviu. Vasarą — garlaiviu, o žiemą? Su pačiūžom? Ačiū už malonumą! Taigi — ačiū už Duonius! Nėra kvailių!

Liudvigo tėvas turėjo seną „Moskvičių", kuris savo žydinčioj jaunystėj riedėjo perpus lėčiau už dabartinius „Žigulius", bet kuriam sprindžio gilumo purvo sluoksnis buvo dar visai tinkamas važiuoti kelias. Jis augino sūnelį, kuris dienas leisdavo, piešdamas kreida ant šaligatvių asfalto „klases", šokinėdavo ir vis sprukdavo nuo kiemsargio, nes anam tuos kvadratus tekdavo nuvalyti. Be to, jis turėjo sirguliuojančią žmoną, kolektyvinį sodą prie hipodromo, kur laisvu laiku skiepydavo įvairias obelų rūšis, nors obuolius apylinkės berniūkščiai nuplėšdavo dar neprinokusius, žalius, turėjo jis meškerių ir plaukiojančių ūdų, nemėgo žmonių sambūrio ir jautė būtinybę būti kuo arčiau gamtos. Tą būtinybę paprastai jaučia visi kaimie-

čiai, nors, persikraustę į didmiesčius, jie, atrodo, ten prigyja ir, palyginti su kitais, gerai uždirba. Tačiau į Duonius ir jis išvažiavo tiktai juokais — vis dėlto pragariškas nuotolis! Bet kartą žmogus juk gali pakeliauti! Gofruotos skardos dujokaukės dėžę jis prisipylė muilo akmens — tikėjosi išmainyti kelionėje į lašinius ar kiaušinius — ir išvažiavo.

Kelias atsišakojo nuo plento ir buvo vos matomas, bjaurus. Kaip reta, bjaurus. Smėlis ir pušų šaknys. Vėliau Liudvigo tėvas sužinojo, kad tuo keliu automobiliais tikriausiai niekas niekad nevažinėdavo, nes jis ėjo į nuošalią kaimo sodybą, kur gyveno du vieniši senukai ir turėjo tik arklį. Kai pūsdavo rytys, skambiais vakarais galėjai girdėti jį žvengiant, ir todėl Liudvigo tėvas savo bendradarbiams taip nupasakojo būsimo namo vietą:

— Kaimynai netoli, kartais girdėti, kaip žvengia jų arklys.

Kelias buvo toks bjaurus, kad „Moskvičius" seniai būtų apsisukęs atgal į miestą, jei tik būtų atsiradusi pakankamai plati vieta. Nuvažiavus beveik kilometrą, miškas netikėtai baigėsi ir automobilis išriedėjo į ežero pakrantės žalią pievelę.

Baltas baltas priekyje plytėjo Baltežeris su balto smėlio dugnu. Ir mėlynas mėlynas dangus, be jokio dūmelio. Berniukas nulėkė prie vandens ir pradėjo rinkti išmestas į krantą kriaukleles.

— Reikėtų išsimaudyti,— pasakė tėvas, žiūrėdamas į ežerą.

Gerokai nuo kranto sausom viršūnėm šiureno tankiai suaugusios nendrės. Jis matė, kad akivaruose tarp nendrių pačiame vandens paviršiuje žaidžia raudės, uodegom keldamos vandens verpetus.

Jis nusivilko marškinius ir nusimovė kelnes, nusiavė sandalus, tada, valandėlę padvejojęs, numetė ir glaudes ant žolės ir nuogas ėmė bristi į ežerą. Panėręs veidą į vandenį, atmerkė akis. Tarp aukštų vandens žolių krutino priekinius pelekus niurgzlus pūgžlys, išsproginęs savo dideles klastingas akis. Reikėtų valties, tada galėtum statyti unguriams palaidynes, pagalvojo jis. Ir įsivaizdavo save ankstų rytą, kol saulė dar nepatekėjusi, o virš ežero ritasi šaltos miglos kamuoliai, tikrinant palaidynes, jautė ešerius daužantis ant pavadėlio, matė bemaž prie vandens paviršiaus ungurį su baltu pilvu, beviltiškai sukantį aštuoniukes, matė karšius, guldančius plūdes, ir užsispyrusį lyną, įkišusį galvą į dumblą.

O pažvelgęs į krantą, jis matė namą. Baltą, dviaukštį, su dar vienu aukštu po žeme,— ten bus garažas, rūsys ir katilinė, ir prie liepto supsis sidabrinė motorinė valtis ir žalias luotas — žvejybai. Aplink namą augs obelų sodas, o jo vidury švies šiltnamis.

Kaip atrodys namas, jis žinojo iki smulkmenų. Jis buvo matęs tokį Kyšežerio pakrantėje.

Tais laikais jis buvo mokinys, gaudavo tik grašius ir pats turėjo pasirūpinti savimi. Už penkis latus per mėnesį nuomojo neapšildomą kambarį Mežaparke. Gyventi čia buvo leidžiama tik nuo spalio iki gegužės, nes vėliau šeimininkas kambarį išnuomodavo vasarotojams. Jis su išgąsčiu skaitydavo sinoptikų pranešimus apie šaltas žiemas ir vakarais kiek galėdamas stengdavosi atitolinti akimirką, kai reikėdavo nusirengti ir lįsti į lovą: kambarys buvo šaltas, ir atrodė, kad paklodės ne iškrakmolytos, o sušalusios. Todėl krautuvininko Krauzės namas jam buvo panašus į pasakų pilį — visur šilta, tylu, išklota minkštais kilimais. Jie su meistru ten keitė elektros instaliaciją. Ir sapnuose jis jau statydavosi tokį pat namą, tik dar šiltesnį. Ir važinėjo su tokiu pat „Reno", tik dar didesniu. Ir apkabindavo tokią pat žmoną, tik dar gražesnę.

Tik sušlapęs, bet nepaplaukiojęs, jis išbrido į krantą. Apsirengusi maudymosi kostiumu žmona gaudė vaiką, jos plaukai plaikstėsi vėjyje, o vaikas, keldamas vandens purslus, lėkė per seklumą.

— Sodybą mes pavadinsime „Liudvigais",— pasakė jis, atsirėmęs į mašiną.

— Kvailys! Aš nežadu virsti laukine!

— Po dvidešimties metų lapinė Robinzono saloje kaštuos daugiau negu septynių kambarių butas Niujorko centre.

— Nekvailiok! Jeigu jau tau iš tikro maga pasistatyti namą, tai pakalbėk su dėde ir gausi sklypą kad ir prie „Teikos" Kodėl tu niekad nenori daryti taip kaip visi?— paklausė ji priekaištingai.

— Kur eina visi, ten greitai pasidaro per tiršta.

— Čia gyventi aš nevažiuosiu!

Važiuosi, pagalvojo jis. Jeigu važiuosiu aš, važiuosi ir tu.

Suradęs bagažinėje kirvuką, jis nutašė keturis kuolus, nuo bukųjų galų atkirto po plačią skiedrą ir užrašė „Rimša". Kuolus jis įkalė sklypo kampuose, apskaičiavęs, kad į sklypą įeitų

nedidelio kalnelio pietinė dalis. Inspektams tai pati geriausia vieta, be to, reiks pabandyti pasodinti ir kokį vynuogių krūmą. Gal nesušals, jei rudenį kaip reikiant apklosi.

Važiuodamas atgal, jis sustojo prie Juglos tilto. Buvo pavakarys, ir čia knibždėte knibždėjo žvejų. Atrėmę ilgus meškerykočius į nuardyto laikinojo tilto polius, vyrai laukė karšių. Ypač geroje vietoje, prie „Manufaktūros" tvoros, pagyrūnai kilnojo pilnus žuvų tinklelius, kanalo viduryje nevikriai sukinėjosi sterkų gaudytojų valtys.

— Jeigu prieš karą čia susirinkdavo kokie du trys žvejai, tai jau buvo daug,— pasakė jis lyg tarp kitko ir užvedė motorą. Dabar jis visai aiškiai žinojo, kad namą ežero pakrantėje tikrai statysis, ir pajuto, kad toli pralenkia laiką ir galbūt net jį pergudrauja.

PIRMOJI DIENA

1

Trikotažo parduotuvė buvo įrengta naujame name. Kaip paprastai būna, kai parduotuvė architektų numatoma kartu su kvartalo projektu, o ne įrengiama kur nors sename name arba rekonstruojama, ji išėjo erdvi ir šviesi. Pirkėjai laisvai vaikščiojo tarp lentynų, kilojo, vartė ir apžiūrinėjo viską, ką tik akys užmatė ir panorėjo.

Pardavėjos nežinojo, kur dėtis iš nuobodulio. Parduotuvė buvo toli nuo centro, naujame rajone, todėl pirkėjai užsukdavo tik apie penktą valandą, grįždami iš darbo,— deficitinių prekių čia tikėjosi rasti tik paskutinėmis mėnesio dienomis.

Atsirėmusios į sieną, abi pardavėjos arba plepėdavo, arba vartydavo naujus žurnalus. Tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimt trečiųjų metų birželio žurnalus, kurių paskutiniuose puslapiuose buvo pilna ryškių vasarinių kartūno suknelių. Dar susišūkaudavo su kasininke, kuri sėdėjo savo soste kitame salės gale.

Jos nuobodžiavo ir tikėjosi, jog kada nors bus perkeltos į

kokią nors centro parduotuvę, kur galima nors žmonių pasižiūrėti.

Kai viskas būdavo iškalbėta ir pervartyta, jos žiopsodavo per milžiniškus langus, kurie, kiek pakreipti į išorę, buvo per visą sieną. Atrodė, kad visa siena iš stiklo, nes aliuminio rėmai žvalgytis netrukdė. Jeigu atsiremdavai į sieną toje vietoje, kur paprastai stovėdavo abi pardavėjos, ir lauke šviesdavo saulė, pasijusdavai lyg plačiaekraniame kino teatre, kur rodomi begarsiai filmai,— už langų vaikštinėdavo žmonės, eidavo į troleibuso stotelę, vesdavosi į lauką šunis, stumdydavo vaikų vežimėlius, berniukai kitoje asfaltuotos gatvės pusėje, keldami dulkes, gainiodavo kamuolį po smėlėtą aikštelę, kurios pakrašty neretai rinkdavosi dėdės su buteliais ir kur pakliuvo primėtydavo suglamžytų popierių nuo sumuštinių — vėjo džiaugsmui. Aktoriai ekrane prieš abi merginas judėjo, bet nebuvo garso ir nesikeitė fonas. Priekiniame plane visada likdavo šaligatvis, toliau — vejos juosta, gatvės asfaltas, telefonas automatas, smėlėta aikštelė tarp dviejų devynaukščių namų su aplaužytais, nusususiais medeliais.

Langas davė dingstį dar paplepėti:

— Ta ilgšė vėl su nauju paltu. Matai?

— Aš nesuprantu, iš kur žmonės tuos pinigus traukia. Iš manęs mama už valgį nieko neima, man visa alga lieka pačiai, o aš negaliu sau to leisti!

— Galbūt jos vyras koks nors mokslinčius.

— Mokslinčiams tokie stambūs pinigai neplaukia... O jis dar jaunas.

— Fainas bernas.

— Sekasi žmonėms!

Jos iš matymo pažinojo beveik visus rajono gyventojus, bent jau tuos, kurie eidavo į troleibuso stotelę. Kai kurie iš jų, patys to nežinodami, turėjo pravardes: Miegalė, Šlubis, Šita su ruda lape, Jėzus, Gėlyčių dėdė.

— Žiūrėk, koks nematytas senis,— pasakė viena pardavėjų.— Tikriausiai užeis...

Senis sukiojosi apie stiklines duris ir visiems po nosim kaišiojo kažkokį popiergalį. Pagaliau vis dėlto įėjo. Jis kažkaip neramiai šaudė akimis, tarsi viską kritikuodamas, jo veidas rodė geležinį pasiryžimą iki mirties dar pataisyti pasaulį.

Toks pasiryžimas visada įvaro baimės atsakingiems asmenims, kuriems patikėtos skundų ir pageidavimų knygos.

Abi pardavėjos kaipmat nustojo ramsčiusios sienas, kasininkė mandagiai nusišypsojo.

Senis susikūprino ir nuėjo tiesiai prie jos.

— Kas čia parašyta?— jis parodė suglamžytą lapelį, atrodo, išplėštą iš languoto sąsiuvinio.

— Virsnavos gatvė keturi, ketvirtas korpusas, trisdešimt pirmas butas, kambariai saulėti, langai į šiaurę. . .— gana garsiai perskaitė kasininkė.

— Kur tas namas? Aš ieškojau pusę valandos, jau beveik septynios, o vis negaliu rasti!

— Mes čia negyvename,— patraukė pečiais kasininkė. Ji ėmė dėti pinigus į brezentinį inkasacijos maišelį ir aiškinti, kad, jos nuomone, reikėtų apeiti šį namą, pasukti į dešinę išilgai trečio korpuso ir ką nors dar pasiklausti, ten kažkur jau turėtų būti.

— Ačiū! — burbtelėjo senis ir gana gyvai nuėjo durų link.

— Keičia butą,— abejingai pasakė kasininkė, plombuodama inkasacijos maišelį. Suma buvo nedidelė, kokie du šimtai rublių, ir ji pagalvojo, kad šį mėnesį vėl tikriausiai negaus premijos, nes planą vargu ar pavyks įvykdyti. Ji galėjo galvą dėti, kad daugelis kvartalo gyventojų šį mėnesį tikrai pirkosi megztukus, bet ne čia, o centro parduotuvėse.

— Šiandien per televizorių Kluosinis,— tarė jaunesnioji pardavėja.— Ar ne laikas kraustytis?

— Po kokio pusvalandžio bus galima užtrenkti duris.

Durys staiga atsilapojo, ir vėl įlėkė senis. Jis buvo ne juokais įpykęs. Trenkė durimis taip, kad jos dar ilgai siūbavo ant vyrių.

— Kas pas jus per namų valdyba? Aš čia įvesiu tvarką!

— Nežinau,— atkirto kasininkė. Jai šis senis jau buvo įgrisęs iki gyvo kaulo.— Aš to žinoti neprivalau.

— Jūs nežinote, kokioje namų valdyboje dirbate? Gražu!

— Aš dirbu parduotuvėje!

Senis lėtai nuėjo į salės galą pas pardavėjas ir pakartojo klausimą.

Pardavėjos matė, kad jau važiuoja taksi su inkasatoriais. Šį kartą pinigų ėjo Viktoras. Jis buvo tikras atletas. Vaikščiojo visada pasiraitęs savo languotų flanelinių marškinių ran-

koves. Dabar platus diržas su pistoletu ir džinsai darė jį panašų į kaubojų iš vesternų. Ne taip kaip porininkas, jis buvo nekalbus. Žmonės šnekėjo, kad kitais metais jis baigsiąs medicinos institutą.

Vos tik sustojo taksi, į parduotuvę įėjo kažkoks žmogus su dideliais akiniais nuo saulės. Rankoje jis laikė susuktą laikraštį. Sustojo prie apskrito rėmo, kur buvo sukabinti kaklaraiščiai, ir, nusisukęs į sieną, ėmė juos žiūrinėti. Pardavėjos matė jį įeinant, bet nekreipė dėmesio. Kur jam, sukumpusiam, nuolaidžiais pečiais, lygintis su tvirtu, įdegusiu, raumeningu Viktoru!

Viktoras garsiai pasilabino, paėmė iš kasininkės inkasacijos maišelį ir dideliais tampriais žingsniais pasuko į duris. Kai jis buvo beveik prie durų, žmogus nuolaidžiais pečiais staiga vikriai atsisuko ir smogė jam per pakaušį susuktu laikraščiu. Dusliai trakštelėjo. Akimirką Viktoras sustojo kaip sustingęs, paskui krito kniūbsčias, trenkdamasis veidu į grindis. Pardavėjos klaikiai suriko, po to pasidarė visiškai tylu, ir kasininkė vėliau sakėsi tą akimirką girdėjusi tiksint savo laikroduką.

Žmogus nuolaidžiais pečiais, atrodo, visai neskubėjo. Jis numetė ant žemės laikraštį — bumbtelėjo sunkiai, bet be metalinio atgarsio — pasiėmė inkasacijos maišelį ir išėjo pro duris.

Iš mašinos su pistoletu rankoje iššoko Viktoro porininkas. Nustebo, kad vagis eina tiesiai į jį. Neskubėdamas. Visai ramus.

Kai Viktoro porininkas pakėlė ginklą šauti, mašinoje nuaidėjo duslus, prislopintas šūvis. Inkasatorius kaip pakirstas krito ant vejos, suriaumojo taksi motoras, žmogus nuolaidžiais pečiais įšoko šalia vairuotojo, ir taksi nuvažiavo.

Parduotuvėje visi nustėro. Viktorui pro lūpų kamputį ėmė sunktis kraujas. Pirmasis atsipeikėjo senukas.

— Kur telefonas?— riktelėjo jis.

Abi pardavėjos puolė į sandėlį, kur buvo telefonas.

— Aš paskambinsiu, eikit ir pabandykit padėti nukentėjusiems!

Neprašytasis svečias ėmėsi vadovauti, ir visi jam labai noriai pakluso. Po kelių minučių jis išlėkė iš sandėlio, nes kažkodėl buvo užimta linija, ir nubėgo per gatvę į automatą.

Grįžęs atgal į parduotuvę, senis pareikalavo, kad niekas nieko neliestų, ir ėmė varyti nuo durų smalsuolius.

Valuoja yra viena iš tų gyvenviečių, kuri visada kenčia nuo administracijos užgaidų. Stebuklas, kaip jos nesugalvojo iki šiol perkrikštyti.

Iš pradžių Valuoja buvo miestelis, paskui miestas, dar vėliau miesto tipo gyvenvietė, galų gale liko tik gyvenvietė. Dėl šių titulų pasikeitimų miesteliui jokių ypatingų rūpesčių nebuvo, bet to negalima pasakyti apie tuos laikus, kai jis buvo pasidaręs rajono centru, ir dar vėlesnius, kai jis rajono centru vėl nebebuvo.

Dabar Valuojoje už vietos tarybinio ūkio pinigus jau kyla vienas kitas keturių aukštų namas su dujomis, centriniu šildymu bei karštu vandeniu, o tada, kai į Valuoją atvažiavo Liudvigas Rimša, ji plėtėsi tik dėl individualių statybų. Žmonės ėmė statytis miestelyje tuo laiku, kai žemės ūkio, statistikos, draudimo ir kitos valdybos, kurių būna kiekvieno rajono centre, žadėjo darbą. Kol žmonės vežė plytas ir liejo savo namams pamatus, Valuoją kaip rajono centrą likvidavo. Valdybos, kurios nemokėjo kanceliarinių baldų nurašyti malkoms, sukrovė juos į sunkvežimius ir išvežė į būsimąjį rajono centrą, o buvę darbuotojai nulydėjo juos žvilgsniais, kaip nulydimi brangūs velioniai.

Išsikrausčius atsirado daug tuščių pastatų, bet tie, kurie jau buvo pradėję statytis, su vidžemiečiams įprastu stropumu nusprendė vis dėlto uždengti stogus.

Visų ilgiausiai tuščias stovėjo milicijos pastatas — ten butų niekas nenorėjo. Galų gale jame įkurdino ugniagesius, draugovininkų štabą ir rajkoopsąjungos valdybą, ir prasidėjo nesibaigiantys ginčai, kam turi priklausyti rūsyje esančios daboklės kameros.

Kai privatininkai baigė namus, išsikelti, žinoma, jau nenorėjo,— juk namus reikia šildyti, kad drėgmė negraužtų sienų ir į pamatus neįsimestų grybelis. Bet vien iš namų šildymo nepragyvensi, tad jie ėmė dairytis darbo. Paštas, pieninė, ugniagesių depas, rajkoopsąjunga, mokykla, parduotuvė, kirpykla ir geležinkelio stotis... Valuoja liko tokia, kokia buvusi — nei didesnė, nei mažesnė. Bet atgal į kolūkius nė vieno netraukė. Iki to laiko, kai kolūkiečių jau nebekamavo klausimas:

„Už ką pirkti?", o pradėjo jaudinti klausimas: „Ką pirkti?"— dar trūko poros metų.

Ant autobusų stotelės sienos ėmė rodytis vienodi skelbimai: „Skubiai parduodu naują gyvenamą namą su sodu ir uogų krūmais."

Netrukus žodį „skubiai" pakeitė žodis „pigiai".

Dienų svajonėse ir naktų sapnuose skelbimų autoriai neaiškiai regėjo pasakiškus Rygos žiburius ir sielojosi dėl Valuojos niekingumo. Tačiau pirkėjų nesirodė, o palikti namus griūti gali tik tas, kas jų nestatė.

Nauja žinia lyg žaibas trenkė į Valuoją rudeniop ir savo ugnine uodega švariai nušlavė visas autobusų stotelės sienas. Vietoj aplinkinių kolūkių įsteigė tarybinį ūkį. Kai žadamas tvirtas uždarbis kiekvieną mėnesį, o ne miglotas: „Gale metų pamatysim. . ."— niekas nuo žemės nebėga.

Ūkis savo veiklą pradėjo nuo stambaus kredito ir su plačiu užmoju, ir viltis gana greitai pakeitė įsitikinimas. Iš kažkur ėmė rastis žmonių, kurie veltui klausinėjo parduodamų namų. Ieškok kvailių! Namus jiems čia kas parduos! Geriau būtų atvežęs plytų ar kelis maišelius cemento — nugriebtų pinigėlių! Arba parsisamdytų prie statybos — statybininkai Valuojoje dabar gali žertis pinigus abiem rankom! Reikia statytis antrus aukštus, kapitalinius ūkinius pastatus, reikia kasti šulinius. . . Patys žmonės vakarais ne ką bespėja, o dieną reikia plušti valdiniame darbe.

Kaip tik tada į Valuoją atvažiavo Liudvigas Rimša — dvidešimt septynerių metų amžiaus, gana išvaizdus, nors kiek ir linkęs plikti, ir nevedęs. Jis išsinuomojo kambariūkštį. Tokio didumo, kad, be lovos, dar galėtų tilpti ir lagaminas. Po lova.

— Jūs ilgam?— domėjosi šeimininkė.

— Dviem mėnesiams. . . Pereitais metais dirbau be atostogų, todėl šįmet gavau iš karto už dvejus.

— Pas mus čia nėra kur pailsėti, jums reikėjo kur nors jūros pusėn. . . Į Ainažius, Kuivyžius arba Salacgryvą. . .

— Aš pasirašiau su jūsų ūkiu sutartį dėl elektros motorų pervyniojimo.

— Dirbsite?

— Reikia pinigų.

Šeimininkei ant liežuvio sukosi klausimas, kam jaunam nevedusiam žmogui reikia tų pinigų, bet paliko jį tinkamesniam laikui.

Liudvigas į mechanines dirbtuves eidavo vos išaušus, kai visi dar saldžiai miegodavo, prieš pietus nusiplaudavo rankas, greitai išsrėbdavo valgykloje dvi pilnas lėkštes sriubos ir lėkdavo atgal prie elektros motorų, nors kiti tuo metu dar rūkydavo saulutėje. O vakarais, kada jis jau išėjęs iš dirbtuvių, galėjai spręsti tiktai iš to, kad elektrikų kambarėlio lange užgesdavo šviesa.

Elektrikų brigadininkas pasakė ūkio direktoriui Stygai, kad tokį pasiutusį darbininką reikėtų prisivilioti į ūkį visai — jis net nepavydėjo tų keturių šimtų, kuriuos Rimša per kelias savaites uždirbo,— bet direktorius šypsodamasis numojo ranka. Neverta prasidėti, nieko neišeisią — jie su Rimša, matyt, jau anksčiau buvo pažįstami, ir direktorius tikriausiai žinojo, kodėl išvis neverta pradėti kalbos. Brigadininkas beveik supyko, kad jam nieko smulkiau nepaaiškina:

— Argi man vienam reikia? Dėl manęs tegu visi eina velniop!

Liudvigas sutartyje numatytą darbą baigė kelios dienos prieš jonines. Atsigulė gerokai po vidurnakčio ir kitą rytą nubudo vėlai. Suradęs darže šeimininkę, kaupiančią pupas, paprašė laidynės, nes išeiginis kostiumas lagamine buvo visai susilamdęs.

Valgykloje sočiai papietavęs, jis nuėjo pas vyriausiąją ūkio buhalterę — keturiasdešimtmetę, patrauklią, bet visiškai žilą moterį. Pas buhalterę turėjai eiti su šokoladu arba bent su ramune — ką nors reikėjo įteikti, kad ji nustebusi galėtų šūktelėti priekaištingai ir maloniai — taip, kad girdėtųsi net tolimiausiuose didelio rašomaisiais stalais užgriozdinto kambario kampuose:

— Šito tikrai nereikėjo!

Jeigu interesantas parodydavo vyriausiajai buhalterei tokį dėmesį — šokoladą valgydavo visos kontoros darbuotojos,— jis tikrai gaudavo parašą, antspaudą ar pervedimą — ką tik reikia.

Gal Liudvigas Rimša nežinojo apie šokoladą, gal nenešė jo iš šykštumo, bet atėjo tuščiomis rankomis.

— Aš,— pasakė jis vyriausiajai buhalterei,— baigiau visus sutartyje numatytus darbus ir...

Merginos apskaitininkės, nujausdamos, jog kažkas bus, ir savo kikenimu dar labiau sukiršinusios įtūžusią žiląją damą, smalsiai sukluso.

— Aš nieko nežinau!

— Aktą jums atneš,— ramiai atsakė Liudvigas, jam net į galvą neatėjo, kad jis ką nors įžeidė.— Aš tik norėjau paprašyti, kad greičiau išmokėtų pinigus, kitaip man teks prarasti visą dieną ir dar kartą važiuoti jų atsiimti.

Merginos už kitų rašomųjų stalų prunkštelėjo, slėpdamos veidus už dokumentų ar stalčiuose.

— Netrukdykit man dirbti!

— Kaipgi vis dėlto su tais pinigais?

— Begėdis! Lauk!

— Aš atėjau čia ne jūsų šiurkštybių klausytis.

— Lauk iš čia! — vyriausiajai buhalterei iš susijaudinimo ėmė virpėti veidas.— Tuos pinigus jūs gausite tik trečiajame ketvirtyje!

Buhalterė tai pasakė piktai triumfuodama. Taip ji ir padarys. Trečiajame ketvirtyje! Tegul skundžiasi, kam nori, nieko jis nepeš. Ji užvilkins darbo priėmimo akto surašymą, ir trečiasis ketvirtis netruks ateiti!

— Galit skųstis! — baigdama kirto lyg botagu.

Rimša valandėlę pastovėjo ir nieko nepasakęs išėjo pro duris. Apskaitininkėms buvo jo truputėlį gaila, matyt, buhalterei irgi, bet ji nebegalėjo trauktis, nebent jeigu tas Rimša viešai jos atsiprašytų...

Direktorius Styga buvo išmintingas vadovas, todėl į vyriausiosios buhalterės reikalus nesikišo — ūkis negali kilti, jei direktorius vaidijasi su vyriausiuoju buhalteriu. Žiloji dama labai nustebo, kai po valandėlės ją iškvietė Styga ir pasakė:

— Dvidešimt septintąją, kai kasininkas važiuos atlyginimų, išmokėsite pinigus ir Rimšai.

Direktoriaus tonas buvo labai ryžtingas, ir žiloji dama iš karto suprato, kad bus taip, kaip direktorius sako. Todėl ji tiktai nubalo ir linktelėjo galvą.

— Aš pabandysiu...

— Prašau padaryti!

Ar tas Rimša tiktai nebus Stygai giminė? Juk Styga irgi ne rygietis. Jis gyvenęs Rygos rajone prie kažkokio ežero, netoli miesto. Gal tuose pačiuose Duoniuose, kur Rimša?

Iki tol vyriausioji buhalterė laikė Stygą visiškai garbingu žmogumi, bet staiga šis įsitikinimas susvyravo. Ji prisiminė kažkokį pokalbį, kurį buvo nugirdusi visai atsitiktinai. Direktorius Styga norėjo pirkti mašiną. Jis norėjo „Moskvičiaus", o jam siūlė „Volgą".

— Gerai,— mostelėjo ranka Styga.— Pora tūkstančių šen ar ten, ne taip jau svarbu. Svarbiausia, man reikalinga mašina.

Žinoma, direktorius gaudavo solidų atlyginimą, premijas, bet jo šeimoje buvo penki žmonės, o žmona triūsė tiktai po namus. Buhalterė perskaičiavo direktoriaus pajamas ir pamatė, kad surinkti dviem tūkstančiams jam prireiks dvejų metų. Taip ilgai taupęs pinigus, nė vienas nepasakys „šen ar ten".

— Klausyk,— aksominiu balsu ji paklausė kadrų skyriaus viršininką,— kaip vadinas ta vieta, kur Styga anksčiau gyveno?

— Duoniai.

— Aha! Prisiminiau. Ten tarybinis ūkis ar kolūkis?

— Nežinau. Jis ten nėra dirbęs. Jis vadovavo pramkombinato cechui ir neakivaizdžiai baigė Žemės ūkio akademiją.

— Aha! Ačiū!

3

Kai Alvis atlėkė prie Virsnavos gatvės parduotuvės, beveik visi, kurie tokiais atvejais visuomet renkasi, jau buvo sugužėję, operatyvinės milicijos mašinos maišėsi su greitosios pagalbos autobusiukais.

Uniformuoti milicininkai stūmė atgal susigrūdusius ratu žmones, kurie veržėsi prie parduotuvės, trypė gazoną ir nesibaimindami buvo užėmė pusę gatvės.

Pro parduotuvės ir priešais esančio namo langus žiopsojo žmonės. Pavėlavę klausinėjo, kas atsitiko, ir sužinoję tempė kaklus.

Kaip po gaisro, pagalvojo Alvis. Ir po akimirkos suvokė, kodėl šį kartą žmonių minia sukėlė tokias asociacijas — nebuvo išjungtas signalinis greitosios pagalbos prožektorius; mirkčio-

damas jis mėtė žmonėms ant veidų, drabužių ir baltos namo sienos raudonus atšvaitus.

Alvis lėtai, bet tvirtai nustūmė į šalį aukštą žmogų su ilgu odiniu paltu, stovintį paskutinėje žmonių eilėje, ir prasispraudė toliau. Ilgšis iš viršaus nužvelgė Alvį nieko nesusigaudydamas. Jis juk stovėjo visų užnugaryje ir niekam nekliudė. Be to, jis buvo pakankamai aukštas, kad kas drįstų jį stumdyti. Kad dar kam nors nešautų į galvą pastumti, jis sušuko Alviui iš paskos:

— Iš troleibuso grūdies, ar ką?

— Prašau praleisti! — Alvis pastūmėjo į šoną blyškią, mažakrauję moterį su ašaromis akyse.

— Praleiskite...

— Kur lendi?— rūsčiai paklausė ūsuotas milicininkas, kuris šioje vejos pusėje sėkmingai laikė smalsuolių minią prie savo paties sugalvotos linijos ir neleido jos peržengti nė per centimetrą.

— Kriminalinė paieška,— Alvis įkišo ranką kišenėn inspektoriaus pažymėjimo, bet taip ir neišsitraukė, nes matė, kad milicininkas jo visai nemano prašyti.

— Atleiskite! — milicininkas kilstelėjo ranką prie kepurės ir tuoj pat vėl puolė savo ganomuosius:— Kur lendate? Gal namie neturit ko veikti?

Tuščia aikštelė, kurią supo žmonių minia, šiek tiek panėšėjo į cirko maniežą. Atrodė, tuoj tuoj užges šviesos ir aidint fanfaroms ant žalio kilimo iššoks ryškiais triko akrobatai, grakščios, lanksčios lyno šokėjos, ims linkčioti žiūrovams meškos, eidamos garbės ratą, ir kūlverstom išlėks margi klounai.

Prie parduotuvės durų Alvis pamatė prokuratūros tardytoją. Jis buvo puikus žmogus, bet visuomet pernelyg rimtas ir susikaupęs. Tardytojas stebėjo, kaip sanitarai atsargiai kelia ant neštuvų inkasatorių, kurį pašovė prie automobilio. Greitosios pagalbos autobusiukas užpakaliniais ratais buvo užvažiavęs ant vejos, jo galinės dvivėrės durys buvo atviros, ir aplinkui stropiai ir vikriai kaip skruzdėlės zujo medikai baltais chalatais.

— Labas vakaras! — Alvis pasveikino tardytoją.

— Labas vakaras, drauge Graudai! — jie paspaudė vienas kitam ranką. Ir prokuratūros atstovas tuojau pridūrė:— Mums šį kartą pasisekė atvykti anksčiau už jus.

— Aš norėjau duoti įsakymą sulaikyti taksi, bet visų pirma reikėjo paskambinti į banką ir sužinoti automobilio numerį. Visa tai man atėmė beveik dešimt minučių.

— Argi draugas Ulfas.

Alvis neleido baigti klausimo:

— Jis blogai jautėsi ir tučtuojau po pietų išėjo namo. Aš jam skambinau ir nusiunčiau mašiną.

— Senis Konradas,— prokuratūros tardytojas užjausdamas atsiduso.— Mūsų darbui reikia geležinių nervų ir geležinės sveikatos. Konradas galėtų eiti į pensiją, tuoj pasijustų daug geriau. Net granito paminklai per laiką suyra...

— Dažniau juos susprogdina arba nuverčia...

Alvį erzino kalbos apie pulkininko Konrado Ulfo išėjimą pensijon. Apie tai šnekėjo daugelis, kai kurie galbūt to laukė net su nekantrumu, laukė, kad liktų tuščia skyriaus vadovo kėdė, laukė, bet pačiam Konradui niekas nedrįsdavo apie tai užsiminti. Ir metai po metų slankiodamos po kabinetus, tos kalbos tapo įprastos ir banalios, lyg kalbos apie orą ar išmoningas vaikų išdaigas. Susitikę ministerijos koridoriuose, iš pradžių aptardavo galimybę gauti atsarginių automobilių dalių, paskui, nelygu koks metų laikas, pašnekėdavo apie futbolą ar ledo ritulį, vėliau pasidomėdavo, kas viršininko įsakymu pastaruoju metu buvo gavęs į kailį arba pamalonintas, ir galų gale pridurdavo, jog senasis Konradas ilgai nebetempsiąs ir vis tiek išeisiąs į pensiją, nors daugelis širdyje buvo įsitikinę, kad Konradą iš ministerijos kriminalinės paieškos kambarių išneš tik su karstu.

— Taip, taip,— Alvis pritardamas palingavo galvą.— Geležinius nervus ir geležinę sveikatą.— Jis paruošė dirvą nuodingai sėklai.— Bet Konradas to nesupranta. Jūs galėtumėte jam šitai paaiškinti.— Ir po valandėlės pridūrė:— Aš dabar eisiu į vidų...

Prokuratūros tardytojas nebuvo kvailas ir suprato esąs įgeltas, jo veidas vėl pasidarė pernelyg rimtas ir susikaupęs.

Įjungęs šviesos ir garso signalus, greitosios pagalbos autobusiukas prasiskynė sau kelią ir nuvažiavo. Kai tik jis ėmė signalizuoti, žmonės šoko į šalį kaip įelektrinti. Keista, kad motoro gaudesys — daug realesnė grėsmė — jiems nedarė beveik jokio įspūdžio.

Už stiklinių parduotuvės durų kartkarčiais žybsėjo fotografo magnio lempa, penkiais šimtais vatų žlibindama aplink stovintiems akis ir versdama ilgai juos mirksėti.

Viktoras jau buvo išvežtas, vietą, kur jis buvo gulėjęs, rodė tik kraujo dėmės ir kreida apibrėžtas kūno kontūras, ant tamsiai pilkų betono grindų ryškus kaip reta.

— Labas vakaras! — Alvis priėjo prie medicinos eksperto, žilo, labai tylaus vyro. Jo akių obuoliai buvo išvirtę, ir todėl žvilgsnis atrodė kaip išgąsdinto žmogaus.

— Labas vakaras! — Ekspertas sugriebė Alvio ranką virš riešo ir lengvai spustelėjo.— Nieko linksmo jums nepasakysiu.

Parduotuvė buvo pilna milicijos darbuotojų ir civiliai apsirengusių žmonių. Visi atrodė susirūpinę ir nekantravo imtis darbo.

Kasininkė stovėjo prie durų į parduotuvės tarnybines patalpas ir — ar iš įpratimo, ar visiškai rimtai — sekė, kad kas nors ko nenudžiautų. Galbūt Alviui taip tik atrodė dėl akylo kasininkės žvilgsnio.

Alvis pasisveikino, nieko neklausinėdamas, praėjo pro kasininkę, atidarė tarnybines duris, prasispraudė pro plokščias kartonines dėžes, sukrautas palei tamsaus, gana ilgo koridoriaus sienas, ir tiesiai prieš nosį pamatė stiklo plokštelę, kurioje kursyvu buvo išgraviruota: „Parduotuvės vedėjas". Už baltų durų, pro kurių apačią smelkėsi dienos šviesos lempų melsva negyva šviesa, buvo girdėti vyriškio balsas ir moters verkšlenimas. Melsvi horizontalūs šviesos brūkšniai Alviui priminė Konrado kovą prieš visokius „išradimus", prie kurių senasis pulkininkas priskyrė ir dienos šviesos lempas.

Savo kabinete Konradas su jomis susidorojo gana paprastai — jis jų nedegdavo. Didelį, sunkų ąžuolinį rašomąjį stalą,— apie kurį didieji pasaulio baldų muziejai nesiteiravo, matyt, tik dėl informacijos trūkumo,— kaip ir anksčiau apšviesdavo stalinė lempa šviesiai žaliu gaubtu, panašiu į suplotą beretę. Stalą jam buvo padovanoję bendradarbiai trisdešimt penktųjų gimimo metinių proga — Alvio žodžiais, seniau nei prieš visą amžinybę.

Moters verkšlenimas už durų perėjo į garsų šniurkšėjimą, atrodė, kad vyras stengiasi ją nuraminti, bet ji ėmė kūkčioti beveik isteriškai.

Alvis pasibeldė ir iš karto atvėrė duris.

Parduotuvės vedėjo kabinetas buvo siauras ir prigriozdintas. Dėl siaurumo atrodė, kad daiktai čia remiasi vienas į kitą, užtenka tik vieną pajudinti ir visi apvirs. Į paprastą faneros spintą, kuriai staliai buvo pagailėję net beico,— tokios paprastai statomos gamyklų rūbinėse,— rėmėsi krūva kažkokių apvalių dėžių, panašių į penalus, kurių galuose buvo reklaminės fotografijos merginų ilgom kojinėm. Iš kitos pusės visa ta krūva rėmėsi į sieną, o merginos šypsojosi šiukšlių dėžei, kuri trukdė ištiesti joms kojas.

Buvęs Alvio studijų draugas, dabartinis rajono vidaus reikalų skyriaus inspektorius Juris Garančas sėdi už vedėjo staliuko su dviem stalčiais dešinėje pusėje. Viršutinis stalčius ištrauktas ir į jį įdėtas telefonas.

Prieš Jurį per varlės šuolį stovi sofa, ant kurios krašto prisėdusios dvi merginos trumpais pardavėjų chalatais, dailiais nuogais keliais ir raukšlėtas, paniuręs senis, atrodo, lyg ką tik būtų sukrimtęs kartų laukinį obuolį. Viena iš merginų šniurksi, užsidengus veidą rankomis, tyliai aimanuoja, antra verkia beveik isteriškai. Vienoje rankoje ji laiko Jurio paduotą stiklinę vandens, antroje — mažą nosinaitę, jau visai šlapią nuo ašarų. Ašaros sumirkė ir praskiedė antakių tušą ir lūpų dažus, todėl jos veidas atrodo truputį nublukęs, bet dabar jai ne tas galvoje. Isteriškas šniurksėjimas vis garsėja. Juris susirūpinęs ir nežino, ką daryti. Jis mielai dabar apklausą įgrūstų kitam, atidėtų rytdienai, porytdienai ar savaitei, bet užpuoliko požymiai reikalingi tuoj pat. Milicijos postams autostradose, plentuose ir keliuose, kurie veda į Rygą ir iš jos, kad nors kuo būtų galima remtis. Kol nieko daugiau nežinoma, kol nenurodytas žodinis nusikaltėlio portretas, fotorobotas ar negauta nuotrauka, kad milicininkai savo postuose maždaug žinotų, raudonplaukis jis ar juodaplaukis, ar jis atrodė dvidešimt penkerių ar penkiasdešimties metų, ar jam ant rankos nebuvo kokios tatuiruotės, ar jis panašus į milžiną ar į nykštuką. Ir šitų žinių negalima laukti nei iki rytojaus, nei iki porytdienos, jos reikalingos tuoj pat. Tuoj pat, kad po kelių minučių per radiją nulėktų į pačius tolimiausius Latvijos kampelius. Kas atsitiko šioms mergaitėms? Negi tikrai pirmą kartą pamatyta smurto mirtis gali padaryti tokį įspūdį? Tikriausiai gali. Bet ši išvada Juriui buvo menka paguoda.

Alvis viską suprato be žodžių.

O kasininkė?— paklausė jis.

— Sakosi nieko nemačiusi.

— Kaip?

— Visai normalus dalykas. Ji paduoda inkasatoriui pinigų maišelį, ir tuo jos funkcijos baigiasi. Ji prieš save išberia saują smulkių ir pasilenkia skaičiuoti. Kai pakelia galvą, nusikaltėlis nuo jos jau nusigręžęs. Jis eina pro duris, tiesiai į taksi, ir ji, žinoma, mato tiktai jo nugarą.

— Vadinasi, visiškai nieko?

— Apsivilkęs rudu jugoslavišku „Sport Heruk" lietpalčiu, nuolaidžiais reglano pečiais. Penkiasdešimt antro dydžio, ketvirto ūgio.

— Na ir akis!

— Tokias profesionalo akis turi kas trečia pardavėja.

— Visiškai rudas tas lietpaltis nebuvo,— staiga įsikišo senukas. Jo akys gyvai blykstelėjo.— Jis buvo rudas su pilku atspalviu.

— Jūs juk buvote pačiame salės gale.— Juris nepatikliai pažvelgė į senį.

— Aš galiu ir patylėti,— pasipūtė tas.

Merginų verksmas pasidarė konvulsyvus, ir Alvis išsigandęs nubėgo medicinos eksperto — gydytojai visada nešiojasi visokių raminamųjų.

Kai jis grįžo kartu su susirūpinusiu daktaru, Juris pasakė, kad Alviui skambinę iš taksi parko. Vairuotojas Liudvigas Rimša gyvenąs Rygos rajono Duonių kaime, „Liudviguose". Taksi parke visi įsitikinę, kad Rimša greičiausiai auka, o ne nusikaltėlis.

Įlipęs į mašiną, Alvis pastebėjo, kad atvažiuoja Konradas, bet nenorėjo delsti.

— Lėk! — Alvis šūktelėjo vairuotojui.— Į Duonių kaimą.

— Kokioj pekloj jis yra?

— Kažkur prie Baltežerio, tuoj pažiūrėsiu į žinyną.

Pamatęs, kad Konradas jau išsiropštė iš automobilio ir plevėsuodamas kiltinio švarko skvernais suka parduotuvės link, Alvis spūstelėjo signalą, kad Konradas atsigręžtų, pravėrė dureles ir šūktelėjo:

— Aš paskambinsiu!

Konradas mostelėjo supratęs ir savo lėta, siūbuojančia jūreivio eisena nuėjo toliau.

Smalsuoliai buvo išsivaikščioję. Nuvežus nukentėjusius, glaudus žiūrovų ratas tuoj išsklido, nes į tuščią veją galėjai žiūrėti kiekvieną dieną. Paliko tik patys energingiausi pasakotojai. Paėjėję toliau, jie aplink save subūrė mažus būrelius tų, kurie nieko nebuvo matę, ir vis rodė tą vietą vejoje, kur buvo gulėjęs pašautas inkasatorius.

4

Apie tą patį laiką, kai iš didmiesčio į Valuoją atvažiavo Liudvigas, ten pasirodė ir Nelija, bet visai iš kitos pusės. Ją atvežė arkliu, ir tai, žinoma, atrodė nelabai oru. Ji dėl to raukė savo mažą nosytę ir, pamačiusi priešais einančius vaikinus, droviai nudelbdavo žvilgsnį. Neliją atvežė krikštatėvis į švarų darbą pašte. Ratuose buvo dvi skrynios ir pustuzinis lagaminų. Nuo viršutinės skrynios dangčio tikriausiai dar nebuvo spėjusios nudžiūti motinos džiaugsmo ir skausmo ašaros. Džiaugsmo, kad duktė laimingai paspruko iš kolūkio ir dabar pašte pardavinės vokus, kad ji visad galės būti su manikiūru ir šilkine palaidine ir kad ištekės už kokio valuojiečio ar, visai galimas daiktas, cėsiečio ar valmieriečio. Kad už rygiečio, vilčių buvo maža, nes Rygos motina beveik nepažino. Džiaugsmo ašarų buvo daug daugiau nei skausmo — motina tikėjosi, kad duktė po vestuvių pasiims ją pas save.

Nelija buvo ką tik baigusi vidurinę mokyklą, ji dabar turėjo aštuoniolika metų, buvo linkusi koketuoti, šokti ir kitaip bendrauti. Bet ji buvo ir paslaugi, geraširdė, mokėjo užjausti. Piktos jos niekas niekada nebuvo matęs.

Ji nebuvo Džokonda, nebūtų buvus idealus modelis antikinėms skulptūroms ar madų žurnalų viršeliams, bet vis dėlto turėjo kerinčio patrauklumo, kurio negadino net ir nemokšiškai padažytos lūpos. Ji nesitikėjo, kad Valuojoje dėl jos visi vaikinai neteks galvų, bet buvo įsitikinusi, kad vienas kitas tikrai neteks, ir ji galės išsirinkti tinkamą jaunikį.

Pirmą subatvakarį, kurio sulaukė Valuojoje, Nelija virpėdama iš nekantrumo apsivilko savo gražiausia suknele, antakių pieštuku paryškino akių kampučius, rūpestingai skudurų pa-

blizgino lakinius batelius ir nuėjo į šokius, kurie vyko sename Valuojos dvaro parke. Ten buvo įrengta kvadratinė šokių aikštelė su baliustrada. Ant pakylos grojo orkestras, bet šokėjai dar nebuvo įsidrąsinę. Vaikinai spietėsi aikštelės pakraščiais, rūkė ir spjaudė pro dantis per baliustradą, merginos be jokio reikalo dažėsi ir taip jau nudažytas lūpas ir kritiškai stebėjo neryžtingus vaikinus.

Nelija ramiai nusipirko bilietą, įsidėjo į rankinuką ir drąsiai nuėjo per tuščią šokių aikštelę. Matė ir jautė susidomėjusius žvilgsnius, suvokė, kad jai nėra ko prikišti — suknelė su didelėm margom gėlėm labai pritinka.

Ji buvo jau beveik perėjusi per aikštelę, kai iš vaikinų būrio kažkuris šūktelėjo:

— Gražuole, kuo tu vardu?

Ji atsigręžė į vaikinų pusę ir koketiškai prikando apatinę lūpą:

— Atspėkite!

— Ilga!

— Vija!

— Maiga!

— Arija!

Vaikinai įsikarščiavę spėliojo, o ji stovėjo palenkusi galvelę ir šypsodamasi laukė tikrojo vardo. Ji nesuprato, kad žaidimas ima pabosti, o tai jau pavojinga.

— Žalmargė! — staiga kažkas sušuko, matyt, dėl margų suknelės gėlių.

— Žalmargė! Mū-ū! — vienu balsu pratrūko vaikinai. Vardas buvo toks netikėtas ir toks pažįstamas, kad jie leipo iš juoko. Jiems tai atrodė labai vykęs pokštas.

Nelijai akys priplūdo ašarų, ėmė graužti tušas. Sulaikiusi kvapą, ji nubėgo į kitą aikštelės pusę, bet ir ten ją pasitiko tas pat. Sopranai, altai, tenorai ir bosai giliamintiškai traukė:

— Mū-ū-ū-ū!

Nelija suinkštė ir spruko iš šokių aikštelės.

Niekas taip neprilimpa, kaip mažame miestelyje pravardės. Nelija jautė gavusi pravardę visam gyvenimui. Ji būtų sutikusi iškęsti bet kokias kančias ir nelaimes, tik ne šitą pravardę. Galimas daiktas, kad visai nebuvo taip baisu, bet, pamačiusi besišypsančius ar besijuokiančius žmones, Nelija tardavo, kad juokiamasi iš jos, ir akys iš karto pritvinkdavo ašarų. Pro

pašto skyrių gindavo mūkiančias karves — ir kildavo troškimas jas visas išnaikinti. Priešais jos krikštamotės namą baltavo pieninė, ir net ji atrodė pastatyta Nelijai pažeminti.

Ir vis dėlto vieną kartą reikėjo surizikuoti ir nueiti į pasilinksminimą, kitaip iš viso ko ir gyventi Valuojoje.

Tuoj už dvaro parko, bet dar Valuojos ribose, apsupta sodybų — jos buvo tolokai — plytėjo Irbulių pieva. Ji buvo kieta ir sausa, apaugusi žema žole ir atrodė tiesiog sukurta vartytis kūlio. Gabalą po gabalo iš jos atsiplėšdavo sklypų savininkai, bet vis dėlto dar buvo likęs penkių ar šešių futbolo aikščių didumo plotas. Šiokiom dienom Irbulių pievoje ganydavosi tik karvės ir ožkos — savininkai pririšdavo jas ar patys sėdėdavo šalia su lazda, bet per jonines ji tapdavo visų valuojiečių nuosavybe. Pirmiausia ant stulpo iškeldavo dervos statinę, dėl visa ko pririšę laidais ar lynais, atveždavo malkų ir senų padangų, kurios degdamos rūkdavo taip, kad pavėjinėje pusėje visai negalėjai pasirodyti, ir ilgų suolų muzikantams.

Žmonės pradėjo rinktis temstant, kai viename kitame pakrašty pasigirdo „lyguo" dainos. Jie rinkosi mažais būreliais su pyragų ir sūrių kraitelėmis, vyrai nešėsi kibirus ar ąsočius alaus, o kai kurių vidinėse švarko kišenėse buvo ir po stikliuką bei ko nors stipresnio. Beveik kiekviena kompanija susikūrė laužą, gurkšnojo alų ir žvalgėsi, ką beveikią kiti. Maždaug tuo metu pasirodė muzikantai ir ėmė derinti instrumentus. Instrumentus jie derino ilgai, nes nuo kiekvieno laužo pas juos buvo siunčiama po vyrą su kaušu alaus ir pyragais.

— Paragauk, koks išėjęs, a! — Pasiuntinys sėmė iš kibiro ir vaišino visus iš eilės.— Grynas miežinis, cukraus nė kiek nededu.

— Ū! — išgėrę braukėsi ranka lūpas muzikantai.— Gardumėlis!

Pirmajam pasiuntiniui dar nespėjus nueiti, išdygdavo antras ir trečias. Vaišinamieji guosdavosi, kad jų pačių alus dar nespėjęs pakankamai įrūgti, ir teisindavosi, minėdami visokiausius kebeklius, kuriuos likimas jiems pasiuntęs visai netikėtai.

Paskui drąsesni vaikinai bandė uždegti dervos statinę ant stulpo. Kaip paprastai dagtis, kuria ugnis turi pakilti aukštyn iki statinės, vis gesdavo, ir dėl to būdavo kaltinamas degėjas, nors kalti buvo išgaravę dizeliniai degalai, kuriais ta dagtis

buvo sumirkyta. Vaikinai lipo vienas kitam ant pečių ir degė iš naujo. Galų gale degalo liepsnelė peršoko per skardinės statinės kraštą. Kokią minutę atrodė, kad liepsna užgeso, bet paskui pro statinės dugne pramuštas traukos skyles blykstelėjo ugnelės, ir pagaliau įsiplieskė ir šovė į viršų liepsna.

Žmonės prie laužų pakilo, žiūrėjo į joninių ugnį ir tylėjo. Pirmieji atsipeikėjo muzikantai ir ėmė groti.

Tada būrelis nuo vieno laužo pakilo ir, skambiai dainuodamas „lyguo", su alaus bokalais rankose nuėjo prie kito laužo apdainuoti ir pavaišinti kaimynų ir patys klausėsi dainų ir vaišinosi. Paskui kartu ėjo prie trečio laužo ir su kaimynais dar toliau, kol galų gale visi sustojo aplink aukštą purpurinę „Janio ugnį", o Irbulių pieva sudundėjo po šokėjų kojomis. Ir niekas čia nesijautė svetimas ar nereikalingas, niekam nebuvo gaila alaus ar pyragų, ir bet kurią merginą buvo drąsu apkabinti per liemenį. Joninių vakarą visi būna kaimynai ir draugai.

Liudvigas dar nebuvo apsisprendęs eiti ar neiti į jonines, jis dar stovėjo prie lango ir rišosi kaklaraištį, kai jį pastebėjo vyriškis, su kuriuo elektrikų kambarėlyje jis dirbo prie gretimo stalo. Vyras su gana triukšminga kompanija kaip tik ėjo į Irbulių pievą. Keturi nešėsi ilgais rankšluosčiais perrištą alaus statinaitę ir nebent tik per didelį stebuklą nebūtų pakvietę draugijon kiekvieno sutikto.

— Seni, leiskis žemyn! — pamojo ranka.

— Nežinau. . .— Liudvigas patraukė pečiais.

Alaus statinaitė tučtuojau buvo pastatyta gatvės viduryje, ir visa kompanija, net pavargę alaus nešėjai, ėmė traukti iš visų jėgų, žiūrėdami tiesiai į Liudvigo langą:

O kieno toks liūdnas veidas,
Lyguo, lyguo,
Joninių kuris nešvenčia,
Lyguo. . .

Liudvigas, kaip beveik negeriantis, nelabai teapsvaigo. Nuotaika buvo puiki. Jis dainavo ir šoko, pilstė alaus bokalus ir dirigavo, šokinėjo per laužą ir pasakojo anekdotus. Jis vėl buvo toks kaip prieš aštuonerius, dešimt metų, kol jo dar neslėgė n a m a s.

Jau ėmė aušti, kai Liudvigas pamatė nuošaly stovinčią ir verkiančią dailią merginą.

— Joninių naktį verkiate? To dar betrūko!

Jis nutvėrė merginą už rankos ir nusitempė į šokių aikštelę.

Mano žmona — sostinėje,
O aš — kaimo pirkioje!
Ji taksi ten važinėja,
Aš šlubu Maksiu vėžlioju...

Vienas iš muzikantų entuziastingai traukė seną kupletą be jokių mikrofonų ir Redženo stiprintuvų.

Pasibaigus šokiui, visi plojo pakartoti. Mergina nuskaidrėjo, bet tada kažkoks petingas agresyvus bernas užsimerkė ir subaubė Liudvigui į veidą:

— Mū!

Merginai kaip pagal įsakymą vėl ėmė krūpčioti pečiai.

— Ką? Jautukas šnervių grandį pametė?— pasiteiravo Liudvigas.

Vaikinas nežinojo, ką atsakyti. Jis sunkiai nukėblino, kažin kodėl grasinamai šaukdamas:

— Žiūrėk, kad negautum į kailį!

Merginą Liudvigas pakvietė prie laužo. Ji buvo vardu Nelija.

•

Dieną buvo paliję, todėl dabar, naktį, oras buvo šiltas, sodrus ir kvapus kaip ką tik pamelžtas pienas. Gardžiai kvepėjo vystantys vainikai, jonažolės ir ajerai.

Buvo valstiečiai suvargę labai,
Tai ne ministrai, kur sėdi aukštai.
Jie be cilindrų, be frakų juodų,—
Tik pakuliniai su tvarto kvapu.

Vesdamas Neliją šokti, Liudvigas pagalvojo, kad sostinės orkestras, kur absoliučiai tiksliai pučiamas saksofonas, kankinamos solo ir bosinės gitaros, kur grojama pagal kultūros skyriaus patvirtintas programas, čia, šioje žalioje pievoje, susikirstų kaip reikiant — kaimo kapela ir senovinės dainos visus jungė ir bylojo, kad šokiuose nėra ko labai varžytis, kad čia gali ir alaus pagerti, ir pasibučiuoti.

Per ploną baltą palaidinukę Liudvigas matė apatinuko mezginius, po kuriais bangavo krūtinė. Kai jis Neliją priglausdavo, jo veidą paliesdavo švelnūs, šviesiai rusvi plaukai, glotnūs kaip šilkas.

Ji buvo drovi, paklusni ir liauna.

Tiktai labai jauna, pagalvojo.

— Dar šoksime ar eisime prie laužo alučio atsigerti?— jis linksmai paklausė.

— Šoksime... paskui labiau norėsis gerti.

Jeigu jis būtų galėjęs kaip aiškiaregys pažvelgti jai į akis, tai būtų išvydęs jose dėkingumą, šiek tiek nustebimo, patiklumo ir triumfą. Triumfas švieste švietė, ji dairėsi tarp šokančiųjų ir stovinčiųjų anų mūkautojų.

„Senoji vyrų klasė" prie laužo taip dažnai nebepilstė į bokalus alaus ir nebetuštino jų. Dainininkai buvo perėję pas kaimynus, o kiti šnekėjosi apie trifazių elektros motorų sujungimus ir ant statinaitės kažkur gautu tinko gabalu piešė schemą.

Liudvigas pripylė du bokalus.

Juodu su Nelija garsiai susidaužė ir, žiūrėdami vienas kitam į akis, išgėrė iki dugno.

— Eime pasivaikščioti.

Nelija šį kvietimą jau buvo numačiusi gerokai anksčiau, tik dar nebuvo apsisprendusi, ką atsakyti. Tačiau viskas pasirodė daug paprasčiau, negu ji manė, nes Liudvigas paėmė ją už parankės ir trauktis būtų buvę kvaila ir netaktiška.

Parke buvo vėsiau, Liudvigas apkabino ją per pečius. Ji nesipriešino, nės ir nenorėjo priešintis, o pati sau teisinosi, kad nebūsi juk tokia ožka, nereikalausi laikytis už rankučių kaip vaikų darželyje. Ranka ant pečių buvo sunki, bet stipri — jinai juto jos raumenis.

5

Negalėtum tvirtinti, kad pulkininką Konradą Ulfą pažįsta visi respublikos gyventojai, nors jį ne kartą rodė per televiziją už apvalaus stalo atsakinėjantį į komentatoriaus klausimus ir pasakojantį apie kriminalinio skyriaus darbą.

Ir kiekvieną kartą jis savo kalbą pradėdavo taip:

„Gerbiamieji žiūrovai! Pirmiausia aš noriu atkreipti jūsų dėmesį į dvi sąvokas: „kriminalinis tardymas" ir „kriminalinė paieška" Tardytojai prirašo per dieną po pusę tonos popierių, kuriuos paskui siunčia į teismą. Jie įrodo, kad nusikaltimas įvykdytas, kad jį tikrai įvykdė koks pilietis N. arba M., arba abu kartu ir pagal įstatymą jiems galima iškelti baudžiamąją bylą. Bet kriminalinės paieškos skyriuje mes tiktai šį tą užsirašome savo užrašų knygutėse, nes iš tikrųjų mes šerlokai holmsai, tik šiek tiek modernesni. Mes ieškome nusikaltėlių, ieškome liudininkų, kad būtų galima įrodyti nusikaltimą. Mes ieškome. Ir aš jums pasakysiu, kad ieškoti labai įdomu, mes paprastai ir randame tai, ko ieškome. Tą liudija statistika. Ar aš pakankamai aiškiai kalbu? Iki pasimatymo kitą kartą, kai jūs ir gerbiamasis laidos komentatorius jau žinosite, kad sąvokos „kriminalinis tardymas" ir „kriminalinė paieška" nėra tapačios."

Žinoma, taip pat negalėtum sakyti, kad senąjį Konradą pažįsta visi Rygos gyventojai. Bet gyvena jis čia seniai. Labai seniai. Tai jo miestas. Jis niekuomet nebuvo jo palikęs. Karo metai nesiskaito: tada jis iš Rygos buvo tiktai atsitraukęs, bet niekada nebuvo praradęs tikėjimo, kad vėl ją atgaus. Šis miestas jo niekuomet nelepino, bet jis to visai ir nenorėjo. Ryga buvo jo miestas, jis buvo čia gimęs ir liko ant pilkų akmenų; taip gali būti tiktai ten, kur esi gimęs, nes niekad niekas nepamilsta vietos, į kurią būna atklydęs.

Konradas gimė tūkstantis devyni šimtai tryliktaisiais metais. Konrado tėvas žinojo, kad tais metais Paryžiuje buvo mada laikrodžius pritvirtinti prie batelio sagties ir damos turėjo dingstį grakščiai kilstelėti aukštyn ilgą suknelę ir parodyti koją per pusę sprindžio virš gurnelių; kad Majuoruose išdegė beveik visa Juomos gatvė ir supleškėjo koncertų estrada Horno sode; kad Balkanų kare prasidėjo taikos derybos, kad Krauzė prieš olimpines žaidynes vykusiose varžybose viena ranka išrovė 189 svarus, o Rygos miesto valdyba už 4800 rublių įsigijo dezinfekcijos automobilį su 24 arklio jėgų galingumo varikliu. Jis turėjo ratus su stipinais, du nikeliuotus signalinius trimitus ir ant šonų užrašą trimis kalbomis: „Miesto dezinfekcijos įstaiga". Užrašas latvių kalba labai piktino vokiečius. Jie į tai pažiūrėjo kaip į atvirą išpuolį. Šitiems latviams jie taip ilgai stengėsi įkalti į galvas, kad tokių latvių iš viso pasaulyje grei-

tai nebebus, kad jie neišvengiamai suvokietės; jie tuos latvius buvo šaudę ir korę, o į talką buvo prisiprašę rusų carą su juodašimčiais, bet viskas, matyt, nuėjo niekais, nes tie palikę gyvi latviai vis tiek ant valstybės turto rašo savo kalba!

Ir tai dar ne viskas, ką Konrado tėvas žinojo apie 1913 metus. Dar jisai žinojo, kad iš Niujorko į Berlyną atvyko Enrikas Karuzas, kad ryšium su Pastero instituto jubiliejumi jo direktorius profesorius Mečnikovas gauna daug sveikinimų, kad Barklajui de Toliui pastatytas paminklas... Jisai žinojo tai, ką norėjo žinoti. Ir stengėsi įsikalbėti, jog žino tik šitai. O iš tikrųjų jis žinojo ir tai, ko visai nenorėjo, ir tas jį gąsdino.

Jis nenorėjo žinoti, kad bet kuriame latviškame skiemenyje įžiūrimas iššūkis vokiečiams, ir todėl įsikalbėjo, jog gyvenime taip ir yra, kaip sakoma oficialiojoje versijoje, kur skelbiamos abiem kalboms lygios teisės. Jis nenorėjo žinoti, kad esama žmonių, nepatenkintų Romanovų dinastijos despotu, nenorėjo žinoti, kad Peterburge į Aleksandrą mesta bomba, kad už mintis apie laisvę varoma į katorgą ir ochranka samdo žudikus. Jis buvo žmogus, kuris vienodai gerai būtų tikęs bet kuriai valdžiai, nes kiaurą dieną stropiai rūpinosi, kad šeima turėtų duonos kąsnį, ir prisivertė tikėti laikraščiais, kad visiems sunku.

Konrado tėvas rinko, rašė ir nešiojo žurnalams bei laikraščiams reklamas. Tuomet jos buvo gana vienodos — didelėm raidėm parašyta savininko pavardė ir poroje eilučių visa kita.

Gramofonus, plokšteles ir kitus reikmenis
pigiai
grynais pinigais arba išsimokėtinai
geriausia pirkti krautuvėje
ARNOLDAS NEUMANAS IR KO
Ryga, Lielaja Smilšių gatvė Nr. 22
Didžiausias pasirinkimas Rygoje.

Retkarčiais kas nors užmesdavo jauką su geriau paslėptu kabliuku:

GERBIAMOS PUBLIKOS DĖMESIUI!

Kadangi pastaruoju metu kai kurie krautuvininkai naudojasi mano firmos vardu ir siūlo netikusias prekes, tad aš turiu garbės pranešti gerb. publikai, kad mano delikatesų krautuvė

yra tiktai Marijos gatvėje 22, kur visuomet galima gauti tik pirmos rūšies rūkytų kumpių, kurie pagal kokybę neturi konkurencijos.

J. Eglytis, firmos savininkas E. SOMERIS.

Nuo ryto iki vakaro jis sukinėjosi po miestą, apsivilkęs savo apsitrynusiu lietpalčiu, šypsojosi, pataikavo, santūriai siūlė ir žymėjosi didelėje užrašų knygoje užsakymus.

Reklamas tėvas rašė naktimis. Šeima gyveno priešais Vermano parką, šeštame aukšte. Pro abiejų kambarių langus buvo matyti gretimo namo stogas. Mažasis Konradas sėdėdavo ant palangės ir žiūrėdavo, kaip ant kraigo žongliruoja katės. Motina, mažutė šviesi moterėlė, buvo baigusi Duburo dramos kursus. Tuoj po baigimo ji suprato, kad tikriausiai niekuomet nebus artistė. Ir negalėdama nieko geresnio sugalvoti, ėmė ir ištekėjo. Ji nepajėgė sunkaus Konrado tampyti laiptais aukštyn ir žemyn, todėl paprašė surasti kitą butą. Tėvas gynėsi. Ant jo vizitinių kortelių buvo užrašyta: „J. Ulfas, reklamos specialistas, Ryga, Elizabetės gatvė"— o centre gyvenantys specialistai turėjo ir centro uždarbį. Jeigu jis gyvens kur nors darbininkų rajone, tai šeima visai nebegalės sudurti galo su galu ir įklimps į skolas. Galų gale vis dėlto rado kompromisą: Ulfai persikėlė į dailų butuką prie Gryzinkalnio, bet adresas tėvo vizitinėje kortelėje liko tas pats — jis šiek tiek mokėjo Elizabetės gatvės namo durininkei, ir ji už tai atrinkdavo iš nuomininkų pašto Ulfui adresuotus laiškus.

Taip gyveno senasis Ulfas ir manė, kad gyvena dorai ir kad sūnus mato gerą pavyzdį. Jis svajojo kada nors kokiame centriniame žurnale per visą paskutinį viršelį pamatyti spalvotą reklamą, kurios tekstą jis jau seniai buvo sukūręs:

Prekybos reklamų įmonė
J. ULFAS IR SŪNUS
Bet kurios paslaugos, prieinamos kainos.

„J. ULFAS ir SŪNUS" reikėtų surinkti masyviom, plačiom raidėm — jos simbolizuotų pastovumą ir amžinumą — o kitas tekstas turėtų sukelti skaitytojo sąmonėje mintis apie grožį bei įtikinti, jog už savo pinigus gaus tai, ko norėjęs. Taigi jokių stilizuotų latviškų raidžių, jokių išdailintų raidžių, kurios verčia tarti, jog įmonėje kažkas slepiama; jokių ampyro sti-

liaus raidžių — tos spindi tik iš paviršiaus, nieko per daug puošnaus, bet paprastai, dailiai ir tiksliai. Reikia rinkti angliškojo šrifto raidėmis — aukštos, siauros, jos primins tvirtas valstybines obligacijas, garantuotų vekselių blankus ir baltus britų dešimties ir penkiasdešimties svarų banknotus — anglų svaras yra stabili valiuta, su kuria doleris niekaip negali ir niekada negalės susilyginti.

Įmonę jis atidarė po trisdešimtųjų metų, kai pasaulio ekonomiką smarkiai sukrėtė krizė. Ulfas užsidirbo pinigų, skelbdamas pardavimus iš varžytinių, už skatikus nusipirko kontoros apstatymą.

Po kelių mėnesių jis bankrutavo. Krizė pasiekė kulminaciją, niekas nieko nepirko, tik duoną ir kruopas, todėl nebuvo tikslo eikvoti latų reklamai. Tačiau iki gyvenimo pabaigos jis pasitaikius progai prisimindavo:

— Kitados aš turėjau reklamos įmonę!

Grumdamasis už savo svajonę, jis buvo išleidęs iš akių sūnų. Sūnus studijavo teisę, skaitė knygas, žaidė tenisą ir vienąsyk net dalyvavo Latvijos autoklubo surengtose varžybose kaip bendrakeleivis, todėl sūnaus areštas Ulmanio valstybinio perversmo metu buvo visai netikėtas. Bet ilgai kalėjime jo nelaikė, ir jam buvo net leista atnaujinti studijas universitete. Kitą kartą sūnų suėmė, kai jis mokėsi jau paskutiniame kurse ir kartu praktikavosi kriminalinėje policijoje.

Tai buvo garsi ir plačiai nuskambėjusi byla, kurią laimėjo kaltinamasis. Paskutinės eilės salėje visą laiką plojo. Buvęs studentas ir buvęs kriminalinės policijos pareigūnas Konradas Ulfas taip mikliai žongliravo faktais ir įstatymų paragrafais, kad ne tik paneigė savo priklausymą pogrindinei organizacijai, kartu išgelbėdamas nuo arešto savo draugus, bet ir sugebėjo pasprukti nuo priverstinių darbų, kurie grėsė politiniams kaliniams. Galų gale išėjo, kad jis paprasčiausias kriminalinis apgavikas, kurį galima pasodinti nebent į Termininį kalėjimą. „Nepažįstami asmenys" siųsdavo Konradui rožių puokštes su rašteliais: „Tai laikome Tavo diplominiu darbu!" Prokuratūroje iš pykčio rovėsi barzdas, kad valstybinis nusikaltėlis paspruko nuo pelnytos bausmės; tėvas neteko vilties dėl savo reklamų kontoros, kuri vis dar skurdo, nors Konrado Ulfo vardas dabar būtų atkreipęs visų dėmesį net be masyvių raidžių. Tėvas suprato, kad sūnus nuėjęs kitu keliu, tik nesuprato, ar

dėl to verkti, ar džiaugtis, ir pasijuto per daug suvargęs, kad ką nors pakeistų.

Konradą su „Juodąja Berta" nuvežė į kalėjimą prie Brasos stoties, ten apvilko dryžuotu, panašiu į pižamą drabužiu; ir visą pusmetį jis praleido nelabai rinktinėje draugijoje — kameroje sėdėjo sukčiai komersantai, įskaitant tyčiomis bankrutavusius, pora kiaulių vagišių, pora įsilaužėlių, pinigų padirbinėtojas ir kažkoks jaunas paniuręs žmogus, kuris prisistatė sakydamas:

— Aš sėdžiu už svetimus malonumus!

Tai buvo slaptų meilės namų savininkas.

. .Atsilošęs vieninteliame trikotažo parduotuvės vedėjo krėsle, Konradas negalėjo suprasti, kodėl jo atmintyje iškilo kaip tik šis jaunystės dienų epizodas. Atmintis juk išlaikė ir daug ką mielesnio: kaip atkūrus Tarybų valdžią jis buvo išleistas iš kalėjimo bei paskirtas rajono milicijos viršininku, kaip fronte jam buvo įteikti ordinai, kaip gimė duktė arba buvo paminėtas jo šešiasdešimties metų jubiliejus, tačiau atmintyje iškilo būtent kalėjimo kamera, pinigų padirbinėtojas ir žmogus, kuris „sėdėjo už svetimus malonumus"!

Jeigu visada galėtume prisiminti tik tai, ką norime, ko gero, visi būtume savimi patenkinti ir sutingtume, pagalvojo Konradas.

Seduksenas padėjo, merginų ašaros pamažu išdžiūvo. Inspektorius Juris Garančas klausinėjo senį raukšlėtu veidu. Seniui nuo atminties įtempimo ir pernelyg smarkaus radiatorių kaitinimo kakta buvo aprasojusi smulkiais prakaito lašeliais. Tiesiog stebuklas, kad iš tokio sauso senuko dar gali sunktis skystis!

— Vadinasi. . .

— Plaukai raudoni kaip Rasputino.

— Nosies forma?

— Nosis kaip nosis.

— Drauge Ulfai,— Juris tarsi prašydamas leidimo pasisuko į Konradą,— aš jam parodysiu albumą. . .— Albume buvo visokiausių akių, kaktų ir nosių formų nuotraukos. Apskritai albumas buvo tiktai pagalbinis daiktas, senamadiškas lyg koks trauklapis, tačiau jį galėjai nešiotis portfelyje, juk nesinešiosi projekcinių aparatų, kuriais specialiose salėse kuriami fotorobotai.

— Vėliau. Tegul jis pasakoja viską iki galo.

— Pasakoti?— Senis kilstelėjo antakius.

— Pasakokite,— linktelėjo Konradas.

— Aš čionai visai nebūčiau važiavęs, bet man sakė, kad čia esąs grynas oras. Kvailystė. Rygoje niekur nebėra gryno oro! Anksčiau galvojau, kad tie dūmai kyla iš degančio šiukšlyno, kur Deglavo gatvės gale. Pasirodo, ne. Šiukšlynas jau neberūksta, bet oro vis tiek nėra.

Juris liūdnai pažvelgė į Konradą. Jo žvilgsnis reiškė: tai truks mažiausiai dvi valandas. Konradas išsiėmė tiesią pypkę tamsiai raudona vyšnios šaknies galvute, tabakinę ir degtukus. Viską susikrovė prieš save ant vedėjo staliuko.

Aš galėčiau jį pertraukti, pagalvojo Konradas, bet vargu ar sutaupęs laiko ką nors laimėsiu. Jis vėl pasakys: nosis kaip nosis, o jeigu jam parodysim albumą, visai susipainios. Tegu geriau atkalba savo ilgąjį įvadą, tai jį nuramins.

— Taigi, taigi,— pritarė Konradas.

— Žinoma! — senis beveik pašoko iš džiaugsmo: ne kasdien sutiksi artimą sielą.

Juris pamojo abiem pardavėjom ir nuėjo ieškoti kokio ramesnio kampo. Geriau tegu jos negirdi, ką tas senis pasakoja, tik be reikalo suaudrintų jų vaizduotę. Jos jau buvo beveik nusiraminusios, todėl jam nesinorėjo vestis jų atgal į parduotuvę, bijojo, kad ten vėl gali prasidėti isterijos priepuolis. Visi trys suėjo į sandėlį, susėdo ant kažkokių maišo audeklu apsiūtų ryšulių, nuo kurių iš karto pakilo smulkios, aitrios džiuto dulkės, ir ėmė tyliai šnekėtis, kaip vaikai nulindę į kiemo kampą, toliau nuo tėvų akių...

— Žinoma! — pakartojo senis Konradui.— Nuodija žmones!

Konradas supapsėjo tuščią pypkę. Patraukė. Kandiklyje sučirkščiojo nikotino sultys, bet vieną pypkę dar bus galima prikimšti.

— Aš, drauge viršininke, turiu butą Dzirnavų gatvėje. Ten, kaip jūs žinote, neblogas rajonas — parduotuvės, skalbykla, kinas. Viskas po ranka. Bet oro nėra. Atsitiktinai randu parašyta: keičia dviejų kambarių butą Virsnavos gatvėje į dviejų kambarių butą centre. Aš ėmiau galvoti.

Konradas prisikimšo pypkę ir užsirūkė. Jis dar nenorėjo prisipažinti, kad senio plepėjimą nelabai tevertina, ir jau slapta džiaugėsi, kad negrįžo Juris ir negirdi, kiek Konradas tepasistūmėjęs į priekį su apklausa.

— Butą aš turiu gerą, bet ten, naujame rajone, oras tikrai švaresnis. Mums, seniems žmonėms, šitai labai svarbu. Mums negalima valgyti nieko riebaus, reikia daug vaikščioti gryname ore, tada galėsime pergyventi ir jaunus. Visai kitas raugas!

Ir senis staiga nutilo. Tai buvo nelaukta ir netikėta. Konradui atrodė, kad jis sėdi autobuse, kurį nei iš šio, nei iš to kažkas staiga sustabdė.

— Na ir toliau! — atsipeikėjo Konradas.

— Ne, nekeisiu! Čionais oras irgi niekam tikęs ir, tiesą pasakius, dvokia apgruzdusiais kaulais. Aš geriau pabandysiu pasikeisti į Siguldą ar Cėsius. Ten kurortinė zona, ten jokie oro teršėjai nedrįsta lįsti.

— Jūs nieko nepasakojat apie parduotuvę.

— O, viskas buvo kaip kine!

— Prašom toliau... Atsiprašau, aš dar nežinau, kaip į jus kreiptis...

— Golubovskis... Nikolajus Golubovskis... Aš užėjau į parduotuvę paklausti kasininkės, kuri namų valdyba čia atsakinga už kvartalo namų numeraciją, bet ji nežinojo, ir aš pasukau į kitą parduotuvės galą paklausti pardavėjų. Aš girdėjau kažką įeinant pro duris, paskui dar kažką įeinant, bet nekreipiau dėmesio...

Konradas užsirašė į užrašų knygelę senio pavardę, vardą ir adresą. Ir rašydamas klausėsi.

— Kai aš, draugas viršininke, atsisukau, Duršis jau smogė. Aš tik nežinojau, ką tokį jis muša. Tai aš supratau tik tada, kai pamačiau jį stveriant pinigų maišelį ir einant pro duris.

— Kas smogė? Pasakykit dar kartą! — Konradui iš nustebimo vos neiškrito iš burnos pypkė. Tiesą sakant, iškrito, bet jis sugavo ją ore.

— Duršis...— Senis susirado apdilusią odinę piniginę, kuriai vietomis buvo nusitrynę dažai ir todėl matėsi baltos dėmės, ir išėmė nedidelę laikraščio iškarpą.— Duršis A. L.

— Ar jis jūsų kaimynas? Iš kur jūs jį pažįstate?— Konradas pašoko ant kojų. Apie ką nors panašaus negalėjai net ir svajoti!

— Jis ne mano kaimynas, jis laikrodininkas. Geriau jis būtų ėjęs vogti nei gadinęs kitiems laikrodžius! Geriau aš jo niekados nebūčiau pažinęs! Žinote, aš namie turiu „Gustavo

Bekerio" firmos laikrodį. Keturiasdešimt metų jis mušė valandas ir pusvalandžius, bet...

Tačiau dabar Konradas nebeturėjo laiko klausytis nei apie buto keitimą, nei apie sieninius laikrodžius. Jis atsistojo priešais Golubovskį, savo žvilgsniu tiesiog įsisiurbė į jo niūrų, raukšlėtą veidą ir paklausė visai pasikeitusiu, lediniu balsu:

— Taigi jūs tvirtinate, kad užpuoliką atpažinote — laikrodininką A. L. Duršį?

— Aš jį būčiau atpažinęs, jeigu jis nebūtų buvęs su tais dideliais akiniais! — Golubovskis pradėjo tarsi teisintis.

— Atpažinote ar neatpažinote?

— Beveik atpažinau.

— Kaip šitai suprasti? — Konradas atrodė sustingęs, krutėjo tiktai lūpos. Poza buvo nepatogi, bet jis dabar puolė ir negalėjo jos keisti, nes kiekvienas judesys tik būtų sumažinęs įtampą.

— Lyg ir taip, lyg ir ne. Anksčiau jis nešiojo mažą barzdelę..

— Jūs gerai atsimenate žmonių veidus?

— M-m-m... Geriau susitarkim, kad aš nieko nesakiau.

— Ne, jau sakėt!

— Žinote, vis dėlto tai nebuvo Duršis...

— Taigi jūs tvirtinate, kad užpuolikas nebuvo pilietis Duršis?

— Ne, aš nieko netvirtinu...

Konradas apėjo aplink stalą ir vėl atvirto į krėslą. Šis nuo jo svorio subraškėjo.

— Taigi jums atrodo, kad ten buvo pilietis Duršis, bet jūs nesate įsitikinęs?

— Taip, šitaip bus teisinga.

— Kodėl jūs to iš karto nepasakėte milicijos darbuotojams, kurie pirmieji pasirodė įvykio vietoje?

— Aš jau imu gailėtis, kad iš viso ką nors sakiau, — sugniužo senis. — Dabar tampys po teismus, ir kad nors būtų už ką. Jeigu aš būčiau tikrai žinojęs, kad tai Duršis, būčiau milicininkams pasakęs. Bet mano širdis jaučia, kad jis. Aš jo veidą pažinčiau tarp tūkstančių, jis man tokį laikrodį sugadino! „Gustavas Bekeris", aš jau sakiau... Aš apie tai parašiau į laik-

raštį „Rygos balsas", prašiau. Jis padavė Konradui iškarpą, kurią valandėlę abudu buvo pamiršę.

Poros dešimčių eilučių ilgumo straipsnelis buvo pavadintas „Tai mums trukdo dirbti" Jame buvo žodžiai „revoliucija", „penkmetis", „socializmas", „spartuoliškas darbas", „imperialistai", „Gustavas Bekeris" ir laikrodininkas A. L. Duršis, kuris neužbaigęs darbo kvite nurodytu laiku, darbą atlikęs nerūpestingai ir už tai administracijos esąs įspėtas. Ir parašas: Nikolajus Golubovskis, pensininkas.

Konrado įtampa palengva ėmė slūgti, užtat smarkiai įsiaudrino sugadintojo laikrodžio savininkas — laikrodis nebemušė pusvalandžių! Jis suriko:

— Aš jam tuos pusvalandžius per gerklę ištrauksiu!

Bet, antra vertus, Golubovskio parodymai buvo gana įdomūs: jis tvirtino, kad užpuolikas buvęs laikrodininkas Duršis arba kažkoks neįtikėtinai į jį panašus asmuo be barzdos. Abiem atvejais kriminalinė paieška iš to galėjo turėti naudos, nes nusikaltėlio portretą bus galima atkurti pagal laikrodininko nuotrauką. Prielaida, kad nusikaltėlis, galimas daiktas, pats Duršis, Konradui kėlė tik šypseną.

Inspektoriui Juriui Garančui tą dieną visiškai nesisekė, nes merginos nieko nebuvo mačiusios. Tai atrodė net keista — jos regėjo viską, bet neįsidėmėjo nė vienos detalės, kuri būtų naudinga paieškai. Jos buvo mačiusios veikiant lyg beveides figūras. Tiesa, viena iš jų užsiminė, jog žudikas buvęs juodais plaukais, bet paskui pasakė, kad tik tamsiais, o galiausiai sutiko, kad ir tamsūs plaukai gal tėra tik jos vaizduotės padarinys.

Kol Juris jas klausinėjo, dangus apniuko ir sutemo. Dabar jos bijojo vienos eiti namo ir uždaryti parduotuvę. Galų gale Juris turėjo išprašyti iš Konrado mašiną ir jas parvežti.

— Kartu sužinok, kur gyvena pilietis Duršis A. L., ir gauk iš jo nuotrauką,— prisakė Konradas.

— Hm. . Tą žmogų tikrai nudžiugins naktinis milicijos vizitas. Beje, partrauksiu namo ir Golubovskį, rytą juk jis mums bus reikalingas. . .

Konradas sutiko.

Golubovskis. . . Golubovskis. . . galvojo jis.

Girdėta pavardė!

6

Pro ievų, jazminų ir alyvų krūmus iš šokių aikštelės skambėjo:

— Leisk, miela mamyte,
Leisk man ir vienai,
Leisk man pasivaikščiot
Gaujos pakraščiais!

Žodžiai buvo aiškiai girdėti. Irbulių pievos laužų raudoni atšvaitai atsimušė tamsiai mėlyname žvaigždėtame danguje.

— Kur mes rasime Gaują?

— Ieškosime,— nedrąsiai nusišypsojo Nelija.

Liudvigas žinojo, kad tokiomis kvapniomis naktimis nereikia su merginom kalbėti apie Faradėjaus atradimus, superlainerio „Boing-747" pagrobimą, Zola romanus, Listono ir Patersono bokso susitikimą profesionaliame ringe arba pasaulio gražuolių konkursą Londono „Alberthole", iš viso nieko nereikia kalbėti. Reikia bučiuotis.

Liudvigas atlošė Nelijai galvą, paglostė šilkinius plaukus ir užspaudė lūpas bučiniu. Ir nustebo, kad ji nemoka kaip reikiant bučiuotis. Bet priešintis ji nesipriešino, net nebandė išvengti jo lūpų, todėl jis daugiau nebelaikė jos apkabinęs, o bučiuodamas glostė jai plaukus ir pečius, jausdamas lengvai virpant jos kūną.

— Gaujos mes nerasime, bet iki ežero juk galime nueiti?

— Gerai,— tyliai atsakė Nelija.

Liudvigas nusivilko švarką ir ją apgaubė. Ji pasijuto maža mažutėlė. Suprato, kad pirmą kartą ji iš tikrųjų bučiavosi, kad pasibučiavimai su mokyklos berniukais buvo tiktai ritualas ir nieko daugiau. Ji vis dar svaigo nuo bučinių, svaigo taip, kad paklusni būtų galėjusi eiti nors iki pasaulio krašto.

Ežeras buvo gilus, krantai apaugę samanom ir berželiais, visur liumpsėjo. Po velėna liulėjo ruzganas vanduo, ją galėjai pradurti kuolu, bet dugno nebūtum pasiekęs.

Vienintelis smėlio ruožas valuojiečiams atstojo paplūdimį, tik čia galėjai įbristi į ežerą neįklimpęs į dumblą ar nemurktelėjęs į gelmę.

— Eime per pievą,— tarė Liudvigas.

Rasa buvo šalta, žolė siekė blauzdas.

— Jums sušlaps kelnės,— susirūpino Nelija.

— Tau!

— Tau sušlaps...

Jie vėl ilgai bučiavosi. Orkestras dar buvo girdėti gerai įsiklausius.

Priekyje, slėnyje, pasislėpęs po miglos skraiste, plytėjo ežeras.

— Maudysimės?

Nelija papurtė galvą.

— O aš maudysiuos.

Jis vėl apkabino ją per pečius ir nusivedė.

— O gal vis dėlto maudysimės?

Ji vėl papurtė galvą ir atsisėdo ant pakloto jo švarko. Kai jis, nusirengęs ir stambus, lėtai brido į ežerą priešais tamsiai mėlynas su sidabrinėm viršūnėm bangas, ji labai pasigailėjo, kad neturi maudymosi kostiumėlio: norėjo būti šalia.

— Koks vanduo! — susižavėjęs šūktelėjo Liudvigas ir ėmė plaukti peteliške, nors paprastai didžiuotis nemėgdavo. Vargu ar kas nors iš valuojiečių moka plaukti šiuo stiliumi, pagalvojo jis.

Lengvai padvelkęs vėjas praretino miglos mutulus, ir Nelija akimirką pamatė nuokalnėje mažą daržinėlę pilkų skiedrų stogu. Ir išsigando.

Ne, t o ji nenorėjo. T a i turėjo įvykti kitaip. Mintys ėmė veikti visai aiškiai ir tiksliai. Jis čionai ją atsivedė tyčia, ir tai bjauru. Atrodė, kad simpatija Liudvigui neišvengiamai nyksta.

Irbulių pievoje girdėjosi spygavimai ir juokas, matyt, vaikinai buvo užmetę į medį kurios nors merginos megztuką ar skarelę ir dabar už nuėmimą prašė išpirkos.

Išlipęs iš vandens Liudvigas skubiai rengėsi. Jam tikriausiai nebuvo labai šilta, nes rankos ir nugara pašiurpo, ir atrodė, kad tuoj tuoj jis ims kalenti dantimis.

— Eime namo,— aikštingai pasakė Nelija.

Ji pakilo ir padavė Liudvigui švarką.

— Kas gi joninių naktį eina namo! — atsikalbinėjo Liudvigas.

— Apsivilkite švarką, kitaip jūs sušalsite.

— Tu sušalsi. Tu!

Nelija neatsakė, o Liudvigas šios staigios permainos net nepastebėjo. Jis vėl apgaubė Neliją savo švarku.

— Geriau tegu aš sušalsiu, negu matysiu tave drebant! Šita tavo palaidinukė juk beveik tik teorinė.

— Eime namo!

— Gerai. Eime.

Jie jau pasisuko eiti per pievas. Liudvigas vėl apkabino ją per pečius. Jie net žengė keletą žingsnių. Staiga Nelija sustojo. Vėliau ji sau teisinosi, jog tai atsitiko tik todėl, kad jinai taip bjauriai pagalvojo apie Liudvigą ir kad tyčiomis norėjo dar kartą jį patikrinti.

— Eikim po dešinei, per nuokalnę,— pasakė ji.— Atrodo, čia arčiau...

— Eikim.

Kiekvieną žingsnį ji dabar žengė lyg pabūgusi. Tuoj iš miglos turėjo išnirti daržinėlė. Bet gal jie buvo jau praėję pro šalį, gal per tirštą rūką jos nepastebėjo — kryptį išlaikyti buvo sunku.

Liudvigas vėl ėmė ją bučiuoti. Ji apsvaigo, išsigando to svaigulio ir iš tikrųjų panoro eiti namo.

— Čionai, mums reikia sukti daugiau po kairei.— Nelija nutvėrė Liudvigą už rankos ir truktelėjo į save. Ji buvo tikra, kad daržinėlė liko už nugaros po dešinei.

— Dangus pašviesėjo, greitai bus rytas.

— Gaila.

— Man irgi.

Jie vėl sustojo apsikabinę.

Ir nė vienas nepastebėjo, kad stovi prie daržinėlės durų. Iš tikrųjų į vartus panašios durys buvo iškeltos iš vyrių, kad būtų galima įvažiuoti arkliais, ir stovėjo iš lauko pusės atšlietos į sieną. Kvepėjo šviežias šienas. O dieve, kaip svaiginamai gali kvepėti šienas!

Liudvigas pakėlė Neliją ant rankų.

— Ne,— pasakė ji tyliu, paklusniu balsu.

Liudvigas įnešė ją į daržinėlę. Šienas buvo šiltas ir minkštas.

— Nereikia...

Jautė jo lūpas ir glamones, lyg norėjo bėgti nuo jų, bet pajuto jo delną jau po palaidinuke.

Kai Nelija pabudo, lauke švietė saulė. Pro daržinėlės duris buvo matyti mėlynas ir skaidrus lyg Jeseno porcelianas dangus, kur šaudė juodos, tartum tušu ryškiai nupieštos kregždės. Dar matėsi nupjautos pievos kampas, tačiau ten nebuvo nieko ypatingo.

Nelija pažvelgė į viršų, į kraigą. Ten kažkur pagauta mirties baimės zyzė musė, kuriai medžioklis voras buvo užmetęs lasą, bet nieko nesimatė.

Liudvigas miegojo aukštielninkas, tyliai ir kietai, lūpos buvo vos vos praviros, alsavo giliai ir ritmingai. Ji buvo susigūžusi jam po pažastim ir apsiklojusi švarku. Pabudus ji nuraudo dėl savo apnuogintų krūtų, tačiau neapsivilko — pasijuto beveik išdidi, kad rado vyrą, kuris turi teisę žiūrėti į jos nuogas krūtis. Ir ji žinojo, kad jis žiūrės, nes jos krūtys buvo be priekaištų, bet dar nežinojo, ar galės tą žvilgsnį atlaikyti nesusigėdusi, o gal ir ji turėjo teisę nebesigėdyti Liudvigo. Naktį nugalėtojas buvo jis, dabar, rytą, nugalėtoja jautėsi ji.

Nelija atsisėdo ir beveik laiminga žiūrėjo į savo pavergtąjį, kuris šnarpštė sveiko vaiko miegu.

Ne, jos idealas jis nebuvo, bet kiekgi yra tų merginų, kurioms tenka jų idealai? Nelija net nebuvo girdėjusi, kad taip kada nors būtų pasitaikę. Liudvigo veidas buvo gana taisyklingas, jo stambūs kaulėti pečiai greičiau atrodė stiprūs negu išvaizdūs. Nelijos idealas nenešiojo parduotuvėje pirkto kostiumo, o kelnes siūdinosi „Baltijos madoje", jis buvo grakštus, tamsiaplaukis. Tikras Endželbertas Hamperdinkas iš Rygos, Valmieros ar Cėsių. Koks jos idealo charakteris, Nelija pati dar aiškiai neįsivaizdavo, jam reikėjo turėti tiek savybių, kiek vienas žmogus apskritai negalėjo pakelti. Jis vienu metu turėjo būti ir romus ėriukas, ir demoniškas vampyras.

Visų labiausiai Nelijai nepatiko gana reti plaukai ant Liudvigo pakaušio — ji nežinojo, kad tokie paprastai pasidaro beveik visų imtynininkų, kurie būna sportavę penkerius ar šešerius metus. Nepatiko ir panešiotas išeiginis kostiumas, kurį net Valuojoje vargiai tegalima buvo pavadinti išeiginiu.

Bet, šiaip ar taip, Liudvigas priklausė jai, jos sieloje grūmėsi sąžinės priekaištai ir laimės jausmas. Pastarasis ėmė viršų, nes Liudvigas buvo vyriškas ir linksmas. Ir ką čia dabar kas begelbės?

Ūmai sąžinės priekaištai virto išgąsčiu ir įvarė laimės jausmą į tolimiausią sielos kampelį. O gal jis jau turi žmoną? Gal net ir vaikų? Jis juk nieko jai nežadėjo. Ne, ji pasigailėtina kvailė. Kvailė! Kas dabar bus? Akyse tvenkėsi ašaros, ir ji išsigandusi ėmė laukti, kada jis pabus.

Pasirąžęs ir atmerkęs akis, Liudvigas pamatė šalia ant šieno sėdinčią suglumusią pusnuogę merginą, kuri gūžėsi po jo švarku ir laukė, ką jis pasakys.

— Labas rytas,— pasakė jis. Ką daugiau gali pasakyti žmogus, kuris ima prisiminti vakar dienos įvykius ir nori laimėti laiko sukaupti mintims.

Mergina sukūkčiojo.

— Ko gi tu verki, mažyte?— kaip tyčia buvo pamiršęs jos vardą.

— Jums nereikėjo vakar taip daryti...

— Tau...

Tai Neliją šiek tiek nuramino:

— Tau nereikėjo...

Jis apglėbė ranka jos virpantį kūną ir pasiguldė greta savęs į šieną. Ji paklusniai atkišo jam lūpas.

Visų nemaloniausia buvo išsiskyrimas. Jie išsiskyrė už Valuojos parko, nes Liudvigui reikėjo pasukti į dešinę; Nelija nenorėjo, kad ją toliau lydėtų.

— Iki vakaro! — pasakė Liudvigas.

Nelija liūdnai nusišypsojo. Širdy jautė kažkokią tuštumą. Ji žinojo, kad Liudvigas vėliausiai poryt išvažiuoja į kažkokius Duonius, jis nęt nebuvo pasakęs, ar rašys jai laiškus, visas tas įvykis jam atrodė savaime suprantamas dalykas ir jo neslėgė jokie sąžinės priekaištai, jis nesijautė niekam skolingas.

Argi aš pirmoji, kuriai taip atsitinka, karčiai pagalvojo Nelija. Ji buvo nusprendusi į pasimatymą neiti. Geriau tegul viskas subyra iš karto, nėra ko guostis iliuzijomis.

Liudvigas atėjo pas ją į darbą prieš pat uždarant paštą. Atrodė kažko susirūpinęs.

— Išeik truputį,— paprašė jis.

Nelija išėjo. Tuštumą jos širdyje buvo užpildęs sarkazmas.

— Tu negalėsi vakare ateiti į pasimatymą? Argi dėl to verta jaudintis?

— Ne todėl. Žinai. Nelija, būk mano žmona...

Nelija susverdėjo.

— Poryt aš gausiu pinigus. Duoniuose turiu namą.

7

Praėjo beveik valanda, kol Juris sužinojo laikrodininko adresą. Duršis gyveno Rygos senamiestyje, netoli Rusų dramos teatro, neišvaizdžiame name su velniai žino kiek ir kokių įstaigų iškabomis, prikaltomis abiejose baroko arkos pusėse. Iš tarpuvartės durys vedė į laiptus, ir prie jų irgi buvo pilna iškabų. Vis dėlto viso namo įstaigos nebuvo užėmusios — kažkur pačiame viršuje dar ūžė dideli, nepatogūs ir tamsūs butai.

Juriui šis žygis atrodė lyg mandagumo vizitas — kuris neturi ypatingos prasmės, bet būtinai reikalingas. Juk nėra ko tikėtis taip lengvai išaiškinti nusikaltėlį; dar niekam nepasitaikė nusikaltimo vietoje rasti nusikaltėlio pasą ar kitus asmens dokumentus. Žinoma, gali pasitaikyti ir išimtis. Išimtys patvirtina taisyklę, bet jeigu šitaip žiūrėsi, tai nieko nėra neįmanomo. Praktiškai iš tokio gudrybių katilo nelabai ką gali išsemti, o inspektorius Juris Garančas kaip tik ir buvo praktikas, todėl jis lipo aukštyn siaurais, nelabai švariais laiptais be jokio noro. Jis net nesitikėjo, kad pravers Duršio nuotrauka, nes Golubovskis buvo ne toks žmogus, kuriuo gali tikėti.

Prie buto durų buvo tampomas skambutis — „karvės uodega", bet jis neveikė, durų užraktas ne kartą buvo išlaužtas ir keistas. Tai buvo bandyta nuslėpti — durų stakta apmušta skarda, bet gana nemokšiškai.

Juris energingai pabeldė.

— Kas ten? — paklausė žemas, švepluojantis balsas.

— Savi!

— Tuojau!

Juris atsidūrė tamsiame koridoriuje, kurio kitame gale matėsi spintų ir bufetų kontūrai. Koridoriuje tvyrojo seniai nevalytų ir nevėdintų patalpų smarvė.

— Eik į virtuvę!

Virtuvėje stovėjo keletas dujinių viryklių, kas rodė, jog butas komunalinis. Ant baltos, panašios į komodą spintelės kampe stovėjo penki trilitriniai stiklainiai blyškiai geltono, drumsto skysčio ir puodukas be ąselės.

— Išmauksim vieną! — tarė šeimininkas ir prisėmė puoduką. Jo veidas buvo platus, papurtęs. Jis, ko gero, buvo savo chemijos išmanymo auka: vanduo plius cukrus, plius mielės, plius tam tikra temperatūra.

— Pirmos rūšies,— tarė šeimininkas, paduodamas puoduką Juriui,— visai nėra reikalo terliotis ir varyti antrą kartą. Ir niekas negali prisikabinti! Siurbk!

— Prosit! — Juris išgėrė dar rūgstančią, salstelėjusią brogą nė akim nemirktelėjęs, saviems nedera raukytis...— Prima!

— Aš juk sakiau! Nėra ko terliotis!

— Laikrodininkas namie?

Semdamasis puodelį sau, vyriškis papurtė galvą:

— Išvažiavo.

Pokalbį reikėjo tęsti.

— Dar maukia?— Juris klausinėjo, kaip ir dera sugėrovui.— Seniai nesimatėm.

— Kur ten mauks! Jam juk net krautuvės šnapsas per prastas!

— Kvailys!

— Aišku! Dar po vieną?

— Apačioj palikau mašinukę,— pamelavo Juris.

— Dar vieną gali. Aš paskui tau duosiu porą gvazdikėlių, sugraauši, ir tvarka.

— Ar nesakė, kada grįš? Gal paimti kokį puslitrį ir užsukti vėliau?

— Degtinės neimk. Geriau paimk dvi stipraus vermuto arba kitokio rašalo. Sumaišysim su šiuo firminiu gėrimu — tai net dramblys užvers kojas!

Vien pagalvojęs apie tokį kokteilį, Juris pajuto, kaip jam po krūtine susimetė kamuolys ir ėmė kilti į viršų:

— Kelintą maždaug užsukti?

— Ateik, kada tik nori. Bet jo nebus. Sakė gavęs nemokamų atostogų ir iki kito mėnesio tegul jo nelaukia. Išėjo su kuprine ir šautuvu.

— Seniai?

— Dar prieš šešias.

Juris pasipurtė, kad atsigautų, ir nieko geresnio negalėdamas sugalvoti pasakė:

— Įpilk dar vieną!

— Kliunkinam!

Tai bent, pagalvojo Juris, pagaliau vieną kartą pasisekė. Jis tuo dar negalėjo patikėti...

Suradęs „Rygos žinyno" žemėlapyje Duonių kaimą, Alvis parodė vairuotojui. Rutuliuko, žyminčio Duonius, viena pusė buvo ant Baltežerio kranto, kita — ant vandens. Vairuotojas ėmė važiuoti greičiau, ir Alvis paprašė išjungti signalinį prožektorių — nėra reikalo, kad pėstieji ir važiuotieji savo smalsius žvilgsnius atkreiptų į geltonai mėlyną milicijos „Volgą"

Kas gi atsitiko taksi vairuotojui? Taksi su numeriu 86-37 iš garažo važiavo maždaug keturiasdešimt minučių iki banko, kur paėmė inkasatorių. Per tas keturiasdešimt minučių vairuotojas, matyt, buvo pašalintas. Kelialapis buvo mašinoje. Prie vairo atsisėdo visai kitas žmogus.

— Ir pasiklausęs budinčių milicininkų, kur Valstybinis bankas, nuvažiavo gundančių brezentinių maišelių,— Alvis tarsi girdėjo ironišką senojo Konrado atsakymą.

— Gal jis iš buvusių taksi vairuotojų ir banko kiemą pažįsta ne blogiau už Liudvigą Rimšą?

— O gal jis ne iš buvusių taksi vairuotojų, gal taksi vairuotojas, kuriam šiandien laisva diena?

— Galimas daiktas.

— O gal jis visai ne taksi vairuotojas. Gal banko darbuotojas, gerai pažįstantis visą tvarką? Gal buvęs banko darbuotojas?

— Vadinasi, jis turi vairuotojo teises!

— Kodėl? Jis tiktai turi mokėti važiuoti. Aš žinau, ką tu manai. Manai, kad banko administracija priima į darbą tik tokius žmones, kurių patikimumu neabejoja. Mes, vaikeli, turim galvoti kitaip, mes juk ne banko administracija. Viena iš septynių mūsų jėgų yra ta, kad mes nė akimirkos nesivaržome vartoti žodį „galbūt". Žinoma, mes apie tai garsiai nešūkaujame ir nerašome į sienlaikraštį, bet visada jį turime galvoje. „Galbūt"— puikiausias žodis, mintys ir kalba be jo nuskurstų. „Galbūt" formuoja smegenų raukšles. Nusikaltimo motyvai būna tokie įvairūs, jog daugelį „galbūt" privalome turėti rezerve.

Vairuotojas išjungė pavarą ir leido automobiliui laisvai riedėti, greitis mažėjo.

— Jau atvažiavome?

— Buvo ženklas.

Už poros šimtų metrų autoinspekcijos darbuotojai tikrino mašinas. Plento pakraštyje buvo sustojusi ilga eilė „Žigulių", „Volgų" ir „Moskvičių". Šiandien, kaip atrodė, nebuvo gaili-

masi nei sunkvežimių, nei autobusų. Raudona saulė atsispindėjo ant lakuotų lengvųjų automobilių, ir jie atrodė rausvi. Autoinspektoriai išblizgintais batais, su galife ir melsvai pilkais marškiniais, su kaklaraiščiais vaikštinėjo vidury tuščio plento, mojo margom reguliuotojų lazdelėm, kad vairuotojai pasuktų į pakraštį, kėlė rankas prie kepurių, ėmė per langelius dokumentus ir liepdavo įjungti ir išjungti posūkio signalus. Jų šiandien buvo neįprastai daug, Alvis net pagalvojo, kad jiems gal jau pranešti nusikaltėlio požymiai, bet tuojau šitą mintį atmetė — per mažai laiko buvo praėję nuo tos akimirkos, kai jis išvažiavo iš parduotuvės. Ne daugiau kaip penkiolika minučių.

— Labai stropiai darbuojasi,— pasakė vairuotojas.

— Matyt, vakar čia kas nors įvyko.

— Vienas įjungė dešinį posūkį, pradėjo lenkti ir užpakalyje važiuojantis automobilis per jį įšoko į priešingą eilę. Geležies laužo buvo daugiau, negu vienos mokyklos pionieriai gali surinkti per ištisus metus.

Vairuotojas ėmė važiuoti visai lėtai, kad nepražiūrėtų miško keliuko, kuris buvo pažymėtas „Rygos žinyno" žemėlapyje, bet paaiškėjo, kad kelias į Duonius visai platus ir net asfaltuotas.

Ne, kaltininkas tikrai turėtų būti susijęs su taksi parku. Jis tiksliai turi žinoti, kurie automobiliai šiandien paskirti bankui, turi mokėti vairuoti naują „Volgą", o tai irgi ne tokia jau smulkmena, nes po nusikaltimo teks lėkti pasiutusiu greičiu. Ir svarbiausia — jis turi sustabdyti Rimšos automobilį. Vargu ar Rimša, paprašytas nepažįstamo žmogaus, automobilį būtų sustabdęs. Tikriausiai ne. Jo taksi juk užsakytas —„nepachaltūrinsi". Keturiasdešimt minučių nuo garažo iki banko, žinoma, nėra ko važiuoti, bet tai nėra ir labai daug — taip važinėja beveik visi vairuotojai. Kad užtektų laiko neskubant papietauti, o galbūt ir prisipilti benzino.

Pušynas ėmė retėti, tarp medžių vienur kitur švystelėjo balti vasarnamiai, toliau jie palengva išstūmė pušis, o aplinkui buvo prisodinta obelų, vyšnių ir uogakrūmių, nors dėl liesos žemės sodai atrodė gana skurdžiai.

Vasarnamiai buvo ryškiai nudažyti, lyg visokiausių gėlių lysvės, lengvi, tinkami tiktai vasaroti. Daržus kaupė, kasė, grėbstė ir laistė pusnuogiai žmonės, kurių išvaizda ir judesiai

rodė, kad daržininkystėje žengia tiktai pirmuosius žingsnius. Kadangi buvo vėlyvas metas, daugiausia buvo laistančiųjų.

Milicijos automobilio pasirodymas šitoje tylos karalystėje, kurią paprastai drumsdavo nebent plerpiantys bernioku mopedai, sukėlė nebylų, bet gyvą susidomėjimą — beveik visi lydėjo jį žvilgsniais.

Į aikštę panašioje praplatėjusioje gatvėje, Duonių autobuso maršruto galinėje stotelėje, stovėjo atitempta geltona alaus cisterna su ratais. Ją buvo aplipę troškulio kamuojami vyrai. Kai kurie su bokalais buvo įsitaisę ten pat patvory, ant žolės; tie, matyt, jau niekuomet neatsigeria.

— Reikia pasiklausti kelio,— pratarė vairuotojas.

— Geriau jau pavažiuokim toliau...

Vairuotojas automobilį sustabdė už artimiausios sankryžos. Šalia stovintis vasarnamis buvo tarsi iškirptas iš amerikiečių ar švedų reklaminių žurnalų. Iš pokosto prisigėrusių lentų, stiklo ir spalvoto šiferio lapų buvo pastatyta kažkas panašaus į indėnų vigvamą — labai status stogas leidosi iki pat žemės, o vilos galai buvo įstiklinti ir viskas buvo matyti kiaurai. Kažkokia moteris klojo lovą, atrodė, jog jinai vitrinoje.

Vilos savininkas sėdėjo po pušimi patogiame supamajame krėsle ir skaitė laikraštį. Jis, ko gero, vienintelis iš visos apylinkės savo sklype buvo išsaugojęs pušis ir žaliąją veją.

— Šitas pomidorus perkasi parduotuvėje,— pasakė vairuotojas. Iš už laikraščio matėsi tiktai drobinės šeimininko kelnės ir sandalai.

Išlipęs Alvis energingai užtrenkė dureles, kad atkreiptų į save šeimininko dėmesį.

Virš laikraščio pasirodė pora akių, paskui šeimininkas pakilo ir priėjo prie vartelių.

— Kuo galiu padėti?

Tai buvo pagyvenęs, bet lieknas vyras baltais teniso marškinėliais.

— Ar nepasakytumėt, kaip rasti „Liudvigus"?

Šeimininkas valandėlę galvojo.

— Važiuokit į priekį! — tarė jis.— Duonių senbuviai įsikūrę pačiame gyvenvietės gale. Atgal tuo pačiu lanku jums nebereikės važiuoti, galėsite patekti į plentą senuoju keliu.

— Ar ten gyvena toks Rimša?

— Gaila, nežinau.

— Rimša, taksi vairuotojas.

— A, jį aš pažįstu. Man keletą kartų teko su juo parvažiuoti. Daro inteligentiško žmogaus įspūdį. Moka dvi užsienio kalbas. Aš nepavadinčiau jo inteligentu akademine prasme, o darbininku — inteligentu. Taip aš norėčiau apibūdinti jo išsilavinimą...

Šiaip ar taip, skamba originaliai, pagalvojo Alvis.

— Mes skubame...

— Atleiskite.. Jums reikia važiuoti tiktai tiesiai. Jo namas paskutinis kairėje gatvės pusėje, toliau jau eina senasis kelias. Ar kas atsitiko?

— Apie tai kitą kartą,— nusišypsojo Alvis.— Iki pasimatymo!

— Beveik taktiškas atsakymas,— burbtelėjo šeimininkas ir nuėjo atgal į savo supamąjį krėslą.

„Liudvigų" dviaukštį namą nuo gatvės skyrė aukšta vielos tinklo tvora su masyviais betono stulpais. Tvora buvo neseniai nudažyta, aliejiniai dažai vietomis dar blizgėjo.

Tvoroje buvo dveji vartai, mažesnieji, nukalti kalvio, buvo panašūs į dureles, didieji vedė į ūkinius pastatus ir garažą, įrengtą po namu. Už jų lodamas šokinėjo didelis vilkinis šuo. Nuo mažųjų vartelių durų link ėjo plytmilčių takelis, abipus takelio lyg mūras augo kažkokie dekoratyviniai krūmai sidabriniais pailgais lapais.

Varteliai pasirodė užrakinti, ir Alvis paspaudė skambučio mygtuką, įtaisytą į vartų stulpą.

Tuoj po skambučio prasivėrė durys ir į prieangį išėjo kokių trisdešimties metų moteris. Ji buvo susitaršiusi, gana vulgariai išsidažiusi, ir Alvis pagalvojo, kad aštrialiežuvis vairuotojas, kuris buvo likęs mašinoje, pasakytų apie ją maždaug taip:

— Galiu kirsti lažybų, kad ji kiekvieną mielą valandėlę aimanuoja dėl savo figūros, bet vakarienei suryja po du torto gabalus.

— Tuojau atidarysiu.— Moteriškė jau laikė rankoje raktą. Balsas buvo švelnus ir malonus.

— Sakykite, ar čia gyvena Liudvigas Rimša?

— Taip. Žinoma.

— Ir su kuo turiu garbės kalbėtis?

— Su jo žmona — Nelija Rimša. Prašom į vidų, gatvėje juk nepatogu. Tik pasakykit — kas atsitiko?

— Aš dirbu milicijoje, mano pavardė...

— Tai aš supratau iš jūsų automobilio... Vyras padarė avariją?

— Ne. Gal geriau leistumėt man klausinėti.

— Suprantu.

Ji laikėsi santūriai ir nepaprastai ramiai.

Alvį įvedė į kambarį, apstatytą pagal miesčionišką skonį: tamsūs poliruoti sekcijiniai baldai, minkšti krėslai, madų salono meistrų austas ilgo plauko kilimas, Bohemijos krištolo stiklai bufete bei dėl visa ko pirkta ar dovanota akvarelė ant sienos.

— Prašom sėstis!

— Ačiū, aš turiu mažai laiko. Prašau pasakyti — kada jūsų vyras paskutinį kartą buvo namie?

— Šiandien.

— Kelintą?

— Prieš važiuodamas į banką.

— Jūs norėjote pasakyti, kad jis... — Alvis sutriko.

— Jis šiandien dirba vakarinėje pamainoje, bet iš garažo buvo parvažiavęs prieš banką.

— Kodėl?

— Pasakykite, kas atsitiko!

— Prašau atsakyti į mano klausimą.

— Jis pasiėmė lietpaltį.

— O kam? Šiandien juk visai neapsiniaukę.

— Nežinau.

— Ką jis dar pasiėmė?

— Nežinau. Nežiūrėjau. Sakykit...

— Jūs sakot, jis dar kažką pasiėmė.

— Tikrai pasakyti negaliu. Aš tik girdėjau, kad jis koridoriuje varsto savo instrumentų spintos duris.

— Parodykit man tą spintą!

Spinta buvo įrengta sienoje beveik prie pat laukujų durų. Spintoje stovėjo medžiokliniai šautuvai ir blykčiojo savo melsganais vamzdžiais. Šalia šautuvų kabojo patronų diržas. Ant lentynos gulėjo patronų pakeliai su dideliais, raudonais kalibrų numeriais galuose, svarstyklėlės, šratų maišeliai ir apvalios bedūmio parako dėžutės.

— Ar šautuvų nė vieno netrūksta?

— Ne, yra visi keturi.

— Jūs tuo tikra?

— Taip. Trys registruoti, o šitas ne.— Ji parodė į kraštinį. Alvis skubiai pažiūrėjo į vamzdžius — ne, iš šitų šautuvų šiandien nebuvo šaudyta.

— Ar dar kas nors buvo automobilyje, kai jis parvažiavo?

— Ne.

— Jūs tuo tikra?

— Jis įvažiavo į kiemą. Aš stovėjau virtuvėje prie lango ir aiškiai mačiau.

— Ir jis sakėsi parvažiavęs tiktai palto?

— Jis nieko nesakė.— Ji piktai šyptelėjo.— Mes jau dvi savaitės nesikalbame.

Nelija Rimša gana smulkiai nupasakojo savo vyro drabužius ir surado albume Alvio prašomas nuotraukas.

— Ar jūs turite telefoną?

— Taip.

Tačiau Alvis persigalvojo ir neskambino Konradui.

Gatvėje vairuotojas nuobodžiaudamas burzgino motorą. Virš priešinio namo vartelių kyšojo smalsios juodaplaukės mergaitės galva. Apskritaveidis vyriškis su akiniais, matyt, jos tėvas, žiūrėjo pro atvirą vilos langą.

— Spausk! — Alvis įšoko šalia vairuotojo.

Tuo metu, kai automobilis ėmė važiuoti, Nelija sudribo į vieną iš minkštų krėslų ir ėmė garsiai kūkčioti. Kūkčiojimas netrukus perėjo į raudą — jai prasidėjo nervų priepuolis.

Senasis kelias su naujuoju jungėsi šiek tiek prieš pagrindinę sankryžą ir, be abejonės, buvo daug trumpesnis.

Ant plento autoinspektoriai vis dar purtė vairuotojus.

— Kur važiuojame?

— Į fotolaboratoriją.

— Klausau!

Automobilis staigiai trūktelėjo. Po ratais sucypė asfaltas.

— Įjunk signalus, greičiau prasiveršim į priekį!

Vairuotojas kažką neaiškiai suburbėjo, tačiau virš „Volgos" stogo ėmė blyksėti melsva šviesa ir mesti atšvaitus ant apgaubo.

8

Būna reikalų, kuriuos gali sutvarkyti tik skubiai, bet pirmiausia turi būti nusiteikęs juos tvarkyti. Liudvigas Rimša vedyboms buvo prinokęs kaip obuolys rugsėjy. Atėjo laikas

kristi, nes buvo baisiai nusibodę tempti į skalbyklą baltinius, vargti parduotuvių eilėse kefyro, valgyti vakarienei „Keptas strimėles su pomidorų padažu", lenkišką dešrą ar kiaušinienę ir gerti arbatą su dar motinos virtom uogienėm, kurių užteks dar keleriems metams. Jam buvo atsibodusi tyla didžiuliame, nebaigtame statyti name. Net Džeris po šeimininko ir šeimininkės mirties pasiskubino palikti šį pasaulį ir dabar tikriausiai lojo kažkur savo „didžiosios medžioklės laukuose". Liudvigui buvo atsibodę parėjus iš darbo tuoj pat mautis nešvarias brezentines kelnes, maukšlintis ant galvos iš laikraščių sulankstytą dažytojo kepurę, maišyti žvyrą su gipsu ir cementu tinkui, plėšytis iki devinto prakaito, iki išnaktų su kelne ir glaistytuvu kaip velnio apsėstam — antras aukštas dar nebuvo įrengtas, net grindys nebuvo sudėtos. Liudvigui būtų buvę daug geriau, jeigu to antro aukšto visai nebūtų, o dabar jį vijo kitados pradėtas darbas, kurio taip lengvai juk negalėjai mesti. Tėvas jį buvo pradėjęs, o jam reikėjo baigti, tik jis negalėjo suprasti, kam tėvui prireikė tokio prabangaus namo — juk dėl statybos jis turėjo daug ko atsisakyti, ji surydavo visas lėšas, kurias jis gal būtų sunaudojęs kur kas maloniau, atimdavo poilsio valandas, o dabar to reikalavo ir iš naujos kartos. Ne, vienam tokiame name nėra gyvenimo, net užpilti vandens ant nugaros reikia prašyti kaimynų mergiščių, ir todėl jis kas vakaras eina per gatvę. Kozindo mergiotės, guvios, dešimties metų mergiščios, tada abi spaudžia sunkią siurblio rankeną, o jis prunkšdamas lenda po šalta vandens čiurkšle. Galimas daiktas, kad tokie vizitai Kozindui net patinka — jis namą nusipirko jau pastatytą, tiktai šį tą reikėjo perdirbti pagal savo skonį ir geriau pritaikyti jį šeimos poreikiams, ir čia Liudvigo patarimai, pagalba medžiagomis ir įrankiais Kozindui buvo tiesiog neįkainojama — statydamasis namą, Liudvigas buvo pasidaręs geriausiu mūrininku, tinkuotoju, dažytoju ir staliumi. Jis Kozindui galėjo dar net parodyti, kaip dirbti daržą — šaunioji jo šeimyna žengė tik pirmuosius žingsnius žemės ūkyje.

Gegužinės arba, kaip vėliau jas imta vadinti, poilsio vakarai, kurių programose paprastai būdavo tik vienas vienintelis numeris — šokiai, Liudvigo niekados per daug neviliojo. Nebuvo ir laiko. Darbas, vakarinė mokykla ir klasikinių imtynių treniruotės — taip buvo iki kariuomenės, po kariuomenės dar reikėjo padėti tėvui namuose.

Prieš kariuomenę Liudvigas varžėsi merginų, bet grįžęs jis pradėjo dirbti elektriku gamykloje, kur aplinkui buvo vienos moterys. Ten jis greit buvo perdirbtas nuo drovaus iki kone begėdžio, nes buvo vedyboms tinkamo amžiaus, todėl daugelis merginų ir išsiskyrusių, kurios vėl norėjo ištekėti, skubėjo siūlyti savo kandidatūras. Kiekviena tai darė vis kitaip, bet visos įdomiai ir kūrybiškai, todėl Liudvigas ir liko nevedęs, nors ne kartą visai rimtai ketino vesti. Įpusėjęs trečią dešimtį jis atšalo nuo kandidačių į nuotakas, po metų ir jos atšalo nuo jo. Liudvigo daugiau nebelaikė vyriškiu, dėl kurio būtų verta stengtis, nes vis tiek jis nė vienos nemanė imti. Buvo pasitaikiusi net viena kita ištekėjusi moteris, bet slapti pasibučiavimai nekėlė entuziazmo, ir jis savo kolegėms ėmė jausti lyg ir kokią neapykantą. Liudvigui atrodė, kad jos jį nuskriaudusios, todėl norėjo iškrėsti joms ką nors nemalonaus, bet taip, kad ir nustebintų. Ir Liudvigas su pykčiu ėmėsi namo. Jis dar šįmet jį baigs! Plėšysis nors ir kiauras naktis, bet namą užbaigs! Ir tada taip laimingai pasitaikė, kad sutiko savo buvusį kaimyną Stygą, kuris dabar dirbo tarybinio ūkio direktoriumi kažkokioje Valuojoje ir kuriam reikėjo pervynioti elektros motorus. Jis pasiūlė Liudvigui sudaryti sutartį. Liudvigas namie apskaičiavo, kad už pinigus, kuriuos jis uždirbs vyniodamas motorus, galės pasamdyti du tinkuotojus ir grindų klojėją. O jei dar ir pats kartu dirbs, namas bus užbaigtas iki rugsėjo. Jis paprašė atostogų, susimetė į lagaminą įrankius, apsivilko pačiu geriausiu savo kostiumu — kiti išrodė visai vargani, nes gražiosios lyties lepinamas ir namo plėšiamas, visai buvo nustojęs rūpintis savo drabužiais,— Liudvigas Rimša sėdo į autobusą, išlipo Valuojoje ir pirmą sutiktą žmogų paklausė, kur rasti direktorių Stygą.

Atsisveikinęs prie parko su Nelija, Liudvigas pirmiausia parėjo namo pailsėti, paskui valgykloje sočiai papietavo, užgėrė rabarbarų kompotu, užėjo pas šeimininkę atsisveikinti ir pirma laiko sumokėti už butą, tada vėl nuvirtęs lovon, ėmė skaityti Brėmo „Gyvūnų gyvenimą". Sutartyje numatytą darbą jis buvo baigęs, su Valuoja jį besiejo tik dar negauti pinigai. Kaip nors reikėjo prastumti laiką iki penkių, pradykinėti dar vieną dieną, o poryt vakare jis bus jau namie.

Ir tada jis išvydo viską, kas jo laukia namuose. Tvankūs kambariai, dėžė nešvarių baltinių, vieniša lėkštė su sužiedėjusia duona ant virtuvės stalo. Jis eina iš vieno kambario į kitą, atidarinėdamas langus ir dairydamasis šluotos, nors grindis jau seniai reikėjo dorai išmazgoti šiltu vandeniu, ir žiūri į antro aukšto laiptus, kurių niekaip neįmanoma švariai užlaikyti, nes prie padų vis tiek prilimpa mišinio ar kalkių. Net šuns būda šituose namuose šalta ir tuščia! Ar jis iš viso dar nori tenai važiuoti?

Ir tada jis prisiminė, kaip šįryt pabudo, prisiminė pusnuogę Neliją, sėdinčią šalia ant šieno ir pro ašaras sakančią:

— Jums nereikėjo vakar taip daryti...

Ir prisiminė, kaip paklusniai ji vėliau atkišo jam savo lūpas ir kokios kietos buvo jos nuogos krūtys. Štai kur reikia ieškoti žmonos, o ne didmiestyje!

„Kodėl gi aš negalėčiau jos vesti?— staiga pagalvojo.— Mergina bėgs paskui mane kaip taksiukas! Ištraukta iš tokio užkampio, mane gerbs ir nepasakys nė žodžio prieš. Ir jokių buvusių romanų!"— Dėl meilės jis nesuko sau galvos, nes ja netikėjo.

„Mergiotė graži, jai neturėtų būti daugiau kaip aštuoniolika. Tai bus geriausias kontrsmūgis toms fabriko gražuolėms!"— kerštingai pagalvojo Liudvigas Rimša, skubėdamas į paštą. Bet iš tikrųjų tų „fabriko gražuolių" galėjo ir neminėti: Liudvigas paprasčiausiai nebenorėjo būti vienas.

Pakeliui iš Rygos autobusų stoties į Duonius jie užėjo į civilinės metrikacijos biurą.

Nelijos motina, sužinojusi apie dukters vedybas, ėmė nerimauti — ar tik mergaitė nepaskubėjo? Gal būtų atsiradę geresnių jaunikių? Pirmo pasitaikiusio tikrai nereikėjo griebti, tai neprotinga! Ir be galo krimtosi, kad duktė neprašė jos patarimo ir nepaliko jai paskutinio lemiamo balso. Bet šiaip ar taip, savo ji pasiekė — iš kolūkio mergiotė paspruko! Ir nusišluosčiusi skarelės kampučiu nuoskaudos ašaras, ji nuėjo pas kaimyną prašyti pagalbos — padorioms vestuvėms reikia paskersti kokį paršą ir papjauti veršiuką, o moteriškė gali nebent padėti svilinti ar mazgoti — koks iš jos skerdikas.

Vestuves kėlė uošvės kaimo troboj. Tris dienas dainavo, šoko ir valgė, bet nepajėgė visko nei suvalgyti, nei išgerti — Liudvigas iš Rygos buvo parvežęs daugiau kaip pusę bidono

visai gero spirito. Alaus buvo tiek, kad kiekvienas eidamas namo galėjo neštis su savim kiek tik norėjo. Muzikantus pakvietė iš Limbažių, šampano parvežė iš Valmieros, gėles kažkodėl pirko pas gėlininką; sukvietė net seniai užmirštus giminės iš Latgalos, tie atvažiavo su didžiuliais, pačių keptais tortais.

Kad sostinei ir Rimšų šeimai neatstovautų visai vienas, Liudvigas pasikvietė porą vaikinų iš fabriko, kuriems buvo tas pats, kur praleisti šeštadienį ir sekmadienį, ir kurie pasveikino jį fabriko komiteto vardu, ir Duonių kaimyną Kozindą su žmona. Vyras išgėręs darydavosi pagyrūnas ir tuoj imdavo girtis, kad sako „tu" dideliam viršininkui ir net dar didesniam, žmona visuomet būdavo klusni, darbšti ir tyli, visada pasiruošusi kuo nors padėti. Jiems niekad per daug nesisekė. Už namą jie turėjo sumokėti didelę sumą. Pažįstami net stebėjosi, kaip Kozindas sukrapštė tokius pinigus. Nors jis dirbo vairuotoju ir naktimis su automobiliu stovėdavo stoties aikštėje laukdamas geros chaltūros, sutaupyti tiek nebuvo lengva, nes jo atlyginimas buvo nedidelis — kaip ir kiekvieno viršininkų vežiotojo, kuris į darbą kas rytą ateina baltais marškiniais ir dykas sėdi šiltame prabangiame automobilyje, stovinčiame prie ministerijos durų, o galų gale pradeda įsivaizduoti, kad ir pats beveik viršininkas, ir trumpina laiką keiksnodamas vairuotojus, kurie dulkėtais sunkvežimiais atvažiavę iš kaimo, didelio judėjimo bei daugybės ženklų įbauginti, lėtai rieda palei pačius šaligatvius.

Įsigijęs namą, Kozindas iš pažįstamų pasiskolino pinigų ir nusipirko seną „Zaporožietį". Skolą jis grąžino po pusmečio, o savo minivežėčias apkabinėjo chromuotais veidrodžiais, papildomais posūkio signalais, rūko žibintais ir amuletais ir taip nublizgino, kad mašina spindėjo kaip ką tik nuvalyti husaro batai. Į vestuves Kozindas atvyko savo vežėčiomis ir sukiodamasis apie jas pasakojo, kam koks papildomas daiktas reikalingas. Jis tuoj pat atsakydavo į bet kokį klausimą, nes sakėsi esąs visažinis žmogus. Jeigu nebūtų pasilikęs visoms trims dienoms, žmonės, ko gero, būtų ir patikėję. Nelaimė, kad antros dienos vakarą Kozindas nebeprisiminė, ką buvo kalbėjęs pirmosios rytą, ir todėl visažinio šlovė apie jį Valuojos apylinkėje nepasklido.

Nelija atvyko į Duonius trapi, drovi ir beveik išsigando tokios erdvės, bet jos motina, kuri atvažiavo rudenį, kai tik nudžiūvo naujų grindų dažai, lakstė po namus kaip automobilis be stabdžių — tą reikia padėti čia, lovą nustumti šičia, bufetui — kampe ne vieta. Ji siautėjo lyg uraganas „Nensis", kuris japonams pridarė nuostolių už kelis milijardus dolerių. Nelija nusiminusi šypsojosi, o Liudvigas ėmė suprasti, kodėl apie uošves sukurta trečdalis visų anekdotų. Kitą sekmadienį, uošvei išvykus, jie vėl tampė baldus į senas vietas, o baigę išgėrė butelį gero vyno, džiaugdamiesi, kad Valuoja nuo Duonių vis dėlto gana toli. Kad ši gamtinė katastrofa nepasikartotų, nusprendė kuo dažniau patys lankytis Nelijos gimtajam krašte.

9

Atsisėdęs už savo didelio, sunkaus rašomojo stalo, Konradas papsėjo pypkę. Išsidėliojęs dokumentus lyg čigonė kortas — tarp jų ir popieriaus lapus su keliom pavardėm,— jis pūkštė kaip vilkikas, tempiantis sielius pro Zakių salą. Tai buvo nepasitenkinimo požymis.

Ant grindų, kampe prie šaltos krosnies, švietė elektros plytelė ir šnypštė ilganosis virdulys. Alvis virė arbatą. Stiklines su lėkštelėm jis buvo sudėjęs ant krėslo ir kaip tik pylė į jas stiprų arbatžolių užpilą —„Ceilono" ir „Gruziniškos" mišinį.

Konradas iš rašomojo stalo stalčiaus išėmė cukrinę:

— Tai, tavo nuomone, lėktuvu jie nespėjo paspukti?

— Laikas juk mums žinomas velniškai tiksliai. Kaip pagal užsakymą.

— Klok dar kartą!

— Aš juk parašiau, viskas ant stalo.

Pak, pak, pak, pak — papsėjo Konrado pypkė.

„18.35 nusikaltėliai bėga iš nusikaltimo vietos.

18.45 milicininkas prie Juglos tilto mato taksi važiuojant Pskovo kryptimi. Greitis viršytas tiek, kad jis užsirašo mašinos numerį."

— Kur milicininko paaiškinimas?

— Daugiau ten nieko nebuvo. Jis nepastebėjo, ar automobilyje buvo ar nebuvo keleivių. Net nėra tikras, ar taksi važiavo su žalia ar raudona šviesa.

— Taksi numeris 86-37?

— Taip.

Tarpais Konrado klausimai Alviui atrodė panašūs į seniokišką bambėjimą.

— Ir daugiau to taksi niekas nematė?

— Aš jau sakiau. Niekas.

Alvis padavė Konradui stiklinę arbatos, į savąją įsidėjo cukraus ir lėtai jį maišydamas ėmė vaikščioti po kambarį.

— Bet kodėl tu įsitikinęs, kad jie negalėjo pasprukti lėktuvu?

Alvis tylėdamas paėmė vieną iš prirašytų popieriaus lapų ir padėjo šalia Konrado arbatos stiklinės.

„Ryga—Taškentas 18.37

Ryga—Alma Ata 19.50"

— Tai iš Rambulos aerouosto. O iš Spilvės?

— Vienas lėktuvas į Minską 19.30, antras į Liepoją 20.10.

— Na, na...

— Realūs tiktai lėktuvai Ryga—Minskas ir Ryga—Alma Ata, nes Liepojos lėktuvo keleivius jau tikrino mūsų kolegos, kurie buvo gavę Liudvigo Rimšos ir laikrodininko žodinius aprašymus.

— Vadinasi, Alma Ata arba Minskas.

— Tiktai Minskas! Su Alma Atos lėktuvu kolegos susisiekė, kai jis dar buvo ore. Ten ieškomųjų nebuvo. Minske lėktuvas jau buvo nutūpęs ir keleiviai išsivaikščioję, tačiau jame skrido mūsų krepšininkės ir tik keli vyriškiai. Stiuardesė sako, kad pagal fotografijas ji galėtų prisiminti jų veidus. Rytoj pas ją nueis.— Alvis pradėjo širsti ant pulkininko dėl tokio smulkmeniško klausinėjimo.

Konradas dar traukė pypkę, bet buvo jau išrūkęs. Jis padėjo pypkę ant stalo ir ėmė mažais gurkšneliais gerti karštą arbatą. Kažkur gretimame name sieninis laikrodis skardžiai išmušė pusvalandį. Tikriausiai jis mušdavo ir dieną, bet jie niekada negirdėdavo, užtat dabar, vakare, aiškiai išgirdo net garso virpėjimą. Konradas pažiūrėjo į lauką. Tiktai priešais esančio namo viršutinio aukšto dviejuose languose degė šviesa.

— Ar jūs nevažiuosit namo?— paklausė Alvis.

— Reikia sulaukti Jurio.

— Aš liksiu.

— Tu liksi, tu liksi,— tartum mėgdžiojosi Konradas.— Kas man iš to, kad tu lieki? Kaip to Jurio pavardė? Aš vis užmirštu.

— Garančas.

— A, tikrai! Juris Garančas. Kaip su geležinkeliu bei autobusais?

— Sprendžiant iš kolegų pranešimų, jie vienu tarpu galėjo prasmukti,— Alvis priėjo prie plytelės ir norėjo ištraukti šakutę iš rozetės, bet Konradas riktelėjo:

— Neišjunk! Tegul dega! Aš per tą kerėplą ūkvedį čia nešalsiu! Trijų pliauskų krosniai gaili! Tegul dega!

— Mano užrašai apie traukinius ant rašomojo stalo, dešinėje pusėje.

— Kiek toli jie galėjo nuvažiuoti?

— Iki Siguldos ar Aizkrauklės.

— Ačiū dievui! — Konradas atsišliejo į krėslo atlošą.— Klausyk, vaikine, o kaip tu pats manai?

Alviui iš karto pasidarė šilčiau, nors Konrado balsas buvo globėjiškas, lyg tėvo.

— Aš manau, kad jie tuoj už Rygos persėdo į kitą automobilį.

— Asmeninį?

Staiga Alvis papurtė galvą, lyg stengdamasis atsikratyti nemalonios minties.

Asmeninis automobilis... Jis prisiminė plačias duris į garažą po Rimšos namu.

Alvis čiupo telefonų knygą ir ėmė greit vartyti. Duoniai... Taip, štai ir jie... Rimša. Rimša... Rimša L.

Ragelį pakėlė tučtuojau, po pirmo pyptelėjimo:

— Alio,— balsas atrodė išvargęs.

— Čia Nelija Rimša?

— Taip, aš klausau.

— Jums skambina iš milicijos, šiandien jau buvome susitikę.. Prašau pasakyti, kokios markės automobilį turi jūsų vyras?

— „Zaporožietį".

— Naują?

— Ne, tą vabalą.

— ZAZ-365?

— Tikriausiai.

— Ar automobilis garaže?

— Žinoma.

— Jūs tikrai žinot?

— Tikrai.

— Ačiū! Gal aš jus prikėliau.

— Ne, aš dar nemiegojau,— Nelija Rimša padėjo ragelį.

Konradas paprašė dar įpilti arbatos ir susimąstęs pasitrynė kaktą:

— Gerai, kad... Apskritai kas iš tokio skambinimo! Telefonas yra telefonas, telefonu visko galima priplepėti. Jeigu jau tikrinti, tai tikrinti! Savo akimis pamatyti.

— Gerai,— supyko Alvis.— Tik nežinau, kur rytoj gausiu tas porą valandų dar kartą sulakstyti į Duonius!

Konradas užsispyręs neatsakė.

Alvis paskambino į vidinį informacijos biurą ir išsiaiškino, kad laikrodininkas Duršis nei automobilio, nei vairuotojo teisių neturi.

Juris vis dar nesirodė, ir jie galų gale vis dėlto nusprendė važiuoti namo. Jeigu prireiks, Juris galės juos prikelti iš lovos, o dabar nebuvo prasmės čia dykinėti. Juo labiau kad rytoj anksti reikia būti ant kojų.

ANTROJI DIENA

10

Tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt penktųjų metų sausio mėnesį iš griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos išėjo aukšto ūgio šviesiaplaukis — todėl žilieji plaukai nekrito į akis,— penkiasdešimt penkerių metų vyriškis. Jis dėvėjo aukštą sidabrinio karakulio kepurę, žieminį paltą su tokio pat karakulio apykakle, mūvėjo elegantiškas, priderintas prie batų spalvos odines pirštines ir turėjo ant nosies auksinę pensne. Trūko nebent didelio portfelio, ir akylesnis stebėtojas tikriausiai būtų pamatęs, kad portfelio neturėjimas šiek tiek kausto vyriškio judesius, jis nesijaučia visiškai laisvai ir praranda dalį pasitikėjimo savimi. Vyriškis buvo tiesios laikysenos, valdingo žvilgsnio, ir atrodė, kad kiekvieną gali tuoj pat nutildyti.

Nei jo išvaizda, nei elgesys nerodė, kad jis turi ką bendra su tais smulkiais, apskurusiais žmoneliais, kuriuos, apsikrovusius ryšuliukais ir senais lagaminais, kolonijos vartai išsviesdavo į akmenimis grįstą gatvę, įsispraudusią tarp aukštos, šviesiai žaliai dažytos kolonijos tvoros ir liepų eilės, už kurios ėjo geležinkelio bėgiai. Pilkųjų žmonelių pilkuose veiduose paprastai šviesdavo tiek daug laimės, kad jie atrodydavo buki; jų nugaros dar kaito nuo pasilikusiųjų traukimo per dantį, nuo linkėjimų grįžti balandžio pabaigoje, kad suspėtų į šventinius Gegužės Pirmosios pietus, ir rimtų patarimų, kaip ilgiau išsilaikyti laisvėje. Daugeliui tie patarimai iš tikro galėjo būti naudingi, nes pasitaikydavo, jog dvejus metus atsėdėjęs vyrukas tenueidavo iki artimiausios gėrimų parduotuvės ir ten prisivirdavo tiek košės, kad jos užtekdavo dar dvejiems metams.

Pilkas žmogelis, išėjęs pro vartus, prietaringai bijodavo atsigręžti, triskart spjaudavo per kairį petį, sulaužydavo į kelį aliuminio šaukštą ir mesdavo per tvorą —„kad nesugrįžtų", ir visu kūnu virpėdavo, jeigu šaukštas, užkliudęs spygliuotą vielą, ištemptą viršum lentų tvoros, nukrisdavo gatvės pusėje. Tai buvo griežtojo režimo kolonija, ir kad ten patektum, reikėjo bent du kartus būti sėdėjusiam, o tas pasitaiko tiktai kišenvagiams, įsilaužėliams ir chuliganams — individams su liguistai žema kakta.

Tuoj už leidimų būdelės medinių laukujų durų buvo antrosios — geležinės. Paprastai joms trinktelėjus praeiviai atsigręždavo, ir kaip tik tą akimirką, kai paleistasis išeidavo į gatvę. Ir šį kartą atsigręžė pagyvenusi pora, bet tuoj pat vėl nusisuko, nes pamanė, kad išėjo kas nors iš kolonijos aukštesniosios administracijos.

Romualdas Saško sustojo ir giliai įtraukė į krūtinę laisvės oro. Širdis daužėsi kaip į kilpą patekęs paukštis, ir jis nenorėjo, kad susijaudinimas atsispindėtų jo veide. Jis nusiėmė pensne ir išblukusia bet švariai išskalbta nosine nusišluostė aprasojusius stiklus, paskui lėtai nuėjo miesto pusėn.

Nepaisydami draudimo, pro daugelį kolonijos langų jį sekė pavydūs žvilgsniai. Daugelis norėjo būti šio žmogaus vietoje.

Saško ėjo mažais, neskubiais žingsniukais. Tramvajaus stotelėjo stabtelėjo, bet apsigalvojo ir nuėjo toliau — jis neišmanė, kur reikėtų nuvažiuoti. Diena buvo vėjuota, gatvės beveik be

sniego, todėl atrodė plikos. Šiaurys nešiojo ore mažas, trapias, beveik panašias į krušą snaiges.

Jis jautė smarkų norą veikti, bet vis dar negalėjo suvokti, ko griebtis ir ko iš tiesų jam reikia.

„Atsiskaityti!"— kaip elektros srovė žybtelėjo smegenyse tik vienas žodis.

Keršto! Štai ko jis troško. Ir dabar jau žinojo, kur važiuoti.

Greičiau! Greičiau keršyti! Jam reikia pažeminti Vilį, kad pats pasijustų išaukštintas.

Greičiau!

Laimė, taksi stotelėje stovėjo laisvas automobilis. Jis atsisėdo ant užpakalinės sėdynės. Automobilis buvo naujas, todėl gatvės grindinio beveik nesijautė. Jis prisiminė savo konfiskuotą dvivietį sportinį „Mersedesą" minkšta it aksomas raudona oda aptrauktomis sėdynėmis ir karčiai pagalvojo, kad tą jam teismas tikrai galėjo palikti, nes kito tokio jis niekur nebegaus.

Važiuodamas pro Vidžemės turgų, jis pažvelgė aukštyn, į didžiulio Šieno buto langus. Gal užsukti? Šienas šliaužios ant pilvo. Jis vienintelis nuvoks, kad Romualdas Saško greitai vėl bus didelis žmogus. Jis apsigimęs pakalikas. Vėtytas ir mėtytas, niekšingas, bet pakalikas. Vieną kartą jis buvo paprašytas įforminti Šieną ceche dailininku. Šienas turėjo kelias darbo knygutes, geradariai rūpindavosi, kad jis nieko neveikdamas gautų kelias algas, o jis geradariams slaptai parūpindavo mergšių. Neseniai jis pradėjo rinkti penkiolikmetes ir dar jaunesnes. Sykį, pamatęs, kas dedasi didžiulėje Šieno salėje su dvigule lova vidury, Saško neiškentė ir išėjo. Beveik visi Šieno geradariai užėmė visuomenėje aukštą padėtį, o kai kurie buvo net labai populiarūs. Jie buvo tartum dėžės parduotuvės sandėly: ant jų užlipintos puikios etiketės, bet faktiškai jos tuščios. Jie buvo pakankamai protingi, kad suprastų savo tuštybę, ir tai buvo jų ir tų kvailų mergaičių tragedija. Tyčiodamiesi iš jų, tie „šulai" stengėsi pasirodyti ir atgauti savo prarastą didybę.

— Kur toliau?— paklausė vairuotojas.

— Kalnciemio gatve, iki pervažos.

— Pasakykite adresą! — supyko vairuotojas.

— Aš nežinau.

Vairuotojas įjungė radiją, ir pasigirdo ledo ritulio reportažas. Komentavo taip įkyriai, kad nori nenori reikėjo klausytis. Daugiausiai mirgėjo žodžiai „pasaulio eksčempionai"

Keršto troškimas buvo truputį atlėgęs, ir Romualdas Saško karčiai pagalvojo, kad prie daugybės jo buvusių „eks" šiandieną prisidėjo dar vienas — ekskalinys.

Ekskarininkas.

Eksviršininkas.

Eksdirektorius.

Galų gale jis pridėjo dar vieną „eks"— tai padaryti jam buvo užvis sunkiausia — eksinžinierius. Žinoma, jis turėjo diplomą, ir su šiuo diplomu jį tikriausiai priimtų į darbą inžinieriumi. Yra toks įstatymas. Nelabai protingas, nes inžinieriaus diplomą sulygina su pensininko knygele, bet kruopščiai vykdomas. Ir inžinieriumi jį į darbą priimtų, nors iš tikrųjų jis nebebuvo inžinierius jau tada, kai vadovavo įmonei. Gal net daug anksčiau. Kai tik metė konstruktorių biurą, nes technika keitėsi neįsivaizduojamais greičiais, daugelis agregatų ėmė dirbti pagal visai kitus principus, daugelis dogmatinių dėsnių, kurie šimtmečius buvo laikomi pagrindiniais konstruktoriaus darbo atramos taškais, virto greitai ir negrįžtamai, kaip sniego šūsnys nuo namų stogų. Kad liktum inžinieriumi, reikėjo tas permainas sekti kiekvieną dieną, bet jis visai nesekė, nes buvo tapęs administratoriumi ir kiekvieną laisvą valandėlę studijavo tais laikais nelabai populiarų darbo organizavimo mokslą. Dauguma kolegų, kurie direktoriaus kėdėse jau buvo sutrynę bent po dvejas kelnes, manė, kad svarbiausia įmonėje įvesti lazdos ir pyrago sistemą, ir šaipėsi iš jo. Praėjo gana daug metų, kol šaipytis pradėjo jis, matydamas, kaip kolegos siautėja po savo įmones su lazdom ir pyragais, bet vis tiek mėnesio pradžioje neišvengia prastovų, o pabaigoje — šturmavimo, o tai pliekia per vargšę kokybę lyg iš didelio kalibro patrankų ir veja pas Romualdą net labai kvalifikuotus darbuotojus — žmonės norėjo šeštadieniais ir sekmadieniais ilsėtis, norėjo būti tikri, kad už tvarkingą darbą bus tvarkingai užmokėta.

Reikės grįžtant važiuoti pro gamyklą, pagalvojo jis ir ėmė rodyti vairuotojui, kur vingiuoti siauromis gatvelėmis.

Gatvės apšviestos čia buvo silpnai, automobilis šokinėjo per duobes, nes jos visos buvo pilnos vandens, plonas ledo sluoksnelis lūžinėjo po ratais.

Pro langus lėtai slinko vienodi namai plokščiais stogais, pilkomis betono ar baltomis silikatinių plytų sienomis, gerai prižiūrimais sodais, kur vietomis iš sniego kyšojo inspektų dėžės.

— Sustokite!

Po kelių akimirkų jis pasibeldė į vieno namuko duris.

Atidarė Vilio žmona. Ji, matyt, triūsė virtuvėje, nes skubiai šluostėsi rankas savo gėlėta kartūno prikyšte.

— Ar draugas prokuroras namuose?

— Taip.— Ji praleido svečią į koridorių.— Prašom nusivilkti apsiaustą!

Svečias buvo apsivilkęs labai gerai, bet pagal seną madą pasiūtu kostiumu, plonais lininiais gerai išlygintais marškiniais ir nepriekaištingai pasirišęs kaklaraištį.

— Pas tave! — žmona šūktelėjo per koridorių, bet, kai durys neatsidarė, pasakė:— Prašom į vidų. Jis nelabai beprigirdi.

Atsistūmęs į kambario vidurį, tiesiai po sietynu, siuvamąją mašiną, Vilis ją tepė. Jis buvo apsivilkęs storu rytiniu švarku ir apsiavęs avikailio šlepetėmis. Matyt, jis vienas sau kažką niūniavo, nes viena koja ritmingai mušė taktą.

— Labą vakarą! — pasakė įėjusis.

— Labą vakarą! — atsiliepė Vilis, paskui staiga pakėlė galvą ir nustebęs šūktelėjo:— Tu?

— Praeina net ir septyneri metai.

— Sėskis, kur matydamas. Aš tuoj baigsiu. Tau juk priteisė penkerius.

Saško išsirinko minkštą fotelį kambario kampe tarp lango ir ilgalapės palmės, pasodintos į medinį vazoną.

— Mane vieną kartą užplūdo melancholija ir aš mėginau bėgti. Septynias valandas išbuvau laisvėje, bet apsigalvojau ir grįžau į koloniją. Už tas septynias valandas man ir primetė porą metų!

— Tiek apytikriai už tokį dalyką ir priklauso,— pasakė Vilis, sukinėdamas velenėlį, kad tepalas patektų įvorėn. Saško vizitas jam buvo nemalonus.

Jie abu galvojo apie tą patį ir abu laukė kaip treke varžovai, kai fiksuojamas tik paskutinio rato rezultatas. Laukė, kad pirmasis pradėtų priešininkas.

Vilis nustūmė į vietą siuvamąją mašiną, nusišluostė tepaluotas rankas ir atidarė senos mados bufetą. Pro žalio stiklo jo dureles nieko nebuvo matyti.

Saško išsitraukė iš kišenės išblukusią nosinę, papūtė garą ant pensne stiklų ir ėmė juos blizginti. Taip stropiai, kad atrodė — jis tiek pasinėręs į darbą, jog nieko aplinkui nemato.

Vilis ant mažo žurnalinio staliuko, virš kurio lyg laimindami linko didžiosios palmės lapai, padėjo du plonus stikliukus ir peleninę. Tada atidarė kitą bufeto spintelę tokiais pat žaliais stiklais ir paklausė:

— „Stumbrinės"? O gal „Šermukšnių"?

— Geriau „Martelio", jeigu jau neturi „Napoleono",— kandžiai pasakė Saško.

— Vadinasi, „Šermukšnių". Aš manau, kad dabar ir tu susilaikysi nuo konjakų. Ir ypač nuo prancūziškų.

Padėjęs šalia stikliukų pūstašonį grafiną, jis nuėjo paprašyti žmonos arbatos ir sumuštinių. Kai grįžo, Saško vis dar blizgino pensne stiklus. Ir Vilis neišlaikė.

— Tu atėjai manęs gėdinti?— griežtai paklausė jis.

— O gal man daugiau nėra kur eiti. Iš manęs teismo sprendimu viską atėmė. Butą, baldus, mašiną, sąskaitą taupomojoje kasoje. Kiek ilgai vienas vatinis paltas gali žmogų šildyti?— Saško balse skambėjo kartėlis.— Gal tu pripilsi stikliukus?

Vilis pripylė. Pilstant jam vos vos drebėjo ranka.

— Prosit!

— Prosit!

Šermukšninė buvo aromatinga ir beveik nedegino.

— Kodėl tu neskubi pasiūlyti man pastogės?

— Todėl, kad tu atėjai dėl kitos priežasties.

Saško prisiversdamas nusijuokė.

— Nuo tavęs kaip visada nieko nenuslėpsi.

— Nuslepia. Ar tik tu neatvykai apeliuoti į mano sąžinę? Tokiu atveju veltui skubėjai, sąžinės priekaištai manęs neims graužti. Aš nesijaučiu kaltas. Aš beveik nesijaučiu kaltas.

— Taip, čia jau tiksliau.

— Bet tu klysti, jei manai žinąs priežastį.

Saško sukluso.

— Aš išsigandau,— tęsė Vilis.— Man nereikėjo atsisakyti nagrinėti tavo bylos. Bet aš atsisakiau. Nes išsigandau, kad po mano nagrinėjimo tau gali paskirti mirties bausmę. Tik todėl

ir atsisakiau, tau tas išėjo į naudą. Žmogus, kuris perėmė bylą, dirbo greitai, bet gana paviršutiniškai ir, man regis, daug kur tu jį vedžiojai už nosies.

— Hm,— reikšmingai nutęsė Saško.— Pripilk dar vieną!

— Prašau!

— Taigi išeina, kad tu man išgelbėjai gyvybę,— Romualdas Saško užsispyręs laikėsi ironiško tono.— Galų gale mes lygūs! Žinai, kai aš tave tada vilkau iš apsupimo, kai vokiečių prožektoriai švysčiojo aplink mus po samanas, kai jų raketos kabodavo ore taip be galo ilgai, kad atrodė — visai nenukris, kai paaiškėjo, kad per spygliuotą tvorą, per kurią turėjome persigauti, teka elektros srovė, žinai, tada ir man tarpais norėjosi atsisakyti. Visų pirma todėl, kad tu buvai sunkus, antra, todėl, kad tu buvai be sąmonės, trečia, kad vienas daug lengviau būčiau pasiekęs savuosius. Be to, man dar reikėjo savo marškinių galais užraišioti daugybę tavo žaizdų. Žinai, tada buvo baisiau negu nemokančiam plaukti sėdėti Dauguvos vidury be irklų kiauroje valtyje.

Vilis nervingai pamaigė pirštais cigaretę ir užsirūkė. Tada susigriebęs pasiūlė ir svečiui, bet Saško atsisakė standartiniais nerūkančiųjų žodžiais:

— Dar neišmokau.

Žmona įnešė padėklą su stipria arbata, cukrine ir lėkšte sumuštinių. Jos pasirodymas truputį atvėsino įkaitusią atmosferą. Padėjusi viską ant staliuko, ji palinkėjo gero apetito ir išėjo iš kambario.

Vilis vėl pripylė stikliukus:

— Užkąsk!

— Nesivargink, badu mūsų nemarino.— Saško išgėrė, bet sumuštinio neėmė ir pradėjo maišyti arbatą.

— Kuo aš galiu tau padėti?

Romualdas Saško pašoko ant kojų, iš pykčio tirtėjo visi jo veido raumenys:

— Vogęs esu, bet ubagavęs niekada!

— Žinoma, vogei,— ramiai atsakė Vilis. Taip ramiai, kaip gali atsakyti tik žmogus, įveikęs abejones savo tiesa.

Saško atvirto į fotelį.

— O ar tu žinai, kaip viskas prasidėjo?— paklausė jis, dar drebėdamas iš pykčio ir lyg teisindamasis.— Kai perėmiau gamyklą, turėjau tik vieną sandėlį. Vieną! Bet jeigu geležinke-

lis laiku neatsiųsdavo vagonų, tai mes prikraudavome jį pilną per porą pamainų ir kas likdavo tekdavo krauti lauke. Mes tą likutį bandėme dengti brezentu, o tu manai, daug tai padėjo? Mes juk gaminome ne kokius akmenis, o tikslius mechanizmus, kurie ir nuo poros lašų vandens virsta laužu. Mus koneveikia, šaukia į ministerijos posėdžius ir nurėžia premijas. Bet mano žmonės dirbo kaip pasiutę, ir todėl aš privalėjau rūpintis, kad jie premijas gautų! Bet lietus ir sniegas turi savo planus, geležinkelininkai irgi savus — juos mums pavykdavo truputį paveikti „Juoduoju Rygos balzamu", dėžėm šokolado ar tortais,— tačiau saulėtom dienom brangi mūsų produkcija po brezentu rasojo, o čia net armėniškas konjakas negelbsti. Ką tada darytų protingas žmogus? Pasistatytų sandėlį. Pasistatytų dar vieną sandėlį. Bet norint statyti, reikia pinigų. Pinigų banke buvo, bet, manai, tu jų gausi? Nė velnio! Pirma parodykit projektą. Prašom projektą! Įrodykite, kad pastatas per tiek ir tiek laiko atsipirks. Jis, sakau, ne gamybinės patalpos. Kaip aš įrodysiu, kad pastačius naują sandėlį, tiek ir tiek mechanizmų nesuges? Negali? Tai špygą ir gausi, o ne pinigus! Bet su plikšiais nė viena statybos organizacija nesišneka, plikšiams niekas plytų fondų neskiria. Priedo dar užėjo ankstyvas, lietingas pavasaris.

Saško pats įsipylė iš grafinuko ir išgėrė.

— Ir tada aš sutikau Pundikį,— pasakojo toliau.— Pundikis viską žinojo ir viską mokėjo. Aš jį priėmiau tiekimo skyriaus viršininku. Po mėnesio mūsų rankose šiugždėjo pinigai: šeši staliai elektrolizės ceche buvo įrašyti galvanizuotojais, kad atlyginimų skyrius kiekvieną mėnesį galėtų jiems išmokėti po du su puse šimto. Už šiugždančius Pundikis suvežė statybines medžiagas ir gavo fiktyvius pakvitavimus. Birželio pradžioje mes jau turėjome sandėlį, ir aš nuleidęs galvą nuėjau atsiimti griežto papeikimo už savavališką statybą, prašyti, kad legalizuotų mūsų naująjį pastatą, ir išpešti sandėlio vedėjo etato. Pats neįsidėjau į kišenę nė kapeikos — štai kaip viskas prasidėjo! Bet ten, aukščiau, ten, aukščiau, jie žinojo, už ką man duoda griežtą papeikimą! Ir tylėdami pritarė, nes kitaip sandėlio iš viso nebūtų buvę!

— Kiek priteisė Pundikiui?

— Dešimt.

Saško dar kartą pakilo. Atrodė apsiraminęs.

— Žinai, aš eisiu. Jau vėlu.

— Pasėdėk. Išgersim po stikliuką ir pasišnekėsim apie ką nors lemtesnio!

— Kitą kartą. Jau vėlu.

Išlydėjęs Romualdą Saško, Vilis grįžo į kambarį nešvarių indų.

— Kas čia toks buvo?— paklausė žmona.

— Mes šalimais gulėjome apkasuose.

— Dėl ko jūs ginčijotės?

— Mes nesiginčijom.

Kaip Romualdas nusileis nuo savo išsigalvotų aukštybių? Kalėjimas jo neįveikė sulyginti su visais. Jis net ir nusikaltėlių akyse ten buvo pranašesnis už kitus, nors tikriausiai neišmoko nė kelių vagių žargono žodžių.

Gatvė panėšėjo į plataus ir aukšto tunelio skliautą, po kuriuo švilpavo šaltas vėjas siūbuodamas lempas, kabančias ant aukštų, retų stulpų. Šen bei ten, tunelio šonuose, žemų susigūžusių namukų languose, dar degė žiburys, po kojomis traškėdami lūžinėjo ledokšniai ir kažkur už nugaros gailiai staugė šunys, nujausdami audrą.

„Kaip vaikėzas! Aš pas tą kiaulę ėmiau sapalioti kaip per išpažintį!" Tiktai dabar jis suvokė, kaip nekenčia Vilio. Nekenčia todėl, kad tada Vilis sugriovė jo planus. Kol Vilio nebuvo perkėlę dirbti į prokuratūrą to rajono, kur buvo gamykla, Romualdas buvo daugiau ar mažiau atsargus, bet kai prokuratūrą perėmė Vilis, Romualdas nebepaisė atsargumo.

Ir net nuvežtas į kalėjimą, jis šypsojosi, nes buvo tikras, kad Vilis jį išgelbės, kad Vilio pareiga jį išgelbėti ir kad pačiu blogiausiu atveju jis, Romualdas, išsisuks tik lengvai nubrozdintas.

Reikia eiti į kokią didesnę gatvę, gal pasiseks gauti taksi, pagalvojo Saško ir pasistatė karakulinę palto apykaklę, nes aštrus ledinis vėjas degino skruostus.

Romualdas Saško įkišo ranką į vieną kišenę, į kitą — kiek dar likę pinigų? Penki rubliai ir keliasdešimt kapeikų. Ir prisiminė, jog anksčiau tokių „smulkių" mėtydavosi visose kišenėse. Prisiminė, kad sykį net negalėjo atsiskaityti su taksi vairuotoju, nes smulkių pinigų kišenėse nebeturėjo, o taupomoji knygelė buvo namuose. Jis kaip tik buvo užmokėjęs už

žiedą su samanų žalumos chrizoberilo akimi kelis tūkstančius, o pritrūko kelių rublių už taksi. Jį linksmino nuoširdus taksi vairuotojo įniršis bei grasinimas nuvežti milicijon, ir jis pasiūlė kaip užstatą vertingą žiedą. Vairuotojas akylai ieškojo prabos, bet žiedas buvo senovinis ir jokių ženklų neturėjo. Vairuotojas iš pykčio vos neišmetė jo pro langą. Jis nesuprato, ko tas keleivis taip juokiasi, ir, ko gero, svarstė, kad gal reikėtų važiuoti ne į miliciją, o pas psichiatrą. Dabar Saško niekaip negalėjo prisiminti, kaip tas nuotykis baigėsi.

Penki rubliai... Turėtų užtekti.

Tolumoje jau buvo matyti pagrindinė rajono gatvė; per sankryžą žlibindamos prožektoriais lėkė mašinos.

Saško paspartino žingsnį.

Taksi vairuotojas, įjungęs skaitiklį, niūriai paklausė:

— Kur?

— Į Duonius.

— Kokius Duonius?

— Prie Baltežerio.

— Hm,— piktai numykė vairuotojas. Duoniai jam nebuvo naudingas maršrutas, iš ten grįždamas tokią vėlyvą valandą nė vieno keleivio nepasigausi. Ir jis pasigailėjo, kad sustabdė automobilį. Bet jam dar liko vilties.— Į Duonius, ir viskas?

— Aš ten būsiu maždaug dešimt minučių. Jei galite, palaukit.

— O paskui?

— Į centrą.

— Gerai, palauksiu,— burbtelėjo vairuotojas ir su taksistams būdingu azartu ėmė lėkti naktinėmis gatvėmis.

Ir ko reikėjo važiuoti pas Vilį? Iš tiesų, ko gi jis tikėjosi iš to vizito? Užuojautos jam nereikia, patarimo taip pat. Pagalbos? Kokios pagalbos? Negi aklasis vedžios regintįjį? Saško ieškojo savo poelgio priežasties, bet atkakliai vengė žodžio „kerštas". Noras pamatyti Vilį pasijutusį nejaukiai? Noras pamatyti Vilį susigėdusį? Noras išgirsti Vilio pasiteisinimus? O galbūt noras kilniaširdiškai atleisti ir tuo dar labiau pažeminti Vilį?

Jam pasidarė nesmagu dėl savo poelgio. Jis suprato, kad fronte buvo kitas žmogus, ir jam pasidarė gaila, kad toks niekada nebebus. Net paėmė pyktis ant savęs, kad dabar jis bando pasinaudoti anų laikų pagarba.

Už lango suošė Duonių pušys. Saško ėmė atidžiai žiūrėti į plentą, kad nepravažiuotų senojo Duonių kelio.

— Važiuokite lėčiau! — paprašė vairuotoją.— Čia kur nors turi būti...

11

Rytas neatnešė nieko naujo. Į operatyvininkų susirinkimą, kuris prasidėjo apie devynias, Konradas atvyko paraudusiom akim — jis nebuvo išsimiegojęs. Anksčiau jam būdavo gana ir poros valandų, kad pabustų visai žvalus, dabar jų nebepakakdavo. Jis nebegalėdavo tuoj pat užmigti, bet žmona niekaip negalėdavo jam įduoti migdomųjų — iš medikamentų vartojo tiktai ramunėlių arbatą, grogą ir žalias tarkuotas bulves nuo nudegimų.

Kol Konradas užmigo, liko tik koks pusvalandis iki to laiko, kai žadintuvas turėjo jį vėl pakelti ant kojų.

Ministro pavaduotojo kabinete susirinko tie kolegos, kurie vienaip ar kitaip buvo susiję su vakar dienos nusikaltimo išaiškinimu.

Pirmiausia savo išvadas skaitė medikas. Konradas jas jau žinojo, todėl medikui kalbant beveik snūduriavo.

— Nusikaltėlis, kuris buvo parduotuvėje, kaip ginklą panaudojo apvalų daiktą. Aš įsitikinęs, kad tai buvo į laikraštį suvyniota guminė lazda, kurią mes radome ant grindų šalia nukentėjusio. Minėtoji lazda yra trijų šimtų šešiasdešimties milimetrų ilgio, jos diametras penkiasdešimt penki milimetrai. Nuo smūgio inkasatoriui sulaužytas kiaušas. Kiaušo žaizda yra penkiasdešimt dviejų milimetrų ilgio, jos plotis...

Velnias, kaip tos blakstienos limpa! Tereikia nors akimirką užsimiršti, ir jos sulimpa lyg suteptos epoksidine derva. Tereikia nors akimirką užsimiršti, ir...

Konradą iš snaudulio pažadino pauzė monotoniškoje mediko kalboje. Kol jis snaudė, gydytojas spėjo papasakoti apie pirmojo inkasatoriaus sveikatos būklę, kuri, anot jo, esanti gera, ilgai ir plačiai kalbėjo apie antrąjį inkasatorių, smulkiai pavaizdavo, kaip jis gulėjo vejoje ir į kurią pusę buvo ištie-

sęs kojas. Prieš savo išvados svarbiausią dalį jis truputį atsikvėpė.

— Į antrąjį inkasatorių šauta maždaug iš devyniasdešimties centimetrų nuotolio. Šauta medžiokliniu patronu, kuris buvo užtaisytas stambiais šratais — jų diametras šeši, kablelis, septyniasdešimt aštuoni milimetro.

— Su nupjautu vamzdžiu? Šautuvas su nupjautu vamzdžiu?— kažkas paklausė.

Konradas vėl užsnūdo.

— Sprendžiant iš pasklidimo, arba šautuvas sutrumpinta buože ir nupjautu vamzdžiu, arba šaudyti medžioklės patronais perdirbtas raketinis pistoletas.

Kalbėtojo žodžius Konradas girdėjo kaip per rūką, ir tik tuos, kurie jo visai neliečia.

Gydytojas kalbėjo dar ilgai, pasakojo, kur įstrigęs kiekvienas šratas, kokius vidaus organus ir kaulus palietęs. Savo kalbą baigė pranešimu, kuris visiems jau buvo žinomas, o vis dėlto sugadino nuotaiką:

— Vaikinas prieš pusvalandį ligoninėje mirė.

Tikriausiai todėl ir Konradas prabudo iš snaudulio. Jis jautėsi beveik išsimiegojęs, nors žinojo, kad toks jausmas dažnai būna apgaulingas.

Po to buvo pranešta apie plentų, geležinkelių ir aerouostų užblokavimą. Perskaityta banko pažyma, kokio dydžio suma pavogta — nusikaltėliai buvo išsivežę aštuoniasdešimt šešis tūkstančius rublių.

— Esu tos nuomonės, kad darbą galima įvertinti labai gerai,— pasakė prokuratūros atstovas. Tada jis nugirdo tvardomą juoką, susiprato pasakęs dviprasmybę ir pasitaisė:— Aš turiu galvoje kriminalinės paieškos skyriaus darbą! Po nusikaltimo praėjo vos kelios valandos, o mes jau turime net nusikaltėlių nuotraukas!

Kažkas patarė dar šįvakar abiejų nusikaltėlių nuotraukas parodyti per televiziją. Patarimą visi palaikė.

Atrodė, kad viskas jau aptarta. Buvo pareikšti ir pasiūlymai, kaip veikti toliau. Prieštaravimų nebuvo, nes nieko originalaus ir todėl ginčytino niekam nebuvo išsprūdę. Pasiūlymai buvo profesionalūs ir išsakyti tik todėl, kad kolegos neužmirštų kokio paieškos dėsningumo.

— Draugas Ulfas pagyrų jau yra prisiklausęs ir galbūt pabaigoje taip pat norės tarti kokį žodį?— nusišypsojo ministro pavaduotojas.

— Gerai, aš kalbėsiu! — Konradas pakilo. Jis norėjo susikišti rankas į švarko kišenes, kaip buvo įpratęs, bet tuoj suvokė, kad šioje auditorijoje taip daryti netinka, todėl vėl jas išsitraukė ir nebežinojo, kur dėti. Tai jį supykino.

Kai Konradas pasakė: „Gerai, aš kalbėsiu",— Alvis su Juriu sukluso, nes anais tolimais laikais, kai Konradas studijavo teisę, buvo mokoma ir retorikos, todėl kiekviena jo kalba virsdavo tikru pasirodymu, ištisu spektakliu. Konradas kalbėdavo retai ir tik tada, kai turėdavo rimtą priežastį, bet dabar Alvis su Juriu tos priežasties nematė.

Konradas susinėrė rankas ant krūtinės, ir Alvis staiga pagalvojo, kad didesniam įspūdžiui Konradas turėtų apsisiausti senų laikų teisėjo toga ir užsidėti juodą trikampę kepurę.

Kad galėtų jaustis laisviau, Konradas išėjo į kambario vidurį.

— Ačiū už pagyrimus, kurių didžiausia porcija priklauso Alviui su Juriu. Tiksliau Juriui su Alviu, nes vieną užduotį Alvis vakar atliko nerūpestingai ir tikriausiai šiandien savo klaidos dar neištaisė. Jis pats žino, ką turiu galvoje.

Alvis paraudo. Jis nematė ypatingo reikalo dar kartą belstis į Duonius tik tam, kad įkištų nosį į Rimšų garažą ir pamatytų, jog ten iš tikro stovi bukanosis „Zaporožietis".

Ministro pavaduotojas klausiamai pažiūrėjo į Alvį, ir Alviui teko pasakyti:

— Aš nuvažiuosiu dar kartą į tuos Duonius!

— Šiandien tai nebeturi reikšmės. Šiandien automobilis, jeigu juo vakar ir važinėta, jau stovės garaže. Ir po telefono pokalbio, darant prielaidą, kad Rimšos žmona įsipainiojusi į šią bylą, greičiausiai taip ir bus. O jeigu ji nėra įsipainiojusi, tada toks patikrinimas visai nereikalingas.

— Ak, tu Agluonos pana švenčiausia! — Juris buvo gimęs dorų Latgalos katalikų šeimoje, todėl į jo kalbą kartais užklysdavo šventieji.

— Teoriškai išeina taip,— sušnibždėjo Alvis.

— Teoriškai įrodyta, kad jokių biosrovių nėra!

Tuoj jis išdės viską, kas jam ant širdies.

Konradas giliai įkvėpė ir atsiduso.

— Juk nė vienas iš jūsų intuicija netiki. Bent jau tvirtina, kad netiki. Galbūt todėl, kad dabar mada neigti intuiciją, tegu ir kažin kas, bet mada savo atsiims. Aš intuicija tikiu. Ir intuicija, ir pasąmone. Mano supratimu, intuicija — tai ta pati pasąmonė, kuri į smegenų ląsteles surenka visokius smulkius ir nereikšmingus faktus — tokius smulkius ir nereikšmingus, jog protu jų iš viso nesuvokiam. Surenka, sumeta lyg į karutį ir atveža — tik imk. Mes lyg ir norėtumėm imti, bet tada pradedam svarstyti ir mindžikuoti, nes faktai smulkūs, negalime jų detaliai įvertinti ir todėl galų gale atsisakome ir viso karučio. Ar aš kalbu pakankamai aiškiai? Nelabai? Noriu pasakyti, kad intuicija iš nieko neatsiranda. O mano intuicija sako: šioje inkasatorių byloje kažkas ne taip!

— Tačiau intuicija juk negali būti įrodymas! — šūktelėjo iš savo aukštumų prokuratūros atstovas, kuris mažiausiai pažinojo Konradą.

Pulkininkui Ulfui aplink akis susimetė smulkios juoko raukšlelės. Alvis jas pamatė ir suprato — Konradas pats ieško šitokio išeities taško, ir dabar jis jo rankose.

— Teisingai. Intuicija nėra įrodymas. Intuicija — tai paskata veikti, kuri gena mane tam tikra kryptimi. Arba kaip šiuo atveju — priverčia stabtelėti ir pagalvoti. Intuicija man sako — neik ten, ir aš sustoju. Sustoju pagalvoti. Ir todėl negalėjau užmigti iki ryto.

Jūs manote, kad mes turime labai daug vertingos medžiagos,— atsikvėpęs kalbėjo toliau.— Nieko mes neturime! Nieko fundamentalaus, tokio, kuo būtų galima beveik neabejojant tikėti. Nebent tuo, kad pagrobti aštuoniasdešimt šeši tūkstančiai ir nužudytas inkasatorius, o antras guli ligoninėje. Bet net ir malkų sandėliuko be pamatų statyti negalima. Ir man atrodo, kad negalima pradėti ir paieškos. Tai būtų ne paieška, o tik ėjimas apgraibomis.

— Gal konkrečiau...— Ministro pavaduotojas klausėsi labai įdėmiai.

— Prašom! Ar jūs man galite pasakyti, kur yra taksi 86-37? Tai, ką jūs pasakysite, aš jau žinau. Dingo. Ir nerastas. Ir aš taip pat sutinku su tuo, ką ir jūs turite galvoje,— jis negali būti toli nuvažiavęs. Čia mes prieiname prie pirmos išvados, kuria galime tikėti,— taksi pervažiavo Juglos tiltą. Į Siguldą

jis nenuvažiavo, į Saulkrastus — taip pat ne, ir Uogrėje jo niekas nematė.

— Miške.

— Jeigu šiandien jo neras, kertu lažybų, kad miške jo nėra, ir laimėsiu!

— Yra abiejų nusikaltėlių nuotraukos,— pasakė prokuratūros atstovas.

— Nusikaltėlių? Mes turime tik dviejų žmonių, o ne nusikaltėlių nuotraukas. Ir, neduok dieve, jeigu kam šautų į galvą parodyti jas per televiziją su komentarais: „Milicija ieško ypač pavojingų nusikaltėlių". Juk kol kas niekas negali patvirtinti, kad Duršis iš tikrųjų nelaipioja kalnais arba kad Rimša nenuvažiavo pas merginas.

— Golubovskis sako...

— Čia ir visa nelaimė, kad tiktai Golubovskis sako ir kad tiktai Nelija Rimša sako! Ir kiekvienas tik apie vieną žmogų. Ir jeigu nors vienas iš jų apsirinka arba meluoja, visas mūsų rūpestingai suręstas namas ims siūbuoti. Reikia pamato! Reikia nors įrodyti, kad Duršis su Rimša buvo pažįstami.

— Aš tikiuosi, kad draugas Ulfas iš esmės neneigia televizijos panaudojimo,— tarė ministro pavaduotojas.

— Šito aš nesakiau. Rimšą būtų galima parodyti ir pakomentuoti: „Išėjo iš namų ir negrįžo..." Ir reikėtų paprašyti, kad praneštų, jeigu kas matė taksi 86-37. O apie laikrodininko parodymą dar nėra ko ir galvoti.

Įsiviešpatavo gana ilga ir nejauki tyla.

— Draugas Ulfas čia visai sugriovė mūsų iliuzijas, bet, deja, atremti mes jo negalime...— pasakė ministro pavaduotojas.— Gal dar kas norėtų kalbėti?

Nenorėjo.

— Gal pulkininkas Ulfas pats ką nors pasiūlytų?

— Taip! — skubiai atsistojo Konradas. Mintis jam kilo netikėtai, ji buvo nepaprastai gundanti. Tiek gundanti, kad jis negalėjo prieš ją atsispirti. Čia buvo kažkoks lošėjo azartas. Ir vis dėlto jis prisivertė kalbėti lėtai, kad žodžiai kristų sunkiau ir įtikinamiau.— Aš norėčiau... Mano vadovaujamas kriminalinės paieškos skyrius šiuo metu dirba normaliai. Be to, ką dabar svarstome, tėra vien tik keli eiliniai nusikaltimai. Kolegos, kurie juos tiria, gerai išmano savo darbą, jiems mano

patarimai vargu ar labai reikalingi... Ką aš čia veltui plepu, juk patys mane suprantate...

— Beveik,— jo mintį pagavo ministro pavaduotojas.— Draugas, Ulfas nori, kad jį laikinai atleistų nuo visų kitų pareigų ir paliktų nagrinėti tik inkasatorių bylą.

— Žinoma, nėra garantijos, kad aš tai padarysiu geriau už kitus, bet mes juk kiekvienas tikime savo laimės žvaigžde, ir aš nesu išimtis.

Atrodė, kad auditorija jo nesuprato.

— Bet kas per tą laiką vadovaus kriminalinės paieškos skyriui?— kažkas paklausė.— Negalima juk dėl vieno nusikaltimo tuoj...

— Aš turiu gerą pavaduotoją...— pertraukė Konradas kalbėtoją.— Jis juk puikiausiai susitvarko, kai aš atostogauju. Ir kai išeisiu į pensiją, turės susitvarkyti. Taip klausimą kelti nelogiška! Reikia turėti omenyje nusikaltėlių pavojingumą! Aš pasirinksiu pačius tinkamiausius padėjėjus. Aš...

— Konradai Ulfai,— paprieštaravo ministro pavaduotojas,— mes visi jus labai vertiname. Jūs tai žinote. Aš jūsų pasiūlymą mielai palaikyčiau, bet ar nebus per sunku? Darbo ritmo permaina...

— Per sunku? Juokas! Dvidešimt metų aš neturėjau kada sukti galvos tik dėl vieno vienintelio nusikaltimo. Jūs mane paprasčiausiai pajauninsite dvidešimčia metų, ir todėl aš labai ilgai gyvensiu!

12

Norint patekti pas Konradą, reikėjo pereiti Alvio kabinetą. Tiesa, buvo dar vienos durys iš Konrado kambario tiesiai į koridorių, bet jomis niekas beveik nesinaudojo. Durys mėnesių mėnesius buvo užrakintos, ir jeigu ministerijos budintis, kuriam buvo patikėti raktai, kada nors savo spintelėje šių durų rakto nebūtų radęs, tikrai būtų pakėlęs aliarmą. Kai kurie budėtojai jo neišduodavo per visą tarnybą, o Konradas, vienąkart peržiūrėdamas savo raktų ryšulį, ilgai galvojo, nuo kur jis galėtų būti. Jam net kilo įtarimas, kad Alvis jį tyčia prikabino, dėl juoko...

— Ar nežinai, kas šituo raktu rakinama?— pakišo jis tą nelaimingą raktą Alviui po nosim.

— O kas rakinama kitais, aš juk nežinau,— išsisukinėdamas atsakė Alvis, žiūrėdamas į nemažą ryšulį.

— Kai tu turėsi namuose dvi pusantrų metų anūkes, tada suprasi. Aš bijau, kad greit nebebus vietos, kur ką nors galėsi nuo jų užrakinti. Savęs aš tokio amžiaus, aišku, neatmenu, bet galiu prisiekti, kad šitoks pajodžarga tikrai nebuvau!

Dėl tokio kambarių išsidėstymo Alvis tapo kaip ir Konrado sekretorium. Kartkartėmis prasiverdavo jo kabineto durys, kas nors įkišdavo galvą ir kamantinėdavo:

— Ar pulkininkas yra?

— Pas draugą Ulfą galima?

Arba tik klausiamai mostelėdavo į Konrado durų pusę. Tai reikšdavo:

— Kokia Senio nuotaika? Ar yra prasmės lįsti pas jį?

Būtų neteisybė, jeigu sakytume, kad ši situacija Alviui buvo maloni. Kai jo kantrybė trūkdavo, jis šaukdavo:

— Tiktai neužmirškite per Moterų dieną atnešti man gėlių ir šokolado! Kitoms sekretorėms juk nešate!

Kai Konradas su Alviu ir Juriu koridoriumi grįžo iš susirinkimo, Alvis patarė eiti į Konrado kabinetą pro antrąsias duris.

— Tada būsime tikri, kad niekas mūsų netrukdys!

— Arbatos gersim?— paklausė Konradas, kai jie užsirakino.

Juris abejingai patraukė pečiais. Jis Konradą pažinojo gana gerai, bet jo kabinete buvo pirmą kartą ir dabar norėjo kaip reikiant jį apžiūrėti.

— Jūsų kalba, žinoma, buvo šokiruojanti, bet, mano manymu, nėra jau taip baisu.— Alvis pastatė ant elektrinės plytelės virdulį su vandeniu.

Konradas surado cukrinę ir, berdamas iš atskirų pakelių, sumaišė kelias arbatos rūšis.

— Kaip rusų pirkliai,— pasakė Juris. Gana erdvus, baldais neperkrautas kabinetas jam nepadarė jokio teigiamo įspūdžio.

— Tu apie arbatą?— paklausė Alvis ir tuoj pridūrė:— Kodėl ne kaip anglų lordai ar kinų mandarinai?

— Mandarinai geria žalią arbatą.

— Mes tave taip pat galime pavaišinti žalia arbata,— sumurmėjo Konradas.— Cukraus sutaupysim. Pasakok apie taksi parką!

Kai Juris baigė pasakoti, Alvis pagalvojo, kad Juris tikriausiai nemiegojęs visą naktį, ir beveik taip ir buvo.

Surinkęs žinias apie laikrodininką Duršį, Juris su dviem pagalbininkais nudūmė į taksi parką, kad suspėtų pamatyti vairuotojus, su kuriais Liudvigas Rimša kartu pradėjo pamainą. Juris stovėjo šalia sargo ir stebėjo įvažiuojančių taksi numerius — jis pas dispečerį buvo pasižymėjęs tuos, su kuriais Rimša dirbo vienoje brigadoje. Brigados Rimša nebuvo pakeitęs nuo pat darbo taksi parke pradžios, ir vyrai jį turėjo gerai pažinti.

Automobiliai, mirksėdami apvaliom, geltonom it lūšies akim, išnirdavo iš tamsaus skersgatvėlio ir sustingdavo prie vartų, lyg ruošdamiesi šuoliui. Tuo metu sargas ir vairuotojas atlikdavo formalumus, ir Juris dar spėdavo pridurti, kad norįs su vairuotoju persimesti keliais žodžiais.

Paprastai jis tuoj pat sėsdavo į automobilį, jie įvažiuodavo į taksi parko kiemą ir, laviruodami tarp šimtų „Volgų", susirasdavo stovėjimo vietą.

Vairuotojai noriai pasakojo viską, ką žinojo, nes įvykis su Rimša buvo visus sujaudinęs. Juos domino detalės, nes beveik kiekvienam kas nors buvo pasakota, bet vis kitaip, ir dabar jie tikėjosi, kad Juris viską paaiškins. Juris santūriai atsakinėjo į klausimus ir klausėsi pats. Jam atsirado nuojauta, kad vairuotojai taip noriai pasakoja todėl, kad yra įsitikinę, jog Liudvigas Rimša auka, o ne nusikaltėlis.

— Mes plepėjome apie blizges,— pasakojo stambus vyras.— Prieš pat išvažiuojant iš garažo kalbėjomės, sėdėdami kiekvienas savo mašinoje. Per langą. Vėliau susėdome kartu.

— Jūs persėdote pas jį?

— Ne, jis atėjo pas mane. Šitas žalvario gabalas mano.

— Nesuprantu. . .

— Liudis daro puikias blizges. Jis išvalcuoja sidabrinį kaizerio rublį ir sukniedina su žalvario plokštele. Tada raižo, kala ir poliruoja. Argi jūs blizges parduotuvėje perkate?

— Aš spiningu nežvejoju.

— A-a. . .

— Vadinasi, jūs turite vario plokštelę, kurią Rimša šiandien iš jūsų norėjo gauti?

— Sušnekėjom poryt.— Ir susirūpinęs pridūrė:— Man ši istorija su Liudžiu visai nepatinka.

— Ar jis nuvažiavo tiesiai į banką?

Vairuotojas patraukė pečiais. Neklausęs.

Pasikalbėjęs su vienu vairuotoju Juris skubėdavo atgal prie vartų sutikti kito. Jeigu jis laiku nespėdavo, vairuotoją pasigaudavo ir apklausdavo jo pagalbininkai. Jie buvo sąmoningi vaikinai ir pasirengę vargti nors iki poryt, kaip ir dera teisės fakulteto praktikantams, kuriems visai atsitiktinai pasitaikė proga padėti tokioje solidžioje byloje, bet jau apie antrą valandą atvažiavo paskutinis brigados vairuotojas. Jį kažkas buvo prikalbėjęs išsukti iš plento ir lauko keliuku nuvežti ligi pat namų. Pusiaukelėje automobilis įstrigo, o pats keleivis pabėgo, todėl vaikinas dabar buvo piktas kaip velnias.

— Su Rimša kalbėjau,— pasakė jis.— Velniškai nenorėjo važiuoti į banką.

— Nenorėjo?

— Faktas, kad nenorėjo! Nė vienas nenori. O Liudis, jeigu nemato prieš akis kapeikos, geriau nieko nedarys. Inkasatoriai juk arbatpinigių neduoda, visą dieną tenka važinėti tik už gryną algą.

Kai visi brigados nariai buvo išklausinėti, Juris su pagalbininkais iš dispečerės gavo laisvą kambarėlį ir galėjo suvesti rezultatus. Nieko sukrečiančio jie nesužinojo.

Į darbą Liudvigas Rimša atvykęs kaip paprastai, dėl savo automobilio motoro būklės galvos nesukęs, nors prieš tokią kelionę tai atrodė truputį keista. Bet Liudvigo automobilis buvo dar visai naujas, todėl patikrinimo galėjo ir nebūti, juk jis gerai žinojo jo išgales. Paskui Liudvigas buvo su kažkuo susiginčijęs dėl seleninio generatoriaus pranašumų, užsiprašęs vario plokštelę, pasiskundęs šios dienos neapsimokančiu darbu ir išvažiavęs.

Pagal kolegų parodymus Rimša buvo tikras šeimos žmogus ir namo savininkas, kuris visada randa namuose ką pataisyti ar padaryti. Dienas, atrodo, jis leido darbe, medžioklėje ar žūklėje ir prie televizoriaus. Bendradarbiai manė, kad jis neturėjęs net meilužių. Tikriausiai todėl, kad namuose graži žmona. Pas Rimšą dažnai visi važiuodavo žiūrėti sporto varžybų, nes jis vienintelis iš brigados turėjo didelį spalvotą televizorių. Žmona visada pavaišindavo sumuštiniais, kava ir gurkšniu ko nors stipresnio. Rimšos žmona Nelija mieliau sve-

čius sutinkanti negu išlydinti. Jeigu kas ateina, visada būna pamylėtas.

Kol Juris pasakojo, Alvis iškvietė telefonu mašiną, išgėrė savo stiklinę arbatos ir dabar rengėsi eiti.

— O gal tai, kad nėra įrodymų, jog Duršis ir Rimša buvo pažįstami, ir yra įrodymas? Gal abu savo ryšius slėpė, taigi nusikaltimui ruošėsi rimtai?— pasakė Alvis lyg atsisveikindamas.

Konradas netikėtai nusijuokė.

— Galima klausimą kelti ir šitaip. Tikriausiai yra dar koks dešimt kitų variantų. Gerai, kad aš jų nepradėjau skaičiuoti t e n, v i r š u j e. Man tikriausiai iš viso t e n, v i r š u j e, nereikėjo taip daug kalbėti, reikėjo pasakyti tik dėl televizijos, bet jie patys mane išprovokavo. Tokie savim pasitikintys ir patenkinti. Tarsi tie vyrai jau būtų spąstuose!

— Važiuoju,— ryžtingai pareiškė Alvis, nes jam atrodė, kad Konradas pasakė viską, ką norėjo.— Tuo pačiu parodysiu Nelijai laikrodžių meistro nuotrauką. Ar draugas Garančas nenori, kad jį pavėžinčiau?

— Iki skyriaus.

— Prašau.

Konradas maišė cukrų. Tai buvo jau trečia stiklinė, todėl jam ant kaktos iššoko maži prakaito lašeliai ir grįžo gera savijauta, tokia būtina darbui.

Buvo sutarta, jog Konradas pietaus čia, kabinete, kad visą laiką galėtų būti prie telefono, nes nusikaltėlių ieškojo keletas grupių. Galėjo atsitikti, kad vienos sužinotas faktas gerokai pakoreguos kitų užduotį ir veiksmus, todėl kiekviena grupė apie atliktą darbą pranešinėjo kas valandą.

Likęs vienas, Konradas prisikimšo pypkę ir laisvai atsilošė. Pagalvojo, kad jau praėjo tie metai, kai jis dar pats bėgiodavo, ir jam pasidarė tų metų gaila. Kaip gaila būna visko, ko daugiau nesugrąžinsi.

Taksi 86-37 ieškotojai pranešė, kad kol kas automobilio neradę.

Žmonės, kurie buvo nuvykę tikrinti dabartinių ir buvusių banko darbuotojų asmens bylų, pranešė, kad pradeda darbą, ir Konradas jiems patarė visų pirma atkreipti dėmesį į buvusius darbuotojus. Be reikalo. Tai jie žinojo ir patys.

Po pusvalandžio iš banko paskambino dar kartą. Neseniai

už nuolatinius darbo drausmės pažeidimus buvo atleistas iš darbo kažkoks inkasatorius Kujelis, lengvabūdis, silpnavalis vaikinas. Konradas įsakė vienam grupės nariui išaiškinti ir patikrinti Kujelio alibi.

Dingusio taksi ieškotojai dar kartą pranešė, kad dar nieko neradę ir Konradas leido jiems skambinti kas dvi valandas, nes jie krėtė miškus ir iš ten ne taip paprasta buvo pasiekti telefoną.

Konradas iškratė į šiukšlių dėžę išrūkytą pypkę ir ėmė vaikštinėti po kabinetą, norėdamas pramankštinti nutirpusias kojas.

Net ir sėdėti nebetinku, pyko pats ant savęs. Bet jis sėdės čia prie telefono, tegu nors ir nuospaudų prisitrindamas, nes jam reikia faktų! Jam reikalingi geležiniai faktai. Kiekvienas toks faktas leis iš galimų nusikaltėlių sąrašo nors vieną išbraukti, ir jis per žingsnį kitą priartės prie tikrojo. Tik šitaip — po truputį ir išsėdėsi. Jaunieji tegu bėgioja ir klausinėja, o jis sėdės.

Laikrodis rodė jau beveik vienuoliktą valandą, kai paskambino grupė, kuriai buvo pavesta apklausinėti visus vairuotojus, vakar aptarnavusius banką. Beje, dar pora vairuotojų nebuvo apklausti, tačiau grupės dalyviai buvo įsitikinę, kad tai nepakeis bendro vaizdo.

Taksi 86-37 vakar truputį vėlavo į banką, šiaip ar taip, bet kai jis atvažiavo, visi kiti taksi jau stovėję banko kieme ir laukę inkasatorių. Vairuotojai, susimetę į būrelį, traukę dūmą ir pasakoję anekdotus.

Iš automobilio Liudvigas Rimša neišlipęs, bet daugelis to nedaro. Sulaukia savo eilės ir tik tada įregistruoja kelialapį. Liudvigas Rimša atvažiavo pavėlavęs, taigi buvo paskutinis ir kelialapio registruoti ėjo tik tada, kai kiti vairuotojai buvo jau išvažiavę. Kelialapių registruotojai buvo parodytos Rimšos ir dar dviejų vairuotojų, kurie vakar vežiojo inkasatorius, nuotraukos — ji neprisiminė nė vieno.

Tai jau buvo šis tas. Šis tas smegenų darbui. Konradas ėmė žingsniuoti po kambarį energingiau. Kodėl Rimša su draugais garaže elgėsi visai kitaip negu banke? Kodėl garaže jis tiesus ir atviraširdis, o banke uždaras? Uždarumą dar galėtum suprasti — žmogus susirengė įvykdyti nusikaltimą, jam reikia susikaupti, reikia sutelkti jėgas. Ir dar gali nuo visko, ką su-

manęs, atsisakyti. O gal garaže jis visai nežinojo, kad jam teks įsivelti į šį nusikaltimą? Gal tik gatvėje pakėlė ranką ir sustabdė mašiną žmogus, kuris kažkodėl sugebėjo pakeisti tolesnius jo veiksmus? O gal už taksi vairo iš viso sėdėjo nebe Liudvigas Rimša?

Konradas pabandė prisiskambinti į ligoninę. Po kurio laiko tai pasisekė, ir budinti seselė kažkur nuėjo ieškoti gydytojo. Ragelis buvo paliktas ant stalo, ir buvo girdėti, kaip išeinant jai iš kambario trinktelėjo durys. Paskui ragelis kažkam turbūt trukdė ir buvo pastumtas per stalą, bet galų gale suskambėjo nelabai pakantus gydytojo balsas:

— Aš klausau!

— Čia kriminalinės paieškos skyriaus viršininkas pulkininkas Ulfas. Aš skambinu dėl inkasatoriaus, kurį pas jus atvežė vakar vakare.

— Prašau!

— Mums sakė, kad jo gyvybei pavojus nebegresia.

— Iš principo tai tiesa.

— Matote... Dabartinėje padėtyje būtų labai svarbu, kad jūs leistumėte parodyti jam vieną nuotrauką ir pateikti vieną vienintelį klausimą: „Ar čia tas taksi vairuotojas, kuris jus vežė?"

— Po savaitės.

— Po savaitės, brangusis, aš tai žinosiu pats.

— Po trijų dienų.

— Dabar mums kiekviena diena verta mėnesio.

— Poryt, bet anksčiau tikrai ne.

— Tikrai anksčiau negalima?

— Jokiu būdu.

— Vadinasi, susitarėm.

— Tiktai pirma paskambinkite!

— Gerai. Iki pasimatymo!

— Iki pasimatymo!

Poryt... Ilgokai! Keleiviniai lėktuvai nuskrenda aštuonis šimtus kilometrų per valandą. Per dvi dienas gali pasiekti Vladivostoką ir grįžti atgal. Per dvi dienas nusikaltėlis bus vietoje. Tada pagalvojo, kad jis tikriausiai jau dabar yra ten, „savo vietoje", žinoma, nusikaltėlio supratimu.

Paskambino Juris. Jis apie Duršį nieko naujo nesužinojęs. Skundų yra kaip ir bet kuriuo kitu laikrodininku. Nei mažiau,

nei daugiau. Žmonės niekaip negali susitaikyti, kad laikrodžių gyvenimas irgi vieną kartą baigiasi, neša taisyti, bet kai ir pataisytas laikrodis nenori dorai eiti, pyktį išlieja ant laikrodininko, esą jis „visus gerų laikų vidurius išėmęs". Ir skundžiasi. Golubovskio skundas užimąs visą puslapį.

Juris buvo surinkęs visą krūvą Duršio draugų ir draugių adresų, kuriuos kartu su savo naktiniais pagalbininkais tuojau pradėsiąs tikrinti. Keli asmenys sudomino todėl, kad gyveno kitose respublikose — Lvove, Omske, Odesoje, o kažkoks Saktanbergenas Alžikovas net Kazachijos sostinėje Alma Atoje. Juris pasakė, kad perspėsiąs tenykštes milicijas, ir Konradas šį sprendimą įvertino teigiamai, nors pats buvo beveik įsitikinęs, kad nusikaltėliai iš apsupimo neišsigavo.

Alma Ata! Alvis tvirtino, kad Alma Atos lėktuve nusikaltėlių nebuvę. Kiek procentų galima tikėti? Devyniasdešimčia? Ar ne per daug?

Taksi 86-37 ieškotojams vis dar nesisekė. Jie planingai tikrino miško masyvų kvartalus. Kad būtų greičiau, jie dabar automobiliu važinėjo plentais ir kiekvieno miško keliuko pradžioje išsodindavo porą žmonių, kurie eidavo keliuku tol, kol rasdavo išdžiūvusią balą ar smėlio, kur „Volgos" padangų protektorių pėdsakai tikrai turėjo likti.

Konradas mintyse vis dar norėjo rasti įrodymų, kad Rimša nekaltas. Antruoju telefonu jis paskambino į kovos su grobstymu bei spekuliacija skyrių, kuriame visada viskas būdavo žinoma apie juodosios rinkos kainas.

— Kiek tokiuose Duoniuose galėtų kainuoti geras dviejų aukštų namas?— paklausė jis.

Vyrai tikriausiai kokią valandėlę pasitarė tarp savęs ir pasakė astronominę sumą — trisdešimt tūkstančių rublių.

— Kiek?! — vėl paklausė Konradas.

— Ne mažiau kaip trisdešimt tūkstančių.

— Ačiū, aš nepirksiu.

— Pigiau neatiduosime. Viso gero, drauge Ulfai! Mes turime kitų klientų. Tie mokės!

Trisdešimt tūkstančių. Trisdešimt tūkstančių... Iš proto galima išeiti! Aš per mėnesį uždirbu du šimtus. Ranka lyg netyčiomis paima popieriaus lapą ir pieštuką. Dviese jie pavogė aštuoniasdešimt šešis tūkstančius, vadinasi, kiekvienam teko po keturiasdešimt tris. Trisdešimt tūkstančių už namą, pora

už „Zaporožietį", dar bent pora už apstatymą ir dar už drabužius, šautuvus ir visa kita. Tada jis pagalvojo, kad pusė viso gero priklauso žmonai, bet dėl visa ko susiskambino su Duonių vykdomuoju komitetu — galų gale laiko jis turėjo per akis, vis tiek reikia čia sėdėti ir laukti.

— „Liudvigų" namą savo sūnui padovanojo tėvas dar gyvas būdamas,— paaiškino vykdomojo komiteto sekretorė.

Daugiau Konradas jos nieko ir neklausė, jis pats žinojo, kad dovanotų daiktų neliečia dalybų įstatymas skyrybų atveju.

Trisdešimt tūkstančių... Trisdešimt tūkstančių! Konradas nervingai barbeno į rašomąjį stalą bukuoju pieštuko galu. Tik visiškas idiotas vietoj trisdešimties tūkstančių geistų turėti keturiasdešimt ir dar priedo mirties bausmę. Bet iš visko, kas anksčiau sužinota, aišku, kad Liudvigas Rimša visai ne idiotas. Jis juk galėjo parduoti savo namą, gauti trisdešimt tūkstančių ir gyventi kaip tik patinka. Ne, logiškos tik dvi galimybės: arba jį su bendrininku sieja koks nors sunkesnis nusikaltimas, arba jis iš viso nepasiekė banko. Pinigai čia nieku dėti!

Paskambino iš banko. Atleistasis inkasatorius Kujelis turėjo alibi, jis dabar dirbo radijo gamykloje prie konvejerio. Ten nepradingsi nei porai minučių, o ką jau kalbėti apie valandas.

Jeigu ne šitas Kujelis, tai koks nors kitas Kujelis ar Mujelis, tik ne Rimša. Bet kodėl jis parvažiavo namo palto?

Paskambino Alvis. Ir sumaišė visas Konrado prognozes.

13

Moteriškė, kuri apie vidurnaktį buvo išnešusi kibirą šiukšlių ir dabar daužė jį į didelės dėžės kraštą, visai nesijaudindama dėl daugybės milžiniško namo kaimynų poilsio, matė, kaip į skliautuotą tarpuvartę, iš kurios į abi puses buvo laiptinės, įėjo lieknas žmogus aukšta pilko karakulio kepure ir žiūrinėja lenteles virš laiptinės durų. Matyt, ieško kokio buto ir čia niekada nėra lankęsis arba buvęs labai seniai.

„Pas ką toks solidus vyriškis galėtų eiti?"— spėliojo ji, matydama vyriškį dingstant laiptuose. Ir, mintyse perskaičiavusi visus gyventojus nuo pirmo iki šešto aukšto, negalėjo rasti atsakymo. Juk šioje laiptinėje butai nėra dideli, žinoma, čia gy-

vena ne kokie nors driskiai, bet ir ne tokie, pas kuriuos galėtų lankytis žmonės su pensne ir aukštomis karakulio kepurėmis.

Ji buvo bepravirkstanti iš pykčio, kai viršuje sucypė durys ir įleido netinkamą šiam namui svečią — ji tiksliai nenugirdusi, kuriame aukšte, bet buvę kažkur labai aukštai.

Moteriškė dar kartą mintyse perskaičiavo visus viršutinių aukštų gyventojus, bet nerado nė vieno pakankamai garbingo priimti tokiam svečiui. Hugo Langermanis taip pat nebuvo iš tų vaikinų, pas kurį tokią vėlyvą valandą eitų į svečius toks solidus vyriškis. Hugo nebuvo koks chuliganas ar didelis girtuoklis, bet pas jį visada rinkdavosi visokios kompanijos su moterimis, ištisom naktim leisdavo magnetofoną. Dirbo jis skęstančiųjų gelbėtoju kažkur pajūryje. Per vasarą įdegdavo kaip negras, bet gaudavo tik šešiasdešimt rublių per mėnesį.

— Na tai sveikas, tėve!

— Sveikas, sūnau!

Jie apsikabino tiesiog prieškambaryje, po to Hugo padėjo tėvui nusivilkti paltą.

— Aš jau maniau, kad tave sulaikė iki rytdienos,— Hugo vedėsi tėvą į kambarį.

Pamatęs rūpestingai padengtą stalą, girdėdamas sūnų virtuvėje barškinant puodus — Hugo buvo vakarienei iškepęs po gerą gabalą karbonado,— matydamas kilkes, apdėtas virto kiaušinio puselėmis, virtą sterką su majonezo bei krienų padažu, kurį pobūviams Romualdo džiaugsmui visada taisydavo Hugo motina, žiūrėdamas į dailiai supjaustytą gabaliukais kumpį ir salotas, Romualdas Saško suprato, kad tikrai buvo laukiamas.

Įdėjęs tėvui karbonadą, Hugo atnešė aprasojusį butelį degtinės ir vėl dingo virtuvėje.

Tėvui nuo pečių tarsi akmuo nusirito — su sūnumi, atrodo, viskas bus gerai. Tegu kai kas ir nebus taip, kaip reikia, kaip norėtųsi, bet tokie mažmožiai visada pataisomi. Vaikinas jį myli, ir tai svarbiausia. Jis visus tuos metus bijojo, kad Hugo visai išklys iš kelio — dvidešimties metų likti vienam, turint butą ir, palyginti su ankstesniais laikais, visai be pinigų, yra gana rizikinga. Gali pradėti neapkęsti tėvo. Bet Hugo juk žinojo, kad jis netikras tėvas. Tikras Hugo tėvas, kaip ir motina — vėliau Saško žmona,— buvo miręs. Tik pavardė likusi. Langermanis. Ne, su vaikinu, atrodo, viskas bus gerai. Dvide-

šimt šešeri metai — vyras. Kaip su juo kalbėtis? Kad metė institutą, norėjosi išbarti kaip berniūkštį, bet ar galima?

Romualdas išėjo į prieangį ir grįžo su buteliu konjako — geriausio, kokio tik galėjai gauti Baluožių restorano bufete.

— Oho! — šūktelėjo Hugo nustebęs.— Skaidrūs kalnų šaltiniai vis dėlto vėl čiurlena?

— Už tave!

— Už tavo sugrįžimą!

Ar tik visame šitame sutikime nėra pozos? Saško nenorėjo tuo tikėti, nes bijojo gauti patį didžiausią smūgį.

Romualdą Saško prižadino neįprastas garsas — pro pravirą langą plūdo tramvajų žvangėjimas, zvimbė linijų vielos ir važiuojant vagonams bildėjo per sandūras bėgiai. Cypdami stabdė sunkvežimiai, kurtinamai riaumojo pergazuoti motorai. Bet, jei kurią valandėlę visa tai nutildavo, įsiklausęs girdėdavai daugybės praeivių žingsnius.

Romualdas jautėsi išsimiegojęs, bet lįsti iš šilto guolio dar nesinorėjo — buvo malonu suvokti, kad gali miegoti kiek tinkamas, kad už tai jau negausi be eilės skusti bulvių.

Posūnio butas — žodžio „posūnis" Romualdas nevartojo net mintyse,— jeigu nebūtų rūpestingai nušluostytos dulkės ir kiekvienas daiktas padėtas į savo vietą, būtų panašus į bohemos buveinę, kur baldai pakeičiami labai vertingais ir visai beverčiais niekniekiais, kaip pasakytų prekybininkai. Tie niekniekiai paprastai nerodo buto savininko skonio — jis tikrai nepirks už kelis rublius iš kankorėžių sulipdytų viščiukų būrio,— bet skonį moterų, kurios mėgsta šiame bute lankytis. Todėl ant knygų lentynos krašto turi rasti vietos plastmasinis pelikanas, kurį reikėtų nebent parduoti kilogramais sagų gamintojams, ir gintarais papuoštas alaus bokalas. Arba koks nors reikšmingą įvykį primenantis rusvas akmuo ar upės kiaukutas ir senos mados žaislinis automobilis ar Meiseno porceliano figūrėlės su tokiu gamyklos antspaudu, dėl kurio kolekcininkai lėktų už devynių jūrų.

Ant sienos kabojo karnavalinė kaukė, pora paveikslų be rėmų, matyt, padovanotų kokiose nors dailininkų dirbtuvėse, ir didelis braižybos popieriaus ritinys su pasveikinimo eilėmis dvidešimt penktųjų gimimo metinių proga.

Sofa, jos galugaly magnetofonas, savo darbo knygų lentyna

per visą sieną, staliukas su dviem taburetėmis ir guminių padų subraižytos grindys. Šokant.

Net spintos neturi, pagalvojo Romualdas, bet tuoj prisiminė, kad dvi spintos įrengtos virtuvės sienoje. Tai buvo gamyklos statybos viršininko idėja.

— Nėra čia ko,— pasakė jis.— Berniukui tas didelis prieškambaris nereikalingas. Aš iš jo padarysiu pirmarūšes sienines spintas. Blizgės!

Jie su žmona ilgai galvojo, ką padovanoti berniukui, kai jis taps pilnametis. Romualdas siūlė motociklą, bet žmona kategoriškai nesutiko — ji nenorėjo rizikos, ir Romualdas galų gale jai pritarė. Automobilis? Du automobiliai vienoje šeimoje sukeltų nereikalingų kalbų. Bet Hugo mokėsi gerai ir dovanos buvo dorai nusipelnęs. Gal pinigų? Ne, dovanoti pinigai ir bus tik pinigai. Kartą Saško apie savo keblią padėtį užsiminė gamyklos profsąjungos komiteto pirmininkui. Pirmininkas puikiai žinojo, kas stovi aukščiau už jį ir kam reikia padėti visom, ir teisėtom, ir neteisėtom, priemonėm, ir taip pat puikiai pažino tuos, dėl kurių stengtis nėra ypatingo reikalo. Jis savo gyvenime buvo padaręs vieną vienintelį atradimą ir dabar lyg ant sparnų kilo iš vieno profsąjungos posto į kitą. Jis pamatė, kad jam, darbininkų atstovui, daug geriau apsimoka ginti administracijos reikalus ir ginčytinais atvejais mokėjo juos nušviesti kaip valstybinės svarbos reikalus, šalia kurių visi kiti dalykai tėra lygūs nuliui. Jam šis atradimas taip patiko, kad pačiam ėmė atrodyti — esu skriaudžiamas, man jau seniai laikas sėdėti kur nors profsąjungų taryboje.

— Jūs, drauge direktoriau, galėtumėte berniukui padovanoti butą,— pasakė jis po kelių dienų.

Saško nesuprasdamas tik sumirksėjo.

— Mūsų laikų jaunimas, drauge direktoriau, turėdamas aštuoniolika ne tiktai bučiuojasi,— tikrasis darbininkų interesų gynėjas nutaisė liūdną grimasą, nes jis iš visos širdies kovojo ir prieš jaunimo moralinį smukimą.— Aš manau, kad berniukui tai būtų pati tinkamiausia dovana. Laimė, jūsų pavardės nevienodos. Jį reikia tuoj pat priimti į darbą ir priregistruoti bendrabutyje. Kaip toli ta jo gimimo diena?

— Du mėnesiai.

— Suspėsime.— Pagalbininkas pasidarė visai dalykiškas.— Butą aš jau esu numatęs. Jis, tiesa, nebus naujame name, bet

vis tiek su visais patogumais. Viena mūsiškių šeima iš jo keliasi į trijų kambarių butą.

— Bet...— Saško norėjo paklausti, ar nekils skandalas, nes butų gamykloje, kaip ir visur kitur, laukė daugelis žmonių. Iki šiol jam galėjai prikišti viską, tik ne tai, kad jis nuskriaudęs savo gamyklos darbininkus.

— Visa kita aš sutvarkysiu!

Atrodo, kad jis su džiaugsmu ir savo galvą vietoj manęs dėtų po budelio kirviu, pagalvojo Saško. Jis negalėjo suprasti, kur šios paslaugos esmė — palankumas, kvailumas ar klasta. Direktoriui šis klausimas ilgai nedavė ramybės, kol galų gale jis priėjo išvadą, kad priežastis visai kita. Priklausomybė. Jis pabandė įsivaizduoti, kuo šis profsąjungos veikėjas galėtų būti, jeigu jis nebūtų profsąjungos pirmininkas, ir suprato, kad jis būtų niekas, nes fiziniam darbui jau buvo per rambus, o protiniam trūko išsilavinimo bei talento. Vadinasi, jis tegalėjo tik skursti tarp protinio ir fizinio darbo, rašyti kvailas ataskaitas ir planus, kurių vykdymo beveik niekada niekas netikrino, kartoti milijoną kartų girdėtas frazes, pamargindamas jas vietinės reikšmės procentais ir skaičiais, ir visų labiausiai bijoti ko nors nauja, ko nors ginčytina.

Sušaudyti tokias dėles reikėtų, pagalvojo Saško. Pastaraisiais metais jis buvo prisirinkęs visokių sukčių, bet iš esmės jie buvo protingi ir darbštūs žmonės. Dabar, priešingai negu buvo įpratęs, pradėjo priimti į viršininkus visokius senukus, kurie drebėdami laukė pensijos, ir žmones, kuriuos, kaip neturinčius pakankamo išsilavinimo, galėjo bet kada išmesti į gatvę. Saško pasidarė vienvaldys, nors dėl to užsikrovė ant pečių dvigubą naštą.

— Kuriems galams tau reikalingi tie bukagalviai?— stebėjosi kompanionai — sukčiai.

— Bet jūs paklausykit, kaip gražiai jie tribūnose ir užstalėse apie mane suokia! — pasijuokė Saško. Jam ėmė patikti tas suokimas, ir palengvėle jis ėmė juo tikėti. Visai nejučia.

Romualdas Saško išlipo iš lovos uždaryti lango. Hugo ant taburetės buvo tvarkingai padėjęs savo šiltą chalatą, pakišęs šlepetes. Jie vakar užsisėdėjo gerokai po vidurnakčio ir galop išgėrė ir degtinės butelį. Paskui Hugo išvažiavo.

— Senbernis visada turi keletą vietelių kur permiegoti,— pasakė jis.

Į gamyklą kitoje gatvės pusėje kaip bitės į avilio laką skubėjo žmonės. Prie kontrolinės stovėjo automobiliai. Motociklus ir dviračius darbininkai stūmėsi į gamyklos teritoriją.

Romualdas užvėrė langą ir užtraukė užuolaidas.

Dar ankstoka, pagalvojo jis, bet panoro eiti į vonią. Tuo metu suskambėjo telefonas.

— Alio?— Kaip neįprasta buvo kalbėti telefonu!

— Labas rytas, Hugo! — ragelyje pasigirdo moters balsas.

— Hugo bus namie popiet. Jis dabar Valnių gatvėje, kažkokiuose skęstančiųjų dirbtinio kvėpavimo kursuose.

— Ak, šitai dabar vadina skęstančiųjų dirbtiniu kvėpavimu?— Jos balse skambėjo aiški ironija.— O jūs kas per vienas?

— Hugo giminaitis iš kaimo! — Romualdas padėjo ragelį.

Jis pirmą kartą gyvenime buvo apsivilkęs svetimo žmogaus drabužiais — tegu tai buvo tik chalatas — ir pirmą kartą skutosi ne savo skutimosi mašinėle.

Ne, šitoks bendras gyvenimas niekam tikęs. Skutimosi mašinėlę, chalatą ir kitas smulkmenas jis nusipirks tuoj pat, bet ne tas svarbiausia. Reikia buto arba bent kambario. Pradžiai.

Ir jį apėmė troškimas veikti — sąjungininkas, kuris visada, net kolonijoje, buvo greta. Pirmiausia reikia nueiti pas Žiurką. Senis gobšus, bet visada viską žino. O jeigu pas Žiurką nepasiseks, tada... Ne, visų pirma pas Žiurką.

Jis surinko telefono numerį, ir beveik tuoj pat ragelyje pasigirdo prikimęs, bet saldus Žiurkos balsas:

— Klausau...

— Saško.

— Tuojau, balandėli, aš tik priversiu duris... Sveikas, balandėli.

— Į svečius noriu užeiti.

— Kažin ar bus patogu, balandėli... Ponai jau muzikuoja.

— Hm... Ir ilgai muzikuos?

— Gaidos jau gana aukštos. Aš galėčiau nulipti žemyn į parką. Ar man ką nors pasiimti?

— Zuikinę kepurę, kitaip nušalsi ausis.

Romualdas girdėjo, kaip Žiurka kimiai juokiasi. Jie susitarė susitikti dvyliktą.

Tais nelabai senais laikais, kai Romualdas ne tiktai susipažino su Pundikiu, bet ir pradėjo jį kaip reikiant pažinti, kai „papildomos pajamos" jau viršijo pagrindines kartais net dešimčia ar dvidešimčia kartų, kai reikėjo sukti galvą, kur išleisti pinigus, o ne kur juos uždirbti, Saško suėjo su kažkokiomis padugnėmis, kurios vis dėlto vilkėjo madingais kostiumais, laikė save visuomenės grietinėle ir taip apsukriai mokėjo gyventi du visai skirtingus gyvenimus, kad dalis jų buvo užėmę net gana atsakingus postus ir važinėjo tarnybiniais automobiliais. Žiurka toje degraduotųjų minioje turėjo ypatingą vietą — pas jį rinkdavosi lošti kortomis. Jo dviejų kambarių bute išgyvendavo tas azarto ir rizikos aistras, kurias stropiai slėpdavo sėdėdami už sunkių rašomųjų stalų. Čia nereikėdavo susirūpinus laukti penkmečio pabaigos ir sumuoti rezultatų, čia iš ryto galėjai nulupti partnerį keturiais kirčiais ir tapti didvyriu, o pavakary prašvilpti tris tūkstančius rublių su kingu rankose ir virsti nelaiminga auka.

Žiurkos prieškambaryje jau apie pietus imdavo rinktis batsiuviai privatininkai, kurie tais laikais užkaldavo velniškus pinigus, siūdami panelėms gyvatės odos basutes, ir buvo įsitikinę, kad avalynės fabrikai jų niekada nenukonkuruos; hipodromo lenktynininkai su savo bendrais, kurie lažindavosi iš pinigų arklių lenktynėse, ir mėsininkai — visa „mažoji gildija". Jie lošdavo „akį", „zuolytę" arba „ramsą" ir mokėdavo Žiurkai nuo kiekvieno banko po keturis procentus — Žiurka riziką pripažindavo tiktai tada, kai pačiam nereikėdavo rizikuoti. „Mažąją gildiją" įvesdavo per ilgą nešvarią virtuvę, kur stovėjo stalas su pustuštėm pigių konservų dėžutėm, maisto spintelė ir sulankstoma lovelė, į kurios čiužinį buvo sukištos Žiurkos taupomosios kasos knygelės, trijų procentų obligacijos ir pluoštas grynų pinigų. Šioje virtuvėje jis kantriai stūmė savo gyvenimą ir atsiliepdavo į telefono skambučius — telefonas stovėjo ant palangės. Gyvenimą jam nebuvo lengva stumti, nes nuo senų senovės turėjo tik vieną aistrą — krauti pinigus. Jeigu jis kada norėdavo pasidžiaugti, tai skaičiuodavo savo kapitalą. Iš pradžių širdy pasidarydavo šilta, bet tuoj imdavo krimstis dėl tų pinigų, kurie nuėjo niekais keičiantis laikams. Dėl latų jis per daug neverktų, latų ne kiek ir liko, jis pats buvo kaltas, kad laiku jų neišleido, bet kai pagalvodavo apie beverčių ostmarkių ir reichsmarkių krūvas, tuoj akis imdavo graužti ašaros.

Į tarybinį rublį Žiurka žiūrėjo taip pat teigiamai kaip ir į tarybų valdžią — tvirta valdžia jam patiko, tvirta valdžia teikė tikrumą, kad vis dėlto verta gyventi.

— Šiaip nieko,— sakydavo Žiurka,— man tik trukdo senos mados sąžiningumas!

Šis pasakymas labai patikdavo „didžiosios gildijos" vyrams, jie iš to griausmingai kvatodavosi, todėl Žiurka savo žodžius kartodavo gana dažnai. „Didžiosios gildijos" vyrai galiniame kambaryje lošdavo rusišką preferansą, pokerį arba bridžą ir taip pat mokėdavo Žiurkai keturis procentus nuo banko. Durys tarp abiejų kambarių buvo apmuštos ir užrakintos. Kad tenai sėdi aukštesnės būtybės, „mažosios gildijos" vyrukai galėjo suprasti tik iš žvaigždėtų butelių, kuriuos Žiurka nešdavo per prieškambarį iš savo atsargų,—„didžiosios gildijos" vyrai rinkdavosi visa kompanija vėlais vakarais, pirma visuomet paskambindavo telefonu. Žiurka juos įleisdavo per kitas duris, kurios vedė visai į kitus laiptus — nė vienas iš jų niekada nebuvo matęs tos siauros ilgos virtuvės ir prieškambario, su virtuve juos siejo tik signalinis skambutis, kurį paspaudus tuoj pasirodydavo paslaugusis šeimininkas.

Į parką Žiurka atėjo laiku, ir Saško su pavydu konstatavo, kad seniokas beveik nė kiek nesumenkęs. Žvalumas buvo matyti ne tik aš akių, bet ir iš greitų staigių judesių.

— Sveikas, sveikas!.. Sveikas laimingai sugrįžęs! — sveikinimas skambėjo įtikinamai ir nuoširdžiai.

— Sveikas, dirigente! — taip pat smagiai atsakė Saško. Jam patiko, kad Žiurka nebando pavaizduoti savęs geresnio, negu yra. Net savo godumo jis nebandė slėpti. Gal negalėjo nuslėpti. O gal ir visai nenorėjo, nes iš to turėdavo papildomų smulkių pajamų, plėšdamas antkainį už gėrimus ir užkandžius.

— Ne kažkokie muzikantėliai pas mane belikę,— pasiskundė Žiurka.— Pliekia „zuolytę" po penkiasdešimt kapeikų už akį. Batsiuviūkščiai nusigyveno ir prasigėrė, hipodromą likvidavo... Atsisėskim!

Vakarykštis vėjas buvo nupūtęs nuo suoliukų sniegą taip švariai, tarsi valytoja jį būtų nušluosčiusi minkštu skuduru.

— Aš juk galėjau užeiti į ponų kampą,— pasakė Saško.

— Ten keli užėję...— nenoriai atsakė Žiurka.

Aišku. Vadinasi, iš „didžiosios gildijos" jis išstumtas. Tiesa, jis tikėjosi, kad kai kurie jo buvusių „kolegų" susitikę

gatvėje jo nematys, bet nemanė, kad su visais pinigais jį išstums iš lošimo kambario. Žiurkai, matyt, buvo nepatogu siūlyti jam lošti pirmajame kambaryje, bet dabar Romualdas aiškiai žinojo, kad galiniame kambaryje jam vietos nebėra. Ar tie kiti laikė save geresniais už jį, ar bijojo, kad jis prašys pinigų, nors, tiesą sakant, turėjo tokią teisę, o gal jo buvimas per daug aiškiai rodė jiems ateities perspektyvą? Šiaip ar taip, buvo aišku — to, kuris vienąkart įkliuvo, „didžioji gildija" nebepriima. Romualdą Saško staiga sugriebė bejėgiškas pyktis, nes per tardymą jis nė vieno nebuvo išdavęs, laikė liežuvį už dantų. Šitaip jis daugelį išgelbėjo nuo teisiamųjų suolo, kuriame sėdėjo pats. Jis ištvėrė iki galo, bet jie vis tiek išstūmė jį iš savo tarpo. Ne, šitiems tipams nėra nepatogu — juos valdo baimė. Bailiai, cha cha! Bjaurybės ir bailiai! Ir Saško suvokė, kad jie spekuliuoja jo paties baime. Jeigu ne baimė, jis juk galėtų nueiti pas prokurorą ir atverti širdį. Tada tikrai būtų naujas teismas, ir visi sėdėtų greta kaip broliukai, o gal net kybotų, bet jie žino, kad Saško bijos eiti pas prokurorą, nes nenorės lįsti atgal į kalėjimą arba į kilpą. Įsiūtis buvo toks bejėgiškas, kad jis prisiekė nors kartelį vis tiek pamatyti juos šliaužiojant prieš save ant pilvo. Tai buvo akla priesaika — be jokio pamato, be jokios veikimo programos.

— Man reikia buto.

— Butai dabar brangūs.

— Apie kainą kalbama tada, kai parodoma prekė.

— Kokio dydžio?

— Trijų kambarių. Gali būti ir didesnis.

— Kartu su Hugo?

— Man penkiasdešimt septyneri metai. Aš dar pats noriu gyventi.

— Tau reikėtų ieškoti dviejų kambarių buto su pereinamais kambariais. Didesnio tu negausi.

— Dar gerai, kad tu man nepatari įsidarbinti ir laukti, kol paskirs.

Žiurka atsegė savo aptriušusį portfelį, išėmė piniginių perlaidų kvitų krūvelę ir padavė Romualdui.

— Čia šita buhalterija. Aš siųsdavau visada iš to paties pašto su tuo pačiu atgaliniu adresu. Mane dabar ten moterys jau sveikina: „Labas rytas, drauge Bėrzini!" Aš pasirinkau tokią pavardę, kuri nekrinta į akis.

— Jis gavo visas.

— Tada gerai. Aš jau bijojau, kad jis vieną mėnesį nepasiims, paštas tuos pinigus išsiųs atgal — dabar ten tokia tvarka — ir užvirs košė. Aš, beje, parinkau tokį atgalinį adresą, pagal kurį vienas Bėrzinis tikrai gyvena. Pamaniau — jeigu nebus kvailys, pasiims pinigus ir laikys liežuvį už dantų. Kaip Hugo?

— Gerai.

— Ar su tom perlaidom nepabaigei iš jo tinginio padaryti? Dirba kur nors?

— Dirba.

Žiurka išėmė iš portfelio apyplonį pakelį pinigų, perrištą siūlu.

— Čia visi, kur man liko. Šimtas aštuoniasdešimt. Procentai išskaičiuoti. Mudu esame kvit.

Taigi ir Žiurka nori juo atsikratyti! Saško susigrūdo pinigus į kišenę.

— Hugo nelindo pas tave lošti?

— Buvo porą kartų. Jis, matyt, labiau prie merginų...

— Kaip bus su butu?

— Vieną idėją turiu...

Idėja buvo ne butas, bet nuosavo namo viršutinis aukštas. Trys kambariai ir didelė šildoma veranda. Tas malonumas kainuos septynis tūkstančius, bet, svarbiausia, tai nebus pirkimas, o dovanojimas. Kol kas jis bus laikomas nuomininku, bet senoji šeimininkė testamentu užrašys jam kaip palikimą, savo ruožtu ji duoda visą krūvą juridinių garantijų, kad nepersigalvos.

— Taigi oficialiai tau nepriklausys nieko, ir tu gyvensi iš senos tolimos giminaitės malonės.

— Tinka.

— Kada tu norėtum apžiūrėti namą? Ten reikės gero remonto, viskas supuvę. Žiūrėsi?

— Kuo greičiau, tuo geriau.

— Ir hm...

— Pinigų? Pinigų bus.

— Bus ar yra?

— Bus.

Vakare Saško paskambino Žiurkai dar kartą. Jie vėl sutarė susitikti parke. Žiurkos įžvalgi akis nustatė, kad Romualdas

pinigų dar negavęs arba gavęs tik dalį. Ir jis pagalvojo, kad vis dėlto geriau tokio namų pirkėjo palengvėle atsikratyti.

— Gavai?— Naiviai paklausė Žiurka. Buvo jau vėlu, bet nuo sniego atrodė tik prietema.

— Bus!

— Tada mums dar nėra jokio reikalo skubėti ir važiuoti žiūrėti tos lūšnos.

— Auksu imsi?

— Penki su puse už gramą.

— Aš mokėjau vienuolika.

— Tu įdėjai pinigus, o man už tarpininkavimą dar kokį procentą reikia uždirbti.

— Tai kiekgi tu nori uždirbti?

— Gali nors persiplėšti, bet Rygoje daugiau kaip šešis su puse negausi. Ir tai turi parduoti atvažiavusiems!

— Šit kaip! Tarsi Ryga būtų kitoje planetoje. Visame pasaulyje aukso kainos kyla, o Rygoje krinta!

— Kaip yra pasaulyje, aš nežinau,— atkirto Žiurka,— bet daugiau kaip penkis su puse mokėti negaliu.

— Gerai, apie tai daugiau nekalbėsim. Tame name garažas yra?

— Yra.

— Tada atvaryk man „Volgą"!

— Oho!

— Man spjaut, kad atkreipsiu dėmesį. Tegul įrodo! Žiopliai! Man jau tiek metų, kad reikia skubėti gyventi. Vieną kambario sieną aš išlipinsiu dešimtinėm. Ir nė velnio man nepripaišys, nes aš gyvensiu pas tolimą giminaitę, o iš tolimo giminaičio būsiu gavęs palikimą! Garbės žodis — išlipinsiu sieną! Tas juk nieko nekainuoja — penki šimtai rublių kvadratinis metras!

Gal vis dėlto pakviesti jį į ponų kambarį, pagalvojo Žiurka, tačiau nepakvietė, nes pyko už bet kokį gyrimąsi pinigais ir instinktyviai nujautė nelaimę.

Po poros dienų Romualdas Saško, solidžios išvaizdos, bet baisiausiai įpykintas pilietis, laikydamas rankoje nedidelį, bet labai sunkų odinį sakvojažą, įlipo į lėktuvą, kuris skrido į mažą tolimą respubliką, garsėjančią kalnais, vynuogėm ir juodbruviais žmonėmis.

Romualdas Saško iš viršaus pažiūrėjo į Rygą ir jam net

į galvą neatėjo, kad žiūri į ją paskutinį kartą. Jis buvo įsitikinęs, kad grįžęs ją užkariaus. Vis tiek kaip, bet jis bus pirmas! Pirmas, nes kitaip neverta ir gyventi! Nors ir tarp sukčių, bet vis tiek pirmas! Už pinigus jis nusipirks kokią tik nori valdžią. Be abejonės, nusipirks!

Ir net neprisiminė, kad kartą, maždaug prieš penkiolika metų, kai dar Pundikio nepažino, skrisdamas iš Rygos, jis kaip ir dabar žiūrėjo žemyn į miestą, ir akys ieškojo gamyklos, kur buvo tiek pragariškai daug darbo, jog norėjosi prašyti stiuardesę parašiuto.

Šį kartą gamyklą pamatė prieš savo valią. Ji buvo išsiplėtusi. Jis nusisuko, bet ir vėl į ją pažiūrėjo.

„Gal įeiti į tualetą ir išmesti per unitazo kiaurymę visą šitą šlamštą iš sakvojažo ir iš kišenių?— pagalvojo jis.— Aukso lietus virš miesto!"

Bet taip juk būna nebent svajonėse.

14

Mažoji Duonių poilsiavietė tęsėsi palei ežero krantą, kuris balto smėlio juosta ir žalia pieva iki pat miško panėšėjo į Ainažių pajūrį. Bet toliau ežero dugnas, matyt, buvo dumblinas, nes besimaudantieji būrėsi tam tikrose vietose, kur smėlis nuo per didelio trypimo atrodė papilkėjęs, žolė pievoje išgulėta, o vietomis net mėtėsi suglamžyti popieriai nuo sumuštinių. Šilta saulė anksti buvo išviliojusi iš lovų poilsio ieškotojus, ir dabar jie sustoję ratu žaidė tinklinį, kartu laidydami vienas kitam ir kandžius sąmojus.

Vairuotojas privažiavo prie „Volgos" ir „Moskvičiaus", kurie jau stovėjo pušų pavėsyje, ir pasakė, kad gerai būtų įlįsti į ežerą. Jis taip ir padarė ir išsimaudęs prisijungė prie tinklinio žaidėjų, o Alvis nuėjo atgal į gyvenvietės centrą.

Šiandien aikštelėje vietoj alaus svilo statinė giros, ir pardavėja galėjo neskubėti — prie statinės stovėjo tik keli žmonės su trijų litrų stiklainiais ir pieno bidoniukais. Matyt, šaltibarščiams, nes moterys, kurios stovėjo prieš Alvį, patarinėjo viena kitai pabandyti kažkokius receptus. Alvis pagalvojo, kad jie, be abejo, pradžiugintų Konradą, bet pusę jau buvo praleidęs pro ausis, todėl toliau nebuvo prasmės klausytis.

Kur rasti dar vieną žmogų, kuris galėtų patvirtinti, kad Liudvigas Rimša važiuodamas į banką tikrai buvęs namie? Alvis apžvelgė aikštę — laikraščių kioskas, parduotuvė, paštas, statinė su gira. Jis turėjo pro čia pravažiuoti, čia jį tikriausiai pažįsta ir kioskininkė, ir laiškininkė, ir pardavėja, nes Liudvigas Rimša čia gyvena nuo pat Duonių įsikūrimo, ne tiktai per vasarą.

Beveik visi vyriškiai praeidami sustodavo ir dėl visa ko paklausdavo:

— Alaus nėra?

Alvis prisiminė vakarykščius alaus gėrėjus, kurie su savo kaušais buvo sutūpę patvory ir kritiškais žvilgsniais žvalgėsi į praeivius. Nuobodžiaudami žmonės kartais daugiau pastebi.

— Ir nebus? Kaip užburta! Kai tik nušvinta saulė, jau ir nėra alaus!

— Jūs tai tikrai negalėtumėt skųstis, rygiečiai visai negauna.— Giros pardavėjos ir potencialaus pirkėjo dialogas baigėsi.

Gėrimas buvo tirštas ir kvapnus.

— Ar jūs Liudvigo Rimšos nepažįstate? Jis gyvena pačiame veteranų gale.

— Kodėl aš turėčiau jį pažinti?

— Aš tik klausiu.

— Aš čia nieko nepažįstu, aš Duoniuose su statine tik antrą kartą. O kodėl jūs klausiate?

— Noriu greit pasenti. Ačiū už girą!

— Prašom, prašom... Keistas žmogus!

Bet Alvis jau ėjo prie laikraščių kiosko.

Kiosko langai buvo kartu ir vitrinos, todėl iš vidaus buvo apdėlioti atvirukais, vokais, vaikiškomis knygutėmis, bloknotėliais, ženkliukais, plokštelėmis ir tušinukais. Čia galėjai nusipirkti net dantų pastos „Meri" ir tualetinio muilo. Prekystalis buvo nuklotas laikraščiais ir senais, nuobodžiais žurnalais, nes naujus ir įdomius tuoj pat išpirkdavo. Už prekystalio sėdėjo senutė balta skarele ir hipių akiniais su plonyčiais metaliniais rėmeliais.

Alvis ėmė sklaidyti kažkokį storą žurnalą ir pasiteiravo, ar Liudis žurnalus perkasi pas ją.

— Liudis mano geras klientas.

— Keliom kalbom jis iš tiesų skaito?

— Vokiškai ir lenkiškai.

— Rimša?

— O kaipgi. Lenkiškai jis pats išmoko, o vokiškai jie su velioniu tėvu kalbėdavosi taip, kad visas miškas skambėdavo. Gabus kalboms.

Tačiau vakare senelė Liudvigo Rimšos nebuvo mačiusi.

Pardavėja ilgu peiliu pjaustė nuo rūkyto ruleto virveles ir mėtė jas į ryškiai mėlyną plastmasinę šiukšlių dėžę.

Taip, Liudvigą Rimšą pažįstanti, bet vakar nemačiusi. Nei važiuojančio, nei pėsčio, visai nemačiusi. Kalba, kad jis kažkur dingęs, bet žmonės juk prišneka ir dar kvailesnių dalykų.

Žygis į paštą taip pat buvo veltui, ir Alviui nieko kito nebeliko, kaip apklausti Rimšos kaimynus.

Saulė kaip tyčia ėmė kepinti vis pikčiau ir pikčiau. Nuo pagrindinės gatvės, nors ir asfaltuotos, kilo dulkės ir lipo prie suprakaitavusios odos. Alvis veikė tarsi automatas — varstė vartelius, šypsodamasis sveikinosi su šeimininku ar šeimininke, rodė tarnybinį pažymėjimą, kantriai kentė tiriamus žvilgsnius, aiškino, kas aiškinama, ir vėl ieškojo kitų vartelių.

Vilų savininkai Liudvigo Rimšos nepažinojo, jie tiktai žinojo, kad senosios sodybos yra pačiame gatvės gale. Dauguma jų ten niekada net nebuvo nuėję, nes paplūdimiai į centro pusę, o miške už senųjų sodybų nerasi net grybų. Tačiau pro vieną moterį, kuri vakar po pietų ėjusi į autobusą, pravažiavęs taksi ir nurūkęs senųjų sodybų link. Ji, be abejo, tai prisiminė todėl, kad pamačiusi automobilį pasitraukė į patį kelio pakraštį, beveik į griovį įlipo, bet vis tiek ją apsiautė dulkių debesis ir teko valytis drabužius. Autobuso išvykimo laikas buvo žinomas, ir Alvis gana tiksliai apskaičiavo, kad važiuoti tikrai galėjo Rimša. Bent jau tikrai važiuota kaip tik per tas keturiasdešimt minučių, kurios praėjo nuo to laiko, kai Liudvigas Rimša paliko taksi parką ir atvyko į banką inkasatorių.

Visuose tolesniuose namuose Alvis jau klausinėjo ne tiktai apie Rimšą, bet ir apie taksi. Taip, dar vienas žmogus buvo matęs taksi, važiuojantį senųjų sodybų link. Jis taip tiksliai nenurodė laiko kaip pirmoji moteris, bet taksi spalvą pasakė tą pačią, tokį automobilį buvo mačiusi moteris ir tokios spalvos buvo taksi 86-37. Be to, vyriškis buvo pastebėjęs dar vieną įdomią detalę.

— Aš mačiau, kad važiuoja taksi su raudonu signalu, bet jame sėdi tik vairuotojas. Keista. O kur, galvoju, keleivis? Bet tada atsikvošėjau, jog taksi tikriausiai važiuoja pagal iškvietimą ir iš tikrųjų nieko keista čia nėra.

Alvis parodė jam Rimšos nuotrauką, vyriškis sakėsi šį žmogų kažkur matęs — nieko nuostabaus, nes abu namus skyrė gal tik pora šimtų metrų,— tačiau, jo nuomone, tai nebuvo vakar matytas taksi vairuotojas.

Alvis iš to paties vyriškio namų paskambino Konradui, kuris Rimšą iš galimų nusikaltėlių sąrašo jau buvo bebraukiąs, ir nuėjo toliau. Bet daugiau jam nesisekė: niekas nebuvo matęs nei taksi, nei Liudvigo Rimšos.

Galų gale Alvis priėjo artimiausius Rimšos kaimynus Kozindus, iš kurių ką nors sužinoti turėjo daugiausia vilties. Jeigu pačiame gyvenvietės gale stovi tik du namai ir juos skiria tiktai kelių metrų platumo gatvė, tai kaipgi nepamatysi privažiuojant automobilio.

Baltą silikatinių plytų Kozindų namą nuo gatvės užstojo dažyta stačių lentų tvora bei raudonųjų serbentų krūmai. Tvora ir krūmai nesiekė net palangių, ir buvo matyti daugybė didelių serbentų kekių.

Durys buvo iš namo galo, priešais stovėjo ūkinis pastatas ir vėliau pristatytas garažas. Pastatai buvo tvarkingi, prižiūrimi.

Alvis apgailestavo, kad namuose, ko gero, bus tiktai šeimininkė, bet apsiriko — namuose buvo tik šeimininkas. Išgirdęs girgždant vartelius, jis išėjo iš garažo ir nužvelgė ateivį ne visai svetingu žvilgsniu:

— Jūs ko nors ieškote?

— Taip. Kriminalinės paieškos inspektorius Alvis Graudas.

— Džiaugiuos...— padavė ranką šeimininkas.— Kozindas.

— Aš jau bijojau, kad nieko nerasiu namie,— prisipažino Alvis,— vienintelė viltis buvo šeimininkė.

— Aš jų turiu net tris, kurią jūs turite galvoje?— Kozindas valėsi skuduru tepaluotas rankas. Aptrynęs įkišo skudurą į nelabai švaraus puskombinezonio kišenę.

Pro praviras garažo duris Alvis matė jūros vandens žalsvumo „Zaporožiečio" buką nosį su blizgančiu chromuotu buferiu ir dekoratyvinėm grotelėm.

— Vakar į vieną užmečiau akį. Ji stovėjo prie lango, kai ėjau pas Neliją Rimšą. Ir iš karto pamaniau, kad turėtų būti dar ir antra šeimininkė. Jūs tikriausiai nujaučiate, dėl ko atvykau.

— Eikim toliau į sodą, atsisėskim.

Už namo, tarp didelių senų vyšnių, buvo staliukas ir pora pintų krėslų. Vyšnių šakos linko virš jų, ir atrodė, kad sėdi lapinėje.

— Rimša dar neatsirado?

Alvis neigiamai papurtė galvą.

— Ir neatsiras! — Kozindas užkišo nykščius už puskombinezonio petnešų ir manieringai pakreipė galvą, tarsi kurstydamas savo pašnekovą.

Alvis bemaž sutriko.

— Toks įsitikinimas be niekur nieko neatsiranda.

— Pokalbis liks tarp mūsų?

— Gerai.— Alvis pastebėjo, kad Kozindo pakaušio viršus tarsi nuskeltas, plokščias.

Virš galvų gaudė telefono laidai. Ko jie gaudžia? Ir kodėl jis dabar galvoja apie tokias kvailystes?

— Kiek tūkstančių jis nudžiovė?

— Pavogta aštuoniasdešimt šeši.

— Tada jis išnešė kailį, ir jūs jo nenutversite!

— Jūs esat tikras, kad kaltas Liudvigas Rimša?

— Taip. Dėl eksceso. Jis toks žmogus, kad gali padaryti bet kokį ekscesą. Jis elgiasi pagal tos akimirkos nuotaiką, ir tiktai tada, kai viskas jau baigta, galvoja apie padarinius. Bet antra vertus, aukso žmogus, aukso kaimynas, geresnio nėra ko ir norėti.

Kitą sklypo dalį iki pat tvoros užėmė inspektai. Jų praverti stiklai gaudė saulės zuikučius. Kelių inspektų stiklai buvo nuimti visai ir sustatyti piramide, virš jų, skleisdami aplinkui miglą ir vaivorykštes, sukosi purkšdami vandenį rotoriai.

— Jūs žinote, kaip jis vedė? Ne? Joninių naktį pirmąkart pamatė, o rytą jau paprašė rankos. O buvo beveik dvidešimt aštuonerių metų. Dar pavyzdžių? Gavo kažkokią lenkišką knygą, bet negali perskaityti. Supyksta. Pusę metų nežengia iš namų nė žingsnio, bet lenkiškai išmoksta. Be jokio reikalo. Net į turistinę kelionę nesirengia. Po aštuonerių bendro gyvenimo metų staiga įsimyli nuosavą žmoną. Vesdamas jis visai

jos nemylėjęs, bet jam patikę — įsidėmėkite, jam patikę, kad jinai myli jį. Po aštuonerių metų ji myli jau kitą. Liudis meilinasi ir šiaip, ir anaip, o ji — nieko. Prieš porą savaičių, šioje pačioje vietoje sėdėdamas, kur dabar jūs sėdite, jis tarė: „Paliksiu viską ir išeisiu, tegul ji sau gyvena!"—„Kodėl tu turi eiti?— klausiu.— Namas juk tavo."—„Bet aš ją vedžiau nemylėdamas",— atsako jis.

Kozindas valandėlę nutilo ir tada pastukseno nykščiu sau į kaktą:

— Jam tikrai ne visi namie!

— Ar jūs vakar matėte Liudvigą Rimšą apie antrą valandą parvažiuojant su taksi namo?

— Ne. Aš apie antrą namuose nebuvau, buvau mieste su reikalais.

— Kokiais?

— Nusipirkit automobilį, ir turėsit reikalų iki kaklo. Ir, neduok dieve, jeigu mašina jau nebe nauja. Aš pats moku susitaisyti, mano viršininkas didelis žmogus, todėl tartum viską mašinai galiu gauti, bet vis tiek ko nors trūksta ir trūksta. Man atostogos baigiasi, o ar aš gavau kiek pailsėti? Ne. Visą laiką kaip voverė sukuosi. Arba darže, arba duobėje po automobiliu.

— Šeimininkės taip pat nebuvo namuose?

— Šeimininkė tikriausiai buvo, vyresnioji duktė taip pat, nes jos ruošėsi į darbą. Jos abi dirba palydovėmis firminiame traukinyje — pusantros paros darbe, trys laisvos. Jos bus namuose rytoj apie šį laiką. Aš galiu jums paskambinti, kai jos parvažiuos.

— Būsiu labai dėkingas. O jaunesnioji duktė irgi nebuvo namuose?

— Teisybė, gal nebent mažoji. Tačiau toji daugiausia gyvena paežerėje. Bet man atrodo, kad ką tik girdėjau trinktelint jų duris, tuoj pažiūrėsiu,— Kozindas nuėjo ligi kito kampo ir šūktelėjo:— Tereza! Tereza, ateik čia!

— Tuojau,— paklusniai atsklido lyg iš tolo.

— Namas su dviem butais. Abiejuose galuose,— paaiškino Kozindas.— Mudu su žmona gyvename viename gale, abi dukros — kitame. Iš pradžių, kai pirkome namą, man tai nepatiko, bet vėliau nusprendžiau, kad visai neblogai. Dukros ištekės, turės kur gyventi.

Tereza buvo rudakė šelmė trumpu frotiniu maudymosi chalatuku. Ji su tėvu šįryt, ko gero, dar nebuvo susitikusi, nes Kozindas griežtai paklausė:

— Kelintą tu vakar naktį parėjai?

— Tėti, juk žinai, kad aš ėjau į karnavalą.

— Aš neklausiu, kur tu ėjai. Aš klausiu, kada parėjai.

— Jeigu tu taip klausi, matyt, ir pats žinai, juk girdėjai,— su nuoskauda pasakė ji ir po trumpos pauzės pridūrė:— Tėti, man jau dvidešimt metų!

Laimė, šeimos konfliktas neišsiplėtojo. Kozindas pristatė dukteriai Alvį ir pats vėl nuėjo į garažą. Jis suprantąs, kad tik trukdysiąs, todėl abu paliekąs vienus.

Tereza buvo vaikiškai smalsi. Ji mokėsi politechnikos instituto trečiame kurse ir dabar atostogavo.

15

Kai Tereza vakar apie pietus parėjo iš paežerės namo ir sode ant virvės pasidžiovė maudymosi kostiumą, prie jos ėmė kibti vyresnioji sesuo. Sesuo kaip paprastai gulėjo ant apkloto tarp juodųjų serbentų krūmų — jai kažkodėl čia patiko labiau negu prie ežero — ir ėmė prikaišioti Terezai, kad ta dykinėjanti. Jos laukė pusantros paros kratymosi traukinyje, ir ji ieškojo, ant ko išlieti už tai pyktį. Ji pyko, kad nėra gražuolė, kad nuėjo dirbti palydove, nors buvo kvalifikuota audėja, nes tikėjosi visą laiką būdama tarp žmonių greičiau rasti jaunikį, bet vis dar nerado, todėl pasidarė lyg kokia vienuolė ir taip karštai ėmė taupyti pinigus, kad net ledais nepasmaguriaudavo. Negalėdama suspindėti su kavalieriais, ji stengėsi spindėti dorove. Mintyse ji kaltę dėl kavalierių trūkumo suvertė Terezai, kuri, būdama jaunesnė, gražesnė ir labiau išsilavinusi, it magnetas traukė apylinkės vaikinus. Todėl sesuo nepraleisdavo progos Terezai įgelti.

— Taip mums šitoje šeimoje ir einasi,— pasakė ji, versdamasi ant kito šono.— Vienas plūkiasi su darbais, kitas valkiojasi paežerėm.

— Žinai, tie laikai, kai princai atjodavo prie serbentų krūmų, praėjo.

— Visiems juk nėra kada pliuškentis, kas nors turi uždirbti seseriai drabužiams.

— Tu man juk nė rublio neduotum.

— Turėtum vaikščioti nuoga, tada prie tavęs tie vaikinai dar labiau kibtų!

— Prie manęs ir apsivilkusios kimba! — atkirto Tereza ir nuėjo į kambarį. Ji girdėjo, kaip sesuo šūktelėjo iš paskos, kad visus dykinėtojus reikia iš namų ginti lauk. Kas dieną sesuo darėsi vis nepakenčiamesnė.

Nuotaika buvo sugadinta. Tereza išsiėmė iš spintos margą čigonišką sijoną, karnavalui pasiskolintą iš teatro, ir ėmė jį matuotis. Tiesa, sijono siūlės vietomis buvo prairusios, bet jis pritiko gerai, ir ji panoro, kad įeitų sesuo ir vėl išsiveržtų pavydo įkaitintas lavos srautas.

Bet sesuo nepasirodė. Tereza susirado adatą ir, atsisėdusi prie lango, kad būtų šviesiau, ėmė taisyti karnavalinio drabužio prairusias siūles.

Tada ji pamatė iš miško pusės ateinantį Hugo. Jis priėjo prie Rimšų vartelių ir išsitraukė raktą. Apsidairęs, ar kas nors nemato, ėmė rakinti vartelius. Terezai norėjosi šūktelėti:

— Sveikas, Hugo!

Šią akimirką tai būtų jam tarsi ledinio vandens kibiras ant galvos — šauni, nors pikta išdaiga, ir Tereza ją tikrai būtų iškirtusi, jeigu būtų nors ką užsimetusi ant pečių. Nors tą mini drabužėlį paplūdimiui. O dabar ji turėjo net atsitraukti nuo lango.

Atsirakinęs vartelius, Hugo vikriai dingo už jų. Kelis kartus viauktelėjo Rimšų šuo ir nutilo — jis Hugo pažino, nes šis visada atnešdavo jam skanėstų.

„Nelija eina per toli,— pagalvojo Tereza.— Kam tokia kvaila rizika? Hugo juk turi butą ir tą gelbėjimo tarnybos būdelę pajūryje."

Hugo su Nelija jau buvo gana artimai pažįstami, kai juos pirmąkart susitiko Tereza. Jie ėjo iš Lielupės alaus baro. Jis buvo apsivijęs ranka jos liemenį, ji šitaip vaikščioti jautėsi per sena, todėl raudo, bet rankos nenustūmė — Hugo delnas taip ir liko ant jos klubų.

— Čiau, Nelija! — juokėsi Tereza.

— Labas vakaras,— sumišo Nelija.

Kai vėliau Nelija pasišaukė Terezą į šalį ir beveik verk-

dama prašė nieko nesakyti Liudvigui, Tereza vos susilaikė nesijuokusi. Vargšė senamadė Nelija!

Hugo turėjo visa, ko reikia, kad jį įsimylėtų tokios dorovingos namų šeimininkės kaip Nelija. Jis buvo aukštas, grakštus, juodais kaip anglis plaukais ir tokios pat spalvos vešliomis žandenomis. Akys prašyte prašėsi jo pagailėti ir juo rūpintis, siauros lūpos ir didelis smakras liudijo vyrišką charakterį, o smulkios raukšlelės aplink akis žymėjo nuovargį. Jis turėjo dešimtis madingų kaklaraiščių, bet tiktai du panešiotus kostiumus ir ne kartą pakaltus batus, užtat Hugo rūkė cigariles — plonus, ilgus, panašius į pieštuką cigarus,— ir iš jo švarko kišenės visada kyšojo kraštelis švarios nosinaitės. Draugijose jis pritapdavo greit ir paprastai tuoj paimdavo vadovo vadžias į savo rankas; neblogai dainavo ir būtų buvęs tikras atradimas ne vienam geram saviveiklos ansambliui. Savo damoms jis tikriausiai mokėjo kalbėti mielas kvailystes ir, reikalui esant, pabūti riteriu.

— Jis turi begales meilužio bruožų,— kalbėjo Tereza tėvui, kuris taip pat sužinojo apie Hugo ir Nelijos romaną, bet manė, kad dėl to viena santuoka bus nutraukta ir susikurta kita.— Jis turi begales meilužio bruožų, bet yra protingas ir gana plataus akiračio, todėl, man regis, iš tikrųjų jis tik vaidina.

— Ne, Hugo galvoja rimtai,— pasakė tėvas. Hugo atveždavo jam kažkur sodininkystės ūkiuose gautų mineralinių trąšų ir gladiolių svogūnėlių.— Jis mane prašė sužinoti, ar Nelija anksčiau neturėjusi meilužių.

— Nė vieno,— Tereza nemelavo. Kito atsakymo tėvas iš jos nebūtų sulaukęs net ir tuo atveju, jeigu būtų tekę sumeluoti.

Tereza pokalbį su tėvu atpasakojo Nelijai. Nelijai ėmė blizgėti akys kaip jaunai mergaitei ir skruostus nuplieskė raudonis. Ji papasakojo, kad vakarais po septynių daugiau nevalganti ir tikintis išsaugoti figūrą. Paskui ji užsegė šuniui antsnukį ir nuvažiavo į pajūrį jo dresuoti. Šuns dresavimas buvo tik dingstis, nes vienintelis instruktorius buvo Hugo, ir vargšas gyvulėlis kantriai tupėjo pririštas prie gelbėjimo stoties. Laisvom valandėlėm Hugo išmokė jį paduoti leteną, ir Nelija šitą šuns sugebėjimą demonstravo Liudvigui kiekvieną dieną.

— Kaip tu po pajūrio iš karto gali lįsti į lovą su Liudvigu,— nesuprato Tereza.

— Aš juk stengiuosi to nedaryti,— apsiniaukė Nelija.

Galėjo būti prabėgę koks pusvalandis nuo Hugo atėjimo, kai prie vartų prilėkė Liudvigo taksi. Liudvigas atsirakino didžiuosius vartus ir įvažiavo į garažą.

Tikriausiai Liudvigo taksi buvo sugedęs koks mažmožis, o jis buvęs šiame miesto pakraštyje ir todėl užvažiavęs jo pataisyti — vis greičiau, negu laukti parko avarinės tarnybos autobusiuko.

O gal jam kilo įtarimas? Ne, negali būti. Hugo Nelijos namuose gerai jeigu yra buvęs porą kartų. O gal iki šios dienos iš viso nėra buvęs. Nėra buvęs taip kaip šiandieną.

Rimšų namuose triukšmo nekilo. Ką gi, Liudvigas juk inteligentiškas žmogus, ir Hugo ne koks žemakaktis — tokie žmonės viens kito už gerklės negriebia, nes supranta, kiek toks elgesys beprasmis. Plūstasi ir kimba į gerklę tiktai tie žmonių padermės atstovai, kurie išlipo iš medžių paskutiniai.

Bus skyrybos ar ne? Tikriausiai bus, nes Liudvigas didelis savimyla. Jis nuris savo meilę Nelijai, dabar vis tiek ji bevertė.

Pats kaltas. Pats žmoną išlepino. Nelijai reikia vyro su žvėrių tramdytojo charakteriu, tokio, kad ją kaip reikiant pašokdintų. Hugo, tas ją pašokdins — nenešios kavos į lovą ir nelaidys baltinių. Teisingai žmonės sako: būk bloga žmona — turėsi gerą vyrą. Visa gudrybė — kaip nebūti per daug blogai.

Taksi išvažiavo taip pat netikėtai, kaip buvo atvažiavęs. Nelija visai rami išėjo ir uždarė vartus.

Tereza su palengvėjimu krūptelėjo — matyt, viskas baigėsi gerai. Vėliau ji kone prunkštelėjo, pagalvojusi, kaip turėjo jaustis Nelija. Liudvigas tikriausiai sukinėjosi po garažą, ir Nelija spėjo Hugo kur nors paslėpti. Kaip senuose, gražiuose romanuose! Tereza įsivaizdavo Hugo pusnuogį stovint spintoje, prie krūtinės prisispaudusį drabužius, kurių nespėjo apsivilkti, ir stengiantis nekvėpuoti. Tačiau Liudvigas vis dėlto prieina ir atplėšia spintos duris. Hugo nuogas žengia iš spintos ir iškilmingai sako:

— Aš jau seniai norėjau rimtai su jumis pakalbėti!

Terezai ši vaizduotės sukurta scena taip patiko, kad ji priėjo prie telefono ir paskambino:

— Čiau, Nelija!

— Čiau...

— Nori, aš pas tave užbėgsiu paplepėti?

— Gal kiek vėliau, aš jaučiuosi labai nuvargus.

— Tada gal geriau atsigulk.

— Ir aš taip manau.

— Gerai manai. Tai nėra taip jau bloga. Iki!

— Iki!

Nelija visai sukvailėjo su tuo Hugo. Vos vos neįkliuvo ir vėl tuoj į lovą! Bet kaip nuostabu turbūt šitaip mylėti!

— Jūs matėte, kada Hugo išėjo?— paklausė Alvis, žiūrėdamas Terezai į akis taip tvirtai, kad ji sumišo.

— Ne.

— O vėliau dar kas nors buvo užėjęs ar gal išėjo iš Rimšų namų?

— Ne. Nemačiau. Aš juk visą laiką prie lango nesėdėjau.

— Gal sesuo matė?

— Nežinau.

— Kai vakar vakare aš atvažiavau, jūs taip pat buvote prie lango.

— Taip, bet nieko nemačiau nei įeinant, nei išeinant.

Liudvigas žinojo apie laukiamą Hugo vizitą, nugalabino jį, o paskui apvogė inkasatorius, kad nereikėtų bastytis be pinigų. Tai buvo pirmoji mintis, kuri šovė Alviui į galvą, ir jis susigėdo, nes baisiai nelogiška. Nelija juk netylėtų, jeigu Hugo būtų nužudytas.

— Kokia Hugo pavardė?

— Aš nežinau.

— Kur jis gyvena?

— Irgi nežinau. Paskambinkite į gelbėjimo stotį.

— Nieko kito ir nelieka. Ar jūs Nelijos šiandien nematėt?

— Aš jai skambinau, jos nėra namie.

— Prašom paskambinti dar kartą!

— Turėsite mokėti man atlyginimą,— ji priėjo prie telefono ir surinko numerį. Ragelyje ilgai skambėjo gailūs pypsėjimai — Rimšų namuose niekas nėjo prie telefono.

— Kur Nelija galėtų būti?

Tereza patraukė pečiais.

Alvis nuėjo prie garažo atsisveikinti su Kozindu. Kozindas buvo įsimaišęs konservų dėžutėje tiršto skiedinio. Dėžutę

jis laikė kairėje rankoje, dešinėje buvo glaistytuvas. Jo kampučiu jis beveik pjovė skiedinį po gabalėlį ir glaistė garažo sienos tinke esančias duobutes — jos buvo pogilės, graikiško riešuto dydžio.

— Ar nereikėtų skystesnio?

Kozindas krūptelėjo, jam ėmė trūkčioti oda palei kairę akį.

— Aš maniau, kad jūsų jau seniai nėra!

— Mums su Tereza prireikė telefono ir įėjome į kambarį.

— Vargu ar skystesnis laikys.

— Galima pamėginti pridėti daugiau gipso.

Kozindas padėjo glaistytuvą ir dėžutę skiedinio ant žalsvo „Zaporožiečio" bagažinės dangčio, nusišluostė į skudurą rankas ir išėjo iš garažo.

— Ar Tereza papasakojo ką nors įdomaus?

— Mums juk viskas įdomu.

— Gailiuosi, kad jaunystėje nestudijavau teisės. Jūsų darbe nors nesikartoja kasdien vis tas pats ir tas pats. Kiekviena diena, taip sakant, neša ką nors nauja, netikėta. Taip, gaila...

— Kai kurie mano kolegos gailisi studijavę teisę... Iki pasimatymo!

— Viso gero!

Kozindas palydėjo Alvį iki vartelių ir žiūrėjo, kaip jis meta į Rimšų pašto dėžutę šaukimą Nelijai atvykti duoti parodymų ir paskambinti, kai tik parsiras namo.

Pirmiausia reikia apklausti Hugo, Nelija gali truputį palaukti.

16

Šiame Juodosios jūros kurorte žiemos dar nesijautė, nors spalis jau baigėsi ir vidutinio klimato juostos gyventojai jau pirko vaikams pačiūžas ir slides, o moterys vaikščiojo ilgais šiltais aulinukais, kurie dar tik tik ėjo į madą.

Čia buvo subtropikai. Čia buvo Žaliojo kyšulio botanikos sodas, kur žydėjo visokiausių atspalvių hortenzijos, milžiniškus lapus skėtė bananai, pro asfaltą kietus, aštrius ūgius kaišiojo bambukų stiebai, o nuo medžių krito sunokę, juodi tungo riešutai ir didžiuliai kedro kankorėžiai.

Aplinkui viskas žaliavo, raudonavo, baltavo ir mėlynavo. Mėlynavo jūra, jos skaidrus, švarus vanduo. Jis buvo toks

skaidrus, jog akmenis ir žuvis galėjai matyti kelių metrų gilumoje. Atviroje jūroje išmetę inkarus vos ne prie pat horizonto lengvai suposi dideli balti laivai, o kairiau už jų galėjai pastebėti miglotą žemės juostą — tai buvo Turkija.

Jau iš toli buvo girdėti triukšmingas pietų turgus. Po moliną aikštę taukšėjo, šlepsėjo batukai, batai ir sandalai, švysčiojo net basos berniuko kojelės. Nuo žemės kilo smulkios oranžinės dulkės, visur buvo primėtyta šiukšlių: popiergalių, nuorūkų, mandarinų žievelių, įpakavimo kartono gabalų ir obuolių graužtukų,— o žmonės prie to buvo taip pripratę, jog visai nekreipė dėmesio.

Ant ilgų lentinių stalų krūvomis gulėjo visokių spalvų ir rūšių vynuogės. Jos buvo tokios pilnos saldžių sulčių, jog rodės — tuoj tuoj pačios sprogs. Virš didelių, auksinių kriaušių skraidė debesys širšių, bet pardavėjai ir pirkėjai jų visai nepaisė.

Siūlė savo gamybos kietus saldainius iš vynuogių sulčių ir graikiškų riešutų branduolių — iš išvaizdos jie buvo panašūs į medžiotojų dešreles. Supintos kabojo raudonųjų pipirų ankštys ir tokios pat ilgos pynės mažų, geltonų, džiovintų gėlyčių — jas dėjo į padažą, vartojamą su paukštiena. Šalia mandarinų, panašių į klusnius kareivėlius molio spalvos apsiaustukais, išdidžiai vartėsi storapilviai pomidorai — vieni dar vos rožinės spalvos, kiti jau raudoni kaip ugnis. Iš perpjauto meliono, į kurį buvo įbestas peilis, varvėjo tirštos sultys. Čia pat šalimais spurdėjo surištomis kojomis gaidys, jausdamas netoli vištas, ir dideliame narve šokinėjo kepsniui tinkamos putpelės — papjautų gyvulių ar paukščių čia niekas nepripažino.

Šeimininkės nešėsi namo nusipirkusios paršiukus. Iš tikrųjų paršiukai patys ėjo, žongliruodami priekinėmis kojomis, nes abi paskutinės buvo pakeltos į viršų — vieną jų, vis pasukdama reikiama kryptimi, laikė paršiuko savininkė. Dažna moteriškė kitoje rankoje nešėsi didelį turgaus krepšį arba regztę ir su visu savo turtu vikriai nardė tarp automobilių eilių, kurie judėjo siauromis gatvelėmis palei turgų. Paršiukai kartkartėm sužviegdavo lyg susišaukdami.

Vyno turguje buvo tyliau, čia nors išsiskirdavo balsai pardavėjų, kviečiančių po savo stoginėm, kuriomis buvo apstatyta nemaža aikštė:

— Cinandali!

— Gurdžani!

— Celikouri!

— Tibani!

— Chvančkara!

— Saperavi!

— Mcvane!

Bet pirko beveik vien atvykėliai. Vietos gyventojai arba turėjo namuose savo vyno, arba pirkosi tokio, kurį valstybinės vyno daryklos buvo supilsčiusios į butelius ir kurio kokybę garantavo standartai.

Su tikru džiaugsmu žiūrėdamas į visą šį margą turgų ir klausydamasis gyvos, nors ir nesuprantamos kalbos, pro minią yrėsi aukštas žmogus. Jis buvo tinkliniais marškiniais, šiaudine skrybėle, kad negautų saulės smūgio, o rankoje laikė nedidelį, bet sunkų sakvojažą — atvykėlis, matyt, nespėjo įsitaisyti viešbutyje. Jo akys dar nebuvo apsipratusios su ryškia šviesa, jis tankiai mirkčiojo, ašarojo.

Žmogus praėjo pro prekiautoją mediniais žaisliukais, kuris vietoj čiulptukų pardavinėjo panašius į pypkę daikčiukus,— į jų galvutes galima įdėti ką nors saldaus,— ir užsidarė stiklinėje telefono automato būdelėje. Išsitraukęs užrašų knygelę, surinko reikiamą numerį. Sakvojažo jis nepasikabino ant tam tikslui pritaisyto kablio po aparatu, bet ir kalbėdamas laikė rankoje.

— Klausau! — atsiliepė jaunos moters balsas.

— Prašom pakviesti Anzorą Agulija.

— O kas klausia?— Balsas buvo labai simpatingas. Matyt, duktė, pamanė skambintojas.

— Čia vienas kolega iš Rygos.

— Draugo Agulijos nėra namie. Jūs galėtumėte...

— Atleiskite... Aš kalbu su panele Agulija?

— Ne.

— Cilda?

— Ne, šeimininkai visi išėję, aš esu namų darbininkė.

— Ar jūs man neduotumėt jo darbo telefono numerio? Aš skambinau, senasis pasikeitęs, o naujo aš...

— Draugas Agulija vėliausiai po pusvalandžio bus namie. Jūs galėtumėt palaukti pas mus. Jūs žinote mūsų adresą?

— Taip.

— Tai aš jūsų laukiu.

— Ačiū už malonų kvietimą. Aš geriau apžiūrėsiu miestą ir paskambinsiu vėliau.

— Kaip norite. Iki pasimatymo!

— Iki pasimatymo!

Romualdas Saško nusprendė nueiti iki jūros. Jis apytikriai žinojo, kurion pusėn eiti, todėl neklausęs kelio pasuko į artimiausią skersgatvį, vedantį jūros link, ir atsidūrė prie namo, virš kurio arkos plevėsavo raudona vėliava su baltu pusmėnuliu ir žvaigžde — tai buvo Turkijos atstovybė.

Romualdas Saško perėmė sakvojažą į kitą ranką ir nuėjo toliau. Netrukus jis stovėjo ant panašaus į pylimą jūros kranto. Apačioje, akmenuotame pliaže, ant lentinių gultų gulėjo poilsiautojai su ryškiais maudymosi kostiumais, toliau, dešinėje, maudėsi, o dar toliau, ant didelių betono bangolaužių, buvo susigrūdę daug apsirengusių žmonių. Aplink bangolaužius, sekliojoje kranto pusėje, braidė vyrai ir berniūkščiai, garsiai šūkaliojo ir mostagavo rankomis. Marškiniais ir tinklo atraižomis jie gaudė mažas, panašias į kilkes žuvytes ir pylė į kibirus sūdyti.

Tai buvo ančiuviai, kuriuos ilgas jūros vėjas buvo priplakęs prie kranto. Atrodė, tarsi vandeny plakasi pilkas šydas, žuvytės plaukiojo viena prie pat kitos, būriai buvo milžiniški ir visą laiką keitė formą — tarpais jie panėšėjo į cepelinus, tarpais atrodė kaip didžiulis aštuonkojis su čiuptuvais, tarpais viskas susiveldavo į kamuolį. Paskui ančiuvius lėkė stauridės bei skumbrės. Skumbrės plaukiojo nedidelėm disciplinuotom eskadrilėm. Nutykojusios jos žaibiškai puldavo didelį ančiuvių būrį, atskirdavo nuo jo dvidešimt ar trisdešimt žuvyčių, ir po kelių sekundžių tik jų žvyneliai grimzdavo gilyn, o eskadrilė rengdavosi naujam puolimui.

Susigrūdę lyg tramvajuje, ant bangolaužių stovėjo žvejai su primityviais žūklės įrankiais, dauguma jų, matyt, žūklaudavo nebent tokiomis retomis dienomis, kai galėjai tikėtis gero laimikio. Kai ančiuvių būrys priplaukė prie pat kranto, žmonės juos ėmė semti kepurėmis ir pylė smulkias žuveles sau po kojų ant betono, kur jos nuo didelio karščio beveik tuoj pat žūdavo. Tai buvo jaukas. Negyvas, net sudžiūvusias jas vėrė ant didelių kabliukų. Beveik tuoj užmetus tekdavo užkirsti, ir

kokia nors skumbrė ar stauridė suspurdėdavo žuvautojo rankose — mažosios tunų giminaitės rydavo viską, kas tik judėjo. Laimikį nešdavosi aukštose vytelių pintinėse su dviem rankenomis, ir po kelių valandų turguje jau pardavinėdavo keptas ir rūkytas žuvis.

Romualdui šis miestas patiko dėl jo neįprastumo, jam čia kiekvienas įvykis atrodė lyg teatre. Čia civilizacija dar nebuvo žmonių visai nugludinusi kaip jūra gargždo.

„Kodėl aš negalėčiau namo nusipirkti čia?— pagalvojo jis.— Man čia egzotikos užtektų dar keleriems metams. Per tą laiką namas pabrangtų — liaudis soti ir apsirengusi, vis daugiau žmonių ims galvoti apie automobilius ir vilas, jei man per tą laiką čia nusibos, galėsiu pelningai namą parduoti ir išvažiuoti atgal į Rygą. Čia niekas manęs pirštais nebadytų ir nekamantinėtų, iš kur pinigai. Anzoras Agulija — didelis žmogus, gal dabar jis dar aukščiau sėdi, o čia į aukštus valdininkus žiūrima vos ne pamaldžiai. Taip, kodėl aš negalėčiau namo nusipirkti čia ir kuo ramiausiai leisti savo dienas? Susirasiu sau kokį darbelį — ir baigta. Pavyzdžiui, fotografuosiu. Įsitrauksiu, siuntinėsiu nuotraukas į parodas, gal net pasidarysiu žymus. Šitiek metų plėšiausi savęs negailėdamas!"

Taip svajodamas Romualdas priėjo lengvą faneros paviljoną su terasa, kurią buvo apsivijusios laukinės vynuogės ir iš kur sklido keptos avienos kvapas.

Už paviljono buvo telefonas automatas. Romualdas susirado dvikapeikį. Anzoro Agulijos bute atsiliepė tas pats malonus moters balsas:

— Ak, kolega iš Rygos?

— Taip, aš...

— Draugo Agulijos dar nėra, bet jūs jau galite eiti čionai, padėsite man prastumti laiką... Šaldytuve yra puikaus vyno...

— Aš pagalvosiu. Iki pasimatymo!

— Iki pasimatymo!

Viliojantis pasiūlymas, po velnių! Namų darbininkė... Kažin, Agulijos žmona nieko nenujaučia? Ji, aišku, jau sena, gal ir nenori nujausti. Namų darbininkė... Įdomu, kiek šimtų per mėnesį jai moka? Reikės ir man pasiieškoti namų darbininkės, jeigu čia tokia mada! Tikrai, nėra ko trenktis atgal į Rygą, tiktai parūpinsiu berniukui pinigų, kad jis gautų „palikimą", to namo antrą aukštą už septynis tūkstančius — vis tiek galų

galе jam liks. Viskas liks jam. Gerai, kad nors turiu kam palikti. Tiktai reikia jį prigriebti, kad baigtų institutą — dabar be diplomo nieko daug nepasieksi.

Keptos mėsos kvapas jį įviliojo į terasą. Prie įėjimo jis dar akimirką svarstė. Gal užeiti pas tą namų darbininkę? Ir vis dėlto jis nusprendė neiti. Ko gero, Agulija supyks, pamatęs juos kartu,— pietiečiai karšto kraujo ir pavydūs. Agulijos palankumas jam dabar nepalyginamai svarbesnis negu namų darbininkės, gal laikui bėgant aplinkybės ir pasikeis, jeigu jis čia apsigyvens.

Paviljone triūsė tik vienas ūsuotas vyriškis juoda liemene, bet viską spėdavo, tik indų nuo stalų nerinkdavo. Jis dirbo kaip ekvilibristas. Atrodė, kad viena ranka jis trauko vyno butelių kamščius ir paduoda stiklines, antra lupa agurkus ir pjausto pomidorus — salotas gamino klientų akyse,— trečia siekia pinigų, o ketvirta varto iešmus su šašlykais, kurie čirškėjo anglies keptuvėje jam už nugaros. Be to, jis dar spėja pripjaustyti svogūnų ir apšlakstyti vyno actu, užgesinti anglių keptuvėn įšokusią liepsnelę, užberti ant salotų smulkintų petražolių ir maltų pipirų, sudėti šašlyką į lėkšteles, pašlakstyti granatų sultimis, išbarti indų nurinkėją, kad per lėtai sukasi, ir palinkėti svečiui geros sveikatos ir apetito.

Romualdas užsisakė pusę butelio vyno, šašlyką ir salotų. Lėkštelių ėjo du kartus, nes nenorėjo palikti sakvojažo prie stalo. Saško jį nešiojosi rankoje.

Šašlykas iš tikrųjų buvo toks, koks ir turi būti,— minkštas ir sultingas. Romualdas neatsiminė, kada su tokiu pasigardžiavimu buvo valgęs. Kiek metų praėjo nuo to laiko ir kur tai buvo? Ne, neprisimena... Niekaip negali prisiminti... Dabar jis taip valgys dažnai, ateis čionai pietauti. Tarnybos jam nebeduos, na ir nereikia. Jis mėgausis gyvenimu. Velniop visi prezidiumai ir paklusniai nuleistos galvos susirinkimuose! Jam gana!

Jis aiškiai žinojo, kad pirksis namą čia.

Vynas lėtai ir atsargiai kilo į galvą.

Kiek čia būtų galima prašyti už gramą aukso? Tikriausiai — dešimt, tada bus matyti. Kokį kilogramą reikia parduoti, o už kitus jau prašyti brangiau. O jis, kvailys, Rygoje norėjo atiduoti Žiurkai už šešis!

Nusišluostęs servetėle lūpas ir nusilenkęs šeimininkui, Romualdas Saško nuėjo dar kartą paskambinti:

— Alio,— vėl atsiliepė malonusis moters balsas.— Draugas iš Rygos? Anzoras Agulija jau namuose, tik aš negaliu jo pakviesti prie telefono, jis vonioje. Taip, aš apie jus pasakiau, jis labai nudžiugo ir sakė, kad jūs tuoj pat važiuotumėt čionai. Iki pasimatymo!

— Iki pasimatymo!

Žinoma, Anzoras Agulija labai džiaugsis mane pamatęs,— sumurmėjo sau Romualdas. Jis ir sau kišenes prisikimš mano sąskaita!

Tai buvo likimo ironija, kad malonaus balso moteris kalbėjo apie vonią. Anzoras Agulija tuo metu iš tikrųjų rengėsi maudytis — jį varė į kalėjimo pirtį. Jau mėnuo, kai jis buvo areštuotas ir jo bute buvo operatyvinės milicijos grupės pasala. Malonaus balso moteris buvo milicijos kapitonė Čelidzė, ir šios sirenos suokimas per telefoną įviliojo į spąstus ne vieną valiutos supirkinėtoją ir pardavinėtoją.

Prieš savaitę šventųjų keliauninkų į „aukso Meką" srautas išseko, ir vyresnybė nusprendė pasalą atšaukti. Ji, atrodė, nebereikalinga, nes visa juodoji rinka tik ir kalbėjo apie Anzoro Agulijos tragišką žlugimą. Visus ėmė baimė dėl jų pačių likimo, nes Anzoras Agulija tarnyboje jau buvo pakeltas vos ne į dievų luomą. Jeigu milicija rizikuoja suimti tokius žmones, tai ką jau kalbėti apie paprastus žmonelius, be ypatingo užnugario?

— Užplombuosim šitą butą,— pasakė majoras.

Kapitonė Čelidzė užprotestavo, nors jai budėti Agulijos bute buvo gana keblu — du kartus per dieną ji bėgdavo namo maitinti kūdikio.

— Aš tikiuosi, jog visose kitose respublikose dar niekas nežino...

— Na gerai, dar savaitę,— pagaliau nusileido majoras.

Ketvirtą savaitės dieną į spąstus, sunkiai tempdamas sakvojažą ir neišleisdamas jo iš rankų, atėjo žmogus su pensne.

— Ramybė jūsų namams! — Romualdas Saško pasisveikino su kapitone Čelidze, kuri buvo apsivilkusi paprasta suknele.

„Jos balsas daug gražesnis negu ji pati, gal Anzoras iš tikrųjų ją samdo tik kaip virėją ir ateinančią darbininkę?"

— Aš ištroškęs kaip keliautojas dykumoje,— pasakė Romualdas.

— Kachetijos?— Čelidzė išėmė iš bufeto aukštą krištolo taurę.

— Mielai.

Vynas buvo labai skaidrus ir net truputį žaižaravo. Paskutinė taurė vyno jo gyvenime...

17

Ryškiai nudažytas gelbėjimo stoties namelis buvo tarsi įbridęs į jūrą ir pasistiebęs ant pirštų galų. Toks įspūdis susidarė todėl, kad antras aukštas buvo daug žemesnis už pirmą ir panašus į ištemptą kaklą; ten buvo stebėtojo kambarėlis su plačiais šviesiais langais į visas puses.

Namelis buvo pastatytas ant betono polių, ir apatinio aukšto kambariuose girdėjosi, kaip po grindimis teškenasi bangos. Į namelį vedė paprastų lentų tiltelis, prie kurio buvo pririštos irklinės valtys ir baltas, grakštus kaip žuvėdra kateris.

Valtys zulinosi viena į kitą šonais ir kartkartėmis dunkstelėdavo. Atsisėdęs ant katerio priekio, atsukto į jūros pusę, įdegęs iki pusės nuogas motoristas kilojo trumpoką meškerykotį. Šalia stovėjo kibiras, matyt, sužvejotoms žuvims.

Nors buvo vasara ir pliaže klegėjo didžiausia minia, iki gelbėjimo stoties atlėkė tiktai: „Skubus foto! Skubus foto! Kam dar skubaus foto?"

Fotografas, kuris sukinėjosi apie panašią į molbertą lentą su fotografijų pavyzdžiais, turėjo kaip reta šaižų balsą, iš minios šurmulio jis pasigirsdavo lyg gylio zvimbimas iš uodų debesies zyzimo.

Prieškambaryje už stalo skaitė knygą jaunutė medicinos sesuo. Galėjai matyti, kad ir ji tokia pat rudai įdegusi kaip vaikinas katerio gale ir kad po baltu chalatu dėvi tik gėlėtą maudymosi kostiumėlį.

Įėjus Alviui ji susiveržė chalato diržėlį, kad jis nepamatytų per daug, ir padėjo knygą ant stalo. Visa jos esybė smalsiai sukluso.

— Kur aš galėčiau rasti viršininką?— Alvis perskaitė atverstoje knygoje kažkokią lotynišką paantraštę „Laryngitis acuta". Matyt, mergina studijavo.

— Jis viršuje,— mostelėjo ji į laiptus šalia durų.

Viršininkas sėdėjo sukamojoje kėdėje atsigręžęs į jūrą ir laikė ant kelių stiprius žiūronus. Sprendžiant pagal amžių ir jūrininko uniformą be ženklų bei kalbą, kurioje maišėsi viršininko gaidelės ir geraširdiškumas, jis buvo atsargos mičmanas. Iš pradžių jis taip pažiūrėjo į Alvį, tarsi šis būtų atėjęs vogti bent jau valdinių virvių.

Kai Alvis prisistatė, gelbėjimo tarnybos viršininkas šiek tiek suminkštėjo.

Hugo Langermaniu iš esmės esąs patenkintas. Į darbą ateinąs laiku, inventorių saugąs, geriąs su saiku, tiktai per daug painiojasi su moterimis. Vakarais kai budi, viena visada šlepsi po kambarį. Pinigus leidžia taupiai, nes čia ir atlyginimas toks tik pusiau vyriškas. Anksčiau, prieš penketą metų, jis gyvenęs plačiai.

— Iš ko jūs apie tai sprendžiate?

— Iš visko. Iš to, kaip rengiasi, ar kavinėje jis moka už damą, ar dama moka už jį. Tuomet visada mokėdavo jis. O vienąkart prieš atlyginimą... Rytą visi kartu negalėjome surinkti dvidešimties rublių, jis taip pat neturėjo. Tikrai neturėjo. Nusprendėme palaukti, kol kasininkė atveš atlyginimus. Tačiau po pusvalandžio jis užlipa pas mane ir deda ant stalo šimtinę vienoje vietoje...

— Gal pasiėmė iš taupomosios kasos?

— Gal. Koks skirtumas? Iš tokio atlyginimo nesutaupysi!

— Ar jis kada nors apie savo taupomąją knygelę yra kalbėjęs?

— Neteko girdėti. Kodėl jūs juo domitės?

— Vyresnybė įsakė.

Atsargos mičmanas linktelėjo, kad suprato. Dievui jis buvo abejingas, viršininkams — ne. Net jeigu jie svetimi.

Medicinos personalo atstovė apatiniame aukšte jau buvo perskaičiusi iki skyriaus „Oedema glottidis".

Ji čia dirbanti tik antrą sezoną, darbas normalus ir mokytis laiko užtenka. Hugo Langermanis? Kaip kolegai negalinti nieko prikišti — paslaugus... Na ir apskritai be priekaišto. Tiktai bjauru, kad jis gyvena moterų sąskaita. Nusitveria kokią pernokusią poilsiautoją su storesne pinigine ir melžia. Pernai vasarą beveik prasigėręs. Šiais metais poilsiautojų nesivaikąs, šįmet jis kažkur pastvėręs gana simpatingą, apvalainą

poniutę su šunimi. Ji važinėjanti čionai kas antrą dieną ir šunį pririšanti prie lieptelio. Šuns vardas Džerijas, bet kuo vardu poniutė, ji nežinanti. Draugai? Taip, turi vieną draugą. Dirba kažkur apželdinimo kontoroje ir, matyt, vagia gladiolių svogūnėlius — retkarčiais ir prasčiausios rūšies, juos net sunku iškišti. Paskutinį kartą už pusę litro atidavęs visą maišelį. Toks avinėlis, kuris giriasi pirksiąs automobilį. Šią vasarą buvęs tik vieną kartą, pasidaręs apvalesnis, solidesnis, atkutęs. Atėjęs su dviem buteliais gero vyno ir gėlyte. Žiemą su žmona persikėlęs kažkur į Vidžemę, dirbąs sodininko padėjėju, agitavo ir Hugo važiuoti.

— Ar šįmet dažnai čia ateidavo jo pažįstami?

— Kokius du ar tris kartus mačiau. Nuo to laiko, kai prasidėjo romanas su šita šuns poniute, jokios kitos čia nebuvo atsivedęs.

— Aš turiu galvoje vyriškosios giminės pažįstamus.

— Ne, nėra buvę.— Bet staiga prisiminusi ji prikando apatinę lūpą.— Buvo vienas tipas. Anksti pavasarį.

Pajūryje žmonės dar vaikščiojo su paltais ir kepurėm, nors jau seniai nebebuvo nei sniego, tik kopų pakrūmėse dar matėsi žemėto, pajuodavusio ledo lopai. Vaikinai taisė per žiemą apgadintą tiltelį, stenėdami vilko per smėlį ir leido į vandenį irklines valtis. Viršininkas ištisom dienom lakstė po sandėlius, plėšė ir vežė čionai gelbėjimo ratus, akvalangų balionus, manometrus, lengvą narų aprangą, pakulas valtims kamšyti ir dar dešimtis kitų smulkių, bet labai reikalingų daiktų — gelbėjimo stotis tvarkėsi didžiajam sezonui.

Kol viršininko nebūdavo, vyriausiasis tvarkdarys likdavo Hugo Langermanis, nes jis iš tikrųjų geriausiai iš visų išmanė, kas ir kaip daroma.

Seselė tvarkė savo medicinos įrankius ir vaistinėlę, kai ją užkalbino žemas, šiurkštus balsas:

— Labas, gražuole!

Duryse stovėjo vidutinio ūgio, gal keturiasdešimties metų vyras ir begėdiškai žiūrėjo į jos mini drabužio neuždengtas kojas. Jo žvilgsnis tarytum lipo prie odos ir gėrėsi į ją.

— Ar pas jus dirba toks tipas, vardu Hugo?— iš veido jis atrodė lyg debilas, lyg šiaip riboto proto.

Nors jo veidas buvo lygiai nuskustas, vis tiek atrodė nevalyvas. Avėjo auliniais odiniais batais, į kuriuos buvo sukištos paprastos kelnės, vilkėjo geros medžiagos švarku, bet sulamdytu ir sukirptu pagal seną modelį, kurie jau seniai parduodami nukainotų prekių parduotuvėse; po švarku mėlyno šilko marškiniai su užtrauktuku. Kalbėdamas jis rodė auksinius dantis.

— Jis kažkur lauke.

— Och, bobelė! — Atkarusis subjektas pliaukštelėjo delnu per batų aulą ir išėjo ieškoti Hugo. Atrodo, jis manė esąs labai patrauklus.

Seselė nustebo, kad Hugo iš viso leidžiasi su tokiais į kalbas, bet jis šitą tipą net įsivedė į savo kambarį. Iš viso pokalbio seselė girdėjo tiktai svečio šūkčiojimus. Nors ji gerai mokėjo rusiškai, daugelis žodžių buvo visai nesuprantami: „fenia", „pinč", „pontaliga", „škary" ir dar kiti. Beveik po kas antro, kas trečio žodžio dundėjo „sunkiasvoriai"— reikia mintį pabrėžti. Juos kalbėtojas trinkteldavo iškilmingai, lyg antspaudus.

— Apie ką jie kalbėjosi?— susidomėjęs paklausė Alvis.

— Nežinau. Nesupratau.

— Hugo suprato, ko tas iš jo nori?

— Nežinau. Matyt, daug ko nesuprato, nes keletą kartų prašė paaiškinti.

— Ar po lankytojo vizito Hugo neatrodė prislėgtas?

— Ne, greičiau linksmas.

— Jūs jo nepaklausėte, kas tas naujasis draugas?

— Jis kažkaip išsisuko.

— Ar tas subjektas daugiau nebepasirodė?

— Nesu mačiusi, tikriausiai ne. Man kitų pamainų mergaitės būtų papasakojusios.

— Ar jis neturėjo kokios nors ypatingos žymės?

— Rankos. Jos buvo pačios bjauriausios. Trumpais apgraužtais nagais ir beveik visos ištatuiruotos. Viršutinėje vienos plaštakos pusėje saulė kaip ežys, kitoje — moters galva. Ant vienos rankos pirštų ištatuiruoti žiedai, ant kitos — raidės.

— Kokios?

— Neprisimenu. Aš net neperskaičiau.

Alvis dar klausinėjo gal dešimt minučių, bet nieko naujo nesužinojo, mergina nieko daugiau negalėjo pasakyti, o katerio

motoristas buvo pradėjęs dirbti gelbėjimo stotyje tik prieš savaitę. Jis stebėjosi, kad su balinės kandies lerva pavyko sugauti syką. Žuvis, kurią jis parodė, buvo graži ir standi. Todėl jis uždengė kibirą, kad neiššoktų.•

18

Juris Garančas pietavo. Tai buvo kažkoks visai proziškas rūsys po viena iš daugelio gamybos valdybų. Valgykloje buvo tik keli staliukai, nešvarius indus reikėdavo nurinkti patiems lankytojams. Užtat čia maitino geriau negu pakenčiamai, ir patiems valdybos darbuotojams būtų likęs vien džiovintų vaisių kompotas, jeigu prie durų nebūtų pastatę budinčio, kuris iki trečios valandos pašalinių neįleisdavo.

Kadangi aplinkinių įstaigų darbuotojai pietų taip ilgai negalėdavo laukti, po trečios valandos čia paprastai būdavo tuščia ir tylu. Juris jau sėdosi prie staliuko, kai įėjo dar kažkoks pagyvenęs vyriškis — šiuo metu jie buvo vieninteliai valgytojai.

Juris srėbė sočią žirnių sriubą su lašinukais ir galvojo, ką daryti toliau. Iš pradžių jis nuvyks į valdybą ir išsiųs tarnybines telegramas laikrodininko draugams. Ne tiesiog draugams, bet vidaus reikalų skyriams tų rajonų, kur tie draugai gyvena. Duršis tikrai — gali, aišku, būti, kad jis iš anksto iki smulkmenų apgalvojo kiekvieną savo žingsnį, tačiau praktika rodo, kad taip retai būna,— Duršis tikrai pasistengs kur nors įleisti šaknis. Bet pirmiausia jis rinksis tinkamą vietą. Todėl turės važinėti. Sprendžiant iš gautų žinių, Duršis protingas žmogus. Tokių sugauti būtų beveik neįmanoma, jeigu jie nesuvoktų, kas jų laukia už padarytą nusikaltimą, bet, laimė, jie tai puikiausiai suvokia ir todėl netrukus ima veikti ir savisaugos instinktas. Tai nervingas instinktas, blaivus protas jam nebe sąjungininkas, o priešas. Dažniausiai tokius žmones kurį laiką gelbsti kvailystė. Jie padaro kokią nors kolosalią kvailystę, bet neįkliūna, nes kvailystės neapskaičiuosi, kriminalinės paieškos skyriuje kvailų nusikaltėlio žingsnių nenumatysi, bet niekam nepasiseka dukart ištraukti laimingo bilieto.

— Ar galima?

— Prašom,— Juris patraukė arčiau savo lėkštes. Galėjo atsisėsti ir prie kito staliuko, visi laisvi!

Kol dar nėra jokių komplikacijų, laikrodininko instinktai paklūsta protui. Todėl jis vengs viešbučių, įtartinų kompanijų, per kurias gali patekti į miliciją. Bet gyventi kur nors reikia. Taigi draugai. Duršis juk nenumano, kad jis, Juris, gavo jo už respublikos ribų gyvenančių draugų adresus. O tikriausiai visų ir nėra gavęs. Tiesiog taip laimingai pasitaikė, kad ir šituos adresus pavyko gauti!

Duršis ruošęsis vesti kažkokią merginą, jie gyvenę kartu, bet vėliau kažkodėl išsiskyrę. Kartu su savo knygomis ji netyčia buvo pasiėmusi ir keletą Duršiui atsiųstų laiškų. Tai buvo prieš keletą metų, bet ji laiškų nebuvo įmetusi į krosnį. Gal saugojo atminimui? Merginos adresą Juriui pasakė vienas laikrodininko kolega.

Jurio stalo kaimynas pjaustė karbonadą dideliais kąsniais ir kramtė nemaloniai čepsėdamas.

— Kas jums?— staiga jis šūktelėjo, pamatęs, kaip Juris užsimerkė ir susiūbavo.

Juris atsistojo ir kaip apdujęs išėjo pro duris. Po valandos Juris Garančas dar truputį apkvaitęs įsiveržė į Konrado kabinetą ir krito į kėdę.

— Jis rankoje turi jokerį ar kozirių tūzą,— pasakė Alvis Konradui.— Žiūrėkite, kaip spindi jo veidas!

— Kvailybei savo mes giedam giesmę! — Juris padėjo Konradui ant stalo popieriaus lapą, kuriame buvo užrašytos kelios eilutės:

„Duršis Aleksandras, Ludolfo sūnus, laikrodininkas, nevedęs, dvidešimt aštuonerių metų.

Š. m. birželio 14 d. išankstinėje kasoje įsigijo bilietą reisui Nr. 8141 Ryga—Kazanė.

Š. m. birželio 28 d. 17.00 val. išėjo iš savo buto Mucenieką gatvėje.

Š. m. birželio 28 d. 17.30 val. sėdo į lėktuvą.

Š. m. birželio 28 d. 18.35 val. padarytame nusikaltime, vadinasi, dalyvauti negalėjo.

Š. m. birželio 29 d. Duršio A. L. buvimo vieta nežinoma.

Kriminalinės paieškos inspektorius
vyr. leitenantas J. Garančas."

— Tikiuosi, kolegos nebandys man įkalbėti, kad žmogžudys Duršis A. L. išsiuntė savo antrininką į Adlerį, norėdamas turėti alibi ir be baimės pulti inkasatorių?

— Ne, kolegos tau šitaip nesakys,— Konradas suraukė kaktą ir siekė pypkės.— Čia visus laurus jau yra nuskynęs maršalas Montgomeris.

— Apie tai aš nieko nesu girdėjęs.

— Maršalas Montgomeris išsiuntė savo antrininką inspektuoti kariuomenės į Šiaurės Afriką ir šitaip užmigdė vokiečių budrumą, kad sąjungininkai galėtų išlaipinti desantą Europoje.

— Antrininką matė Golubovskis,— pasakė Alvis.

— Vienas liudininkas ne dievai žino kas... Gal tai vaizduotės padarinys, gal akių apgaulė, gal... Galimybių visada dešimt kartų daugiau, negu reikia...

Į Hugo Langermanio butą Juris su Alviu ėjo drauge. Buvo jau pavakarė, dabar labiau svilino per dieną įkaitę grindinio akmenys negu saulė. Mieste buvo tvanku. Kas tik galėjo, bėgo iš jo.

— Aš pasijutau neregėtas kvailys,— pasakojo Juris.— Juk man nuo to ir reikėjo pradėti — patikrinti, kur išvyko laikrodininkas. Doram žmogui juk nereikia išgalvoti svetimos pavardės, doras žmogus eina į aerouosto kasą ir pasisako savąją. Aišku, kad jis skris lėktuvu, nes kelias tolimas ir traukinyje praleistos dienos faktiškai nueina niekais. Jo, matyt, velniškai raudoni plaukai, nes lėktuvo stiuardesė jį prisiminė iš karto. Iš plaukų ir iš didžiulės kuprinės. Jis juokavęs, kad vežasi su savim patalus, nes ant uolų esą kieta gulėti.

Apžiūrėję namą, kuriame gyveno Hugo Langermanis, iš lauko pusės, jie užlipo laiptais į viršų. Beldėsi veltui, niekas neatidarė. Jie paskambino prie gretimo buto durų.

Ne, joks aukso gabalas tas Hugo nesąs. Anksčiau pas jį šokėjai šiūruodavo kojomis iki pat ryto. Tuomet ateidavę ir vaikinų, ir merginų, o dabar gal jau koks penketas metų tik moterys.

— Nevedęs, ką tu tokiam padarysi? Bet visada solidus. Jeigu pamatys ant laiptų su skalbinių ryšuliu ar bulvių krepšiu, tuoj ima ir neša į viršų. Ir šiaip paslaugus. Ir jeigu skolinasi pinigų, visuomet atiduoda laiku, nors pačiam su pinigais striuka. Jis čia pavasarį buvo priėmęs dar nuomininką, kuris

jį kaip reikiant apvogė. Buvo čia toks išsitatuiravęs katorgininkas, švaistėsi triaukščiais po kiekvieno sakinio. Su auksiniais dantimis. Jis girtuokliavo čia kokią savaitę. Vieną kartą, kol Hugo buvo darbe, atsivarė sunkvežimį ir krovėjus. Viską iš buto išnešė švariai, tiktai užuolaidų strypai buvo palikę — pati savo akimis mačiau. Mūsų akyse išnešė. Sakė, mes, senoji, dabar su Hugo kaip grafai gyvensime. Šitą „barachlo" į „skupką", pirksim juodas lakuotas sekcijas. Nesi mačiusi? Viskas vieno aukso ir perlamutro! Kaip išėjo, taip ir pražuvo. Ko gero, dabar jau sėdi! Jis ne iš tų, kurie gali gyventi tarp žmonių! Net paskutinį drabužį išnešė! Ir radiją, ir tą... na, tą... magnetofoną... Viską švariai... Hugo visas drebėjo, bet paskui greičiausiai ranka numojo — kad nėra, tai ir nereikia! Greičiau bus nauji baldai. Turbūt niekam ir nepranešė. Kartais Hugo būna per didelis geraširdis. Kitas iš tokio valkatos savo turtą plėšte išplėštų. Ne, namuose Hugo nebuvęs. Gal tik vakar dieną. Aš būčiau girdėjusi vaikštant, dabar tuščiame bute žingsniai skardžiai aidi. Jo toks darbas — kai išeina, tai visai parai.

Alvis ten pat laiptinėje parašė Hugo Langermaniui šaukimą atvykti rytoj rytą į kriminalinės paieškos skyrių pas pulkininką Ulfą ir įmetė į pašto dėžutę.

— Sprendžiant iš elgesio ir leksikono, šitas buto nuomininkas ir bus tas tikrasis,— pasakė Juris, kai jie išėjo į gatvę.— Išsipustęs Hugo Langermanis ir šitoks niekšas... Ar šitai tau nekelia tam tikrų įtarimų?

Jie sustojo troleibuso stotelėje. Ką tik pasibaigė seansas,— kino teatras buvo už kampo,— ir žmonės iš karto užtvindė visą gatvę. Galinga bebaimė jų kolona ėjo tiesiai per gatvę, visai nepaisydama automobilių, o tie beviltiškai signalizavo.

— Įtarimų kelia... Tuos žmones sieja ne tarpusavio simpatija, juos sieja kažkas kita... Bet profesionalai niekada nelįs ten, kur gresia pavojus būti pakartiems, jie per daug save myli... Ir suma tokiems per didelė. Aštuoniasdešimt tūkstančių... Geriausiu atveju savo laimikį jie šimtais skaičiuoja. Teisybė?

— Nėra taisyklės be išimties.

— Taip juk viską galima įrodyti.— Alvis valandėlę patylėjo, paskui pridūrė:— Rytoj reikėtų išsiaiškinti, kas per vienas tas tipas.

— Aš apsiimu tai padaryti per valandą. Baldai bus nuvežti į artimiausią baldų supirkimo punktą, magnetofonas į artimiausią...

— Sprendžiant iš drabužių, jis ne vietinis.

— Gal ir ne vietinis, bet čia paleistas.

— Rytoj sužinosim.

Lėtai atvažiavo troleibusas. Alvis likosi stovėti prie užpakalinių durų, nes jam iki namų buvo tik pora stotelių.

Temo.

TREČIOJI DIENA

Vasia Katinas, pagal vagių pasaulio titulą „laužtuvu apsijuosęs", o pagal mėlynojo kraujo aristokratų kilmės sąrašus koks nors smulkus nususęs plikbajoris, kuriam toli gražu iki grafo, lordo ar kunigaikščio, iš profesijos buvo „orlaidininkas", nes per naktis bastėsi su kopėčiomis, kurios siekė antrą aukštą, ir maitino jį paliktos atviros orlaidės. Kopėčias jis palikdavo kuriame nors kieme, apeidavo visą kvartalą ir įsidėmėdavo, kur paliktos atviros orlaidės ar langai. Pagal užuolaidų kokybę ir dar šiokius tokius požymius jis nuspręsdavo, prie kurio lango kopti. Paprastai jam atitekdavo ant kėdžių atkalčių palikti švarkai ir suknelės, vienas kitas žadintuvas nuo naktinio staliuko, moteriški baltiniai ir batai. Žmonės orlaides ir langus atvirus paprastai palikdavo miegamuosiuose, į juos jis ir įlįsdavo, o dar pasižiūrėdavo į knarkiančių vedusių ir nevedusių poras. Į kitus kambarius eiti bijojo.

Vasia Katinas savo žygiuose buvo matęs tiek nuogų pasiekiamų ir nepasiekiamų moterų, tiek miegančių venerų, kad jis be jokio modelio būtų galėjęs pritapyti darbų ištisai parodai, jeigu tik būtų mokėjęs tapyti.

Darbas su orlaidėmis, aišku, buvo sezoninis — Vasia visada vogdavo vasarą, visada vasarą jį ir sugaudavo ir visada teismas įpildavo porą ar trejetą apskritų metelių. Lyg tyčia, kad jis išeitų į laisvę vėl vasarą. Paprastai laisvėje jis išsilaikydavo gal kokį mėnesį, nes už seną šlamštą nieko negalėdavai iš supirkėjų gauti, o rizikuoti reikėdavo kiekvieną naktį. Vėliau kažkokiame Vidurio Rusijos mieste jis suprato,

kad geriau apsimoka vogti ir pardavinėti maisto produktus, kurie iškišti pro langus laukan, kur vėsiau. Jis pasidarė kopėčias iki trečio aukšto, pasiėmė maišą ir ėmė plėšikauti. Jis visada pasirinkdavo kiaušinių, kokį pustuzinį gražiai nupeštų vištų, vieną kitą žąsį, ir turgaus senutės jį ėmė laikyti rimtu konkurentu — ėjo gandai, kad jis iš buvusių buožių, kad jo sesuo gyvenanti netoli miesto, bet į kolūkį dirbti neinanti, nes pati namuose turinti apie tūkstantį paukščių ir turguje kailių priėmėjas ją be eilės aprūpinąs kombinuotais pašarais. Taip visai atsitiktinai Vasia atrado savy pardavėjo talentą, kuris be naudos snaudė beveik keturiasdešimt metų. Blyksėdamas auksiniais dantimis, jis šaukė per visą aikštę:

— Eikite čia, draugai, pigūs, tik papjauti paukščiai!

Tiktai ištatuiruotas rankas reikėjo slėpti kišenėse.

Šis paukštinėtojo amatas atrodė ne toks pavojingas, nes nereikėjo lįsti į butus. Vasia baisiausiai bijojo gauti į kailį — būdamas gana liesas ir paliegęs, jis nebūtų apsigynęs. Tiktai gerklę jis turėjo išverstą kaip megafonas, o jau žodžių — uolas galėjai sutrupinti, bet jeigu tų ginklų kas neišsigąsdavo arba jeigu jis jų nespėdavo paleisti į darbą, tada tuoj pat kildavo pavojus, kad bus išnarintos rankos ar kojos arba nusuktas sprandas.

Jau keletą savaičių Vasia gyveno linksmą ir sotų gyvenimą. Net ėmė kurti ateities planus, kai vieno naujo namo trečiame aukšte pamatė tą prakeiktą kalakutą. Jis buvo toks išsipūtęs, jog užėmė visą tinkliuką, o balta švelni oda net veržėsi lauk.

Bus mažiausiai penkiolika rublių, pamanė Vasia ir nuėjo paslėptų kopėčių.

Tinkliukas nebuvo pririštas, tik pakabintas ant sulenktos vinies. Kalakutas buvo sunkus. Toks sunkus, kad Vasia iš geraširdiškumo jau neėmė antro tinkliuko, kuriame buvo du stiklainiai marinuotų grybų. Jis ėmė leistis žemyn. Bet nespėjo nusileisti nė per penkias pakopas, o virš galvos atsivėrė langas ir išlindo baisiai rėkdamas žaliūkas dryžuotais jūrininko marškiniais. Jis rėkė taip, tarsi tą kalakutą jam būtų nunešę tiesiai iš lėkštės.

Vasia bandė ropštis greičiau. Tai viršuje stovintįjį įsiutino taip, kad jis net rėkti nustojo. Bet tyla truko tik kelias akimirkas. Kalakuto savininkas nusitvėrė už kopėčių galo, atstūmė jas nuo sienos ir suriko:

— Stok, arba tu nuskrisi kaip nuo bomrėjos! Kaip iš stiebo!

Vasia pažiūrėjo žemyn — ten buvo kietas asfaltas, o jis dar nebuvo pasiekęs net antrojo aukšto.

Aš esu trečios grupės invalidas, kolonijoje aš įsitaisysiu budėtoju, pagalvojo Vasia ir paleido kalakutą. Kalakutas šleptelėjo minkštai kaip sunokusi slyva ir nusirito purvinu asfaltu.

— Tu man jį dar numazgosi! — šaukė iš viršaus siaubūnas jūrininko marškiniais.— Tu man jį dešimt kartų numazgosi. Šimtą kartų!

Per tą laiką kažkas paskambino į miliciją. Vasią nukėlė nuo kopėčių rūpestingai ir mandagiai, kaip paprastai nukeliamos nuo šakų pabėgusios papūgos arba kanarėlės.

Kolonija, į kurią Vasia Katinas pateko, nebuvo ypač didelė. Darbo zonoje vyrai poliravo radijų korpusus ir klijavo celofano maišelius saldainiams, vakarais gyvenamojoje zonoje žaidė tinklinį ir stalo tenisą. Kadangi aristokratų laikai tam tikroje žemės rutulio dalyje buvo praėję, tad ir vagių plikbajoris Vasia Katinas dirbo „visuomenei naudingą darbą", kaip rašoma charakteristikose: jis šlavė sekcijas — taip kolonijoje buvo vadinamos kameros. Šluostė grindis ir dulkes. Darbas kaulų per daug nelaužė, į virtuvę pietų patekdavo pirmas, todėl visuomet spėdavo gauti priedo. Laisvo laiko buvo daug. Tuo metu jis išsidabindavo juchtiniais batais, užsivilkdavo švarką, įsispraudavo lūpų kamputin papirosą ir vaikštinėdavo po kiemą. Jeigu pasitaikydavo dar koks „aristokratas", jiedu vaikštinėdavo drauge ir oriai šnekučiuodavosi. Pokalbis paprastai prasidėdavo nuo konkrečių datų ir vietų, kur tais laikais buvo kolonijos, ir prisiminimų, kaip anais laikais „aristokratai" ten vadovaudavę, rūkydavę skystalą — prastai išvalytą, į hašišą panašią iš vadinamųjų Indijos kanapių pagamintą narkotinę košę, kirsdavę lašinius, voliodavęsi be darbo ant narų, brązgindavę gitaras ir pliekdavę kortomis bei domino. Prisiminimuose jie vėl būdavo valdovai, o ne budėtojai su šluotomis.

Vasia Katinas kortomis ir domino lošė gerai, faktiškai jos ir iškėlė jį į „aristokratus"— gerklę plėšyti jis išmoko vėliau. Kortomis jis lošė net per daug gerai ir kolonijoje nebegalėjo rasti sau partnerio. Labiausiai jam patikdavo lošti „tretinį", bet neniekindavo ir „akies".

Kai vieną kart Vasia Katinas kieme taip švytravo su savo blizgančiais batais, į gyvenamąją zoną atvedė etapą — naujo-

kus iš kalėjimo. Paniurę ir tartum įbauginti, jie stovėjo prie daiktų sandėlio durų ir laukė, kol išduos čiužinius ir antklodes. Vasia, žinoma, tuoj nuėjo pasikalbėti.

— Kiek priteista? Iš kurios kameros? Ar ten nesėdėjo Fedia Dantis? Koksai straipsnis? Kelintą kartą?

Visi, išskyrus mažutį, bet labai pečiuitą žmogų — jis atrodė beveik kvadratinis,— koloniją buvo regėję ir iš vidaus. Kvadratinis buvo liūdnai juokingo veido ir didelėmis atlėpusiomis ausimis. Jį vadino Nikiforu, jis sakėsi buvęs kaimo parduotuvės vedėjas ir pakliuvęs į šią koloniją už tai, kad buvęs didelis trūkumas, o jis dar išvadinęs teisėją utėle.

— Kaip čia duoda valgyti?— paklausė jis.

— Mėsa dukart per dieną,— atsakė Vasia Katinas ir mirktelėjo kitiems, kurie jau šypsojosi.

— O vakarienei?

— Vakarienei keptos žuvys.

— Tada galima gyventi.— Nikiforas su palengvėjimu atsiduso, o kiti stengėsi užgniaužti juoką.

Vasia pastebėjo, kad šis bukas kaimo krautuvininkėlis apsivilkęs šiurkščios vilnos megztiniu, kuris jam, matyt, buvo mažokas, todėl truputį išsitempęs, bet, be abejo, storas ir šiltas.

— Ar kortomis loši?— pasiteiravo Vasia. Ir šio verteivos lagaminuose ko nors turėtų būti.

— Kokį lošimą?

— „Tretinį".

— Pirmą kartą girdžiu.

— O „akį"?

— Čia aš meistras! Visame kaime neturėjau priešininkų. Svarbiausia, nesinervinti, reikia pliekti iš viso banko. Kortose man sekasi. Visus aplošdavau!

Jis stačiai gimęs, kad būtų apšvarintas iki marškinių, pagalvojo Vasia ir nepastebimai dar sykį apžiūrėjo megztinį — jis buvo iš geros vilnos. Jeigu netiks pačiam, galės parduoti.

Lošė nulindę į galinę sekciją ant apatinių narų, durų sargui mokėjo po cigaretę nuo banko. Vasia leido Nikiforui išlošti porą pakelių rūkalų, dėžutę konservų, pusę kilogramo cukraus ir nunešiotus veltinius be kaliošų. Nikiforas iš džiaugsmo nežinojo kur dėtis, nenustygo vietoje, net narai girgždėjo. Dabar Vasia pats matąs, kad jam, Nikiforui, kortose nėra priešininko,

bet jis esąs geros širdies, konservus jie galėsią pasidalyti vakarienei pusiau.

„Kaip tu, Nikiforai, nuogas eisi vakarieniauti?"— mintyse paklausė Vasia, triskart padidino banką, dalydamas stumtelėjo vidurin dešimtakę, kad vėliau galėtų išsitraukti, ir padavė Nikiforui dvi kortas. Tai buvo paprasčiausias sukčių kortuotojų triukas.

Sargas įkišo per duris galvą ir davė ženklą, kad netoliese yra kontrolierius.

Vasios sąmonėje sukilo karcerio baimė ir visi kiti nemalonumai, susiję su draudžiamu kortų lošimu. Jis išsigando kaip pusbernis geros tėvo pirties.

„Ko gero, dėl šio kaimo stuobrio dar turėsiu dvi savaites sausą plutą krimsti,— išsigandęs pagalvojo Vasia.— Nėra ko tūpčioti vietoje, reikia apšvarinti šį frajerį kaip reikiant ir mikliai! Kaip reikiant ir mikliai!"

Jei Vasia būtų mokėjęs skaityti mintis, jis būtų tragiškai nustebęs — jo „akies" partneris galvojo lygiai tą patį.

— Devyniolika,— Vasia Katinas atvertė kortas.

— Dvidešimt,— Nikiforas paėmė banką.

— Tau iš tikro velniškai sekasi...

Vėlesnes dešimt minučių Vasia Katinas visai nebesuprato, kas dedasi. Vasiai nėjo korta. Šešiolika, septyniolika, devyniolika... Jis persiskyrė su darbinėmis kelnėmis, dryžuotais marškiniais ir naujomis puskojinėmis. Paskui pralošė ir savo prašmatnųjį švarką.

Vasia trenkė švarką Nikiforui į veidą, norėdamas išmušti jį iš pusiausvyros.

— Sukčiauji!

— Įrodyk! — šaltai atsakė Nikiforas. Tai buvo jo balsui neįprasta intonacija.

Dar po kelių minučių Vasia atsisveikino su vatinuku ir kepure.

— Nudursiu! Gerklę perplėšiu! Išromysiu! — ėmė klykti Vasia. Ir vėl pralošė.

Išgirdęs triukšmą, budruolis sargas paliko likimo valiai dar negautą honorarą ir davė kojoms žinią. Jis turėjo viltį būti paleistas prieš laiką ir nenorėjo jos prarasti dėl dviejų tuzinų cigarečių.

— Nieko tau, sukčiui, nemokėsiu! — Vasia norėjo nutraukti lošimą, pasiimti prarastus daiktus ir išgrūsti Nikiforą lauk, o gal, kad atlėgtų pyktis, užtvoti jam taburete per šonkaulius.

— Vetlagoje tokie man batus valydavo, Vorkutoje padus kutendavo, kad greičiau užmigčiau, Kolymoje...

Vasia Katinas išbalo. Jis buvo girdėjęs, kad vietos kalėjime sėdi nusikaltėlių pasaulio didikas — Rovėjas, vagis „kuplauodegis", taigi beveik markizas. Jis pats pakliuvo į jo nagus!

Nikiforas Rovėjas pakilo ir pasakė:

— Atsiskaitysim po vakarienės! Kurio numerio tie tavo batai?

— Keturiasdešimto.

— Per maži... Reikės pamėginti išmainyti...

Ir pasibrukęs po pažastim didumą išloštų daiktų, jis išdrožė į savo sekciją.

Vasia Katinas pažiūrėjo į batus. Jie gražiai ir liūdnai blizgėjo. Ne, jų tai jau neatiduos!

Iš darbo zonos grįžo darbininkai, jau buvo girdėti jų balsai. Vasia Katinas nuplėšė nuo sienos raudoną „Bogatyriaus" tipo gesintuvą, atsuko ir išėmė kapsulę su sieros rūgštim. Tada jis prisipylė iš grafino stiklinę vandens, įlašino sieros rūgšties, numetė ampulę su likučiu ant žemės, išgėrė tirpalą ir pats nugriuvo ant aslos. Įsiklausė — darbininkai jau buvo prie durų. Jis užsimerkė.

Vasilijų Katiną nuvežė į kalėjimo ligoninę. Šitokie bandymai nusižudyti — tiksliau bandymai simuliuoti savižudybę — buvo įprastas dalykas. Rydavo domino kauliukus, šaukštus ir net grandines, kuriomis buvo pritvirtinti naktinių puodų dangčiai, rūkydavo šilką, įkvėpdavo sutrinto stiklo, laužydavosi rankų pirštus ir kojas. Priežastys būdavo įvairios — Vasia Katinas, pavyzdžiui, neatiduodamas skolos, išgelbėjo savo reputaciją, po to skolas paprastai nurašydavo; kitas ką nors susilaužydavo, tikėdamasis, kad paleidimo prieš laiką komisijai luošys suminkštins širdį; trečias tikėjosi kurį laiką pagulėti ligoninėje ir pasižvalgyti į medicinos seseris; dar kitas norėjo gauti antros grupės invalidumą, kad nereikėtų dirbti. Savęs luošinimo paprastai niekas neįrodydavo, o gal ir nelabai norėjo įrodyti: ir taip jau buvo gaila tų žmonių. Gydytojai juos slaugydavo nepriekaištingai — ligoninės kalėjime ir laisvėje nesiskyrė, ko

gero, su kaliniais gydytojai elgdavosi dar jautriau, nes jie jautėsi nelyginant paskutinė instancija.

Vasilijui išplovė skrandį, išbarė, kam geriąs sieros rūgštį, ir paguldė ant švarių paklodžių dvivietėje palatoje. Antroji lova, gaila, stovėjo tuščia. Buvo taip liūdna, kad net galėjai pradėti skaityti laikraščius.

Lova stovėjo tuščia beveik mėnesį, bet vieną vidurnaktį sanitarai įnešė aukštą vyriškį visai žilais plaukais, pernelyg blizgančiomis akimis ir įkritusiais skruostais. Subėgo gydytojai ir seselės, suleido seniui vaistų beveik iš karto į abi šlaunis, davė išgerti kažkokių tablečių ir kvėpuoti deguonies pagalvę.

Jie šitą lavoną dar nori prikelti! Bet nieko neišeis! Iš veido matyti, kad ilgai nebetrauks. Senis kvėpavo giliai ir gargdamas. Seselė liepė Vasiai ją pakviesti, jeigu seniui pasidarys blogiau, ir Vasia šventai prižadėjo.

Praėjo gal kokia valanda ar dvi, kai senis staiga ramiu balsu paklausė:

— Ar tu fronte esi buvęs?

Nors degė naktinė lemputė, Vasios Katino jis nematė, nes negalėjo pasiversti, ir todėl žiūrėjo į lubas.

— Man tada buvo dešimt metų.

— Tada tu dar jaunas, visas gyvenimas dar prieš akis.

Kokį pusvalandį senis vėl netarė nė žodžio, tada pasakė:

— Fronte viskas kitaip.

Ir vėl stojo ilga tyla, bet Vasia negalėjo užmigti, jį gąsdino keistas senio elgesys.

— Aš kitados buvau didelis žmogus, daug dirbau...— Senis kalbėjo su ilgomis pauzėmis, atrodė kaupia jėgas kitam sakiniui.— Dabar man nebeverta gyventi... Aš visai nenoriu gyventi... Aš mirštu dėl to, kad visai nenoriu gyventi...

— Čia geri gydytojai.

— Ko aš netekau, to man niekas negali grąžinti!

— Svarbiausia — gyventi!

— Gyveni, kol dirbi.

— Tada aš jau seniai lavonas!

— Vadinasi, taip ir yra.

Rytą gydytojai dar sykį patikrino seniui širdį. Atrodė, kad krizė praėjusi. Senis paprašė, kad jam balsu paskaitytų laikraš-

čius. Jis norėjo, kad paskaitytų apie pramonės įmones. Kai tik Vasia pradėjo apie kolūkius, senis paklausė:

— Argi apie ekonomiką daugiau nieko nėra?

Vasia turėjo jam skaityti apie pramonę iš senų laikraščių, bet klausytojo tai netrikdė. Atrodė, kad jis apie tuos procentus, cechų atnaujinimą, staklių montavimo tempų pagreitinimą, stambiaplokščių konstrukcijų standartizavimą ir kokybės ženklus klausosi kaip dieviškos muzikos. Jo akys buvo užmerktos, veide švietė palaima, jis net užmigo ir, matyt, sapnavo gerus sapnus.

Kitą naktį Vasilijus prabudo nuo tylos. Jis negalėjo suprasti, kas atsitiko, kol galų gale suvokė, kad senis nebekvėpuoja. Vasilijus šoko iš lovos, bet tą akimirką senis vėl ėmė kvėpuoti. Net prašneko.

— Vasilijau!

— Aš čia!

— Kada tu būsi laisvas?

— Po dvejų metų.

— Vis tiek... Man jau viskas...

— Na jau...— Vasilijus norėjo pasakyti linksmai, bet jam nelabai pavyko.

— Klausyk! Kai būsi laisvas, nuvažiuok į Rygą. Nuvažiuok į Jūrmalą ir surask mano sūnų! Jis ten dirba gelbėjimo stotyje. Jo vardas Hugo Langermanis. Pakartok!

— Hugo Langermanis.

— Prie mūsų senosios vilos... Ant takelio, kur eina jūros link, prie pat vartelių, yra užkastas pieno butelis. Jis žinos, ką su juo daryti... Ir tegul jis tau už tai duoda tūkstantį! Atsimink! Pasakyk, kad aš apie jį galvojau iki pat mirties. Ir pasakyk, kad baigtų institutą... Ir apie tą butelį... Tai viskas, kuo aš galiu padėti berniukui... Aš jam visuomet norėjau padėti...

Senis numirė po poros dienų, taip ir neatgavęs sąmonės. Iš seselės Vasia Katinas sužinojo, kad jis buvo nuteistas penkiolikai metų už spekuliavimą valiuta, anksčiau gyvenęs Rygoje ir vadinosi Romualdas Saško.

„Hugo Langermanis"— Vasia Katinas užsirašė ant popieriuko, bet visai be reikalo, nes jo makaulėje buvo pakankamai daug tuščios vietos, kad tilptų tie žodžiai. Dabar tas vardas tenai išsiskėtė kaip višta ant kiaušinių.

Ryga... Na ir kas, kad Ryga?.. Tokie pat žmonės tikriausiai gyvena kaip ir Oršoje ar Čeliabinske... Taip pat plėšia armonikomis, taip pat maukia degtinę ir taip pat plūstasi. Tikriausiai!

19

Garsai tiesiog sudrebino nakties tamsą, ir Alvis pašoko lovoje. Jis beveik instinktyviai ištiesė į priekį kairę ranką, kaip boksininkas, ir nors kambaryje buvo tamsu, ranka tiksliai pasiekė žadintuvą. Paimtas ant delno, jis ir toliau tiksėjo, po sekundę skaičiuodamas dienas, savaites, metus. Ne, šįkart ne žadintuvas kaltas.

Kai atkaklus garsas pasikartojo, Alvis suvokė, kad jis sklinda iš koridoriaus. Telefonas. Netrukus jis išgirdo, kaip motina nukėlė ragelį ir ėmė kalbėti:

— Prašau, prašau... Taip... Suprantu...

Po kiekvieno žodžio motina darė pauzes, per kurias, matyt, kalbėjo žmogus kitame laido gale. Kai motina pasakė: „Aš pakviesiu",— Alvis visai prarado viltį likti lovoje.

Tada motina tyliai pravėrė duris ir pasakė:

— Tave prašo...

— Konradas?

— Ne, kažkokia moteris.

Tikriausiai Nelija Rimša. Jinai juk ypač suinteresuota. Bet kurgi ji buvo visą dieną?

Alvis uždegė naktinę lempelę ir pasiėmė nuo kėdės chalatą.

— Alio, Graudas klauso!

— Alvis?

— Taip, Alvis,— jis atsakinėjo suirzęs, nes kur kas labiau buvo nusiteikęs miegoti, negu šnekėtis telefonu.

— Čia Tereza Kozinda.

— Džiaugiuosi. Jūs man norite pasakyti, kad Nelija parsirado?

— Ne!

— Bet aš kaip tik dėl to jums daviau savo namų telefoną? Beje... Kiek dabar valandų?

— Pusė keturių.

— Aišku, saulėtekio dar nepramiegojau!

— Alvi... Atleiskite, kad aš jus vadinu vardu, aš pavardžių niekada neprisimenu...

— Graudas.

— Aš jums skambinu todėl... Man baisu. Aš akių dar nesumerkiau...

— Farmacijos pramonė gamina migdomuosius.

— Jūs su manim nenorite kalbėti? Klausykite, Rimšų lange dega šviesa, bet niekas neina prie telefono. Ir neregėti, kad kas vaikščiotų.

— Seniai dega?

— Nežinau. Antro aukšto lange, iš miško pusės. Aš pastebėjau vakare, eidama iš ežero.

— Hm...

— Tėtė mano, kad šviesą paprasčiausiai užmiršo užgesinti ir ji degusi visą dieną, bet saulei šviečiant mes jos nepastebėjom.

— Turbūt jo tiesa.

— Tėtė nenorėjo, kad aš skambinčiau jums į namus, aš ir nebūčiau skambinusi, bet ėmė staugti šuo.

— Šuo?

— Rimšų šuo. Jis yra kažkur viduje. Jis labai gailiai staugia, šiurpas eina per kūną.— Ir po valandėlės pridūrė:— Aš tikra kvailė, ar ne?

— Ar Nelija išeidama visuomet uždarydavo šunį?

— Ji taip ilgai niekad neišeidavo.

— Aš po penkių minučių jums paskambinsiu.

— Gerai.— Tai skambėjo be galo paklusniai.

Konradas atsiliepė piktu balsu, bet negi gali tikėtis, kad ims džiaugtis žmogus, ištrauktas iš minkštos ir šiltos lovos, nors tokie skambučiai jam ir ne naujiena.

Kol Alvis pasakojo, Konradas sunkiai alsavo ir pūkštė, pagaliau pasakė, kad iš lauko jie nieko doro nesužinosią, todėl jis gausiąs kratos orderį ir po pusvalandžio būsiąs pas Alvį, nors kiekvienas normalus žmogus tokį darbą pradėtų rytą. Galų gale šis Nelijos Rimšos dingimas yra gana mįslingas.

Kai jie įvažiavo į Duonius, jau švito. Iš miško pūtė gana vėsus vėjas, o virš ežero vilnijo migla, čia vienur, čia kitur kyščiojo meldų viršūnės.

Kažkuris iš milicininkų pasisiūlė paieškoti kviestinių, bet Konradas pasakė, kad dar nereikia.

Alvis pabeldė į Terezos langą. Ji tuoj pat atitraukė užuolaidą, nes tikriausiai laukė šio beldimo. Užsimetusi ant pečių trumpą pliažo chalatą, ji atidarė langą.

— Miegokite dabar ramiai! — Alvis jai mirktelėjo.— Aš jus saugosiu.

— Aš smalsi.

— Šuo jau seniai nebestaugia?

— Tik ką dar staugė.

— Dabar aš eisiu. Nešaldykit kambario.

— Iki pasimatymo!

— Sutarta.

— Kitaip kitą naktį aš vėl jums paskambinsiu.

— Tiktai, prašyčiau, į ryto pusę. Sudie!

— Iki pasimatymo!

Ji pašėlusiai patraukli, pagalvojo Alvis. Girdėjo, kaip mergina uždarė langą, jam norėjosi grįžti. Tereza... Katalikiškas vardas. Tereza...

Vienas iš milicininkų buvo pasistatęs kopėčias ir lipo į viršų prie apšviestojo Rimšų lango. Konradas stovėjo apačioje ir užvertęs galvą žiūrėjo, kaip jis lipa.

Vyras, balansuodamas pristatytų kopėčių gale, prigludo prie lango stiklo, greit atsitraukė ir vėl prigludo.

— Kviestinius,— šūktelėjo jis, pasigręžęs žemyn.

— Kas ten yra?— Konradas riktelėjo jam atgal.— Ką tu matai?

— Inkasatorių maišelius ir pinigus!

— Šventoji Marija!

Namo apatiniame aukšte ėmė loti šuo.

— Bėk ir pašauk tą merginą,— sukomandavo Konradas Alviui.

— Velniai žino, ką dar mes ten galime pamatyti...

— Taigi,— sutiko Konradas.— Ko gero, dar valerijono teks ieškoti... Kelk jos tėvą!

Kolegos atvežė kažkokį pagyvenusį vyriškį ir jo sūnų. Jie gyveno keliais namais toliau, į centro pusę. Alvis prisiminė, kad vakar su sūnumi kalbėjosi, bet tas nieko negalėjo pasakyti. Tėvas su sūnumi buvo pasiėmę gana didelį ryšulį meškerių ir

apsiavę guminiais batais — atsikėlė važiuoti lydekų. Eidami pro vartelius į gatvę, jie sutiko milicininką, leidosi įkalbami būti kviestiniais ir dabar neramiai vis dairėsi į dangų, kuris kaskart vis labiau šviesėjo,— lydekos vasarą išplaukia į medžioklę prieš saulėtekį.

Alvis atėjo kartu su Kozindu. Kozindas pasisveikino su kaimynais, žiovavo ir skundėsi, kad vakarais jis visuomet vėlai užmiega, todėl rytais negali laiku atsikelti. Šuo vis dar lojo, ir Kozindas ėmė jį šaukti, bet tai gyvulį dar labiau įsiutino.

Durys atsirakino lengvai, atsidarė be girgžtelėjimo. Kažkodėl jas atidarius akimirką stojo tyla, net girdėjosi, kaip lauke mindžikuoja dėl viso pikto pastatytas sargybinis. Paskui vėl ėmė loti šuo. Jo lojimas čia skambėjo tyliau ir dusliau negu lauke prie durų.

— Džeris virtuvėje,— įsiklausęs pasakė Kozindas.

Koridorius buvo tuščias. Alvio elektrinio žibintuvėlio spindulių pluoštas nuslinko koridorium iki galo ir atsimušė į sieną.

Durys dešinėje pusėje — jos vedė į virtuvę, iš kur buvo galima nusileisti į garažą,— buvo uždarytos. Kitoje koridoriaus pusėje, tuoj už ginklų spintos, durys buvo atviros.

Alvis su Konradu priėjo prie jų.

Kambario vidury kraujo klane gulėjo aukštas juodaplaukis vyras. Alvis jį atpažino pagal nuotrauką — tai buvo Hugo Langermanis. Jo akys buvo stiklinės — jam jau niekas nebegalėjo padėti.

— Šito vaikino vardas Hugo,— iškvėpė Kozindas.— Jis kartais mums atveždavo salietros ir kalio trąšų...

Ir Kozindas apalpo. Kol Alvis jį pargabeno namo, rūsyje buvo rasti Liudvigas ir Nelija Rimšos. Jie buvo nušauti vienu iš Liudvigo šautuvų, kuris dabar mėtėsi čia pat prie laiptų į virtuvę. Garažo vidury stovėjo taksi su numeriu 86-37, o Liudvigo „Zaporožiečio" nebuvo.

Pamatęs taksi, Alvis išbalo. Atrodė, kad jo veide nebeliko nė lašo kraujo, net lūpos pasidarė blyškiai melsvos.

— Drauge pulkininke, leiskite man pasišalinti,— tyliai, bet aiškiai tardamas kiekvieną žodį, pasakė Alvis.

Konradas pažiūrėjo į jį staiga apsisukęs kaip žebenkštis:

— Eik!

Hugo Langermanis vis smuko ir smuko. Kai tėvas išvyko, pirmą ir antrą mėnesį gavęs algą jis savo skurdą priėmė su humoru, bet vėliau pajuto padėties rimtumą. Akis jam atvėrė Žiurka, iš kurio jis buvo pasiskolinęs aštuonis tūkstančius rublių — tiek pinigų jis niekada nebuvo regėjęs, nei vėliau regėjo —„Volgai" pirkti. Tą kartą jis parsinešė pinigus namo ir pabandė perskaičiuoti. Jie buvo dešimtinėmis. Jis skaičiavo ilgai ir jam vis kiek nors trūkdavo arba likdavo. Galų gale įsigudrino dėti krūvelėmis po šimtą, kad nereikėtų perskaičiuoti visos krūvos. Už „Volgą" laimėjusį bilietą buvo prašoma septynių su puse tūkstančio, bet jis iš Žiurkos paėmė apskritą sumą — aštuonis, kad galėtų grąžinti per laiką prisidarytas skolas,— patėvis vis tiek bus patenkintas nes tai visai nebrangu. Ir jis nusprendė apie tuos penkis šimtus nieko nesakyti — čia bus jo biznis. Kitam patėvis už tarpininkavimą turėtų užmokėti dukart daugiau!

Sukčiai jį apdūmė lengvai ir gana primityviai. Laikraščio laimėjimų lentelėje jie suklastojo vieno bilieto numerį. Kai Hugo su bilieto savininku įėjo į taupomąją kasą — per keistą atsitiktinumą pasimatymas buvo paskirtas visai čia pat,— už stalo sėdėjo vyriškis ir tikrino savo loterijos bilietus. Jų buvo gal dvidešimt.

— Ar jūs nežinote, kur naujas laikraštukas?— paklausė laimėjusio bilieto pardavėjas.

— Aš tuoj baigsiu,— atsakė sėdintysis už staliuko.— Palūkėkite. . .

Jis iš tikrųjų greit baigė tikrinti lentelę ir atidavė suklastotą laikraštį Hugo. Hugo palygino bilieto numerį su laimėjusiu numeriu laikraštyje. Lygiai toks pat.

Laiptinėje netoli taupomosios kasos jis atidavė bilieto savininkui rūpestingai suraišiotus pinigų pakelius.

Kad jį apgavo, Hugo sužinojo tiktai mėnesio gale. Jis sumanė bilietą įregistruoti savo vardu, kad vis dėlto turėtų teisę kada nors su automobiliu pavažinėti. Patėviui pasiaiškins, jog nežinojęs, kada jis grįšiąs, ir bijojęs pavėluoti atsiimti laimėjimą.

— Šį kartą jums laimė nenusišypsojo,— suplazdeno blakstienomis taupomojoje kasoje graži mergina.

Hugo apstulbo.

Jis apibėgo keletą taupomųjų kasų, net ir tą, kurioje buvo pirkęs loterijos bilietą. Iš laikraščio iškirptos lentelės buvo rūpestingai padėtos ant stalelio po stiklu. Hugo prisiminė, kad vyriškis, kuris tikrino lentelę jiems įėjus, ant stiklo buvo pasidėjęs didžiulį portfelį. Tikriausiai, kad nebūtų matyti paskutinių laimėjimo lentelių.

Per daugelį žmonių jam pavyko surasti apgaviką.

Apgautas, sakai? Tuo nėra ko girtis!

— Aš eisiu į miliciją.

— Laimingo kelio! Vargu ar man ką įrodysi. Bet tavęs tai tikrai paklaus, kur gavai tokius pinigus. Aišku?

— Aš pasiskolinau.

— Tu jiems pasakok, o ne man! Lik sveikas ir būk protingesnis!

Ir užtrenkė duris.

Žiurka taip pat jokio patarimo negalėjo duoti. Liudyti, kad skolinęs pinigus, Žiurka kategoriškai atsisakė. Iš kur jis, pensininkas, turės tiek pinigų! Tegu Hugo daro ką nori, bet tegu jo nepainioja. Tegul geriau palaukia, kol sugrįš tėvas!

Bet iš Romualdo Saško nebuvo jokių žinių. Viena vertus, Hugo nebenorėjo, kad tėvas grįžtų, nes buvo gėda dėl išviliotų pinigų, antra vertus, Saško grįžimas buvo būtinybė: jam kaip niekad reikėjo pinigų. Kol jam siųsdavo po šimtą rublių per mėnesį, jis juokdavosi iš tų, kurie traukė nuo atlyginimo iki atlyginimo ir labai bijojo įlįsti į skolas, nes skolintis gali tik tas, kas žino, kad greit bus iš ko atiduoti. Tas, kas vos suduria galą su galu, atliekamų niekada neturi ir pamažu išmoksta gyventi iš atlyginimo. Dabar Hugo ėmė žavėtis tais velnio šykštuoliais. Ir pats stengėsi būti taupus — vietoj trikampių pieno pakelių pirkosi butelius, nes jie buvo kapeika pigesni, valgykloje valgydavo tik sriubą, o kitus patiekalus taisėsi namie pats. Jis guodėsi, kad tokia padėtis tik laikina, kad gal jau rytoj grįš tėvas, paims už rankos ir nuves į perteklius šalį. Ir ėmė širsti, kad tėvas užtruko. Ir buvo už ką: artėjo sezonas, reikėjo naujų sandalų, marškinių ir naujų kelnių. Moterų numylėtinis negi vaikščios kaip baidyklė!

Vėliau atėjo laiškas.

„Mielas sūnau! Su sveikata man neblogai. Man priteisė penkiolika metų griežtojo režimo, galiu rašyti per tris mėne-

sius tik vieną laišką. Atsimenu, kai buvai dar mažas ir ėjai į mokyklą, rašydavai gražius rašinius. Parašyk man truputį daugiau negu Tau norėtųsi, aš juk be Tavęs nieko neturiu. Anksčiau turėjau nors kokių idėjų, įsitikinimus, darbo džiaugsmą, tikėjimą ateitimi, bet dabar ir jų nebėra. Visi, matyt, palieka skęstančius žmones, lygiai kaip žiurkės bėga iš skęstančio laivo. Parašyk, daugiau man iš Tavęs nieko nereikia, nebent galėtum atsiųsti kokių nors knygų. Kaip su institutu? Kai leis pasimatyti, aš Tau parašysiu. Koks vis dėlto mažas atstumas! Koks mažas atstumas nuo turto iki skurdo."

Hugo su laišku nubėgo pas Žiurką. Gal ieškoti pagalbos.

Lošimo landynės savininkas, nusiminęs dėl savo pinigų, ėmė šaukti visokius niekus. Jam dėl Saško nesą nei šilta, nei šalta, pinigus jis paskolinęs Langermaniui, turįs skolos raštelį, šitą reikalą jis atiduosiąs į teismą. Kodėl Hugo tada nepatupdęs tų apgavikų? Tegu dabar mokąs pats, dabar skundą paduoti per vėlu. Jis pats atkalbinėjęs? Niekada to nebuvę!

Golubovskiui tas nuostolis buvo tikra tragedija. Jis neturėjo nei vaikų, nei šeimos dėl ko sielotis, jis turėjo tik pinigus ir juos praradęs sielvartavo taip, kaip kitas sielvartauja netekęs artimųjų.

Hugo pasiuntė patėviui kartų laišką ir knygų ryšulėlį. Papasakojo ir apie skolą Golubovskiui.

Patėvis labai apgailestavo dėl tokio įvykio ir pranešė, kad prisipažįsta esąs visiškas elgeta, bet sutinka grąžinti skolą vietoj Hugo, jeigu šitai galima įforminti juridiškai.

Keista, Golubovskį šis laiškas kaipmat nuramino:

— Jeigu jis sakosi esąs elgeta, tai jis dar šį tą turi! Elgeta niekada savo skurdo nepripažįsta ir prašmatniai rengiasi, tik turtuolis sau leidžia vilkėti skarmalais. Skurdu niekas nesigiria, jį slepia kaip raupsus!

Jokių juridinių įsipareigojimų keisti jis nenorėjo, viskas liko kaip buvę. Žiurka nusprendė priversti Hugo už pinigus atidirbti. Jis iš kažkur gaudavo namudininkų darbo megztukų su užsienio etiketėmis, ir Hugo, sukinėdamasis tarp poilsiautojų, labai pelningai juos iškišdavo. Tačiau skola netirpo, be to, jų meistrus nutvėrė už apykaklės milicija, ir abu kompanionai džiaugėsi patys išnešę sveiką kailį.

Hugo nebuvo spekuliantas, bet norėjo būti. Su Žiurkos pinigais jis nuvyko į Šiaulius pigių, bet gražių basučių. Visą

partiją jis pardavė per vieną dieną, atidavė didesnę dalį pelno Žiukai, nusipirko elegantišką šviesiai mėlyną kostiumą ir jau tarėsi išsimušęs į žmones. Tegul tik duoda laiko, ir jis važinės savo mašinuke!

Pigiosios Šiaulių basutės buvo su kartono vidpadžiais ir pamušalinės odos padais. Po pirmo lietaus jos visai iširo. Poilsiautojos lėkė į gelbėjimo stotį ir vos nesudraskė pardavėjo. Gerai dar, kad ne į miliciją, bet nuostolius vis tiek teko atlyginti.

— Ne, biznierius iš tavęs neišeis,— burbtelėjo Žiurka. Jam teko mesti kompanionui finansinį gelbėjimosi ratą, nes kitaip būtų nuskendęs ir pats.— Godumo tu godus, bet sveikos nuovokos trūksta! Ar aš nesakiau: parduok tiktai toms, kurios jau rengiasi į traukinį! Tu įbrukai visoms, o man dabar mokėk! Kodėl aš turiu kentėti per kitų kvailumą?

Vėliau Hugo susidėjo su uosto supirkinėtojais, kurie restoranuose prie staliukų švebeldžiuodavo angliškai ir vokiškai, bet keikdavosi suomiškai, kaišiodami švediškų bei islandiškų žodžių. Po poros mėnesių Hugo su jais jau kalbėdavosi, belsdamas į kameros sienas ir naktimis leisdamas raštelius per langą žemyn, į apatinius aukštus. Teismo procesas labai išsišakojo — vienas buvo pirkęs dolerių, kitas pardavęs gyvsidabrio, dar kitas pirkęs ir pardavęs stereo plokštelių bei šveicariškų laikrodžių, o Hugo dar nebuvo perėjęs nė tos fazės, kai pelnomasi iš „Česterfildo" cigarečių. Jis, palyginti su kitais, buvo tik mažumėlę nusidėjęs angelas, kuris paleistas tuoj bėgs baigti instituto, o paskui išrūks į plėšinius,— jam priteisė kaip tik tiek, kiek buvo atsėdėjęs iki teismo, ir palinkėjo palankaus vėjo mokslo jūrose.

Kalėjime Hugo suprato tris dalykus: dorai dirbdamas žmoniškam gyvenimui vis tiek neužsidirbsi, todėl reikia įsidarbinti, kur kaulai nebraška ir kur daugiau laisvės, kad ir gelbėjimo stotyje; skola ne žaizda — neužgis, bet jos gali ir neatiduoti, nors nereikėtų Žiurkos erzinti, todėl jį reikia pilte apipilti raminamais pažadais; ir galų gale — pinigų reikia gauti tokiu būdu, kuris neįrašytas į jokį kriminalinio kodekso paragrafą. Vieną iš tokių būdų jis žinojo — vynios aplink pirštą poilsiautojas. Tik trupulėlį persiorientuos — žiūrės ne į pačias gražiausias, bet į geriau apsirengusias. Šypsosis ne tada, kai

norės, bet kai reikės. Žinoma, tūkstančių taip gyvendamas nematysi, bet pasilinksminti prašmatniausiuose viešbučiuose ir baruose galėsi. O tai irgi šis tas, kiti už tai didelius pinigus moka. Ir pamažu dairysis kokios pinigingos mergytės, gyvnašlės ar našlelės. Per laiką turėsi, Hugo, ir savo automobilį, ir dvarą — išvaizdą tu turi, ir gerą liežuvį taip pat. Tik dar kokio kostiumėlio reikėtų.

Iš Romualdo Saško ateidavo reti laiškai, Hugo į juos atsakydavo, bet kai senis išsirūpino iš vadovybės pasimatymą, posūnis nenuvažiavo. Iš pradžių jis lyg ir ruošėsi į kelionę, nes buvo pasitaikiusi dama, kuri tuose kraštuose turėjo namą ir žadėjo apmokėti šio tolimo pikniko išlaidas, bet vėliau ji staiga persigalvojo. Jos beveik visos taip persigalvodavo ir vietoj kostiumų dovanodavo komplektus barzdai skusti, sąsagas ir kaklaraiščius — pačius madingiausius dar galėjai parduoti, bet ne visų dovanotojų buvo žmoniškas skonis. Jis jautė, kad baigia pavirsti kambariniu šunyčiu, kuriam šeimininkė kabina ant kaklo ką tik nori. Buvo bjauru jaustis liokajumi, bet jis nematė kitos išeities. Pačiomis juodžiausiomis akimirkomis, kai jis su kokia nors storai išsidažiusia tetule restorane ar kavinėje gerdavo išlaikytą konjaką ir užkąsdavo delikatesais, o prie gretimo staliuko guvios merginos, kurios tiek daug dar galėjo duoti, ieškodavo piniginėse paskutinių kapeikų užmokėti už kavą ir vis tiek plačiai šypsodavosi ir rodydavo sveikus, akinamai baltus dantukus,— tomis akimirkomis jame nubusdavo gyvenimo griovėjas, jeigu tik galima taip vadinti girtuoklį, kuris prisilaka iki sąmonės netekimo. Ir jeigu jam ne dažnai pavykdavo taip nusigerti, už tai reikėdavo sakyti ačiū budriosioms tetulėms.

Patėviui jis parašė, kad apsirgęs ir todėl negalįs atvykti į susitikimą. Patėvis patikėjo. Bet netrukus Hugo ėmė vėluoti su atsakymais, o vienąkart neparašė visai. Patėvis irgi užsispyrė. Jis nurijo kartėlį, bet vis dėlto nutilo. Hugo jautėsi išsivadavęs. Jam lyg kalnas nuo pečių nusirito, nes jis suprato, kad jo pareiga nusiųsti patėviui nors kiek produktų arba pinigų, bet atliekamų pinigų niekada neatsirasdavo. Tas susirašinėjimas baigėsi tarytum savaime, giminystė irgi. Liko du nuskriausti žmonės. Vienas nuskriaustas todėl, kad taip ir liko neįvertintas jo dosnumas, kitas todėl, kad dabar to dos-

numo jam baisiai trūksta ir dėl to jis grimzta vis gilyn. O visų nemaloniausia, kad jis pats suprato skęstąs, dažnai pats sau pasižadėdavo pakilti ir tiek pat dažnai tuos pažadus sulaužydavo.

Jeigu atidžiau būtų skaitęs laikraščius, būtų matęs, kad žmonės gyvena ir kitaip, kad juos už darbą visi gerbia. Garbės raštų gelbėjimo stotyje gaudavo ir pats Hugo, bet argi čia buvo darbas? Kažkur kažkas viršydavo planą, valstybės veikėjai važinėjo vienas pas kitą ir rūpinosi kelti savo šalies ekonomiką, ministrai pirmininkai rašėsi taikos sutartis, kažkur dėl kažko streikavo... Visa tai Hugo buvo tolima ir neįdomu, užtat jis žinojo, kaip patekti į „Jūros perlą", iš kur nakties vidury ištraukti butelį degtinės ir kad vyno rytais greičiausiai gausi Buldurių turguje.

Vieną kartą jis paėmė save į rankas — chaltūros mėgėjai jį pasišaukė krauti rąstų į vagonus ir už tai pažadėjo gražius pinigus. Jis išdirbo visą dieną, nuo persitempimo žiopčiodamas kaip ant kranto išmesta raudė. Vakare jam atskaičiavo pažadėtus pinigus ir pasakė:

— Neužsigauk, bet rytoj neateik... Sudėjimo tu gero, bet skystas. Vyrukai piktinasi...

Ir tada vieną gražią pavasario dieną jį susirado Vasia Katinas:

— Ar jūs tas Hugo Langermanis?

— Aš.

— Tėvelis mane atsiuntė. Paėjėkim į šalį.

— Tėvelis,— tęsė Vasia Katinas, kai jie nuėjo už kopų,— padėjo šaukštą mano akivaizdoje. Bet prieš mirdamas jis man kai ką papasakojo.

— Na?— Hugo pastatė ausis. Jis prisiminė Žiurkos pasakymą, kad Romualdui dar turi būti turto.

— Du tūkstančius! — Vasiai net skruostai paraudo, pasakius tokią milžinišką sumą. Jis tuoj pat pagalvojo, kad užsiprašė per daug ir jau pasirengė pusę nuleisti.

Pokalbį juodu baigė Hugo bute. Hugo už paslapties atskleidimą pažadėjo tūkstantį rublių ir apmokėti kelią atgal, nes Vasiai čia nepatiko — rengiasi kaip stileivos, ir ant kiekvieno kampo po milicininką.

Naktį jie su kastuvu nuvyko į senąją vilą — laimė, joje dar nebuvo vasarotojų, kraustytis čionai jie pradėdavo tik gegužės gale — ir netrukdomi išsikasė kamščiu užkimštą pieno butelį. Jame nebuvo nei pinigų, nei vertybinių popierių, butelyje buvo tik laiškelis, be to, parašytas Vasiai Katinui nesuprantama kalba. Vien datą jis galėjo perskaityti: 1961 metų vasario 27 diena — laiškelyje mėnuo buvo pažymėtas romėniškais skaitmenimis.

— Aš nieko nežinau,— pasakė Vasia.— Klok pinigus!

Vasiai buvo pikta. Vieną kartą gyvenime žmogui pasitaiko gauti pinigų, bet ir tų pačių nenori atiduoti.

— Akis išbadysiu! Gerklę perkrimsiu! — pašėlo Vasia Katinas, o dėl visiško aiškumo dar pridūrė:— Užmušiu! — Ir pradėjo nervingai Hugo po nosim kapoti dviem pirštais.

Naktį gulėdamas Hugo kambary ant sulankstomos lovelės, jis keikė save už lengvapėdiškumą. Kas liepė klausyti to mirštančio pusiau bepročio senio ir trenktis šitokį kelią? Savo linkėjimus sūneliui juk galėjo nusiųsti ir paštu! Nenormalus senis!

Keletą dienų Vasia Katinas nieko neveikė, tik baugino Hugo, bet išbaugino tik kokią porą dešimtinių.

— Atiduok skolą arba užmušiu! — šaukė Vasia.

— Neturiu,— liūdnai atsakė Hugo ir atkimšo puslitrį.

Vasia nusigėrė ir atsigulė miegoti, bet rytą vėl pratrūko:

— Atiduok skolą!

— Neturiu.

— Frajeri! Akis išbadysiu! Gerklę perkrimsiu! Skolą pripažįsti?

— Pripažįstu,— atsiduso Hugo. Jis gerai žinojo, kad iš jo nėra ko imti, kad juridiškai įforminti skolos niekas negali, tik bijojo, kad nepaaiškėtų butelyje rasto laiškelio turinys — verčiant jam pavyko pripūsti Vasiai į akis miglos.

Vieną dieną Hugo Vasios bute neberado. Vasia buvo dingęs ir išnešė viską, ką tik galėjo. Sukrėstas Hugo norėjo bėgti į miliciją, bet tuoj aprimo — Vasios jis, atrodo, bus atsikratęs. Jeigu nueis į miliciją, ten, be abejo, turės pasakyti, kas per raštelis buvo užkastas butelyje, bet ten visai nebuvo laiškas, o ranka rašytas dokumentas. Pats jis vertės neturėjo, tačiau Hugo su juo siejo savo ateities viltis.

21

Iš pat ryto Kozindui pasisekė gauti keleivių į Ventspilį. Tai buvo jūrininkai, pakėlę vieną tostą viršaus, ir todėl Ventspilio traukinys buvo palikęs juos pėsčius. Jie būgštavo, kad laivas gali pasekti traukinio pavyzdžiu, ir tikėjosi didelių nemalonumų.

— Iki Ventspilio nepavėžėtum?— paklausė vienas iš jų, pravėręs automobilio dureles.

Sprendžiant iš balso intonacijos, jūrininkas nesitikėjo teigiamo atsakymo, tačiau Kozindas šį faktorių kažkodėl pražiopsojo.

— Trisdešimt,— pasakė jis. Tai buvo pati mažiausia kaina, bet dabar, vasaryje, važiuojančių buvo mažai, ir jis nenorėjo jūrininkų atbaidyti. Po savaitės turėjo grįžti šefas iš Maskvos, tada ilgesni maršrutai jau neišdegs, automobilis kas rytą turės stovėti prie ministerijos.

Jūrininkai įsiropštė į automobilį. Jie vėl pralinksmėjo ir ėmė svarstyti, kad pakeliui reikėtų sustoti prie parduotuvės, kur kartu nusipirktų ir užkandos.

— Trisdešimt, naujaisiais pinigais,— patikslino Kozindas.

— Aišku, aišku!

Jūrininkai norėjo atsiskaityti iš karto. Jie sugraibė kišenėse pinigus, čia buvo ir senų, ir naujų rublių, ir atidavė Kozindui.

— Skaičiuok!

Kozindas permetė akimis gana didelę pinigų šūsnį ir neskaičiavęs sugrūdo juos šalia kelių žemėlapio ir laikraščių. Bus Terezai bateliams, pagalvojo Kozindas. Mergiotės auga, net baisu!

— Kuboje vėl kariauja,— pasakė jis.

— Kol mes krante, mums visi karai grybo vietoje. Jeigu pasitaikys parduotuvė, sustok!

Grįždamas atgal Kozindas atėmė keleivius iš autobuso. Jie mokėjo tiktai bilieto kainą, užtat jų buvo pilna „Volga". Kelias buvo slidus, ir po truputį ėmė pustyti.

Važiuosiu namo, nusprendė Kozindas; šiandien pagal grafiką jis turėjo poilsio dieną. Ir išleidęs paskutinį keleivį, jis pasuko garažo link, bet pakėlė ranką kažkoks žmogus, ir daugiau iš įpročio negu iš noro jis nuspaudė stabdį.

— Kur tau reikia ir kiek tu gali mokėti?

— Į Lielupę.

— Ir?

— Susitarsim.

— Ir?..

— Šimtą.

— Vadinas, dešimt.

— Šimtą senaisiais.

— Sėsk!

Per visą pokalbį Kozindas nematė reikalo pasisukti ir pažvelgti į keleivį, kuris atsisėdo ant galinės sėdynės. Jo veidą jis pamatė veidrodyje.

— Draugas Saško?

— Aš tave irgi tik dabar imu pažinti. Kaip gyveni?

— Dirbu. Sukiojuosi palei ministeriją. Kai jus...— jis sumišo.

— Sakyk jau drąsiai — pasodino... Mes juk abu tai žinom.

— Mane tampė po visokius tardytojus, bet aš nieko nepasakiau. Visi stebėjosi — asmeninis vairuotojas, ir nieko nežino. Jis juk daugiausia važinėjo savo mašina, kalbėjau aš.

— Aš tavo paaiškinimus skaičiau. Tu laikeisi kaip vyras.

— Geras vairuotojas visuomet turi laikyti liežuvį už dantų!

— Teisingai.

— Jus jau visai paleido?

— Kaip matai.

— Ką nors dirbate?

— Dar atsipūsiu.

Romualdas Saško pabėgo anksti rytą.

Kalinius prie kolonijos vartų sodindavo į specialiai pertvarkytus sunkvežimius su didelėm medinėm būdom. Būdų galinė siena dėl ventiliacijos ir apšvietimo buvo padaryta iš metalinių grotų, kurios kartu buvo ir durys. Metro platumo tarpelyje, tarp grotuotų durų ir sunkvežimio kėbulo galinio borto, sėdėdavo du sargybiniai — ausyse jiems švilpė vėjas, jie šalo visų labiausiai.

Kalinius vežiojo į darbą — į statybas įvairiausiuose miesto rajonuose. Objektus, kuriuose jie dirbo, iš pradžių apjuosdavo spygliuotos vielos tvora, už kurios dar buvo nedidelis, tvarkingai grėbliais išakėtas ruožas. Pabėgti iš čia buvo nepaly-

ginamai lengviau negu iš kolonijos, bet iš darbo objektų niekas nebėgdavo — čionai siųsdavo tiktai nuteistus pirmą kartą ir neilgam.

— Dabar, žiemą, jūs norite pereiti į statybas? — nusistebėjo kolonijos viršininko pavaduotojas, kai Romualdas Saško kreipėsi su prašymu perkelti jį iš medžio apdirbimo cecho į statybos objektą Čiekurkalnyje. — Sausio pradžia, visi didieji žiemos šalčiai dar priešaky!

— Man šaltis ne kažką padarys, šeštoje brigadoje reikia skardininko. Prie paties namo ypatingo darbo nėra, reikia dirbtuvėje gaminti ruošinius kitam namui, kuriam dar kloja pamatus.

Kolonijos viršininko pavaduotojas buvo jaunas žmogus, iš Saško asmens bylos jis žinojo apie jo nuopelnus kare ir vėliau, kai Saško iš atsilikusio fabrikėlio padarė pirmaujančią gamyklą. Jis Saško jautė pagarbą, jam buvo nepatogu pasakyti:

— Bet jums prieš akis dar beveik ketveri metai...

Jeigu jis apie šeštos brigados skardininko darbą būtų žinojęs tiek, kiek Romualdas Saško, vis dėlto būtų ilgiau pagalvojęs prieš brūkštelėdamas ant pareiškimo kampo rezoliuciją: „Neprieštarauju". Galimas daiktas, kad pasirašyti jį paakino ir tas apgaulingas žodis. „Neprieštarauju", žinoma, ne tas pats, kaip „įsakau", bet jeigu jį rašo viršininko pavaduotojas, tai rezultatas būna beveik vienodas. Romualdas Saško viską buvo rūpestingai apgalvojęs ir iš pat pradžių nelandžiojo pas žemesniuosius viršininkus.

Romualdas apie pabėgimą galvojo nuo gruodžio pabaigos. Žinodamas, kad tokio žingsnio nebepakartosi, rengėsi jį žengti neskubėdamas.

Skardininko darbas prie namo šeštojoje brigadoje iš tiesų buvo baigtas, ir todėl buvęs skardininkas buvo jau perkeltas į kitą objektą. Bet tada paaiškėjo, kad likę šiokių tokių „uodegėlių", kurių be skardininko negalima priveikti. Visų nemaloniausia, — kad visi skardininkui skirti pinigai statyboje jau buvo išnaudoti, o veltui niekas dirbti nenorėjo ir niekam šito negalėjai įsakyti. Darbų vykdytojas vos plaukų nesirovė, tačiau nieko doro negalėjo sugalvoti. Brigadininkas kolonijoje puldinėjo prie visų su pažadais:

— Šį mėnesį jau nieko, bet kitą bus sutartis su karo ligo-

nine, kuri ten pat šalia, tada skardininkas galės maudytis piniguose! Reikės pakeisti dalį stogo. Remontui bus kitų pinigų!

Vieni samprotavo, kad ant stogo dabar per šalta, kiti nutarė palaukti iki to pinigingo mėnesio — brigadininkai juk visada žada aukso kalnus, toks jų darbas!

Pasišovė Romualdas Saško. Skardininku jis buvo dirbęs labai seniai, dar mokydamasis, o baigtoje statyboje jo žinių pakaks — darbas pats moko, kaip jį dirbti.

Sutartis su karo ligonine iš tikrųjų buvo sudaryta, reikėjo pakeisti dalį seno stogo.

Pasiimti Saško, kuris iš kolonijos į objektą drauge su kitais atvažiuodavo būdoje, ateidavo kareivis su automatu. Jis buvo geras vaikinas, vėliau ateidavo net be automato, nes jiems tą porą šimtų metrų iki karo ligoninės reikėdavo eiti gatve ir jis negalėjo pakęsti, kad sutiktieji į Romualdą žiūrėdavo kaip į žmogžudį, o į jį patį — kaip į kalėjimo sargą. Vietoj automato jis nešiojo Saško instrumentų dėžę. Nepatogu buvo eiti tuščiomis rankomis, kai pagyvenęs, nors ir tvirtai sudėtas vyras tempia tokį svorį.

Karo ligoninės centras buvo stačiu kampu pastatytas didelis geltonas šešiaaukštis namas. Aplink jį buvo pridygę mažų namukų ir priestatėlių. Ligoninę juosė lentinė tvora su sargine, joje visuomet sėdėdavo budrus budėtojas, kuris visada užšaudavo duris, kai eidavo įleisti ar išleisti pro vartus kokio automobilio.

Kareivis nuvesdavo Romualdą į pastogę, iš kur galėjai užlipti ant stogo, o pats likdavo budėti ant laiptų. Vaikinas sėdėdavo ant raudonos gaisrininkų dėžės su smėliu. Paprastai jis skaitydavo. Apie pirmą valandą vesdavo Saško į statybos objektą pietų, o parvedęs atgal eidavo pietauti pats. Per tą laiką pastogės duris saugodavo kitas kareivis.

Romualdo laimei, pastogėje buvo tik vienos vienintelės durys, todėl vaikinas niekad neįsdavo ant stogo žiūrėti, ar nepradingo saugomasis. Po kelių dienų Romualdas išgirdo, kaip vaikinas duris užrakino. Matyt, jis kažkur nuėjo. Grįžo po valandos ir, iškišęs galvą per stogo angą, patenkintas konstatavo, kad Romualdas niekur nepaspruko. Paskui jis vis dažniau kažkur išeidavo ir vis vėliau grįždavo atgal. Suprantama, jam nebuvo itin malonu visą laiką skaityti knygas ant tos gaisrininkų dėžės. Sargybinio savavaliavimas, kuris, kaip

Saško teisingai manė, darėsi vis ilgesnis, vertė keisti ankstesnį bėgimo planą. Laukdamas, kol jį įleis į pastogę, Saško labai stropiai tyrė, kaip užrakinamos pastogės durys. Raktas buvo paprastas, jis tokį padarė iš pirmo karto — rakindavo net nekliūdamas. Dabar į laiptinę jis galėjo patekti bet kuriuo metu. Kolonijos juodojoje rinkoje Saško pardavė savo laikrodį, norėdamas gauti šiek tiek pinigų — kaliniams pinigų neduodavo, visą uždarbį kasa perskaičiuodavo į parduotuvę, kur kiekvienas turėdavo sąskaitą kaip taupomojoje kasoje. Už uždirbtus pinigus jie galėjo pirktis produktų ir užsisakyti laikraščius, o likutis buvo atiduodamas tik išeinant į laisvę. Bet juodojoje rinkoje pinigai kursavo, tik jų vertė buvo daug didesnė negu parduotuvėn perskaičiuotųjų rublių, nes už grynus pinigus aplinkiniais keliais kolonijoje galėjai nusipirkti kokį butelį degtinės ar pakelį kodeino, kuriuo svaigindavosi narkomanai.

Pabėgti laiko buvo gana — net du mėnesiai, bet jis bijojo, kad tą sargybinį gali pakeisti kitu arba jis ir pats gali susirgti. Jis po truputį ėmė vežti iš kolonijos ir slėpti pastogėje civilinius drabužius. Jie turėjo būti kuo paprastesni.

Saško buvo tikras, kad laiptais žemyn nulips be jokių kliūčių. Galų gale jis buvo karo ligoninėje, kur absoliuti dauguma žmonių tarp savęs nepažįstami. Jeigu ir pažįsta, tai tik gydytojus, kuriuos mato per vizitaciją, dar lieknas vešliais ilgais plaukais arba su gražiais biustais seseles. Bet daugumos aptarnaujančio personalo ligoniai nepažįsta. Vadinasi, nė vienas iš sergančių kareivių Romualdui negalėjo būti pavojingas. Net ir iš tų, kurie žinojo, kad jis čia atvežtas iš kolonijos, niekas jo nesustabdytų, nes bijotų per savo įtarimą likti kvailio vietoje ir visam tarnybos laikui gauti kandžią pravardę. Saško buvo tikras, kad vaikinai, kuriems net ir kiltų įtarimas, apie jį neprasitartų. Vienintelis pavojus, jeigu mačiusiojo kelyje pasipainiotų sargybinis ir tas sumanytų jį paerzinti. Tada tas liudininkas išgalvotų apie Romualdo pabėgimą ką nors superfantastiška, bet greit išaiškėtų tiesa ir tučtuojau būtų paskelbtas pavojus. Saško apskaičiavo, jog tai galėtų įvykti ne anksčiau kaip po dešimties minučių, kai jis bus palikęs ligoninės teritoriją.

Atrodo — sunkiausia bus išsprukti iš pačios ligoninės. Tvora gana aukšta, o prasmukti pro budraus budinčio postą arba

vartus visai neįmanoma — ten buvo reikalaujama leidimo. O ir per tvorą kabarotis nerekomenduojama — karo ligoninė yra karinis objektas ir žmonių sąmonėje visada siejamas su kažkuo, kas slapta ir slepiama. Niekas nieko nesakytų, matydamas ką nors lipant per gamyklos tvorą, net jeigu ta gamykla karinė,— kiekvienam maždaug aišku, ko anas ropščiasi. Jeigu į gamyklą — matyt, pavėlavo į darbą ir bijo, kad klius, jei iš gamyklos — žmogus labai skuba, kad ir į parduotuvę degtinės. Prie gamyklos tvoros tu gali net tikėtis pagalbos — pakylės, paduos ranką. Tokios pagalbos gali tikėtis ir kareivis prie kareivinių ar karo ligoninės, nes visiems aišku, kad vaikinas eina pas mylimą mergaitę. Jį supranta, už jį laiko špygą kišenėje ir patyliukais keiksnoja viršininkus, kam tie pedantiškai reikalauja laikytis reglamento. Visi tarnavo ir visi savavališkai išeidavo pas mylimąsias, nors už tai gaudavo budėti be eilės, jeigu tik nebūdavo bailiai, iš kurių joks doras kareivis neišeina.

Bet visai kitaip žiūrima į žmogų civiliniais drabužiais, besiropščiantį per karo ligoninės tvorą. Šitai jau nebesuprantama ir todėl pykina. Civiliniai drabužiai ir karo ligoninė visai nesiderina. Žmogų, perlipusį per karo ligoninės tvorą, kitas skubiai ima sekti, į šį įvykį įpainiojami praeiviai, dairomasi draugovininkų arba pareigūno, o dažniausiai įeinama į kontrolinę ir pranešama sargui.

Dievai žino, kaip Romualdas Saško būtų nusprendęs perkopti tvorą, jeigu nebūtų pastebėjęs, kad šaligatviu palei karo ligoninę dažnai vaikštinėja jaunos merginos. Paprastai jos būdavo taip tvarkingai apsirengusios tartum į teatrą. Pro langus alkanais žvilgsniais jas sekiodavo vaikinai. Staiga kuris nors langas atsiverdavo, vaikinas su mergaite persimesdavo keliais žodžiais, mergaitė nueidavo, o langas užsiverdavo. Romualdas pastebėjo, kad visos jos eina į tą pačią pusę ir pasuka į skersgatvį, į kairę. Vos tik mergina nueidavo, iš didžiojo karo ligoninės pastato koks nors kareivis išnešdavo šiukšlių kibirą ir eidavo į senąją arklidę pačiame nuošaliausiame kiemo kampe, kur stovėjo šiukšlių konteineriai. Dažnas iš kareivių grįždavo tik po valandos ar dviejų. Ten už arklidės tvoroje turėjo būti skylė, nes šiukšlių kibiro tiek ilgai niekas nepila. Reikėjo skubėti, kol karo ligoninės valdžia nesužinojo apie šią skylę, nors visai galimas daiktas, kad valdžia apie ją žinojo, bet

žiūrėjo pro pirštus, nes tie savavališki pabėgimai dėl bučinio viršininkams priminė jaunystę, o jokių karinių paslapčių ligoninėje nebuvo. Ir vis dėlto Saško nusprendė paskubėti. Net jeigu tvoroje skylės ir nėra, jis neras geresnės vietos prasibrauti per tvorą. Šį miesto rajoną jis pažinojo gana menkai, bet žinojo, į kokią gatvę išeis ir kur reikia pasukti toliau, kad gautų taksi.

Tą rytą pūtė stiprus vėjas, ir laukdamas prie kolonijos vartų sunkvežimio, jis sugalvojo sau alibi. Jis atsirakins duris, pasiims senos skardos lakštus ir nešis laiptais žemyn, nors paprastai juos mesdavo nuo stogo į kiemo kampą, aptvertą barjerais. Jeigu jį sulaikys kelyje iki šiukšlių konteinerių, jis sakys, kad dėl stipraus vėjo pabijojęs mesti nuo stogo skardos lakštus, nes jie gali nusklęsti ir išmušti langą. Jis dievagosis, kad durys nebuvusios užrakintos, jis visai nežinąs, kad jam dirbant durys užrakinamos.

Naivumas visada gelbsti, jeigu tik užtenka drąsos kaip reikiant suvaidinti. Tai buvo geras alibi. Jis galėjo tikėtis, kad, net sugautas lendant per tvorą, jis bus pateisintas, tas reikalas nepateks į teismą ir gal net į koloniją.

Karo ligoninės vyriausiasis gydytojas, pulkininkas, vyras, perėjęs kelis karus ir frontus, negi jis nesupras, kokia pagunda apima žmogų, kai jis atsiduria tik per kelis žingsnius nuo tos puikiosios šalies, kuri vadinasi Laisvė. Greičiausiai visą košę gaus išsrėbti sargybinis, nes pulkininkas tikrai nesupras, kaip galima palikti postą, ir prasikaltusiam penkioms ar dešimčiai dienų nuobauda garantuota.

Vaikinas buvo linksmas — jam žadėjo atostogas. Kovo mėnesį, kai jų kaime prasideda orė. Ar Romualdas matęs kada suartą stepę? Matęs? Tada jis nepasakos!.. Ne, sužadėtinė jo nelaukia. Jis nenorįs tuoj pat po karinės tarnybos įsikinkyti į šeimos vežimą. Jei tik nereikės šeimininkauti vietoj tėvo, pabandys stoti į žemės ūkio technikumą. Gaila, kad su tarnyba nepasisekė — būtų patekęs į technines dalis, važiuotų į namus kone su penkiomis specialybėmis, o dabar — koks apdujėlis buvai, toks ir likai...

Pastogėje Romualdas tuoj pat persirengė. Kad nesugadintų puikiai sugalvoto alibi, ant vasarinio pilko palto užsitempė vatinuką. Vėliau vis jau kur nors numes. Persimovė kelnes — jų spalva nedaug tesiskyrė nuo darbinių. Sargybinis užrakino

pastogės duris, paklibino už rankenos, ar gerai užrakinta, ir tada jo žingsniai nuaidėjo laiptais žemyn. Romualdui buvo gaila, kad kareiviukas kovo mėnesį neparvyks į savo stepę. Toks geras vaikinas.

Batai... Kepurė... Darbinės pirštinės virš pirštuotų... Šalikas... Dabar kiekviena sekundė buvo brangi. Reikia skubėti.

Laikydamas ant pečių aštrius skardos lakštus, kurie rėžė per visus storus drabužius, jis atsirakino duris ir įsiklausė. Po laiptinę niekas nevaikščiojo, balsai ir indų žvangėjimas girdėjosi tik ilguose koridoriuose — dalijo pusryčius.

Romualdas pradėjo lipti žemyn. Skardos gabalus jis perkėlė ant kairiojo peties — dabar jie užstojo veidą, jį pamatyti tegalėjo tik lipantys priešais, o iš koridorių jis liko nematomas.

Nė vieno žmogaus!

Jau buvo besiekiąs rankenos, kai duryse pasirodė medicinos sesuo. Ji nešė kibirą. Pamačiusi Romualdą, ji pastatė kibirą ant žemės ir palaikė duris, kad neužsitrenktų ir Romualdas galėtų išeiti. Jis tarė:

— Širdingai dėkoju!

— Prašom, prašom,— ji maloniai atsakė.

Romualdas lėtai perėjo per kiemą, atrėmė skardos lakštus į senosios arklidės sieną. Tada juos ėmė po vieną, lankstė ir kišo į tuščius šiukšlių konteinerius. Jis norėjo apsižiūrėti, kas darosi už nugaros. Ne, už nugaros buvo ramu, tik keli ligoniai buvo matyti prie ketvirto aukšto lango. Visi dar pusryčiavo.

Romualdas sulankstė dar vieną skardos gabalą ir nuėjo prie paskutinio konteinerio. Sustojęs prie jo, pažvelgė už kampo ir pamatė taką, kokį paprastai sutrypia šernų banda giliame sniege. Sniego pluta buvo sušalusi, todėl batų pėdsakų negalėjo įžiūrėti. Takas baigėsi prie tvoros, bet skylės nebuvo matyti.

Teks perlipti tvorą, kitos išeities nėra, pagalvojo Romualdas ir net neatsigręžęs dingo už arklidės.

Paaiškėjo, kad per tvorą lipti vis dėlto nereikia. Tako pabaigoje tvoros lentos laikėsi tik ant viršutinių vinių, ir jas galėjai pastumti į šoną kaip užuolaidas.

Kitoje gatvės pusėje, tiesiai priešais spragą, kiemsargis valė per naktį iškritusį sniegą.

Romualdas sumirkčiojo trumparegėmis akimis. Kelio atgal nebuvo. Žengdamas pro tvoros spragą, jis sušuko:

— Padėk dieve, šeimininke!

Kiemsargis atitiesė sulinkusią nugarą:

— Vieną kartą jūs įkliūsite čia belandžiodami! Tada tai gausit per kelnes!

Romualdas greit nužingsniavo pirmyn. Jis pagalvojo, kad reikėtų nusimesti vatinuką, bet nenorėjo gaišti. Nusimes vėliau. Prasilenkė su taksi ir išgirdo, kaip kažkur už nugaros automobilis sustojo. Saško perėjo gatvę ir nuskubėjo toliau. Už nugaros trinktelėjo durelės.

Ar jis važiuos tiesiai, ar atgal? Ne, motoro gaudimas artėjo. Romualdas sustojo ir pakėlė ranką.

— Kur?

— Į Jūrmalą.

— Jūrmala — nuo Ainažių iki Kolkos, nuo Kolkos iki Papės švyturio ir dar tolėliau!

— Į Lielupę.

— Galėjot važiuoti ir traukiniu! — subambėjo vairuotojas, įjungdamas skaitiklį. Arbatpinigių jis, matyt, nesitikėjo.

Romualdą Saško bėgti iš kalėjimo privertė pinigų reforma. Apie ją jis buvo girdėjęs dar laisvėje. Jam pasakojo, kad kažkoks dailininkas kažkokiam meno veikėjui rodęs naujų pinigų eskizus. Monetas. Vieno, dviejų, trijų ir penkių rublių vertės. Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntais metais nukalti pavyzdžiai, o dabar juos svarstanti išmintinga ir slapta žiuri. Monetos nukaltos iš vario bei nikelio lydinio, vienoje pusėje — herbas, kitoje — nominalinė vertė.

Visai atsitiktinai Romualdas Saško sužinojo tokį dalyką, kurį išplepėjusiam būtų tekę daug malkų supjauti šiauriausiuose šalies rajonuose. Bet, kaip dažnai būna, laiminguoju atsitiktinumu nebuvo pasinaudota. Gal todėl, kad apie pinigų keitimą plepėjo ir kiti žmonės, o jų informacija buvo labai prieštaringa. Gandai, penkiasdešimt septintaisiais ir penkiasdešimt aštuntaisiais metais pasiekę apogėjų, vėliau aptilo. O pinigų kalyklose jau sukosi pavaros, buvo graviruojamos matricos ir ruošiamas metalas. Gerbiama žiuri atmetė dviejų, trijų ir penkių rublių vertės monetų projektus — jos taip ir liko pavyzdžiais, pasidarė didžiųjų pasaulio numizmatų labai geidžiamu objektu, o vieną rublį paliko, ir tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt pirmaisiais metais jis išriedėjo į žmones.

Teismas iš Romualdo Saško atėmė gana daug iš to, ką jis

buvo spėjęs, būdamas vadovu, nugriebti iš įmonės pelno. Gana daug, bet ne viską. Jam teko atsisveikinti su butu, automobiliu, su vila, su sąskaita taupomojoje kasoje. Dėl viso to, žinoma, skaudėjo širdį, bet jis piktai džiaugėsi, kad nesiseka tiems, kurie ieškojo slaptavietės. Jie galvojo ir veikė pagal šabloną, o Saško šabloniškai negalvojo. Jis pinigų neslėpė taip kaip kiti — vonios sienose, užmūrytų krosnyje ar užkastų sode. Jis buvo per daug protingas ir ne toks godus, kad norėtų visą laiką jausti pinigus šalia savęs ir kiekvieną rytą matyti, kad slaptavietės dar niekas nėra išplėšęs.

Bet ir protinguosius ištinka nelaimė. Jeigu jam dabar nepavyks pabėgti, jo užkasti rubliai kovo trisdešimt pirmą virs beverčiais popieriais — į auksą jis buvo iškeitęs labai mažai,— ir jis iš kalėjimo išeis bemaž toks pat elgeta kaip ir tie pasigailėtini driskiai, kurie palėpėse vagia paklodes ar iš pusrūsių neša uogienės stiklainius.

„Aš jau per senas, kad galėčiau leisti sau likti elgeta,— pagalvojo Romualdas ir nusprendė bėgti.— Ir, be to, man reikia aprūpinti Hugo!"

— Prašau sustabdyti! Aš nusipirksiu kastuvą!

— Šiandien dar viena tokia kelionė, ir planas nueis šuniui ant uodegos! — širdo taksi vairuotojas.

Smėlio kopos buvo sušalusios tik iš paviršiaus, giliau smėlis buvo sausas ir birus. Ištraukęs iš duobės lagaminą, Romualdas nusivilko vatinuką ir juo kruopščiai nuvalė nuo lagamino smėlį.

Vatinuką ir kastuvą numetė miške, maždaug už puskilometrio nuo duobės, kad koks nors rebusų mėgėjas nesugalvotų ieškoti paralelių, ir pasuko stoties link. Dabar jis ėmė gailėtis, kad atleido taksi, bet vairuotojas jam nepatiko, ir, be to, jam būtų gana įtartina, jei žmogus, išvažiavęs su kastuvu, grįžtų su didžiausiu lagaminu, tada jis tikrai pastebėtų smėlio kruopeles lagamino kampų apkaustuose.

Romualdas išlipo Zasulaukyje, nes bėgliui sukinėtis po Rygos centrą būtų daugiau negu kvaila. Jis nusisamdė kitą taksi ir nuvažiavo pas Žiurką.

Tai buvo pats pelningiausias sandėris Žiurkos praktikoje. Jis pardavė visą auksą, kiek turėjo, ir ašarų kamuolys sugniaužė gerklę, kad daugiau nėra. Romualdas nupirko net kibirą

sidabrinių penkių latų monetų, bet lagamine vis tiek dar liko krūva pinigų.

— Aš tau paliksiu kelis tūkstančius, o tu kiekvieną mėnesį nusiųsk pinigų mano vaikiui,— pasakė Saško.

— Dešimt procentų už keitimą,— atsakė Žiurka ir supyko ant savęs, kad per mažai paprašė.

Iš Žiurkos Romualdas paskambino į draudimo inspekciją. Jis ilgai mėgino įkalbėti kažkokią inspektorę, kad apdraustų Hugo nors nuo nelaimingo atsitikimo, nes taip apsidraudęs įmokėtus pinigus galėjai atsiimti po penkerių metų. Bet inspektorės niekaip negalėjo įkalbėti — norint apsidrausti, būtinai reikėjo pateikti pasą, o paso Romualdas neturėjo.

Romualdas vos įveikė norą paskambinti Hugo. O ką jis galėjo jam pasakyti? Labą dieną? Duoti pinigų? Ne, nuo palabinimo vaikinui nebus jokios naudos, o nuo didokos sumos — nė tiek. Kai tik ją išleis — o Hugo toks geraširdis ir lengvapėdis, kad ji tikrai bus išleista linksmai,— kai tik pinigai bus išleisti, jis dar skaudžiau pajus jų trūkumą ir dar iškrės kokią kvailystę. Jis ne iš tų, kurie išmoksta „pasidaryti" pinigų, o jų norės. Geriau tegul Žiurka kas mėnesį jam siunčia po šimtuką. Tokią sumą gaudamas dar nebadausi ir nenuplyši, bet dar neprarasi ir saiko.

Laikrodis rodė pusę dvyliktos. Gal jis iki pietų spės sugrįžti atgal?

— Iškviesk taksi!

— Išeik ir pasigausi gatvėje. Dabar, dieną, jų pilna,— pamokė Žiurka. Taksi iškvietimą jis laikė pinigų švaistymu ir nenorėjo šito leisti, nors tai buvo ir ne jo pinigai. Romualdas pamanė, kad Žiurka turi kitą priežastį nekviesti taksi telefonu. Jis, žinoma, nepaklausė,— kokią.

Lauke siautė pūga. Taksi nebuvo matyti, bet artėjo kažkoks lengvasis automobilis. Romualdas pakėlė ranką.

Kelias buvo slidus, todėl Kozindas neskubėjo.

— Blogas matomumas, koks nors džigitas gali trinktelėti į šoną. Nėra ramybės per tuos vaikėzus. Jeigu su „Java"— gazas iki galo, jeigu su automobiliu — pedalas iki grindų! O tu žmogus bėk lyg gaudynėse!

Kozindas Saško vairuotoju išdirbo tik nepilnus metus. Romualdas negalėjo prisiminti, kas jam rekomendavo Kozindą, bet jis prisiminė, kokiais žodžiais: „Jeigu tu leisi jam chaltū-

rinti, geresnio vairuotojo nenorėsi. Nei per kvailas, nei per protingas ir moka laikyti liežuvį!"

Romualdas Saško paliko Kozindą toli nuo slaptavietės. Išvertė į duobę auksinius daiktus, išpylė sidabrinius penklačius, norėjo sumesti dar likusius pinigų pakelius, bet apsigalvojo ir kol kas paliko juos lagamine: ten buvo dar geroka suma — gal dešimt su viršum tūkstančių, skaičiuojant naujais pinigais. Tada jis užkasė duobę, ant viršaus užmetė medžio šakų ir grįžo atgal į automobilį. Kozindas skaitė laikraštį. Jis visada laukdamas skaitydavo laikraštį.

— Važiuojam!

Saško savo pasiūlymo neišklojo staiga. Pirmiausia paklausinėjo apie Kozindo šeimą, pasiteiravo, kaip auga dukros, ištyrė jo nuotaiką ir materialinę padėtį, sužinojo, ką darytų Kozindas, jeigu netikėtai laimėtų loterijoje didelę sumą, ir tada pasakė:

— Aš jums kokį dešimt tūkstančių galėčiau paskolinti...

Kozindas pažvelgė į jį kaip į nenormalų.

— Aš nejuokauju. Aš, matai, iš kalėjimo tik pabėgau ir jau nusprendžiau tuoj pat grįžti atgal. Geriau atsėdėti penkerius metus, negu visą amžių slapstytis.

Kozindas buvo beveik baltas, jis sustabdė automobilį.

— Tie tūkstančiai mano užantyje...

— Mes negalime įforminti paskolos.

— Ir nereikia.

— Pasitikėsite?

— Pasitikėti — lyg ir per daug.

— Aš mielai paimčiau... Dabar kaip tik Duoniuose parduodamas namas. Žmogus statėsi sau, o jį paskyrė direktoriumi į Valuoją... Aštuoni tūkstančiai naujais. Gražus namas. Augindamas gladioles aš galėčiau šią skolą padengti per penkerius metus... Na, daugių daugiausia — per šešerius. Aš skaičiavau.

— Tu man duok parašą. Ar turi kokį popierių?

— Sąsiuvinį.

— Bus geras. Imk kuo rašyti, aš diktuosiu... Viršuje didelėm raidėm: skolinis pasižadėjimas. Toliau... Aš, Kozindas, toks ir toks, gyvenantis Rygoje, ten ir ten... Šiuo patvirtinu, kad gavau iš Saško Romualdo vieną šimtą šešis tūkstančius rublių namui ir inventoriui įsigyti... O dabar dėl viso pik-

to... Man žinoma, kad minėti pinigai įgyti grobiant valstybinį turtą, man žinoma, kad juos iš tikrųjų reikėtų konfiskuoti, kad Romualdas Saško juos paprasčiausiai nuslėpė ir šie pinigai iš tikrųjų yra valstybės nuosavybė... Apačioje data ir parašas...

Persisvėręs Romualdas Saško atidarė ant užpakalinės sėdynės padėtą lagaminą:

— Štai jie čia... Aš pasiimsiu porą dešimtinių kelionei. Dabar mums reikėtų skirtis... Laimingo pirkimo!

— Laimingai!

Kelias buvo toks slidus, kad „Volgos" ratai tuoj užbuksavo.

„Kaip laimingai viskas susitvarkė! Man šie pinigai būtų pražuvę, dabar vis kiek nors atgausiu!"— Romualdas pažvelgė į laikrodį — dvylika ir dvidešimt minučių. Dar iki pietų gal suspės. Iki senosios vilos buvo netoli. Jis nuskubėjo tenai.

Maisto prekių parduotuvėje jis nusipirko tuščią litrinį butelį.

— Ko tik tam žmogui nereikia! — nusistebėjo pardavėja.

Kastuvo nebuvo, jis bandė kietoje žemėje išgremžti duobutę pagaliu, bet tas greit sulūžo. Kadangi nieko tinkamo daugiau nerado, teko duobutę gilinti rankomis. Užlūžo ir skaudėjo nagai.

Kai jis vėl išėjo į plentą, buvo likę dar penkiolika minučių, ir jis tikėjosi, kad vėl įsigaus nepastebėtas per tą skylę už arklidės ir, nelygu kokios aplinkybės, vėl pasinaudos kiek perdirbtu alibi variantu. Jis pačiupinėjo kišenėje pastogės raktą. Toks daiktinis įrodymas galėjo būti naudingas tik tardytojui, ir jis įmetė raktą į sniegą.

Taksi jis gavo. Lėkė kaip pamišęs, nes Romualdas už greitą važiavimą vairuotojui pasiūlė visus pinigus, kiek jam buvo likę.

Prie tos spragos tvoroje, per kurią karo ligoninės kareiviai landžiojo pas savo mergaites, stovėjo du milicininkai ir tarnybinis šuo su brezentiniu pasaitėliu. Pavėluota. Romualdas liepė važiuoti į koloniją. Po kelių minučių jis stovėjo kalėjimo viršininko kabinete ir pasakojo, kad pats dar nesupranta, kas jį pastūmėjo bėgti. Pastogės durys nebuvusios užrakintos, jis nešęs žemyn senos skardos gabalus ir tada pastebėjęs tvoroje spragą. Toliau viskas vykę kaip per sapną. Vaikštinėjęs gatvėmis. Mąstęs... Gailėjęsis... Todėl pats ir prisistatęs...

— Dabar graužkit sau nagus,— liūdnai pasakė viršininkas.—

Jeigu būtumėte pasirodęs nors valandą anksčiau, gal visai nebūtų reikėję perduoti bylos teismui...

Niekas nemanė, kad Romualdui teismas priteis dvejus metus — didžiausią bausmę už pabėgimą. Jo sugrįžimas visiems atrodė lengvinanti aplinkybė. Ir teisėjams atrodė, vis dėlto jų nuosprendis buvo griežtas, nes Romualdo pavyzdžiu norėjo pagąsdinti visus bėglius, kuriuos tokiam žingsniui galėtų pastūmėti palankios aplinkybės.

22

Tą prakeiktą rytą Konradas į namus daugiau nebeparvažiavo. Nevertėjo dėl poros valandų grūstis į Uždauguvį ir vėl kratytis atgal. Pusryčių jis gali užkąsti kur nors kavinėje. Taip pat gerai, net dar geriau, būtų nusipirkti parduotuvėje kokių nors pyragėlių ir suvalgyti besėdint už rašomojo stalo. Taip galvodamas jis pajuto burnoje malonų karštos arbatos kartumą ir jos aromatą.

— Sustokite čia, prie parduotuvės,— tarė Konradas vairuotojui.

Parduotuvė buvo pilna žmonių, kaip paprastai būna tik ką atidarius. Konditerijos skyrius buvo pačiame gale, ir ten gardžiai kvepėjo.

Iš pradžių Konradas norėjo paimti tik pustuzinį pyragėlių, bet jie buvo dar visai šilti, todėl jis liepė prikrauti pilną krepšelį — gal dar kas panorės.

Kai jie privažiavo prie ministerijos, Konradas pamatė, kad milicininkas jau veda į vidų Virsnavos gatvės parduotuvės kasininkę ir iš automobilio lipa niūrusis senis Nikolajus Golubovskis.

— Labas rytas! — pasakė Konradas Golubovskiui ir pagalvojo, kad, deja, pyragėliams lemta ataušti.

— Būkit sveiki! — atkišo liesą plaštaką Golubovskis, ir jie padavė vienas kitam ranką tiesiai gatvėje.

Po to jie abudu lipo aukštyn ministerijos laiptais. Du senukai. Vienas — siūbuodamas kaip jūrininkas, svajodamas apie pyragėlius ir oriai atsakinėdamas į sutiktųjų sveikinimus; antras — tikras pūzras, tipeno smulkiais pelės žingsniukais ir plačiausia šypsena sveikino tuos, kurie sveikinosi su Konradu.

— Kiek suprantu,— švilpčiodamas pasakė Golubovskis, kai jie įėjo į Konrado kabinetą,— teisingumas triumfuoja.

— Sėskitės,— Konradas pristūmė liudininkui kėdę.

Netrukus gretimam kambary pasigirdo šurmulys ir įėjo Juris. Rankoje jis laikė šviesiai rudą lietpaltį, kurio nuolaidūs reglano pečiai buvo ištempti ant pakabos. Paltą Juris laikė aukštai iškeltą ir sukinėjo, kaip rodomi drabužiai mugėje arba valykloje, ieškant smulkių dėmių.

Juris atsuko Golubovskiui palto nugarą.

— Pažįstate?— paklausė Konradas.

Golubovskis patraukė pečius, pasikasė smilkinį ir patempė apatinę lūpą.

— Velniai žino... Gal... Atrodo, maždaug panašiai buvo apsivilkęs tas mušeika... Bet galvos nedėčiau... Norint dėti galvą, reikia būti visai tikram. Galvos nedėčiau...

— Ačiū, Juri!

— Galvos nedėčiau...

— Ačiū ir jums!

Juris išnešė paltą.

Paltą jie rado ant sofos Rimšų namo antrame aukšte, šalia žalio brezentinio inkasacijos maišelio ir pinigų. Nusikaltėlis ar nusikaltėliai, matyt, nenorėjo vargintis ir nepasiėmė net trirublinių ir penkrublių,— jos buvo išbarstytos ant sofos ir grindų, maždaug keturi tūkstančiai. Atrodė, kad jų baisiai skubėta, nes vienas inkasacijos maišelis buvo užkritęs už sofos ir likęs net neatrištas.

— Pažiūrėkit čionai! — Konradas kvietė Golubovskį arčiau prie rašomojo stalo. Ant jo krašto buvo paskleistas pluoštas nuotraukų. Iš jų žvelgė visokiausi vyrai. Tarp jų ir Hugo. Konradas įžiebė stalinę lempą, kad Golubovskiui būtų geriau matyti.

— Ar kuris iš jų nėra panašus į žmogų, tada įėjusį į parduotuvę.

— Tada?

— Tada.

Golubovskis užsidėjo ant nosies akinius, jo veidas pasidarė labai raukšlėtas. Susikaupė. Jis panėšėjo į žmogų, kuris nuoširdžiai supranta visą jam pavestos užduoties svarbą ir pasirengęs dėl jos aukotis.

Golubovskis nuotraukas peržiūrėjo keletą kartų ir tada tvirtai pasakė:

— Čia jo nėra. Užpuolikas buvo laikrodžių meistras Duršis. Šitai aš jau anksčiau parodžiau.

— Jūs galite patvirtinti?

— Aš galiu patvirtinti, kad užpuolikas buvo pilietis Duršis arba koks kitas į jį labai panašus asmuo.

Konradas atidėjo į šalį Hugo nuotrauką, o kitas nuėmė. Jis tvarkėsi lėtai, net mieguistai, jo judesiai buvo švelnūs tartum lemūro. Jis vilkino laiką. O iš tikrųjų akylai sekė Nikolajaus Golubovskio reakciją.

— Ar parduotuvėje nebuvo šitas? Prašau pažiūrėti kuo atidžiau!

Hugo nuotrauką Golubovskis prisikišo beveik prie pat nosies, paskui palinko arčiau lempos.

— Ne-e. Pirmą kartą matau.

— Tiesa, nuotrauka daryta prieš metus ar dvejus, aš turiu ir naujesnę, bet...— Konradas tyčia pertraukė sakinį, kad Golubovskis galėtų pridurti: „Tai parodykite!"

Konradas vikriai išdėstė prieš jį nuotraukas, kur Hugo buvo nufotografuotas jau nebegyvas. Jis gulėjo didžiajame Rimšų kambaryje ant kilimo. Atrodė, kad kilimo ornamentai jam spaudžia veidą ir jis prasižiojęs tai pasakyti.

Golubovskio veido išraiška nepasikeitė, tačiau išdavikiškai sudrebėjo rankos.

— Tuose namuose jis ne vienintelis taip atrodė,— lyg tarp kitko pridūrė Konradas.

Golubovskiui rankos nustojo drebėti.

Gal tokią betarpišką reakciją sukėlė šios baisios nuotraukos? Jis juk nei medikas, nei teisininkas, kurie prie tokių vaizdų ilgainiui pripranta.

— Siaubinga...

— Nepažįstate?

Golubovskis papurtė galvą. Jis buvo pasinėręs į savo mintis.

Konradas pasirašė jam leidimą ir pasakė:

— Iki pasimatymo!

Golubovskis krūptelėjo tarsi staiga pažadintas, paėmė leidimą, nusilenkė ir skubiai išėjo.

Konradas pradėjo pirštais maigyti cigaretę, norėdamas suapvalinti, bet cigaretė perplyšo, ir jis įmetė ją į šiukšlių dėžę.

Kas per vienas tas Golubovskis? Kodėl jis meluoja? Golubovskis. Girdėta pavardė. Atrodė, atmintis tuoj tuoj kažką prikels iš užmaršties, bet jai vėl pritrūko jėgų, ir vėl viską apgaubė migla.

Kas gi per vienas tas Golubovskis? Šitai jis dar šiandien sužinos!

Įėjo Juris ir pranešė, kad pardavėja iš trikotažo parduotuvės šį lietpaltį iškart atpažino.

— Tas pats,— pasakė ji.

— Toks pat,— pataisė Juris.

— „Sport Heruk"— penkiasdešimt antras dydis, ketvirtas ūgis, ar ne?

— Kaip vaistinėje.

— Seniai dirbu parduotuvėse.

O Hugo nuotraukos jai nebuvo reikalo rodyti, užpuoliko veido ji nemačiusi.

— Ar nenori arbatos su pyragėliais? Kai pirkau, buvo dar visai šilti.

— Vėliau,— atsisakė Juris.— Ar rodyti kasininkei tuos naujuosius numirėlių paveikslus?

— Kam?

— Aš irgi pamaniau, kad neverta. Išleisiu ją.

— Ar Alvis neskambino?

— Ne.

— Gerai. Aš pats susitvarkysiu. Eik, kur tau reikia. Eik, bet vienuoliktą grįžk atgal! Ir sugalvok ką nors protinga, kad per pasitarimą mums netektų vien ausimis karpyti. Viskas dabar taip susipynė, nors imk ir pasikark! Kaip su tuo Langermanio nuomininku?

— Vasia Katinas? Sėdi. Nukniaukė dviratį.

— Kur sėdi?

— Tardymo skyriuje. Greit bus teismas. Aš jo imsiuos, kai tik rasiu kokią laisvą minutę.

— Na, eik! Nestovėk! Laikas nelaukia!

Trūko jam dar nemalonumų su Alviu. Bet niekur nedingsi!

Devintą valandą atsivėrė Konrado kabineto durys ir ant slenksčio pasirodė Alvis Graudas. Jis buvo tvarkingai apsivilkęs, plaukai lygiai sušukuoti. Iš šios nedidelės permainos Konradas tuoj pat suprato, kad Alvis šiam vizitui rengėsi labai

stropiai. Tai nežadėjo nieko gero. Ypač atsižvelgiant į ryžtingą Alvio veido išraišką ir jo atkaklų charakterį.

— Leiskite įeiti, drauge pulkininke?

— Įeikit, įeikit, drauge kapitone,— pamėgdžiojo Konradas, nes oficialus tonas jiems nebuvo įprastas.— O tą pareiškimą, kurį turi kišenėje, įsakau mesti šiukšlių dėžėn!

Alvis tarsi sumedėjęs perėjo kabinetą ir išsitempė kaip styga.

— Dėl mano aplaidžiai atliktos tarnybinės užduoties...

— Griežtas papeikimas su įspėjimu! — kaip kirviu nukirto Konradas.— O susirinkime galėsi išanalizuoti savo klaidas!..

— Ne, aš prašau priimti mano pareiškimą arba pasiųsti mane į daboklę!

— Dar ko! Ten galėsi pailsėti, kai darbas bus baigtas!

— Aš prašau...

— Kalbėk kaip žmogus, velniai rautų! Ko gi tu iš tikrųjų pridarei? Patikėjai telefono skambučiu, nenuvažiavai patikrinti Nelijos Rimšos garažo? Beje, tu visai neturėjai teisės lįsti į jos garažą! Ji galėjo pasiųsti tave po velnių! Tu ne koks nors gaisrininkas, kuris turi teisę visur kišti nosį, tu kriminalinės paieškos inspektorius, tu nosį kaišioti gali tik turėdamas orderį. O papeikimą aš tau žadu įpilti už tai, kad tu nemokėjai įkišti nosies į garažą be orderio!

— Jeigu aš būčiau paprašęs parodyti man garažą, ji būtų parodžiusi.

— Būsų parodžiusi. Sutinku. Jeigu „Zaporožietis" dar nebuvo dingęs ir taksi 86-37 dar nebuvo atsiradęs, ji būtų tau parodžiusi. O jeigu ne — ji būtų paprašiusi orderio!

— Jeigu nebūtų...

— Pyragėlių nori? Kai pirkau, buvo dar visai šilti.

— Nenoriu.

— Kas dabar juos valgys? Aš vienas negaliu viso krepšio suryti! Ar tu turi nors mažiausią supratimą, kas ir kaip tuose Rimšų namuos atsitiko?

— Vienas nuėmė visą derlių.

— O gal du? Gal trys? Gal... Sėskis pagaliau. Aš pergalvojau visus galimus variantus — nors imk ir pasikark,— kalbėjo Konradas.— Jeigu yra du nusikaltėliai ir vieną nepažįstamą pilietį pažymėsim X, tai gali būti daug derinių. X+Rimša. X+Hugo. Hugo+Rimša. Nelija vienintelė lieka neįtariama, nes

Tereza ją matė uždarant vartus, kai išvažiavo taksi. O išvažiuojančio ji juk nematė. Ji matė Rimšą atvažiuojant, bet nematė žmogaus, kuris su taksi išvažiavo. Taksi vairuotojo niekas nematė!

— Reikia pradėti iš kito galo. Reikia pradėti nuo šovimo. Aš atvažiavau į Duonius apie pusę aštuonių ir dar kalbėjau su Nelija Rimša. Visi šautuvai buvo spintoje. Deja, tuoj pat man išėjus, į karnavalą išeina Tereza — ji šūvius gretimame name tikrai būtų girdėjusi, kiti, tolimesni, Rimšų kaimynai jų galėjo ir negirdėti, nes buvo šaudoma rūsyje. Kozindų namas lieka tuščias, nes sesuo su motina išvažiavusios į darbą, o pats šeimininkas mieste. Jis grįžo devintą valandą vakaro. Šūvių taip pat negirdėjo. Vadinasi, žudynės įvyko tarp pusės aštuonių ir devynių vakaro.

— Nepataikei! Kaimynai girdėjo šūvį, vieną šūvį, vieną vienintelį šūvį apie vienuoliktą valandą vakaro. Tik nė vienas iš jų nepagalvojo, kad šaudo. „Buvo toks pykštelėjimas,— stebėjosi Kozindas,— aš juk girdėjau, tik nesupratau, iš kur. Kitas kaimynas pamanė, kad berniukai sprogdina petardas. Ar tu dar neatsisakei tos minties dezertyruoti?

— Ne.

— Tuo blogiau tau pačiam. Vis tiek reikės atsisakyti. Juris nulėkė į Uogrę, nes Rimšos „Zaporožietis" vakar rastas miške prie Suntažių—Uogrės kelio. Miško darbininkai jį matė jau rytą, bet pamanė, kad jį pasistatė kokie nors grybautojai ar uogautojai. Į Uogrę parvežė naktį, mes dar nebuvom paskelbę paieškos.

— Tada tas žmogus jau toli.

— Deja.— Konradas padėjo ant stalo krepšį pyragėlių ir paragino:— Valgyk, neleisi juk pražūti geram daiktui.

— Aš nueisiu vandens,— Alvis paėmė virdulį. Ar tas jo pareiškimas iš tikrųjų nepanašus į maivymąsi? Naktį jis atrodė vienintelė įmanoma bausmė, dabar jis suabejojo ir į pareiškimo rašymą pažiūrėjo kaip į vaikėzišką bravūrą.

Konradas pažvelgė į koridorių, ar nematyti kur gaisrininko. Ne, nematyti. Ir jis įjungė elektrinę plytelę — jeigu kada priešgaisrinė apsauga nutvertų, devynis kailius nudirtų!

Ant stalo sučirškė telefonas. Skambino leidimų biuro budėtojas.

— Pulkininkas Ulfas? Drauge pulkininke, čia atėjęs kažkoks

Nikolajus Golubovskis. Jis norįs visai pakeisti savo ankstesnius parodymus.

— Kaip jis atrodo?

— Paprastai.

— Ar susijaudinęs?

— Sunku pasakyti, jo toks sustingęs vaškinis veidas. Jis reikalauja, kad jį tučtuojau areštuotų ir nuvestų pas jus.

— Gerai, siųskit jį į viršų! — Krepšelis pyragėlių nukeliavo atgal į rašomojo stalo stalčių.

Golubovskis...

23

Jie susitiko sekmadienį. Kozindas buvo ką tik apėjęs sodą, kaip ir dera tvarkingam šeimininkui, siurbliu pripumpavęs į rezervuarą vandens ir įjungęs laistytuvus, nes tokioms gėlėms nieko nėra geresnio kaip kas rytą palaistyti. Jis pravėrė inspektų stiklus, nes diena žadėjo būti karšta ir pomidorų daigai galėjo sušusti. Jis pastebėjo, kad serbentų krūmai jau išskleidė žiedus ir aplink juos girdėti bičių dūzgimas. Ir beveik jau nusprendė, kad ir pačiam reikėtų įsigyti porą avilių, nes tai į gerą sodui. Visus darbus jau buvo baigęs ir ėjo į virtuvę pusryčiauti, bet pamatė į kiemą įeinant Hugo Langermanį. Kozindas, aišku, Hugo nebepažino, ir Hugo nebepažino Kozindo, nes jie buvo susitikę prieš daugelį metų.

„Koks nors nuskuręs ir senstelėjęs donžuanėlis,— pagalvojo Kozindas.— Ko gero, prašys už dvidešimt rublių išnuomoti sezonui palėpę. Ir anksti rytais vilksis kur nors, o vėlai naktimis parsivilks namo, per kiemą spūdins pabrukęs uodegą, o maudyklėje apsimaus raudonas glaudes ir išpūs krūtinę kaip kalakutas.

Ir ko tos moterys iš tokių tikisi? Paprastai galų gale juos priglaudžia energingos bobšės, jau spėjusios numarinti po trejetą vyrų. Kad sekmadieniais būtų ką iščiustyti ir vedžiotis už pasaitėlio. Ne, ne... Man tavo poros raudonųjų nereikia, gali juos įsikišti į vieną vietą... Man nereikia nei tavo dviejų, nei trijų, nei penkių raudonųjų.. Nešdinkis greičiau pro vartelius lauk ir nemindyk man vejos!"

— Atsiprašau, ar čia gyvena Kozindas?— nedrąsiai paklausė Hugo Langermanis.

— Gatvėje prie numerio parašyta!

Jį kas nors bus atsiuntęs, o man į tai nusispjauti. Tegul tas siuntėjas pats statosi namą ir tada nuomoja.

— Ar jūs pats ir būsite?

— Aš. Ko reikia?

— Ar jūs anksčiau negyvenote Kristapo gatvėje?

— Kas atsiuntė? Tas vargo pelė Viktorovas? Jis...

— Tada mums reikia pasikalbėti prie keturių akių,— Hugo neleido Kozindui baigti sakinio.

— Galima,— Kozindas nusivedė Hugo už namo, kur po vyšniomis stovėjo suoliukai.

Jis nori ką nors iškišti, pamanė Kozindas.

Hugo padavė Kozindui didoką fotografiją, o pats nusisukęs neįprastai stropiai ėmė apžiūrinėti sodą — lyg pirmą kartą gyvenime būtų matęs inspektus, šiltnamį ir gladiolių daigus.

Kol Kozindas nebuvo pasirašęs Romualdo Saško padiktuoto skolinio pasižadėjimo, jis turėjo gana daug blogų charakterio bruožų, bet niekam nesibaudė griebti už gerklės. Už gautus pinigus jis nusipirko nebaigtą statyti namą, užbaigė jį ir įsigijo pavažinėtą automobilį. Jis buvo girdėjęs, kad iš gladiolių galima greit praturtėti, bet visų pirma reikėjo geros rūšies gladiolių svogūnėlių. Kozindai susiveržė diržus, nes Saško duotų pinigų nebeliko. Net neleido sau nupirkti mergiščioms vasarinių suknelių. Jos ištisus metus, rydamos ašaras, išvaikščiojo su senais batais. Kozindas jautė, kad ir žmona ryja ašaras, nes ji nebuvo dar tiek sena, kad galėtų apsieiti su vienu sijonu ir kiekvieną laisvą valandėlę tupėti ežioje.

Pagal knygą viskas atrodė labai paprasta — pasodinai svogūnėlį, nusirėžei žiedą, ir rublis kišenėje. Taip, darbo tos gladiolės pareikalaus, tai jie suprato, bet rubliai, rubliai... Skolą reikia surinkti. Saško jiems atvėrė kelią į pasiturimą gyvenimą, jie šį kelią turėjo išnaudoti. Kitų vaikai vyko į ekskursijas, Kozindo mergiščios kapstėsi po daržą. Kitų vaikai ėjo į teatrą, Kozindo mergiščios ravėjo. Kitų vaikams pirko naujus drabužius, Kozindo mergiščioms persiūdavo ir lopė senus. Mokykloje jos buvo bene turtingiausių tėvų vaikai, o iš tikrųjų gyveno skurdžiausiai. Daržas ir namas iščiulpė visus pinigus ir visas jėgas.

— Gyvenkim kaip visi žmonės! — vienąkart prasitarė pavargusi žmona.

— Užsičiaupk!

Žmona ėmė raudoti.

— Dar viena vasara — ir mes atsistosim ant kojų! Dabar mes jau visko išmokom! — Kozindas buvo nepalenkiamas.

Svogūnėlius žiemą apniko kažkokie grybeliai, ir bemaž pusė jų nuėjo perniek.

Kai šešiasdešimt septintais metais pas Kozindą atvažiavo Romualdas Saško, jis susijaudinęs atidavė tuos penkis šimtus rublių, kurie buvo sudėti svogūnėliams ir daigams pirkti. Saško pasirodymas buvo toks netikėtas, kad Kozindas nespėjo apsigalvoti. Saško atvyko naktį, Kozindas ką tik buvo išjungęs televizorių, nes diktorė labai maloniai palinkėjo labos nakties. Jis jau buvo apsivilkęs pižamą, užsirūkęs savo vakarinį papirosą, o snaudulys jau traukė į lovą, kai į duris atkakliai ėmė belsti.

— Kas ten? — paniuręs jis paklausė tokiu balsu, iš kurio galėjai suprasti, kad rytoj taip pat bus diena ir atėjusįjį jis geriau pamatytų ir išklausytų rytoj.

— Atidaryk, atidaryk, Kozindai!

Kozindas balso nepažino, bet patraukęs pečiais duris vis dėlto atrakino. Ir pažino Romualdą. Jo širdis taip ir nupuolė į užkulnius.

Vėliau jis nebeprisiminė, kaip jie atsidūrė virtuvėje.

— Atėjau skolos. Aš tau leidau ją rinkti dvejais metais ilgiau, bet už tai procentų neprašysiu!

— Aš namie neturiu tiek pinigų! Aš duosiu, kiek turiu namie! — Ir dingęs valandėlę kambary, jis grįžo su penkiais šimtais rublių. Susijaudinęs paėmė net pinigus maistui, ir todėl susidarė viena kita dešimtim rublių daugiau.

— Reikėjo perspėti, būčiau surinkęs, — pamelavo jis. — Pinigų aš turiu, bet jie padėti...

— Savaitės užteks?

— Aš pabandysiu...

— Dvi. Aš skubu, manęs laukia taksi. Iki pasimatymo, Kozindai!

Pirma mintis, kuri šovė Kozindui į galvą, — parduoti „Zaporožietį!" Tada Saško puolimą jis atremtų dar porai savaičių, gal mėnesiui. Bet paskui jis iškėlė logišką klausimą: o ką

parduoti daugiau? Namą? Buto juk nebeturėjo. Namo dalį? Už dalį kažin ko negausi, dalis neturi vertės. Ir vis tiek liks didžiulė skola — keli tūkstančiai. Nebuvo ko ramintis, kad „viskas kaip nors susitvarkys, nusišypsos dar laimė". Ir jis ėmė sau priekaištauti, kam iš viso susidėjo su Saško. Dabar jie tikrai jau gyventų naujame bute ir tvarkytųsi kaip visi normalūs žmonės. Jeigu jam kas būtų pasiūlęs grįžti į senąjį siaurąjį butą, jis, ko gero, būtų sutikęs — skola jį baisiai slėgė. Jos neįmanoma atiduoti.

Kad skolos iš viso galima neatiduoti, Kozindas suvokė netikėtai. Saško buvo padaręs klaidą. Jeigu Saško pateiks dokumentą prokuratūrai, Kozindui, aišku, iškels bylą ir namą bei automobilį konfiskuos, dar pačiam gal priteis metelius kitus. O kas laukia Saško? Oho! Ne, jis su tuo popierium niekur neis! Tuo jis tiktai parodytų, kad pasigrobė ne vien tą mažmožį, už kurį buvo nuteistas. Vienuolika tūkstančių — jau visai kitas paragrafas, vienuolika tūkstančių — čia jau paraku kvepia.

Ne, niekur Saško neis! Jis gudrus!

Dar vieną kitą akimirką Kozindą graužė sąžinės priekaištai — pinigus jis vis dėlto pasiskolinęs ir žadėjęs atiduoti. Laužyti duotą žodį nemalonu net prisiekusiam sukčiui, jeigu tik jis nėra išėjęs kvailių medžioti. Paskui Kozindas ėmė ieškoti pasiteisinimo. Norint jį rasti, reikėjo įrodyti, kad Romualdas jam buvo blogas. Žmogus, kuris ieško, gali rasti net ir tai, ko niekada nėra pametęs. Kaltinimas, kurį Kozindas iškėlė Romualdui Saško, iš šalies galėjo atrodyti gana keistas — patys įmonėje vogė, o man nedavė! Tegu dabar atsiima už savo godumą, teisybė visada laimi, čia bus mano dalis!

Su sąžine sąskaitos buvo beveik suvestos, reikėjo jas suvesti dar su Saško. Kozindas įsivaizdavo, kad patogiausia būtų šnekėtis taip, kaip pokariniame trofėjiniame filme šnekėjosi du Čikagos gangsterių gaujų vadovai:

— Tu padarei klaidą, Džo! Aš laimėjau!

— Po velnių, Maikai, aš iš tikrųjų suklydau! Barmene, du dvigubus viskio!

Aš jam pasakysiu trumpai, aiškiai ir dalykiškai, galvojo Kozindas. Ir ėmė pykti, kad sukišo Saško į gerklę tuos penkis šimtus, kurie pavasarį taip būtų pravertę daržui.

Bet Saško pas jį nebeatėjo. Po kelių mėnesių Kozindas išgirdo, kad Saško nuteistas kažkur Kaukaze, dar po kelerių metų jį pasiekė žinia, kad Saško kalėjime mirė. Kozindas su palengvėjimu atsiduso, jam Saško trupučiuką net pagailo.

Padvelkė vėjas, suošė vyšniose virš stalelio, perskriejo per lygius inspektus lyg per čiuožyklą ir staigiai užtrenkė paliktas atviras garažo duris.

Kozindas atidavė fotokopiją Hugo Langermaniui.

— Kažkada mes krėtėme tokius pokštus,— jis gaižiai nusišypsojo.— Kodėl jūs man ją atnešėte?

— Man reikia pinigų.

— Jūs norite man parduoti tą popierių?

— Galima ir taip sakyti,— niūriai atsakė Hugo. Jis žiūrėjo į žemę, tarsi ten būtų pamatęs ką labai įdomaus.

— Jis vertas nebent poros puslitrių,— prisiversdamas nusijuokė Kozindas.

— Vertas ir daugiau. Aš Romualdo Saško sūnus. Aš noriu visos sumos, nes dabar šitas namas kainuoja mažų mažiausiai triskart tiek.

— Jūs beprotis! Jūs man nieko negalite...— Kozindas užsikirto.

Jis suprato, kad Hugo stipresnis, kad Hugo rankose visi koziriai, kad jam teismo nėra ko bijoti kaip tėvui, kad bijoti reikia tik jam, Kozindui. Ir kai jie kitą kartą susitiko tuščiame Hugo bute, Kozindas suprato, kad Hugo atsidūręs beviltiškoje padėtyje, todėl viską statys ant kortos.

Reikia gauti jam tuos pinigus, kad ir kiek tai kainuotų. Kitaip jis mane išrengs nuogai ir įkiš į kalėjimą, pagalvojo Kozindas. Ir nuo tos akimirkos jis ėmė kalbėtis su Hugo tarsi geras bičiulis.

— Tiek pinigų aš neturiu, bet ant kojų tave pastatysiu! — pasakė jis Hugo. Jis teisingai sumetė, kad Hugo verčiau sutikti su mažu, negu likti vienatvėje tarp keturių tuščio savo buto sienų ir guostis, kad Kozindas tupi kalėjimo kameroje ir jam dar prasčiau. Ir iš tikrųjų tiek pinigų Kozindas neturėjo. Iš daržo jis galėjo gyventi pasiturimai, net puikiai, bet atliekamų pinigų jis neturėjo.

24

Kokios niūrios ir pilkos būna dienos namuose, kur gyvena du susvetimėję žmonės! Liudvigo Rimšos gyvenimą dar šiek tiek paįvairindavo darbas, o Nelijai liko tik televizorius. Penktą valandą po pietų ji įsijungdavo televizorių ir žiūrėdavo viską iš eilės. Gyvenimas prarado prasmę, ji žinojo, kad ir televizoriuje jos neras, bet jis padėdavo kaip nors prastumti laiką.

Vakarais, atsigulus į lovą, ji sielojosi, kad dar viena diena paseno. Dar viena diena, per kurią nieko neįvyko. Ji jautė, kad ilgai šitaip nebegali tęstis, kad bevaikė šeima vis tiek iširs, bet vaikų jie nebesusilaukė. Gydytojų pažadai buvo migloti, maždaug — viskas dievo ir likimo rankose.

Ji laukėsi kūdikio, kai tik persikėlė į Duonius, bet Liudvigas vaiko nelabai norėjo. Kai ji apie būsimą kūdikį pasisakė motinai, ta pradėjo aimanuoti: „Kam tau iš karto užsikrauti ant pečių tokią naštą? Argi negalit nors metelius pagyventi, kaip patiems patinka?"

Motina visus karo ir pokario metus kamavosi su Nelija ir dabar troško nuo šių kančių apsaugoti dukrą. Nelija nuėjo į ligoninę. Po to ji visai nebegalėjo turėti vaikų. Pirmaisiais metais jai tas net patiko, vėliau ėmė nervinti, o dar po kelerių metų prasidėjo isterijos priepuoliai.

Ji jautė, kad Liudvigas darosi jai abejingas. Grįžęs iš darbo, jis prapuldavo darže ar garaže. Jis suprato, kad elgiasi neteisingai, ir stengėsi tai kompensuoti nevykusiais meilumo protrūkiais, tenkindavo visas Nelijos užgaidas. Pinigų jiems pakako, jis duodavo jų madingiems batukams, suknelėms ir audinės apykaklėms. Kelionės pas siuvėją Nelijai tapo pramoga. Tai buvo savotiškas malonumas, nors apsivilkusi naują suknelę ji neturėjo kur eiti, o ir Liudvigas jos net nepastebėdavo. Pažįstamų jie turėjo nedaug, į svečius juos kviesdavosi retai.

Savo namuose puotas Nelija rengdavo ištaigingas, vos ne visą savaitę kepdavo, virdavo, marinuodavo ir troškindavo. O jų svečiai paprastai būdavo nuobodūs kaip mediniai, nepadėdavo net tai, kad Liudvigas jiems pildavo iki kaklo. Kai pilvai jau būdavo prikimšti iki stenėjimo, o nuo girtumo apsisukdavo galvos, Kozindas, kuris visuomet dalyvaudavo puotose, įsakydavo:

— Na, dabar padainuosime!

Tokioje pilkoje kasdienybėje, kur kiekvienas apie kiekvieną žino viską iki paskutinės smulkmenos, kur vienas kitam jau seniai įgrisę iki gyvo kaulo ir pakvietimus siunčia bei priima tik iš mandagumo, staiga pasirodė Hugo. Jį atsivedė Kozindai káip gerą pažįstamą ir tolimą giminaitį.

Jis nuginklavo Neliją vienu vieninteliu sakiniu, kurį pasakė, nuskubėjęs su ja į virtuvę padėti paraikyti duonos:

— Jūs šįvakar čia visų dailiausia!

Hugo mokėjo moterims meluoti, o melu visuomet mieliau tikima, nes jis gražesnis už tiesą.

Po mėnesio ji buvo pasirengusi su vyru skirtis nors tuojau pat, ir Hugo Langermaniui kiekvieną kartą, kai tik jie susitikdavo, tekdavo ją atkalbinėti kol kas nežengti šio žingsnio. Ji buvo pasiryžusi eiti su juo nors ir į tuščią jo butą, nors ir į gelbėjimo stoties kambariūkštį. Dabar ji žinojo, kad kaip tik toks buvo jos jaunystės idealas, kad dabar jinai jį sutiko. Ji net nenorėjo pripažinti, kad tas idealas jau gerokai aplamdytas.

Kai Nelija pasisakė pasiruošusi skirtis, Hugo nuėjo pas teisininką konsultacijos. Ir tuoj nulėkė pas Kozindą. Jis buvo įtūžęs.

— Vesk tu ją pats! — draskėsi Hugo.— Ji išsiskirdama nieko negauna! Vien šlamštą, vien skudurus... Taupomojoje kasoje jie turi tik pusantro tūkstančio... Už tuos septynis su puse šimto vesk tu ją pats... Man priklauso vienuolika tūkstančių!

— Dešimt...

— Apie namą nėra ko nė svajoti, namas Liudvigui dovanotas! Rado mat gražuolę su kraičiu! Klok pinigus!

— Matai...

— Nieko aš nematau! Kartoju — klok pinigus! Bjaurybė! Aš noriu važiuoti į pasaulio kraštą ir pradėti padorų gyvenimą! Tą bobą tu gali užsimarinuoti... Į statinę ir paslėk!

Ir tada Kozindas prisiminė, kad Liudvigas kartais vežioja inkasatorius.

Kažkodėl Kozindui prieš akis iškilo tamsi laiptinė. Ji vedė į kiemą ir toliau į gatvę. Dar nebuvo taip vėlu, tačiau tada, pirmais metais po karo, prieblanda žmonėms reiškė tą patį kaip komendanto valanda. Po karo atsirado ištisas sluoksnis žmo-

nių, kurie kėsinosi į kitų gyvybę. Po karo provincijoje siautėjo banditai, o dideliuose miestuose gaujos kriminalinių nusikaltėlių, nes per karą, kai raktai ir spynos nieko nereiškė, daugelis buvo atpratę nuo darbo, pripratę prie svetimo kraujo ir lengvo gyvenimo. Kariuomenė baigė kariauti ir patraukė namo dirbti, o visokios atmatos suleido šaknis svetimuose miestuose. Tik nereikia jų painioti su žmonėmis, kurie tėviškėje neteko šeimų ir dėl maudžiančio skausmo bijojo vėl išvysti gimtąsias vietas, nereikia painioti su tais, kuriems karas paliko tik vieną gyvybę ir kuriems dabar buvo vis tiek, kur pradėti naują gyvenimą, ir dar su tais, kurių gimtieji miestai buvo nušluoti nuo žemės paviršiaus. Tai buvo marodieriai, spekuliantai, tokie, kur nebenorėjo grįžti ir rūpintis savo šeimomis, tokie, kuriems patiko alkoholyje paskendusios dienos, neskalbtos paklodės ir mergšės prie šono.

Laiptinėje buvo drėgna ir trenkė pelėsiais. Tolikui tikrai buvo šalta, jo ištįsęs kaulėtas kūnas drebėjo. Neįprastai dideli kumščiai buvo panašūs į ketaus svarsčius.

— Tegu tik kas nors pasirodo, išmarginsiu mėlynėm ir pats sušilsiu!

Vyrų jis su Toliku nekabino. Vyrai galėjo juos ir pamokyti, nes jiems tebuvo tik po penkiolika, Kozindas buvo apysilpnis, o Toliko taip pat joks akceleracijos procesas nebuvo palietęs. Be to, kai jiedu pabėgo iš prieglaudos, visuomet buvo alkani.

Kiemo asfaltu nukaukšėjo žingsniai.

— Ateina,— tyliai tarė Tolikas. Pagal ritmą buvo išmokę atskirti moteriškus žingsnius nuo vyriškų.

Moteris atidarė duris. Kozindas prisispaudė prie sienos, kad moteris jo nepastebėtų. Rankose ji laikė turgaus krepšį. Kai ji žengė dar vieną žingsnį, Kozindas iššoko iš tamsos, nutvėrė krepšį ir smarkiai trūktelėjo žemyn. Moteris paleido krepšio rankenas. Tolikas atsidūrė jai už nugaros ir smogė. Moteris atšlijo į sieną ir suriko:

— Leitenante!

O Tolikas smogė dar kartą. Į veidą.

— Nusivilk paltą!

— Leitenante! — dar kartą suriko moteris. Beviltiškai.

Tolikas vėl smogė. Kozindas negalėjo pakęsti tokio Toliko beširdiškumo. Tolikas galėjo kiekvieną, kuris nepajėgia pasi-

priešinti, primušti mirtinai. Kai Kozindas kartą jam tai prikišo, jis pasakė:

— O aš juk visai ne žmogus. Ir tu taip pat. Ko gero, iškritau iš kokio vėžlio, nes neturiu nei tėvo, nei motinos. Net tėvo vardo neturiu. B/T. Be tėvo. Ir tu taip pat. Mes abu ne žmonės.

— Leitenante, gelbėkit!

Tolikas, sugriebęs iš užpakalio už atlapų, ėmė plėšti moteriai paltą.

Tada atsidarė kažkurio buto durys ir su šviesos pluoštu į laiptinę išvirto būrys girtų vyrų.

— Sprunkam! — riktelėjo Kozindas.

Juos pasivijo kieme.

Kai Kozindas atsipeikėjo, išgirdo girtuoklius bliaunant dainas. Jis atsargiai pravėrė akis ir suvokė, kad guli ant grindų didelio kambario kampe. Aplink apvalų stalą puotavo kokia dešimt vyrų paburkusiais veidais ir trys ar keturios moterys. Viena laikė prie antakio šlapią rankšluostį, keikė Toliką, kuris nejudėdamas gulėjo kitame kambario kampe, ir kartkartėmis, matyt, vis eidavo į virtuvę vėl sušlapinti rankšluosčio, nes kriauklėje pasigirsdavo vandens šniokštimas.

Tai buvo gauja, kuri šeimininkavo nuo Didžiųjų kapinių iki Gryzinkalnio. Panašiai kaip Kozindas su Toliku, jie naktimis „išvaduodavo" piliečius nuo paltų, žiedų, laikrodžių ir auksinių dantų, parduotuvių sandėlius nuo produktų ir degtinės, o namų rūsius nuo bulvių. Gauja laikėsi didžiuliame apleistame pusrūsio bute, kur buvo labai daug kambarių, koridorių, užkaborių ir virtuvių. Vadeiva buvo pasiskelbęs kažkoks vyriškis, kuris nuo kitų skyrėsi tik pėstininko uniforma be ženklų.

Per tuos kelis mėnesius, kuriuos Kozindas praleido su jais, jį sužavėjo tų dykaduonių ir girtuoklių gyvenimo romantika ir jų svajonės apie „didįjį grobį". Apie „didįjį grobį" buvo šnekama kas vakarą, nes „didysis grobis" atrodė kaip legenda, tik nebuvo tikrų vyrų. Bet svajonė apie „didįjį grobį" vaikigaliui įstrigo į širdį giliau negu bet kas kita.

Vietoj „didžiojo grobio" jie nusprendė plėšti bufetus, kurių tada buvo beveik kas trečiame name. Apytamsio kambariūkščio viename kampe už pilstomą ir valgomą honorarą kas nors čirpino smuiku ar akordeonu, kitame kampe traukė visai kitokią melodiją, o per vidurį bufetininkė kaip nepailstantis automatas be menzūros iš akies pilstė į stiklines degtinę ir į atdarą stalčių

mėtė rublius. Kai stalčių primesdavo pilną, pinigus išpildavo į didelę obliuotų lentų dėžę su raudonu užrašu ant šono —„Bekonai eksportui".

Apiplėšdavo paprastai ir efektingai. Įeidavo su automatais, pasiimdavo obliuotų lentų dėžę ir droždavo namo. Tai buvo taip paprasta, kad niekas net nebenorėdavo eiti į Didžiąsias kapines nurenginėti vėlyvų praeivių.

Vieną vakarą į duris kažkas pasibeldė. Kozindas tada kaip tik buvo tualete. Tualeto durys buvo šalia lauko durų, todėl jis aiškiai girdėjo įsakymą:

— Rankas aukštyn!

Susišaudymas buvo trumpas, bet pašėlęs. Banditai mėgino paspruktі pro langą, bet namas buvo apsuptas. Pirmą kartą gyvenime Kozindas išgirdo švilpiant kulkas, sužeistųjų šauksmus, gargaliavimą ir keiksmus, kuriais kažkas bandė save padrąsinti.

Pačioje tualeto palubėje sienoje buvo niša, kur šeimininkai, matyt, laikė rečiau naudojamus rakandus ir visokį šlamštą. Kozindas įsitvėrė vandentiekio vamzdžio ir ėmė lipti. Atsirėmęs į rezervuaro dangtį, jis įsirito į nišą. Kai šaudymas nutilo — iš kalbų jis suprato, kad nušautas „leitenantas" ir viena iš moterų, o keturi banditai ir du milicininkai sužeisti,— atsidarė tualeto durys, ir vienas iš milicininkų įėjo atlikti savo reikalo.

— Reikia patikrinti tualetą,— pasakė kažkas koridoriuje.

— Ten nieko nėra, aš ką tik buvau.

Iš buto Kozindas išslinko naktį. Jis nuvažiavo tiesiausiu keliu atgal į prieglaudą. Jį įkišo į karcerį, o paskui išsiuntė į amatų mokyklą.

Po daugelio metų, dirbdamas vairuotoju pas didelius viršininkus, jis neretai savo šefo laukdavo banko kieme. Matydavo sukaitusius vyrus tempiant monetų maišus, matydavo kraunant pinigus į konteinerius, matydavo taksi vairuotojus registruojant kelialapius, matydavo inkasatorius vežant pinigus. Ir su šypsena prisimindavo „didįjį grobį".

„Dabar aš gyvenu pasiturimai, man šito nereikia",— pagalvodavo jis.

Tada joks namas jam dar nepriklausė. Tada Kozindai gyveno ankštame butelyje, bet vylėsi gauti didesnį. Tada jis buvo ramus ir patenkintas, nes manė pasiekęs viską, ką galėjo. Namie nieko netrūko, jis galėjo leisti sau pakilnoti stikliuką, nuvažiuoti kur nori ir Jūrmaloje nuomotis vasarnamį. Jo atlyginimas ne-

buvo didelis, bet jam patiko pagarba, su kuria kiti vairuotojai apžiūrinėdavo jo blizgančią laku mašiną, patiko nešioti baltus marškinius ir kaklaraištį, patiko uždegti draugui cigaretę puošniu žiebtuvėliu „Ronson" ir garažo kolegoms atsainiai mesti kokią gudrią mintį, nugirstą važiuojant ar draugiškai pasakytą šefo. Jis buvo patenkintas. Dar ir todėl, kad šefas buvo pakankamai aukštos padėties ir niekas nešniukštinėjo: „Ar tik tu vakarais nechaltūrini?" Iš kelionių į šalį susidarydavo dar bent vienas atlyginimas.

Kai Hugo išėjo, Kozindas stengėsi prisiminti Liudvigo pasakojimo detales. Inkasatoriai būtų tikrai „didis grobis"... Labai didelis...

Jis netikėjo, kad Hugo nulėks į miliciją ir jį sužlugdys. Jeigu jis kas mėnesį Langermaniui numestų kokį šimtuką... Bet iš dangaus šimtukai nekrinta... Didysis grobis... Jeigu pavyktų... Bet jei gerai viską apgalvosi, tikrai pavyks... Jeigu pavyks, jis išsivaduos nuo Hugo. Ir dar nusipirks naujos laidos „Volgą". Niekas nė nesistebėtų, nes visi įsitikinę, kad už gladioles galima susikrauti milijonus. „Volga" jis nuvažiuotų į Krymą. Apsivilktų baltus marškinius, pasirištų platų spalvotą kaklaraištį. Jis galėtų, pavyzdžiui, suvaidinti finansų ministro pavaduotoją. Ak, kaip jis pailsėtų. Jis tiksliai nežinojo kaip, bet žinojo, kad taip dar niekada nėra ilsėjęsis.

Jeigu Hugo prisidėtų prie „didžiojo grobio", jis nebegrasintų milicija, pats būtų įsipainiojęs, net ir tada, jeigu nepasisektų inkasatorių apšvarinti.

Ir Kozindas nuėjo pas Liudvigą pasišnekėti... Šiaip sau... Be kita ko... Apie inkasatorius.

25

Jeigu pulkininkas Konradas Ulfas būtų galėjęs net šimtu procentų pasitikėti savo atmintimi, vis tiek nebūtų prisiminęs nė vieno panašaus įvykio, nors kelias dešimtis metų buvo praleidęs kriminaliniame skyriuje, o prieš tai dar kelerius metus dirbęs kriminalinėje policijoje.

O dabar pulkininko Konrado Ulfo kabinete stovėjo žmogus su dviem sunkiais lagaminais. Žmogus, kuris buvo nusprendęs persikraustyti į kalėjimą.

— Ar tik jūs, Golubovski, dar ko nors neužmiršote namuose?— pusiau juokais, pusiau rimtai paklausė Alvis.

Nikolajus Golubovskis paniekinamai pažvelgė į jį. Jis buvo atėjęs pas pulkininką. Jis kalbės tik su pulkininku.

— Mūsų metuose, drauge pulkininke, niekada negali garantuoti, kad ko nors neužmiršai,— tarė Golubovskis Konradui. Jo balse buvo girdėti lyg simpatija, lyg pataikavimas.— Svarbiausia mūsų metuose apsiginti nuo šalčio. Mes imame bijoti šalčio. Aš pasiėmiau dvi storas liemenes, kurį laiką turėtų užtekti...

— Jūs atėjote pakeisti parodymų?— Konrado balsas buvo šaltas, taip galėtų paklausti ir skaičiavimo mašina, kuri bet kuriame atsakyme tegirdi ir registruoja tik sausus faktus ir nepaiso emocijų.

— Taip...— nuolankiai atsakė Golubovskis.— Aš norėjau...

Viskas atsistojo į savo vietas: dabar Konradas klausinės, o Nikolajus Golubovskis tik atsakinės.

— Aš laukiu...

— Labai apgailestaudamas aš atšaukiu visus savo ankstesnius paaiškinimus, nes supratau savo klaidingą nusistatymą, prašau mane areštuoti ir esu pasiruošęs sutikti su bet kokia bausme, kurią teismas nuspręs man skirti.— Tai buvo labai panašu į kalbą, kurią tiktų sakyti iš tribūnos, o ne sėdint prieš tardytoją ant paprastos kėdės, iš kurios abiejų pusių ant grindų stovi lagaminai su dantų šepetukais, muilais, adatomis, siūlais, šiltais baltiniais, marškiniais ir kepurėmis. Net laikraščius ir žurnalus Golubovskis buvo spėjęs užsiprenumeruoti ir įsidėjęs į lagaminą kvitus — kai jau bus aiškus naujas adresas, jis nusiųs kvitus ir paprašys žurnalus peradresuoti. Čia buvo dar keli matematikos uždavinynai ir logaritmų lentelės.

— Ar jūs pasiruošęs sutikti, ar nepasiruošęs — kiek teismas priteis, tiek ir bus.

— Aš noriu duoti parodymus apie trikotažo parduotuvės Virsnavos gatvėje apiplėšimą.

— Ar jūs atsisakote visų ankstesnių savo parodymų?

— Aš atsisakau visų ankstesnių savo parodymų.

— Pasakokite!

— Maždaug prieš savaitę iki apiplėšimo pas mane atėjo mano pažįstamas Hugo Langermanis. Jis gyvena...

— Mes abudu žinom, kur jis dabar gyvena, ar ne? Toliau...

Taupydamas laiką, Alvis atsisėdo prie rašomosios mašinėlės ir iš karto ėmė protokoluoti tardymą.

— Hugo Langermanis...

— Kokie jūsų santykiai?

— Mes seni pažįstami. Mes buvome dideli draugai su jo velioniu tėvu. Hugo Langermaniu aš visada rūpinausi kaip savo sūnumi. Prisimenu kartą, kai jis buvo dar visai mažytis...

— Apie savo gerą širdį jūs galėsit papasakoti teismui ir sugraudinti tarėjus. Vadinasi, pas jus atėjo Hugo Langermanis. Ir, atrodo, su konkrečiais pasiūlymais.

— Prieš kokį mėnesį ar daugiau Hugo Langermanį apvogė. Jis buvo priėmęs nuomininką, kažkokį katorgininką auksiniais dantimis, ir tas apšvarino jo butą.

— Milicijai apie tai nepranešta.

— Hugo iš prigimties geraširdis, jis niekam blogo nelinki. Priima kažkokį, ir še tau — pačiam tenka eiti pas mane maldauti sulankstomos lovelės ir patalynės, kad nereikėtų miegoti ant plikų grindų, bet aš jam nieko negaliu atsakyti — daviau, nors mano pensija ir maža, bet senam žmogui juk daug nereikia. Šilumos ir mažumėlę pavalgyti...— Pastebėjęs gestą, kuriuo Konradas vėl ragino Golubovskį nenukrypti nuo temos, paklusniai pasakojo toliau:— Taigi prieš savaitę pas mane atėjo Hugo Langermanis ir pasakė: „Padėk, tai mano paskutinė viltis. Jeigu tu man nepadėsi, aš vis tiek tai padarysiu, todėl jeigu nenori, kad mane ištiktų nelaimė, turi sutikti! Tau reikia nueiti į Virsnavos gatvės trikotažo parduotuvę ir ten palaukti, kol inkasatoriai atvažiuos pinigų. Iš pradžių jie važiuos į maisto parduotuvę, gal porą šimtų metrų toliau. Kai jie sustos prie maisto parduotuvės, įeisi į trikotažo parduotuvę ir imsi ką nors šnekėti, o kai jie privažiuos prie trikotažo parduotuvės, įeisiu aš. O kai tik įeis inkasatorius, suduosiu jam per galvą gumine lazda".—„Ne! — sušukau aš,— tęsė Golubovskis raukydamas sausą savo veidą.— Hugo, tu to nepadarysi!" Ne, jis padarysiąs! Jis neturįs kitos išeities. Inkasatoriui nieko neatsitiksią, nes iš tikrųjų jie draugai. Jis esą susitaręs su abiem inkasatoriais, ir parduotuvėje būsiąs tik spektaklis, o pinigus visi pasidalysią. „Vairuotoją tu irgi pažįsti, jis laukia apačioje, aš jį pašauksiu, jis tau taip pat pasakys, kad jokios žmogžudystės nebus",— kalbėjo Hugo. Ir aš jo paklausiau. Aš, senas

stuobrys! Kokia bausmė manęs laukia? Kodėl man tenka kentėti už svetimas nuodėmes?

Alvis pastebėjo, kad pulkininkas staiga nusišypsojo šviesia laiminga šypsena, kuri šiam pokalbiui visai nepritiko, ir atsakymo prasmė buvo taip pat neaiški:

— Todėl, kad kitados jūs kentėjote už svetimus džiaugsmus!

— Kaip?.. Iš kur jūs tai žinote?— klausimas Golubovskiui išsprūdo savaime.

— Mes viską žinome!

Ak, kaip iškilmingai tas buvo pasakyta! Net teatrališkai! Bet Golubovskis Konrado žodžiuose nepajuto ironijos, jo neramus žvilgsnis ėmė šokinėti nuo vieno daikto prie kito kaip šeško, ką tik uždaryto į narvelį. Į galvą visą laiką kalė vienintelis klausimas — kiek iš tikrųjų jie apie mane žino? Nors Gołubovskis kalbėjo visai ką kita, šis klausimas tarsi peršoko į krūtinę, ir širdis ėmė daužytis taip smarkiai, jog, atrodė, trankosi net į krūtinės ląstą.

— Tada kapitalizmo sąlygomis mums, darbo žmonėms.

— Tada jums per mažai priteisė! Kokios turėjo būti jūsų funkcijos inkasatorių apiplėšimo metu?

— Man nieko nereikėjo daryti. Man tik reikėjo vėliau paliudyti, kad užpuolikas visai nepanašus į Hugo.

— Gražu! Tą jūs padarėte mikliai. Nuvedėte tardymą netikrais pėdsakais. Norite, aš jums papasakosiu, kaip tai įvyko? Pirmiausia, jums reikėjo pasirinkti tokį prototipą, kad per tardymą ko nors nesupainiotumėte, kad parodymai skambėtų maksimaliai įtikinamai. Ne per seniausiai laikrodžių taisykloje jūs buvot parašęs skundą dėl meistro Duršio, jo išvaizdą jūs prisiminėte gerai... Pasakokite toliau pats!

— Na, aš dar kartą užėjau į tą taisyklą pažiūrėti, kokią bausmę Duršis gavo už mano laikrodžio sugadinimą. Jis kažkam telefonu pasakojo, kad rytoj kažkur nebūsiąs, nes dumsiąs į kalnus. Labai gaila, kad jis to nežinojęs anksčiau, bet rytoj penktą valandą jis išskrendąs, nes jau nusipirkęs bilietą. Kitą rytą darbe jo nebuvo, man pasakė, kad jis išėjęs nemokamų atostogų.

Alvis stebėjosi, kaip Konradas gali taip ramiai klausytis. Vėliau jis to paklausė, bet Konradas atsakė, kad anksčiau jis taip negalėdavęs, o emocijos per apklausą ir vėliau — tikros, gilios emocijos, vis tiek teigiamos ar neigiamos,— labai trukdo,

todėl ilgainiui jis išmokęs save disciplinuoti darbui. Su laiku tai pavyksta visiems.

— Ateina toks metas, kai tu girdi tik faktus ir nusikaltimas tarytum netenka realumo, o veikiau primena lygtį su nežinomaisiais, kurią turi išspręsti,— pasakė Konradas.— Emocijų blokas savaime išsijungia, kad nepridarytum kokių kvailysčių. Nežinau, ar gerai, ar blogai darau, bet kartais aš taip išsijungiu. Tai gali trukti penkias minutes ir kelias dienas. Per tą laiką galiu ryti ir gromuliuoti tik sausus konkrečius faktus, o tiesa nusistoja palengva, lyg grietinėlės sluoksnis pieno paviršiuje.

Nikolajus Golubovskis primalė daug pusiau tiesos, netiesos ir melo. Jis nežinojęs, jis nematęs, jis nepagalvojęs. Jis nesupratęs, jis net nepajutęs... Bet daugiau jis taip nedarysiąs!

— Aš reziumuoju,— tarė Konradas Golubovskiui.— Virsnavos gatvės parduotuvėje jums buvo pavesta suklaidinti tardymo darbuotojus.

— Gal beveik ir taip...

— Kokią grobio dalį turėjote gauti jūs?

— Mielas pulkininke! — Golubovskis sudėjo rankas lyg maldai.— Nė kapeikos aš negavau, man nė į galvą neatėjo imti nors kapeiką. Į šitą kvailystę aš įsivėliau tik dėl berniuko, dėl Hugo. Mes su jo velioniu tėvu buvom nuoširdūs draugai!

— Kol kas šita kvailystė keturiems žmonėms kainavo gyvybę...— pratarė Konradas, žiūrėdamas į lubas. Alvis nesuprato, kam Golubovskiui reikia žinoti tokį dalyką.

Nikolajui Golubovskiui ėmė drebėti pečiai. Jis sukūkčiojo. Per skruostus ritosi didelės retos ašaros. Jis atrodė pasigailėtinas — susenęs veidas, ašaros, lagaminai ir būsimas gyvenimas kalėjime. Vienu tarpu Alvis vos nepajuto jam gailesčio, kaip būna, kai pamatome elgetą arba senelę su maišeliu, didžiųjų namų šiukšlių dėžėse ieškančią ko nors naudinga — gal stiklainių ar butelių, gal skudurų, kad galėtų nunešti į antrinės žaliavos punktą. Mes kažkodėl jaučiame, kad jiems šis nemalonus darbas būtinybė. Taip, tikrai jaučiame, nes galvojam, net žinom, kad viskas visai ne taip, kad kuo kuo, o jau maistu aprūpinti visi, kad čia greičiausiai godumas, panašus į žaidėjų azartą hipodrome.

— Gerai.— Alvis pajuto, jog Konradas kažkam pasiryžo.— Ačiū, kad atėjote! Visa kita teismo rankose. Jūs turėsite savo

parodymus duoti ir tardytojams, jie atsiųs jums šaukimą. Iki pasimatymo!

Golubovskis sumišo ir išsitiesė kėdėje.

Dabar aš, ko gero, suprantu, kur taiko Konradas, pagalvojo Alvis.

— Kaip?— susirūpino Golubovskis.

— Iki pasimatymo! Kapitonas Graudas jus palydės iki budinčiojo. Drauge kapitone, ar apklaustasis gali pasirašyti protokolą?

— Prašau! — Alvis ištraukė iš rašomosios mašinėlės ir padėjo Konradui ant stalo prirašytus lapus.

— Perskaitykite, pasirašykite ir galite eiti namo! — Konradas pastūmė protokolus Golubovskiui.

Golubovskis pratrūko:

— Aš reikalauju mane areštuoti!

— Aš atmetu reikalavimą,— ramiai atsakė Konradas.— Sulaikymas iki teismo yra kraštutinė priemonė, kiekvienas sulaikytasis valstybei daug kainuoja ir jeigu...

— Vadinasi, jūs manęs į kalėjimą nesodinat?

— Ne!

— Aš kreipsiuos į prokurorą!

— Išėjęs iš čia, jūs galite eiti tiesiai į prokuratūrą! Kapitone Graudai,— tuoj pridūrė Konradas,— prašom sužinoti, nuo kelintos priima prokuroras!

Alvis suprato, kad su Golubovskiu Konradas nori pasikalbėti prie keturių akių, ir išėjo į savo kabinetą. Jis nenustygo vietoje iš smalsumo. Baisiai norėjo girdėti, kaip Konradas dabar tvarkosi. Ar jis tą Golubovskį palaus? Tikriausiai. Golubovskis nori žūt būt pakliūti į kalėjimą. Jei žmogus ko nors labai nori, turi už savo norą užmokėti. Ir Golubovskis mokės. Žinoma, atrodo keista — žmogus moka už tai, kad jį uždarytų į kalėjimą. Šįkart stiklo kalnas, kur laukia graži princesė,— ne laisvė, o kalėjimas. Golubovskiui reikia atsisėsti į kalėjimą. Kodėl? Matyt, dreba dėl savo gyvybės, nes svarbiausias nusikaltėlis ar nusikaltėliai jau tris bendrininkus — Rimšas ir Langermanį — pasiuntė į aną pasaulį. Negi paliks gyvą ketvirtą?

Alvis pačiupinėjo kišenėje popieriaus lapą. Tai buvo pareiškimas atleisti iš pareigų. Jis paraudo ir jau norėjo mesti jį į krepšį, bet staiga persigalvojo ir įkišo į rašomojo stalo

stalčių. Juk įmetęs pareiškimą į krepšį, Alvis būtų iš karto prisipažinęs, kad elgėsi kaip vaikėzas, o to jis nenorėjo.

Alvis vėl įėjo pas Konradą ir pasakė, kad prokuroras priima rytoj po pietų nuo dviejų.

Konradas tuo tarpu padavė Nikolajui Golubovskiui kelis baltus lapus popieriaus ir tušinuką.

— Eikite į gretimą kabinetą ir viską smulkiai aprašykite.

— Klausau.

Golubovskis, tempdamasis abu lagaminus, išslinko į priekinį kambarį. Alvis parodė jam savo rašomąjį stalą ir uždarė duris.

— Prokuroras mums nebereikalingas,— kreivai šyptelėjo Konradas, kai jie su Alviu liko kabinete vieni.

— Viską išklojo?

— Šitas ne iš tokių. Pasirodo, mudu jau trisdešimt penkerius metus pažįstami. Daktaro *honoris causa* Karlio Ulmanio laikais abu sėdėjome vienoje kameroje. Tada jis kentėjo už svetimus džiaugsmus — buvo slaptų meilės namų šeimininkas. Kaip reta bjaurus ir slidus tipas.

— Ko jis dabar bijosi?

— To, kuris sėdėjo inkasatorių taksi už vairo. Deja, Golubovskis nežino, kas anas per vienas. Bet Golubovskį, anot Hugo Langermanio žodžių, tas tipas pažįstąs gerai. Jis ne Liudvigas Rimša, Liudvigo Rimšos Golubovskis niekada nėra matęs.

— Kiek toks Golubovskis galėtų turėti pažįstamų?

— Dabar rašydamas jis stengiasi visus prisiminti. Iki pernai metų pas jį eidavo ponai lošti kortomis, bet kartą vienas iš jų pralošė valstybinius pinigus kažkokiam sukčiui, kilo muštynės, buvo sunkiai sužaloti žmonės ir apgadinti apartamentai, o visas triukšmas atsidūrė teisme. Prieš Golubovskį, matyt, buvo per maža įrodymų, nes jam priteisė tik metus lygtinai. Kas toje kortų lindynėje lankydavosi, dabar ir pats Golubovskis negali pasakyti.

— Ką jis dar papasakojo?

— Apie Hugo Langermanį. Gobšuolį senį į vagystę įtraukė jo paties pinigai. Langermanio tėvas buvo nelegalus turtuolis. Atlikęs bausmę, jis buvo atėjęs pas Golubovskį, paskui išvyko kažkur į pietus ir dingo. Golubovskis žinojo, kad jis nori pirkti automobilį. „Volgą". Vienąkart pas Golubovskį atbėga jo sūnus Hugo Langermanis, jam esą pasiūlyta pirkti loterijos bilietą, laimėjusį automobilį. Tegu Golubovskis paskolinąs aš-

tuonis tūkstančius. Golubovskis paskolina už dešimt procentų per mėnesį. Hugo tėvas — žmogus garbingas, Golubovskis žino, kad jis tikrai atiduos. Paskola patvirtinama pas notarą. Hugo Langermanis patenka į apgavikų rankas, lieka be pinigų ir be automobilio, bet Golubovskis dėl to per daug nesijaudina: jis visiškai pasitiki tėvu. Praeina mėnuo, praeina pusmetis, o Hugo tėvas negrįžta. Golubovskis skaičiuoja procentus, bet ima nerimauti. Tada iš tolimos Abchazijos ateina žinia, kad Langermanio tėvui priteista penkiolika metų griežtojo režimo. Golubovskis verkdamas krinta ant kelių prieš Hugo, siūlo dovanoti procentus, kad tik nors kiek susigrąžintų, bet iš Hugo nėra ko paimti. Teistis? Tie dešimt procentų iš Hugo atlyginimo, kuriuos teismas priteistų, tie šeši ar septyni rubliai skolą padengtų tik per šimtą metų, o Hugo bute vienas tik šlamštas.

Galų gale susitarė — Hugo skolą pripažįsta, jis mokėsiąs Golubovskiui dvidešimt procentų per metus ir ieškosiąs progos grąžinti visą skolą iš karto.

— Gana keista...

— Nieko keista čia nėra. Golubovskis vietoj grašių verčiau renkasi pigų pastumdėlį.

— Eina metai,— Konradas svarsto toliau.— Staiga Hugo siūlo Golubovskiui dalyvauti inkasatorių apiplėšimo imitacijoje, atrodo, jis iš tiesų nesakė, jog grobs iš tikrųjų, nes Golubovskį būtų tik išgąsdinęs. Hugo negalėjo žinoti, kad pardavėjos jo veido visai nereges. Jei būtų regėjusios, Golubovskio parodymai būtų Hugo labai padėję. Golubovskis būtų prisiekęs: tai buvo ne jis, tai visai kitas, aš jį gerai mačiau, tą banditą, tą žudiką.

— Jeigu žudikas jau papuolė į spąstus...

— O jeigu dar ne? Dabar Golubovskis dreba dėl savo kailio ir ne be pagrindo.

— Gal jį palikti, kad priviliotų?

— „Zaporožietį" rado prie Uogrės... Tas viliojimas gali ilgai užtrukti, be to, gali būti, kad Hugo Langermanis paprasčiausiai sumelavo, jog banditas Golubovskį pažįsta.

Į duris nedrąsiai pasibeldė. Nikolajus Golubovskis nuolankiai atnešė smulkiai ir kaligrafiškai parašytą pasiaiškinimą. Per keturis puslapius buvo vien skundžiamasi savo gyvenimu, apgaviku Hugo Langermaniu, didžiausiu skurdu ir lupikautojais,

kurie naudojasi pensininko butu ir ten azartiškai lošia kortomis,— Golubovskis surašė visus, kurių tik žinojo pavardes, bet, deja, jis tuos vyrus daugiausia pažino tik iš matymo.

— Kapitone Graudai, nuveskite Golubovskį į areštinę!

Kai Alvis grįžo, Konradas virė arbatą. Ant stalo buvo krepšelis pyragėlių.

Alvis padavė jam logaritmų lentelių brošiūrą, kurią peržiūrėdamas daiktus rado Golubovskio lagamine.

— Aš atnešiau tik parodyti...

Konradas pažiūrėjo brošiūros lapus prieš šviesą ir pamatė šąlia įvairių skaičių adata išdurtas skylutes.

— Golubovskis žino?

— Ne. Jį nuvedė į kamerą, aš tik tada pažiūrėjau.

— Ką tu manai?

— Trijų procentų obligacijų numeriai.

— Užkastos?

— Kodėl užkastos? Taupomojoje kasoje. Laimėjimą įrašo į einamąją sąskaitą net be kliento prašymo.

— Paskutinis senojo sutenerio džiaugsmas — tupėti kalėjime ir kartu lošti trijų procentų obligacijų tiražuose. Įlįsti kur nors į kamputį, saugotis, kad kas nepastebėtų, vartyti lenteles... Ne, koks nors džiaugsmelis iš to turėtų būti...

— Tas Golubovskio džiaugsmelis, ko gero, bus vertas tūkstančių...

— Pinigai tik tada įgyja vertę, kai juos išleidi, vaikine! Iki tol jie tik popieriukai. Pinigai, laikomi taupomojoje kasoje, jeigu jų nerenki kokiam nors tikslui, yra niekas. Nulis! Kapitalistams jie nors suteikia tam tikrą galią.

— Manęs taupymo problemos nejaudina. Aš nė taupomosios kasos knygelės neturiu.

— Tu manęs nesupratai. Imk pyragėlių! Kai pirkau, buvo dar visai šilti.

— Aš tik nunešiu žemyn tas Golubovskio lenteles, jos mums kol kas nereikalingos.

— Tegul jų imasi kas nors kitas. Aš vadovybei pranešiu.

Arbatinuke užvirė vanduo. Konradas įbėrė į stiklines arbatžolių, įdėjo šaukštelius, kad nuo verdančio vandens nesprogtų stiklinės, ir surado cukrinę.

Taip... Ekspertizės išvados... Nieko naujo jau nebus... Ne, vis dėlto... Hm...

Konradas žingsniavo po savo kabinetą ir galvojo. Tarpais žvilgčiojo į ekspertizės išvadas, kurios buvo sudėtos ant rašomojo stalo, pasikasydavo smakrą ir vis papsėjo pypkę. Jis ką tik vieną pypkę buvo išrūkęs, bet ranka vėl automatiškai įlindo į kišenę tabakinės. Tabakas buvo minkštas, švelnus ir kvepėjo, nes į tabakinę buvo įdėjęs skiltelę žalios bulvės, kad palaikytų drėgmę.

Medicinos ekspertas rašė, kad Liudvigą Rimšą ir Hugo Langermanį mirtis ištiko iš karto, vienu metu su paralyžiumi, nes kulkos kliudė nugarkaulį. Apie Hugo Langermanį ekspertas buvo prirašęs du puslapius. Jis smulkiai suregistravo kiekvieno septyni, kablelis, septyni milimetro šrato kliudymo vietą, pro kur jis išėjo arba kur įstrigo. Visus šratus jis buvo pažymėjęs alfabeto raidėmis, ir toks pedantiškai tikslus aprašymas kėlė mintį, kad ekspertas dirbo su malonumu.

„m) Kulka įsiskverbusi,— Konradas skaitė paskutinę išvados eilutę ir negalėjo suprasti, kodėl ekspertas šratus pagarbiai vadina „kulkomis",— tarp ketvirto ir penkto šonkaulio, dvidešimt du centimetrai nuo nugarkaulio, kulkos kryptis..."

Konradas padėjo medicinos išvadą atgal ant rašomojo stalo. Jį erzino, kad kiekvieno punkto pabaigoje nurodyta, jog šauta iš užpakalio. Lyg dvylika šratų galėtų įsiskverbti iš užpakalio, o tryliktasis — iš priekio. Į Hugo Langermanio kūną buvo sulindę trylika apvalių švino gabalų.

„Gal man išvyti iš kalėjimo Golubovskį?— pagalvojo Konradas.— Išvyti ir tegu vaikščioja kaip gyvas jaukas. Jeigu juo norės atsikratyti kaip liudininku arba bendrininku, nusikaltėlis tai bandys padaryti artimiausiomis dienomis. Ir įklius."

Kitas ekspertas rašė, jog Rimšų garažo durų velkės iš vidaus bandytos išlaužti automobilio užvedimo rankena, ji rasta ant žemės beveik prie pat durų.

Staiga Konradas piktai tėškė pypkę į peleninę.

— Senas kvailys! Tokiam tik į pensiją!

Ir karštligiškai puolė skambinti į rajono vidaus reikalų skyrių.

— Golubovskio bute reikia surengti pasalą! Taip, taip, aš

turiu pagrindo manyti, kad jį bandys likviduoti. Ir apskritai įdomu, kas per paukščiai ten sukinėjasi. Kaip sužinoti? Nieko nėra lengvesnio! Kas eina pjauti gyvulio, pasiima bent peilį! Kitų tik asmenybę nustatyti. Raktai? Raktus duos pats Golubovskis. Tikrai duos, šitai aš garantuoju. Su prokuroru suderinsiu. Dieve mano, viską sugalvok už jus! Na gerai, gerai... Geriau bloga tyla, nekaip gera byla. Darykit taip... Jei kas nors skambins, nukelkite ragelį, bet nekalbėkite... Tegu mano, kad sugedęs mikrofonas. Kas bus paketinęs ateiti, tas ir ateis. Viso labo! Ne, jokios ypatingos vilties aš neturiu, nes „Zaporožietį" rado netoli Uogrės. Vargu ar bus bėgęs atgal į Rygą. Netikiu. Tada nors automobilį būtų arčiau palikęs. Linkiu sėkmės!

Įėjo Alvis ir prie ekspertų išvadų pridėjo dar porą.

— Kas atsitiko?

— Nieko.

— Aš juk iš tavo veido matau, kad kažkas atsitiko! — širdo Konradas.

— Aš apžiūrėjau „Zaporožietį".

— Na ir?

— Važiavęs per purvyną, tikrai sunku suprasti, bet galimas daiktas, kad neseniai buvo nuimtas jo numeris.

— Ir viskas?

Ilgiau Alvis nebegalėjo išlaikyti.

— Ant vairo ir bėgių perjungimo svirtelės yra pirštų atspaudai.

— Aiškūs?

— Aiškūs. Automobilio vairas šviesus. Grupę galima nustatyti net be fotografavimo. Ant svirtelės — nykštys ir smilius.

— Ar... — Konradas vėl prisikimšo pypkę ir pagalvojo, kad šiandien per daug rūko.

— Dėl viso pikto patikrinau. Atspaudai ne Liudvigo Rimšos pirštų.

— Fototelegramą išsiuntei?

— Ką tik.

Konradas atsistojo ir ėmė vaikščioti. Lankstydamiesi girgždėjo jo odiniai padai.

— Blogai. — Konradas sustojo. — Banditas nėra profesionalas. Profesionalas vairą būtinai nuvalytų. Tai abėcėlė. Profesionalas sėsdamas į automobilį gali automatiškai, negalvodamas

paliesti veidrodį ir pareguliuoti, jeigu nemato kelio iš užpakalio, bet vairą jis tikrai nuvalytų.

— Apskritai taip...

— Tik šito mums ir trūko. Pirštų atspaudai ant vairo! — Konradas pradėjo piktai, o baigė lyg tyčiodamasis:— Prašom į svečius! Aš gyvenu ten ir ten!

Konrado apmaudas vis didėjo. Kalbėdamas jis pats save kurstė. Jam labai nepatiko aplinkybė, kad ir kitas banditas, kaip ir Hugo Langermanis, naujokas. Naujoką, spėjusį prasiveržti pro visus užblokuotus kelius ir geležinkelius, sugauti daug sunkiau negu kokį recidyvistą. Recidyvistai turi savas įprastines rinkimosi vietas, tam tikrą gyvenimo būdą, galvoseną, yra pagyrūnai ir pavyduoliai,— visa tai žinodamas, gali gana greit juos aptikti, tuo tarpu naujokams į šitą bendriją kelias užkirstas, todėl ir galvosena jų kitokia. Iš to, kad recidyvistų ir naujokų troškimai ir charakterio bruožai bemaž vienodi, vidaus reikalų ministerijos darbuotojams mažai naudos.

Suskambo telefonas.

— Pulkininkas Ulfas klauso. Draugą Graudą? Prašom!

Skambino iš teletaipo.

— Mes ką tik gavome telegramą,— pasakė moteriškas balsas.— Galite ateiti pasiimti.

— Padiktuokite. Aš pasiimsiu vėliau, kai eisiu žemyn.

— Pirštų atspaudai identifikuoti. Markovas Piotras, Vladimiro sūnus, gimęs tūkstantis devyni šimtai dvidešimt aštuntais metais. Gyvena Baltarusijos TSR, Minske...

— Nebediktuokite, aš tuoj ateisiu,— Alvis numetė ragelį.

— Ne, vis dėlto dievas yra,— pasakė Konradas.— Bėk, aš užsakysiu tarpmiestinį!

Kolega iš Minsko aerouoste laukė Alvio su automobiliu.

— Jis namie, vaikinai liko jo prižiūrėti,— važiuojant pasakojo kolega.— Šiandien jam poilsio diena. Jis dirba tolimų reisų vairuotoju, važinėja septynių tonų „dėže" su priekaba. Užvakar jis iš Rygos vežė audinius.

— Pasiimti juos, mano manymu, jis galėjo tik iki kokios penktos popiet,— pasakė Alvis.

— Jei gerai traukia, tai rytą jau gali būti Minske, o jis atidavė krovinį tik vakare.

— Už ką anksčiau teistas?

— Valstybinio turto grobstymas.

— Kiek?

— Penkerius. Penkiasdešimt septintaisiais. Tais laikais nedaug.

— Bausmę atliko čia pat, pas jus?

— Taip.

Automobilis, matyt, važiavo aplinkui, kad nereikėtų gaišti laiko, kol prasibrausi per miesto centrą. Iš abiejų plento pusių augo klampus, apyžemis miškas.

Markovas gyveno baltame penkiaaukščiame silikatinių plytų name, tokių namų pilni beveik visų miestų naujieji kvartalai.

Aikštelėje vėjas plaikstė džiūstančius skalbinius, berniukai ledo ritulio lazdomis gainiojo po asfaltą teniso kamuoliuką, kažkoks žmogus pykosi su motociklu, kuris, matyt, užsispyrė ir toliau neberiedėjo. Daug nesivaržydamas žmogus ragino jį stipriais žodžiais ir veržlėrakčiais, kurių buvo primėtęs po aikštingąja susisiekimo priemone.

Ant suolelio, už medetkų lysvių, priešais paradines duris sėdėjo apylinkės inspektorius ir kalbėjosi su kiemsarge. Inspektorius nuo saulės buvo užsismaukęs kepurę visai ant akių ir dabar žiūrėjo kiek atkraginęs galvą. Šalia suolelio buvo padėtas kiemsargės semtuvas, o šluotą ji laikė rankoje.

Apylinkės inspektorius buvo linksmas apskritaveidis vaikinas, amžinas optimistas.

— Niekur nebuvo išėjęs, tikriausiai miega,— pasakė jis, kai buvo supažindintas su Alviu.

— Būtų geriau, jeigu eitumėm tik dviese,— pasiūlė Alvis.— Kolegos galėtų palaukti čionai.

— Kai dėl manęs, aš visada galiu,— atsiliepė inspektorius.

Piotras Markovas, Vladimiro sūnus, buvo žmogus vidutinio ūgio, retais plaukais ir mažomis begėdiškomis akimis. Pakeltas iš lovos, jis suprato, kad šis vizitas ne iš smalsumo. Jis apsivilko suglamžytą dryžuotą pižamą, įsispyrė į šiltas šlepetes, išgrūdo į koridorių berniūkštį, kuris stumdė po kambarį spalvotą medinį garvežį, atsisėdo už stalo ir pasakė:

— Bajorai, šįkart prašovėte. Markovas švarus kaip stikliukas!

Inspektorius mirktelėjo Alviui, kad klaustų.

— Ar Rygoje daug pažįstamų turit?

— Nė vieno.— Jo mažos akutės priešiškai blykstelėjo.

„Reikia patikrinti, su kuo jis draugavo pataisos darbų kolonijoje, ar ten kartais neatliko bausmės kas nors iš rygiečių",— pagalvojo Alvis.

— Laiškus iš Latvijos dažnai gaunate?

Markovas valandėlę pagalvojo, ką atsakyti, o gal Alviui tik taip pasirodė.

— Dažnai.

— Ar jūs kurio nors neparodytumėte?

Markovas išėmė iš sekretero pluoštą laiškų ir numetė ant stalo. Laiškai buvo iš Liepojos.

— Galit skaityti, tik ten nerasit to, ko ieškote! Latvijoje gyvena mano brolis.

Pasibeldusi įėjo šeimininkė ir pasiūlė arbatos, bet Markovas ją išvarė.

— Bajorai arbatos nenori, bajorai nori ką nors patupdyti!

— Ir daugiau pažįstamų Latvijoje neturite?

— Turiu. Brolio žmoną ir jos vaikus.

— Aš juokauti nelinkęs.

— Aš irgi. Ko jums reikia?

— Renkitės, teks važiuoti su mumis.

— Be prokuroro sankcijos aš niekur...

— Sankcija mano kišenėje.

Piotro Markovo elgesys išsyk pasikeitė. Jis ėmė nervingai rengtis, traukė iš spintos čia vienus, čia kitus marškinius, kimšo atgal, ieškojo ant apkrauto krėslo atlošo kelnių ir dievagojosi:

— Garbės žodis, aš nieko nepridariau! Jūs tikrai klystate!

— Kartoju klausimą: ką dar, be brolio šeimos narių, pažįstate? Ar jie visi gyvena Liepojoje?

— Visi.

— Taigi ką dar jūs Latvijoje pažįstate?

— Nieko. Garbės žodis!

— Hugo Langermanį?

— Nė negirdėjau.

— Liudvigą Rimšą?

Markovas neigiamai papurtė galvą:

— Jūs, drauge tardytojau, einate ne tuo keliu. Markovų Minske yra daug ir tarp jų Piotrų Vladimirovičių tikrai atsiras ir daugiau, tikrai atsiras.

— Vasią Katiną?

— Nepažįstu. Jūs sekate visai ne tais pėdsakais!

— Einam! — Inspektorius užsidėjo ant galvos kepurę.— Išsiaiškinsim!

— Jevdokija, vakarienės grįšiu,— šūktelėjo Markovas žmonai, kai jie ėjo pro virtuvę. Berniukas su garvežiu nuvažiavo į kambario gilumą, jo niekas daugiau nedomino.

Alvis negalėjo apsispręsti: viena vertus, Markovo bute reikėjo padaryti kratą, antra vertus, dar lyg ir galima buvo apsieiti be jos. Ne, palūkėsime!

Tardymas vyko miesto vidaus reikalų skyriaus valdyboje. Iš to, kad per apklausą kabinete buvo keletas karininkų, Markovas suprato — reikalas rimtas. Jis atsakinėjo Alviui neužsikirsdamas ir tiksliai.

— Jūsų maršrutas?

— Minskas—Leningradas—Talinas—Ryga—Minskas.

— Apie kelintą jūs įvažiavote į Rygą?

— Tuoj po pietų.

— Kada gavote krovinį?

— Vėlai. Aš neatmenu, kelintą, bet vėlai.

— Aštuonioliktą? Septynioliktą?

— Greičiausiai septynioliktą.

— Toliau?

— Pastačiau mašiną stovėti toje gatvėje prie turgaus ir nuėjau paieškoti lauktuvių.

— Kokioje gatvėje prie turgaus?

— Greta yra lengvųjų automobilių stovėjimo aikštelė.

— Ar ilgai jūs užtrukote turguje?

— Turgus jau buvo uždarytas, aš vaikščiojau po parduotuves. Nupirkau žmonai batus ir berniukui garvežį. Juk pats matėte.

— Baigęs vaikščioti po parduotuves...

— Užėjau pavalgyti,— Markovas užbaigė Alvio pradėtą sakinį.

— Kelintą?

— Apie septynias. Uošvei reikėjo nupirkti antklodę, bet nespėjau, nes parduotuves uždarė.

— Kur jūs valgėte?

— Ar man galėjo ateiti į galvą, kad manęs kada nors šito paklaus?

— Valgykloje? Kavinėje?

— Valgykloje. Senamiestyje. Ten pat greta yra toks apvalus raudonų plytų bokštas. Turbūt koks nors paminklas, ar ką. Užsieniečiai buvo užstoję visą šaligatvį, fotografavo ir kudakavo savo kalba.

— Jūs galėtumėt tą vietą parodyti?

— Lengvai. Bet jūs, drauge tardytojau, klystate! Markovas tyras ir nekaltas. Jūs be reikalo su manim gaištate laiką!

Jei Markovas tik apie penkias gavo krovinį, tai vaikščioti po parduotuves jam nebeliko laiko, bet jis jokiu būdu negali būti ir tas žmogus, kuris sėdėjo prie taksi vairo ir nušovė inkasatorių. Taksi banke pasirodė antrą, vadinasi, nuo tos valandos iki pat vagystės už vairo sėdėjo tas pats žmogus, nes inkasatoriai juk nebūtų leidę keistis vairuotojams. Ir vėl Alviui, nepaisant pakankamai įtikinamų Konrado išvedžiojimų, atėjo į galvą mintis, kad šauti galėjo pats Liudvigas Rimša. Gaila, kad Rimšai nebuvo galima pritaikyti parafino ekspertizės, nes į jį patį buvo šauta, todėl jau neįmanoma nustatyti, ar jis tą dieną naudojosi ginklu, ar nesinaudojo. O kokios galėjo būti Markovo funkcijos? Kokio velnio jis buvo priimtas į šutvę, jeigu rizikuoti reikėjo tiktai kitiems? Labiausiai įtikima, kad jis pasirodė Rimšos namuose po mano pirmojo vizito, susidorojo su Langermaniu, susikišo pinigus ir išvažiavo. Bet su grobikais kontaktas, matyt, buvo glaudus, nes kitaip jo nebūtų į namus įsileidę. Valgyklą Markovas gali prisiminti ir iš kito lankymosi Rygoje, bet valgių, jeigu jis valgykloje nebuvo, nesugalvotų, nes galima patikrinti tos dienos valgiaraštį.

— Ką jūs valgėte?

— Sriubą su frikadeliais, raugintų kopūstų salotas ir antrekotą... Jūs, viršininke, iš tikrųjų su manim veltui gaištate laiką!

— Daugiau nieko nevalgėte?

— Dar putėsius su pienu.

— Ir tada nuėjote tiesiai atgal prie mašinos?

— Ėjau atgal prie mašinos, bet pakeliui panorau pažiūrėti kino. Kai išėjau, temo. Tada aš pasileidau pustekinis.

— Filmas?

— Apie karą...

— Jūs lėtai važiavote...

— Aš juk visą laiką nevažiavau. Dar numigau. Anksčiau tikrai trankydavausi naktimis, o dabar sveikata nebelaiko.

— Kur jūs miegojote?

— Mašinoje, suprantama. Antklodes visada pasiimu, ant sėdynės vietos pakanka. Važiavau iki tamsos, tada pasukau į šalikelę. Kaip tik buvo ant Dauguvos kranto. Rytą norėjau pamėtyti spiningą, bet pramiegojau kaip katinas ant pečiaus.

Alvis valandėlę pagalvojo, kaip suformuluoti kitą klausimą. Jį šiek tiek stebino Markovo ramybė, jo, be abejonės, būta šaltų nervų žmogaus.

— Ar jūs man papasakojote tikrai viską, kas atsitiko važiuojant per Latviją? Ar koks nors epizodas neužsimiršo?

— Viską! Kaip kunigui. Aš nesu nusidėjęs, nedarykite ir jūs nuodėmės, kris ant jūsų sąžinės. Jums reikalingas kitas Markovas.

Alvis ištraukė iš kišenės pirštų atspaudų fotografijas ir išdėliojo ant stalo priešais Markovą.

— Čia jūsų pirštų atspaudai. Daktiloskopai juos rado ant vieno lengvojo automobilio vairo ir bėgių perjungimo svirtelės.

Markovas akimirką nieko nesuprasdamas mirkčiojo akimis, paskui pašoko ant kojų.

— „Zaporožietis"?— sušuko jis.— Senos laidos?

— Taip.

Markovas siautėjo beveik minutę. Jis išsiplūdo visais keiksmažodžiais, kokius tik atsiminė, ir net tais, kuriuos jau seniai buvo užmiršęs. Tarp jų buvo ir tokių perliukų kaip „velnio bobutės šikpuodis", „galvijų ešelonas" bei „suvažinėta varlė". Kai keiksmažodžiai beveik išsibaigė, pasipylė ir informacija.

Maždaug dvidešimt ar trisdešimt kilometrų nuo Rygos, beveik toje vietoje, kur Markovas nakvojęs, jį sustabdęs kažkoks „Zaporožiečio" savininkas ir paprašęs paspaudyti akseleratoriaus pedalą, kol jis pats užvesiąs automobilį. Markovas, aišku, padėjęs, ir motoras visai greitai suūžęs.

— Ak tu šūdvežy! Ak tu meitėli!

Kaip ir buvo galima tikėtis, prašytojo išvaizdos Markovas neprisiminė. Buvo tamsu. Jis tik prisiminė, kad vyriškis buvęs maždaug jo ūgio.

Jei Markovas nemeluoja, o, atrodo, jis tikrai nemeluoja, vadinasi, nusikaltėlis ruošė sau alibi. Jis pasirūpino, kad į miliciją patektų kito žmogaus pirštų atspaudai, ir sekliams visai

netikėtai velniškai pasisekė, nes Markovas jau vienąsyk buvo teistas ir todėl jo pirštų atspaudai buvo kartotekoje. Žinoma, po džiūgavimo, kai atrodė, jog nusikaltėlis jau beveik rankose, šis įvykis panėšėjo į nesėkmę, bet šioje nesėkmėje buvo ir racionalus grūdas — nusikaltėlis ieškojo sau alibi. Vadinasi, jis nebuvo visai tikras, jog anksčiau ar vėliau nepateks į seklių akiratį. Jis tikėjosi, kad automobilio pagrobimą gali susieti su juo. Bet svarbiausia — jis norėjo padaryti įspūdį, kad išvyko iš Rygos, vadinasi, iš tikrųjų liko tenai. Toks apsukrus žmogus turėjo suprasti, kad, palikęs ant vairo Markovo pirštų atspaudus, vis dėlto rizikuoja, kad daug paprasčiau būtų visai nepalikti pirštų atspaudų, tačiau jam reikėjo alibi — ir jis rizikavo. Šia sąmoninga rizika ir galima paaiškinti, kodėl Markovas negali nusakyti jo išvaizdos; jis nesirodė, laikėsi šešėlyje, jeigu nors valandėlę turėjo išeiti iš už automobilio, stovėjo kur tamsu. Vadinasi, suvokė, jog rizikuoja.

Žinoma, galimas daiktas, kad Markovas meluoja. Teoriškai jis būtų spėjęs nuvažiuoti „Zaporožietį" ir paslėpti miške prie Tūrkalnės, nužingsniuoti tuos dešimt kilometrų iki Uogrės, įlipti į traukinį ir grįžti į Rygą pasiimti savo sunkvežimio, bet tai daryti jam nebuvo prasmės. Tas pats būtų buvę palikti „Zaporožietį" bet kurioje Rygos gatvėje ir važiuoti toliau savo sunkvežimiu, nes jam nereikėjo vaidinti, kad veržiasi iš užblokuoto miesto. Greičiau jau atvirkščiai.

Alvis išsiuntė Konradui telefonogramą apie savo samprotavimus ir nuvažiavo į aerouostą.

27

Saulė jau riedėjo pažeme, lyg skruzdės į skruzdėlyną rinkosi atgal į miestą automobiliai, kad iki tamsos jau būtų namuose, ant restoranų durų pasirodė rašteliai „Laisvų vietų nėra", iš Jūrmalos šlapiais maudymosi kostiumais, susispaudę traukiniuose važiavo linksmi poilsiautojai, gėlininkės Merkelio gatvės kampe pardavinėjo paskutinius žiedus ir parkuose jau pradėjo bučiuotis porelės, kai prie Vidaus reikalų ministerijos durų privažiavo budinti mašina. Į ją įsėdo apkūnus pagyvenęs

vyriškis kilto švarku. Apsiavęs buvo paprastus sandalus ir įsikandęs pypkę.

— Kur važiuosim, drauge pulkininke?

— Į Duonius.— Ir po valandėlės paklausė:— Ar jums netrukdo, kad aš pypkiuoju?

— Aš ir pats darau šitą nuodėmę.

— Na, kartais būna naudos ir iš svetimų nuodėmių!

Tas kelias valandas, kurios praėjo nuo Alvio telefonogramos iš Minsko, Konradas praleido užsidaręs kabinete. Jis nereagavo nei į beldimą, nei į telefono skambučius. Jis tiktai virėsi arbatą, pakšėjo pypkę ir atsilošęs minkštame krėslė kažką svarstė. Jo veide mainėsi atradimų džiaugsmas ir suklydimų apmaudas. Jis tarsi klaidžiojo po minčių labirintus, tarsi graibstėsi sienų, ir kiekvienas kelias į šalį žadino viltį, kad išeis, bet po akimirkos turėdavo prisipažinti, kad apsiriko. Ir vėl apgraibomis ėjo toliau.

Vėliau Konradas persėdo į krėslą už rašomojo stalo. Jis paėmė popieriaus lapą, nupiešė jame žmogų. Iš užpakalio. Nuo klubų iki pečių. Nužymėjo stuburą ir šonkaulius. Apytikriai. Nužymėjo ir kiek pagalvojęs padėjo lapą šalia medicinos ekspertų išvadų.

Tada išsiėmė iš stalčiaus medžioklinio šovinio gilzę ir maišelį su septyni, kablelis, septyni milimetro šratais. Jis keletą kartų supylė šratus į gilzę, vėl išpylė ant stalo ir suskaičiavo. Tada tris atidėjo į šalį, vėl supylė į gilzę, sukratė, norėdamas šratus sulyginti, bet, kai nepavyko, atrodė patenkintas.

Viskas buvo tiksliai taip, kaip jam pasakojo medžiotojai,— gilzėje būna šešiolika šratų, po keturis eilutėmis sugulusių vienas ant kito.

Patikrinęs Konradas vėl paėmė savo piešinį ir medicinos eksperto išvadą. Ekspertas buvo nurodęs trylika skylučių, ir Konradas dabar pažymėjo jas savo piešinyje kryžiukais. Kai žaizdos buvo sužymėtos, buvo aiškiai matyti, kad žmogžudys savo aukai stovėjo ne tiesiai už nugaros, bet šovė šiek tiek kampu — beveik visos skylutės buvo į kairę nuo stuburo. Vadinasi, trys šratai pralėkė pro Langermanio kairįjį šoną, bet nekliudė.

Prisiminęs, kaip Hugo Langermanis gulėjo, įsivaizdavo jį stovintį. Šūvis. Langermanis krinta... Bet kodėl žvangėdamas nedūžta langas? Langas juk Langermaniui iš kairės pusės, trys

šratai lėkė Langermaniui pro šalį, taigi bent vienas šratas būtinai turėjo pataikyti į langą. O gal įsmigo į sieną? Bet apžiūrėdami vietą kolegos būtų pastebėję!

Tuoj už Rimšų namo vartelių Konradas ėmė atidžiai apžiūrinėti žemę. Tada naktį viskas buvo per daug ištrypta. Galų gale prie pat slenksčio jis pastebėjo du lygiagrečius, pusės sprindžio ilgumo ir kokio centimetro gilumo griovelius — prie slenksčio žemė buvo minkštesnė, ir ši vieta paprastai peržengiama.

Ir vis dėlto jis nusprendė įeiti į vidų ir dar sykį patikrinti savo spėjimą.

Namuose buvo tvanku, virtuvėje skraidė didelės mėlynos musės. Žingsniai koridoriuje dusliai aidėjo. Norėjosi eiti laukan.

Konradas atlenkė padidinamąjį stiklą. Jis buvo su sidabriniais rėmeliais ir su ilga ištraukiama rankena. Per jį žiūrint, nereikėjo nosimi arti grindų.

Ne, kaip jis ir tikėjosi, pro šalį pralėkę šratai nieko čia nebuvo sugadinę, vadinasi, jų čia nė nebūta.

Konradas surinko Jurio telefono numerį, bet išgirdęs balsą padėjo ragelį. Jis apseis ir vienas!

„Tai bus įvykę visai netoli,— mąstė pulkininkas, sustojęs priebutyje.— Žinoma, visai galimas daiktas, kad Langermanis nužudytas kitur ir lavonas atvežtas čionai mašina, tačiau apie vienuoliktą čia pasigirdo šūvis, ir šis laikas tiksliai sutampa su mirties valanda, nurodyta ekspertų išvadose... Tai įvyko čia pat, visai arti."

Rūpestingai uždaręs Rimšų namo duris, Konradas išėjo į gatvę ir pasakė vairuotojui:

— Jeigu išgirsi šaudant, bėk man į pagalbą. Bet tikriausiai nereikės...

Pulkininkas Konradas Ulfas siūbuojančia jūrininko eisena perėjo gatvę ir įėjo pro vartelius į Kozindo kiemą.

Konradas valandėlę pasisukinėjo kieme, laukdamas, kad kas išeitų, bet niekas neišėjo. Jis pasibeldė, bet ir viduje niekas neatsiliepė. Jis paspaudė rankeną — durys buvo užrakintos.

Tada Konradas išgirdo, kaip darže trinktelėjo inspekto stiklas ir sukluso, atrodė, lyg smulkus lietus šiurentų medžiuose — matyt, laistė daržą.

„Kur t a i galėjo įvykti?— Konradas žvalgėsi aplinkui.— Juk ne prieš pat duris!"

Jis pagalvojo, kad t a i bus įvykę uždaroje patalpoje, kitaip kaimynai į šūvį būtų atkreipę didesnį dėmesį.

Eidamas į daržą, Konradas pažvelgė pro praviras garažo duris ir sustojo — jis pamatė, kur t a i buvo įvykę. Ant sienos juosmens aukštyje Konradas pamatė tris beveik vienodas geltonai užglaistytas dėmes. T a i buvo įvykę čia. Čia buvo įsmigę tie trys šratai, kurių jis tuščiai ieškojo Rimšų svetainės sienose. Vaizduotėje ryškiai iškilo įvykio paveikslas.

Hugo Langermanis stovėjo maždaug ten, kur ant sienos buvo glaistymo pėdsakai. Žmogžudys šovė jam į nugarą, nutvėrė už pažastų ir nutempė į Rimšų namus. Kojos vilkosi žeme, Langermanis buvo su batais, ir kulnai žemėje paliko du griovelius. Žmogžudys Langermanio lavoną nuvilko tuoj po šūvio, atstumas tarp namų nedidelis, laiko tarpas minimalus, todėl medicinos ekspertas negalėjo nustatyti, kad žmogžudystė įvyko kitur.

Konradas išsiėmė padidinamąjį stiklą, ištraukė rankeną per visą ilgį ir apžiūrėjo Kozindo mašinos numerį. Pats numeris jo beveik nedomino, jam rūpėjo varžtai, kuriais jis prisukamas. Jo įtarimai pasitvirtino — numeris neseniai buvo judintas.

„Ekspertai tikrų tikriausiai galės įrodyti, kad Rimšos ir Kozindo mašinų numeriai persukti beveik vienu metu ir tuo pačiu veržlėrakčiu,— pagalvojo Konradas, išeidamas iš garažo.— Šitas pašlemėkas žinojo, kad keliuose budi milicijos darbuotojai, todėl saugumo sumetimais sukeitė „Zaporožiečių" numerius. Ir nusigavo iki tos Tūrkalnės! Nieko, patsai papasakos, kodėl sumanė važiuoti tiesiai į Tūrkalnę. Gal jam ten reikėjo paslėpti grobį? O gal, kad spėtų į paskutinį autobusą iki Uogrės, iš kur į Rygą galima parvažiuoti ir elektriniu traukiniu, ir taksi? Kaip man anksčiau neatėjo į galvą, kad važiuojančiam tą vakarą reikėjo padorių mašinos dokumentų?"

Kozindas laistė gvazdikus. Pamatęs einantį artyn Konradą, jis padėjo šlangą ant žemės ir ėmė valytis į kelnes smėlėtas rankas.

— Jums teks eiti su manim,— ramiai pasakė Konradas.— Aš kaltinu jus Hugo Langermanio nužudymu.— Jo žvilgsnis buvo niūrus ir nepalenkiamas.

Kai Liudvigas Rimša išvažiavo iš taksi parko, staiga pamatė Neliją. Ji stovėjo ant šaligatvio ir mojo, kad jis sustotų.

Nelija atsisėdo į priekinę sėdynę. Lietpaltis prasiskleidė, ir jis pamatė baltus gražius kelius. Jam pačiam net pasirodė keista, kad namuose jų, tokių geidžiamų, niekada nepastebėdavo.

— Kur tau reikia?

— Nuvežk iki turgaus!

Nelija atrodė išvargusi, jos balse skambėjo nerimas.

— Kelintą tu būsi namuose?

— Apie vienuoliktą.

— Aš neisiu gulti, aš tavęs palauksiu... Ak...— Nelija staiga prispaudė rankas prie krūtinės.— Ak!.. Akyse viskas tavaruoja...

Vieną kartą anksčiau ją buvo ištikęs širdies priepuolis, ji dabar vaidino gerai.

— Į polikliniką?

— Nereikia. Praeis. Sustabdyk... Aš truputį atsigulsiu...

Liudvigas sustabdė mašiną ir nuleido atlošą.

— Tu vis dėlto nueik pas gydytoją,— subarė jis.

— Bus gerai... Aš nueisiu... Ar tu negali manęs parvežti namo?

Liudvigas pažiūrėjo į laikrodį. Jis šiek tiek susvyravo. Tai buvo viena iš kritiškiausių plano vietų: Liudvigas juk galėjo persodinti Neliją į kitą taksi, jeigu jam būtų pasirodę, kad laiku nespės į banką.

— Parvežk, būk geras...— gailiai verkšleno Nelija.

Liudvigas ėmė ginti „Volgą" Lenino gatve beveik per baltą vidurio liniją.

Nelija dejavo, ir Liudvigas dar kartą prašneko apie gydytoją.

— Tu tik padėk man užlipti į viršų, aš išsikviesiu gydytoją telefonu... Bet važiuok į garažą, aš nenoriu, kad mane kas nors pamatytų tokią suvargusią.

— Ligos nereikia gėdytis!

Nelija neatsakė. Ji jau žinojo, kad Liudvigas paklausys.

Hugo stovėjo Rimšų garaže už sienos išsikišimo. Norint

užlipti į viršų, Liudvigui su Nelija reikėjo pro jį praeiti. Jis trenks Liudvigui lazda, įvilks apsvaigusį į katilinę ir velkėmis užšaus geležines duris.

— Aš Nelijai pasakysiu, kad užkimšau Liudvigui burną chloroformu apšlakstyta nosine,— pasakojo Kozindui Hugo Langermanis.

— Pats geriausias chloroformas yra kirvis,— nusijuokė Kozindas.— Pirmiausia atvarstyk visas spintas ir stalčius, išmėtyk skudurus,— mokė jis.— Tegu mano, kad tu ko nors ieškojai ir kad tau sutrukdė. Be to, milicininkai galvos dar taip: o gal jis rado, ko ieškojo? Gal tai buvo koks nors neteisėtai įsigytas arba slepiamas daiktas, ir Rimša paprasčiausiai nenori prisipažinti, kad jam kas nors dingo. Paskui surišk Neliją ir užkimšk jai burną. Apie aštuonias aš kaimyno teise įeisiu į vidų ir ją išlaisvinsiu. Tu palik ją virtuvėje, kad pasilypėjęs į priebutį galėčiau Neliją pamatyti per langą.

— Jie kaltininkų tikrai pradės ieškoti tarp taksistų,— svariai tęsė Kozindas.— Taksistus labiausiai įtars. Žinojo, kad Liudvigas darbe... O gal žinojo, kad Nelija išėjo. Tai net telefonu galima patikrinti... Aš pasakysiu, kad Džeris apie tą laiką sulojo, bet nepiktai ir gana greit nutilo. Matyt, buvo pažįstamas. Gal vienas iš tų, kurie atvažiuoja žiūrėti televizoriaus? Bet jų čia yra buvę mažiausiai puskapis... Ir toliau vėl viskas panašu į taksistus... Bėga taksi, mašinoje randa paskyrą vežti inkasatorius. Žino, kad turėjo važiuoti į banką, proga viliojanti... Beveik netikėtai atsirado proga įgyti didžiulį grobį... Beveik netikėtai — šituo, svarbiausia, mums ir reikia įtikinti milicininkus!

— Paliksim raštelį,— užkimęs sukrenkštė Hugo.

— Tu paimk dar kokius batus ir pažirgliok su jais po kambarius, kad manytų, jog būta dviejų!

— Inkasatoriai vairuotoją pažins iš veido. Jeigu jiems parodys tuos taksistus, kurie...

— Inkasatoriai sėdi ant užpakalinės sėdynės, o aš sėdėsiu taip, kad veidrodėlyje manęs beveik ir nepamatys. Dėl manęs nesirūpink, manęs nepažins.

— Vienas gali atsisėsti šalia tavęs.

— Reikės pasiimti kokį instrumentą ir atlupti priekinę sėdynę, kad išlįstų spyruoklės. Tada pagailės kelnių ir nesės, kur mums nereikia!

Hugo išgirdo įvažiuojant į kiemą mašiną. Atsidarė garažo durys, ir rūsio tamsą perskrodė ryški lauko šviesa. Liudvigas „Volgą" įvairavo atbulą, mašinos priekis liko anapus slenksčio.

— Padėk man užlipti laiptais ir važiuok,— Hugo išgirdo Nelijos balsą.

— Gerai, tuojau.

Jie prasispraudė pro „Zaporožietį", pro išsikišimą, už kurio stovėjo Hugo. Laiptų link...

— Palauk, čia turi būti... Tau iš karto pasidarys geriau! — tarė Liudvigas ir sustojo.

Nelija praėjo pro Hugo.

— Aš tuojau...— šūktelėjo Liudvigas, ir Hugo išgirdo jį grabaliojantis katilinėje. Taip ir liko neaišku, ko jam taip staiga prireikė katilinėje. Gal kokių žolių arbatai?

Vienu šuoliu Hugo atsidūrė prie katilinės durų, užtrenkė jas ir užstūmė velkę.

„Rėk!"— rodė jis ženklais Nelijai.

Nelija suspiegė ir, kad atrodytų įtikinamiau, šūktelėjo keletą padrikų žodžių.

— Leiskite! Milicija! Pagalbon!

Liudvigas Rimša, išgirdęs žmonos riksmą, visu kūnu trenkėsi į geležines kūryklos duris, bet jos net nesudrebėjo.

Hugo šoko į mašiną ir įjungė degimą. Išvažiavęs į gatvę, jis užrakino garažą ir uždarė vartus. Kad kiek, jis būtų įkliuvęs: jeigu būtų išvažiavęs keliomis sekundėmis anksčiau, jį būtų pro langą pamačiusi Tereza.

Jis Kozindui nepasakė, kad nesurišo Nelijos. Nebuvo juk ir laiko.

— Kelialapis yra?

— Taip, aš pažiūrėjau!

— Na, tai tegu velniai rauna!

Išvažiuojančios mašinos ratai sukėlė nuo asfalto dulkes ir bloškė Hugo į veidą. Ir jis ėmė žingsniuoti centro link, laiko jis dar turėjo daug. Kaip paprastai viskas įvyko! Ne, kad nesurišo Nelijos, jis Kozindui nesakys!

Jis įėjo į telefoną automatą ir surinko Nelijos numerį.

— Sveika, mano brangioji! Dabar aš tave myliu labiau už viską pasaulyje! Aš tave myliu! Tu girdi? Aš tave myliu! Aš tik todėl paskambinau, kad negalėjau tau nepasakyti. Aš trokštu tavęs!

— Brangusis...— jis net ragelyje girdėjo jos tramdomą aistringą alsavimą.

„Teisingai „Veselyboje" rašoma, kad tų bergždžiųjų potraukis būna padidėjęs",— pagalvojo jis. Kaip ir visi vyrai, toms bevaikėms poniutėms, nors buvo niekuo dėtas, jis jautė panieką. Ir jis pasąmonėje troško šeimos, o moteris be vaiko — nelyginant vila su išnuomotais baldais, kur gali maloniai praleisti tris saulėtus mėnesius per metus, o ne nuolatinis butas su šeimos židiniu.

— Aštuntą paskambink į miliciją ir išpasakok viską, kaip mes tarėmės! Tik pasakyk, kad tu pati išsipainiojai iš raiščių. Kol jie atvyks, išleisk Liudvigą...

— Man bjauru prie jo prisiliesti!

— Mieloji, padaryk šitai reikalo labui.

— Bet aš jau nebegaliu skambinti...

— Ką?

— Aš ką tik kalbėjau telefonu su Tereza.

— Ką — kalbėjai?

— Ji ką tik man paskambino. Ji matė tave ateinant ir dabar mano, kad mudu lovoje. Laimė, ji mano, kad mašina išvažiavo Liudvigas, ne tu.

— Niekur nejudėk ir lauk manęs! Bučiuoju.— Jis metė ragelį.

Kaktą išpylė prakaito lašai, keliai drebėjo. Jis lyg girdėjo Kozindo balsą:

— Tegu Nelija palieka iš miško pusės vieną langą tik privertą. Persliuok per tvorą ir ropškis vidun! Tik per daug neišmindyk gėlių lysvės, kitaip milicininkai supras, kad įeita tik vieno žmogaus...

Bet jis pasiėmė iš Nelijos raktą, nes taip atrodė paprasčiau!

Iš baimės Hugo ėmė krėsti drebulys. Jis įėjo į artimiausią kavinę ir išgėrė visą stiklinę konjako, tačiau nė kiek neapsvaigo. Tada parvažiavo namo suklastoto paso. Iš tikrųjų pasas visai nebuvo suklastotas, ir žmogus paso nuotraukoje nelabai tebuvo panašus į jį. Tai buvo gelbėjimo stoties motoristo pasas. Kelios dienos prieš sumanytą inkasatorių užpuolimą pasas atsitiktinai pasipainiojo Hugo Langermaniui po ranka ir jis jį pasiėmė.

Kelio atgal jis nematė. Kai tik gaus pinigus, lėks kur akys

veda, kur kojos neša. Jis vis dar tikėjosi, kad Kozindui pasiseks Terezą užčiaupti. Žinojo, kad Kozindas net pasistengs tai padaryti, tik taip, kad nesukeltų įtarimo.

Skverelyje, maždaug už dviejų stotelių nuo Virsnavos gatvės parduotuvės, jis pamatė Žiurką. Senis sėdėjo ant suolelio, prasisegęs marškinių apykaklę ir kaitino saulėje savo ploną kaip anties kaklą.

„Tegu eina tas Žiurka šunų šukuoti! — piktai pagalvojo Hugo.— Jokios skolos jis negaus! Man dabar pinigai reikalingesni negu jiems abiem kartu!"

Jam buvo gaila, kad nepasiseks suleisti nagų į Kozindo dalį.

Įvažiuojant į banko kiemą Kozindą dar ėmė kažkoks drebulys, bet dabar jis nebejautė jokios baimės.

Sukdamas nuo Virsnavos gatvės parduotuvės, jis pamatė stovintį prie kampo Hugo. Jis pasisuko ir įėjo į vidų. Beveik tuoj pat paskui jį įėjo inkasatorius.

Kas dėjosi parduotuvėje, Kozindas gerai nematė, nes vieną akimirką jo dėmesį patraukė lazda, ji buvo padėta po gretima sėdyne. Vaikinas užpakalyje viena akimi skaitė laikraštį, kita šnairavo į parduotuvės duris.

Kozindas lazdą pasidėjo ant kelių. Jis pamanė, kad galėtų inkasatoriui smogti dabar. Ir kai prieitų Hugo, liktų tiktai išstumti jį iš mašinos. Bet jis nebuvo tikras, kad Hugo ko nors nepražiūrės. Kai tik pamatys Hugo išeinant pro duris, tada iš karto ir smogs. Užtaisytas, nupjautas medžioklinis vienvamzdis, kurį jis pasiėmė dėl drąsos, buvo užkištas už diržo ir spaudė šoną — jį lengvai galėjo išsitraukti kaire ranka. Bet ginklas buvo numatytas tik išimtiniam atvejui.

Viskas, ko gero, būtų taip ir įvykę, kaip Kozindas buvo numatęs, jeigu saulė nebūtų atsispindėjusi nuo parduotuvės stiklinių durų ir apžilpinusi Kozindo. Jeigu mašina būtų sustojusi nors metrą toliau ar arčiau, kampas būtų pasikeitęs, ir saulė gal net būtų plieskusi į akis užpakalyje sėdinčiam inkasatoriui. O dabar saulė inkasatoriui padėjo permatyti parduotuvę iki pat kasos. Jis pamatė, kas darosi parduotuvėje, ir todėl kaip ungurys išslydo iš mašinos porą dešimtadalių sekundės anksčiau, negu Kozindas spėjo trenkti lazda jam per pakaušį.

Išslydęs iš mašinos, inkasatorius karštligiškai plėšė pistoleto dėklą.

Kozindas spėjo iššauti pirmas, ir vaikinas krito veidu į žolyną. Tik dabar Kozindas kaip reikiant suvokė, ką padaręs. Klaikus išgąstis, kuris buvo apėmęs Kozindą, supratus, kad vaikinas išvengė jo smūgio, kad jie beveik įkliuvo, kad ateityje jų laukia vien teismai ir kalėjimai, tas klaikus išgąstis pasidarė nebesuvaldomas. Jeigu Hugo nebūtų spėjęs įšokti į mašiną, jis būtų bėgęs vienas. Kraujas pulsuodamas plėšė smegenis ir šaukė: „Bėk! Bėk! Bėk! Bėk!"

Iki Juglos tilto jis lėkė kaip su autopilotu. Automatiškai pamatė sankryžoje raudoną šviesą, automatiškai išjungė pavarą ir automatiškai sustabdė, paskui taip pat automatiškai vėl įjungė pavarą. Tiktai kitapus tilto pamažu vėl pradėjo veikti galva, nes jau atrodė, kad viskas vis dėlto baigsis gerai.

— Kodėl tu jį...— visas virpėdamas nedrąsiai prabilo Hugo.

— Taip tikriau. Jis, pasirodo, mane pažinojo iš ankstesnių laikų.

Melas skambėjo labai įtikinamai. Hugo iš karto aiškiai suprato, kad prie Kozindo dalies nė piršto neprikiš ir ims tiktai tiek, kiek Kozindas duos. O Žiurkai atgauti skolą nebebuvo jokio šanso.

Ir tada jie pamatė ant plento milicininkus. Kozindas neturėjo laiko galvoti, kodėl jie stovi ir tikrina visas mašinas iš eilės. Jis tik matė mašinas ir priekyje ant plento milicininkus. Net jeigu būtų žinojęs, kad tai autoinspekcija tikrina automobilių techninę būklę, jis nebūtų rizikavęs važiuoti toliau — „Volga" nėrė šimto dešimties kilometrų per valandą greičiu, ant užpakalinės sėdynės buvo sumesti brezentiniai inkasatorių maišeliai su pinigais, o kelialapyje nurodyta, kad jis paskirtas į banką.

Kozindas rado vienintelę išeitį. Jis pristabdė ir pasuko į miško kelią. Tai buvo senasis kelias, kuris vedė į Liudvigo Rimšos namus.

— Mesim mašiną čia pat,— sumurmėjo Hugo.

— Idiotas! Mus su šunimis iš karto pavys! „Volgą" reikia įvaryti į Rimšos garažą! Naktį nuvažiuosim kur nors kitur.

Už keturiasdešimties kilometrų nuo Rygos jie buvo įsirengę vieną slėptuvę, o miške už Tūrkalnės mokyklos — kitą.

— Ligi slėptuvės mes nenusigausim! Visi milicininkai bus jau ant kojų.

Kai prie namų privažiavo milicijos mašina, Hugo Langermanis drebino kinkas viršutiniame aukšte, miegamajame. Jis buvo taip persigandęs, kad tik paskutinę akimirką paspyrė inkasatorių maišelius po lova. Jis kažkodėl pagalvojo, kad Alviui tereikia pakilti, pamatyti jį ir jis bus areštuotas, nors iš tikrųjų Alviui jis tuo tarpu būtų buvęs tik nepažįstamas žmogus.

Hugo girdėjo Neliją kalbant su milicininku. Ji kalbėjo ramiai, nesikarščiuodama, nors kiekvieną akimirką galėjo pradėti daužyti duris Liudvigas ir virtuvėje, be abejo, būtų jį išgirdę. Duris Liudvigas trankė periodiškai. Jis tikriausiai jau seniai iki mėlynumo buvo nusidaužęs kumščius ir kojas. Katilinėje daugiau nebuvo kuo daužyti — Hugo patikrino. Jis net išnešė iš ten kibirą su briketais, nekalbant jau apie žarsteklį. Jis prisiminė, kad ant sienos katilinėje kabojo kažkoks išdžiovintų vaistažolių kuokštas. Gal jos buvo nuo širdies, ir kaip tik jų Liudvigas įėjo paimti Nelijai?

Hugo keikė Kozindą, kuris dabar tikriausiai kapstosi po savo daržą, kad praeiviai regėtų, ką jis daro, ir nusprendė — jeigu įklius, Kozindo negailės. Tai buvo Kozindo idėja, tegul pats už ją ir moka. Paskui Hugo susimąstė, kaip atsikratyti Nelijos. Bėgti kartu su Nelija būtų beprotybė, porelę visada lengviau nutverti. Jis norėjo sugalvoti Nelijai kokį nors alibi, bet nieko protinga neatėjo į galvą, tada jis kažkodėl prisiminimais grįžo į praeitį. Į tą vakarą, kai jis prikalbėjo Neliją būti bendrininke.

Jis pastatė sraunioje meilės upėje seną, bet tvirtą bučių. Jis sakėsi esąs nelaimių apniktas žmogus, vargšas, kad vienintelė vertybė, kurią jis pasaulyje turi,— jos meilė. Kad ir kaip sunku būtų, jis už tą meilę kovosiąs. Jis važiuosiąs ir uždirbsiąs pinigų jų lizdeliui. Į tolimąją Šiaurę, kur daug moka. Ne, Neliją jis paliksiąs Rygoje. Ten, kur jis susitaręs dirbti, moterų iš viso nepriima. Ir apskritai jis negalįs priimti iš jos tokios aukos. Ne, jis mirtų iš sielvarto, jeigu jai kas nors atsitiktų, jeigu ji susirgtų. Ji turinti likti čionai. Ir ištikimai laukti. Gal metus, gal dvejus... Iš pradžių, kol žmonės apsipranta su darbu, tas uždarbis ne toks jau didelis, bet kai ateina treti, ketvirti metai, tada tik žerkis pinigus.

Nelija žinojo, kad nėra pati gražiausia moteris pasaulyje, bet ji buvo beveik tikra, kad yra pati gražiausia Hugo, bent jau tol, kol budriai stovi šalia. Ji žinojo, kad tokios tolimos

ir ilgos vyrų kelionės nedaug gera žada net ir teisėtoms žmonoms su vaikais. Tokioje tolybėje visko gali atsitikti. Ji išklausinėjo pietinių respublikų darbo jėgos samdytojus, kur jie galėtų gauti darbo abudu. Hugo buvo patenkintas, bet vėliau pasakė išsiaiškinęs, kad iš tokių išvykų žmonės grįžta dar didesni skurdžiai negu išvyko.

Kai Hugo jos akivaizdoje ėmė pildyti kadrų anketą, ji visai puolė į neviltį.

Kitą dieną jis atėjo su pasiūlymu. Jis sutikęs seną mokyklos draugą, kuris dabar dirbantis inkasatoriumi. Tas taip pat turintis piniginių sunkumų, o antrasis inkasatorius — savas vaikinas. Jeigu Hugo galėtų gauti taksi, kuriam kaip tik tą dieną reikia važiuoti į banką, ir galėtų kelias valandas neutralizuoti tikrąjį vairuotoją, tai jie už viską užmokėtų keturiasdešimt tūkstančių.

Tai buvo truputį švelnesnis variantas už tą, kurį girdėjo Žiurka.

Nelija sutiko iš karto. Ir tuoj pat rado pasiteisinimą.

— Rimša sugriovė visą mano gyvenimą! Tegu jį išmeta iš tų vairuotojų! Daugiau liks laiko morkoms ir krapams! Žinai, jis man bjaurus!

Visą vakarą jiedu skaičiavo ir dėliojo krūvelėmis pinigus. Hugo įsitraukė į darbą, įraudo ir beveik užmiršo, kad šie pinigai ieškomi. Jis didžiavosi savimi, nes jam sąvokos „pinigai" ir „darbas" nebuvo susijusios. Jeigu kas nors ir siejosi, tai nebent tik primindavo, jog „uždirbtų pinigų" visuomet per mažai ir dar reikia „gauti pinigų". Dar eidamas į pradinę mokyklą, jis suprato, jog jų šeimoje daugiausia naudojamasi „gautais pinigais". Tai buvo visai normalus dalykas. Žodžių „gauti" ir „vogti" reikšmė buvo visai skirtinga. Vagia tik uogienės stiklainius iš sandėliuko ar nudžiauna paklodes iš pastogių.

Patėvio vis dėlto aš neaplošiau, pagalvojo Hugo Langermanis, žiūrėdamas į žalių, raudonų ir alyvų spalvos kupiūrų krūveles. Sunkioje „pinigų gavimo" kovoje jis tarsi lygino save su patėviu. Jis, žinoma, pralošė, pralošė smarkiai, tačiau apskritai buvo pagarbos vertas priešininkas.

Nelijai vogti pinigai jokio džiaugsmo nesuteikė. Jeigu jai būtų reikėję antrąkart duoti sutikimą tokiu būdu gauti pinigų,— o juk visos teisybės ji nežinojo,— Nelija būtų atsisa-

kiusi, nors net ir Hugo būtų tekę prarasti. Ji nemokėjo pasakyti kodėl, bet tvirtai žinojo, kad tikrai būtų atsisakiusi.

— Ar man sukneles imtis?

— Neimk.— Hugo apglėbė jos pečius. Pinigų krūva jį nuramino, nes jautė keistą jų valdžią, ir dabar jam reikėjo sugalvoti, kaip paspruktі.

Jis ėmė vaizduotis jų būsimą gyvenimą ir pasakoti, koks jis bus gražus. Hugo kur nors ant kitos jūros kranto pastatysiąs namą, „tokį pat gražų kaip šis", įsigysiąs šunį, „net didesnį už Džerį", nusipirksiąs mašiną. „Volgą". Nelija tylėdama pakilo ir atsisėdo prie lango.

— Kas tau atsitiko?

— Nieko. Aš noriu trupučiuką pasėdėti.

— Eisim į teatrus, aš tave aprengsiu kaip princesę! Paskirsim vieną savaitės dieną ir priiminėsime svečius. Stalai lūš nuo valgių, ir oras drebės nuo dainų!

Per Nelijos skruostą nusirito tyli ašara. Ji nežinojo, ko nori, bet žinojo, kad to, ką siūlė Hugo, ji tikrai nenori. Beveik viską jinai jau turėjo, bet to buvo per maža, kad tikrai gyventų. Dabar ji suprato, kad ieškojo visai ne Hugo. Ji ieškojo gyvenimo pilnatvės, ieškojo prasmės. Darbo? Galbūt? Galimas daiktas, kad darbo. O gal ir vaiko. Dar geriau dviejų. Trijų. Kad ir daugiau. Tai būtų jos įnašas. Vaikai nėra mokestis, vaikai — įnašas. Vaikai — tai pats žmogus. Amžinas.

Apačioje, garaže, nuvirto kažkas sunkus. Trenksmas buvo šaižus ir skardus. Hugo pašoko ir puolė laiptais žemyn.

Keista, bet Nelija jautėsi kaip moteris, kurią vyras užtiko lovoje su meilužiu. Rūstus ir negailestingas vyras.

Žinodama, kad Liudvigas uždarytas katilinėje, ji jautėsi bjauriai. Kol jie buvo namuose tik dviese su Liudvigu, kol jis kartkartėmis spardė kūryklos duris, jos nuotaika buvo net pakili, nes viskas buvo panašu į išdaigą, kaip senamadėje komedijoje, bet vėliau atvažiavo Hugo. Jis buvo meilužis, Liudvigas buvo vyras. Nors jis nieko negalėjo padaryti, bet buvo čia pat, greta, ir ji beveik fiziškai jautė jo buvimą. Ji stengėsi atmintyje atgaivinti pačius bjauriausius jų bendro gyvenimo vaizdus, prisiminti apie Liudvigą tik bloga, priskirti jam dar pusę savo nuodėmių, vadino jį tylomis bjaurybe, bet kuo ilgiau jį keikė, tuo greičiau žodžiai ėmė virsti vien tuščiais garsais. Ir vis skaudžiau ji ėmė suvokti savo kaltę. Nelija bandė išsi-

vaduoti nuo tos nepakeliamos minties, išrauti ją kaip piktžolę, akimirką tai net pavyko, bet ji tuoj vėl išaugo ir suvešėjo.

Dabar Liudvigas tikriausiai bus ištrūkęs. Ji dar tikėjosi, kad garaže paprasčiausiai nuvirto koks didelis daiktas, bet protas sakė, kad be niekur nieko niekas negali nuvirsti ir kad garaže niekas daugiau, be katilinės durų, negali nuvirsti. Bet ji tikėjosi.

Jeigu jai grėstų fizinė bausmė, Nelija jos lauktų nė akim nemirktelėdama. Ją gąsdino moralinė bausmė, ir Nelija žinojo, kad tuoj jos sulauks.

Kadangi buvo basas, Hugo laiptais žemyn nubėgo tyliai. Jis nubėgo vos trisdešimt žingsnių, bet jau uždusо iš susijaudinimo. Kai pridėjo ausį prie durų į garažą, pirmiausia išgirdo daužantis savo širdį. Bet netrukus išgirdo, kaip kažkas tamsoje grabinėja sienas, išgirdo kažką atsitrenkiant į automobilį ir dar kelis neaiškius garsus. Ir tada, traukdamasis nuo durų, jis nugara atsirėmė į kažką aštrų. Tai buvo ginklų spintos kampas.

„Aš neleisiu jam ištrūkti,— akimoju pagalvojo.— Patronai laikomi viršutinėje lentynoje." Tąsyk svečiuose Liudvigas gyrėsi savo medžiokliniais šautuvais, ir Hugo prisiminė, kad patronai su žaliomis, rudomis ir raudonomis gilzėmis buvo sudėti viršutinėje spintos lentynoje, o antroje, žemiau,— užkamšalai.

Hugo sugraibė ir paėmė patronus. Apie medžioklę jis neturėjo jokio supratimo, be abejonės, būtų galėjęs paimti patronus su septinto numerio šratais balandžiams, kurie iš tikrųjų nepereina net per storesnius marškinius, bet jam pasitaikė patronai, užtaisyti kulkomis, kurios, sutikusios kliūtį, prasiskečia ir įsiskverbia kaip propeleris, išplėšdamos didžiules žaizdas.

Hugo užtaisė medžioklinį šautuvą ir atidarė duris.

Liudvigas buvo įjungęs „Volgos" prožektorius. Jie apšvietė garažo vartus į kiemą. Liudvigas, stovėdamas šio balto rato vidury, stengėsi mašinos užvedimo rankena išlaužti geležinius strypus, kurie buvo vartojami kaip skląsčiai. Dešinės pusės strypą jau buvo išlaužęs ir ėmėsi kairiojo. Hugo raktų, aišku, nebuvo padėjęs ten, kur jie paprastai būna, todėl Liudvigui skląsčius dabar reikėjo laužte išlaužti.

— Eik atgal į katilinę, arba šausiu!

Liudvigas greit apsisuko, griuvo žemėn už mašinos ir at-

virtęs ant nugaros abiem kojomis spyrė į vartus. Kairysis skląstis, matyt, irgi vos vos laikėsi, ir jis tikėjosi jį išmušti be laužtuvo.

„Aš negaliu jo paleisti, tada aš prapuolęs... Jeigu jis, šitoks petingas bernas, nugriebs mane, tada man galas..."

Liudvigas dar kartą spyrė kojomis į vartus.

Nors Hugo matė tik visai mažą kūno lopinėlį — beveik visą Liudvigą užstojo automobilis,— jis iššovė. Ir išgirdo garsą, koks būna, sudavus plaštaka per minkštą, riebų molį.

Siaubo riksmas nuskambėjo ant laiptų jam už nugaros, ir tuoj pat pro šalį pralėkė Nelija. Ji pribėgo prie Liudvigo, kuris jau buvo nebegyvas, puolė ant kelių ir ėmė aimanuoti:

— Dovanok! Dovanok! Dovanok!

Hugo priėjo kiek arčiau, ji pažvelgė į jį iš siaubo išplėstomis akimis ir suriko:

— Piktadary! Pabaisa! Lauk!

Jis pakėlė šautuvą ir šovė dar kartą.

Per tardymą Kozindas pasakė, kad jis nori nenori turėjęs Langermanį likviduoti, nes Langermanis išprotėjęs. Gal tai buvo tik Kozindo prasimanymas, kad nors kiek palengvintų savo likimą, nes tikrai skambėjo kur kas geriau, negu, tarkim,— nušovė, norėdamas atsikratyti vienintelio liudininko ir pasiglemžti visus pinigus. O gal Kozindas tikrai sakė tiesą — iš jo parodymų psichiatrai nustatė aiškius persekiojimo manijos sindromus:

— Vos tik Langermanis išgirsdavo kokį šlamesį, pašokdavo ant kojų ir sakydavo: „Teismas eina! Patėvis su Žiurka nori atsiteisti savo tūkstančius! Bet ką aš jiems duosiu, kai taip menkai teuždirbu!"

Segtuvai su šios bylos dokumentais, paaiškinimais ir išvadomis jau seniai buvo nukeliavę į ministerijos archyvą, į dulkes ir užmarštį, kai spalio pavakary, nepaisydamas drėgno vėjo, Alvis vėl turėjo važiuoti į Duonius. Jis ilgai ieškojo autokatastrofos liudininko, ir ką tik jam buvo paskambinta, kad tas gyvena Duoniuose.

Alvis paprašė, kad vairuotojas pasuktų per mišką senuoju, duobėtu keliu.

Kozindų kieme Tereza džiaustė ant virvės skalbinius. Ji buvo apsivilkusi geltona suknute, ją vėjas plaikstė ir vijo apie kojas. Geltonas fonas išryškino juodus plaukus, tamsiai įdegusias kojas ir kaklą.

Ežero seklumose dužo bangos ir į krantą ritosi baltos putos. Kaip į žemę įsprausti fakelai degė darže gladiolės.

— Pristabdyk.

Ir Alviui pasidarė liūdna, kad šiandien jis negali net prieiti ir pasakyti jai kelių žodžių. O gal tik jam pačiam taip atrodo, kad negali? Ne, negali...

Prabangiųjų Liudvigo Rimšos namų durys buvo užrakintos ir užantspauduotos balto popieriaus juostomis. Nesutvarkytas sodas darė įspūdį, kad viskas apleista, lyg namo visai nebebūtų, lyg jis būtų nugriautas arba sudegęs.

— Nyki vieta,— pasakė vairuotojas.

— Važiuojam...

Apie autorių

Latvių prozininkas Andris Kolbergas gimė 1938 m. Rygoje. Dirbdamas įvairiuose Rygos fabrikuose bei gamyklose baigė vidurinę mokyklą. 1966—1968 m. mokėsi Maskvos poligrafijos instituto redaktorių fakultete. 1974 m. priimtas į Latvijos TSR rašytojų sąjungą; 1979 m.— į Latvijos TSR kinematografininkų sąjungą.

Pirmasis kūrinys „Arnoldo Zandės cigaretė" (1969) apie nelengvą tardytojo darbą. Tai svarbiausia rašytojo kūrybos tema. 1971 m. išėjo A. Kolbergo apsakymų knyga „Šūvis dieną", 1973 m.— humoreskų rinkinys „Šaunūs vaikinai", 1974 m.— apsakymų bei apysakų rinkinys „Sakalas". 1977 m. pasirodė pirmasis romanas „Trijų dienų kriminalinė byla", 1978 m. antrasis —„Žmogus, kuris bėgo per gatvę". Abu romanai išversti į rusų, antrasis verčiamas į čekų kalbą. 1981 m. išleistas romanas „Našlė sausyje". A. Kolbergo kūriniai pasižymi įdomiu siužetu, painia intriga, gyvais charakteriais.

Pagal rašytojo scenarijus sukurti meniniai filmai: „Būti nereikalingam" (1976), „Dovanos telefonu" (1977), „Ralis" (1978), dviejų serijų detektyvas „Trys dienos apmąstymams" (1980).

„Trijų dienų kriminalinė byla"— pirmas populiaraus latvių rašytojo romanas lietuvių kalba.

Vertėjas

ИБ № 2834. Андрис Колберг. УГОЛОВНОЕ ДЕЛО НА ТРИ ДНЯ. Роман. Серия «Дорогами смелых» № 137. На литовском языке. Перевел с латышского *Лаймонас Радзиньш*. Издательство «Вага», 232600, Вильнюс, пр. Ленина 50

Andris Kolbergas. TRIJŲ DIENŲ KRIMINALINĖ BYLA. Romanas. Serija „Drąsiųjų keliai" Nr. 137. Redaktorė *B. Balčienė*. Men. redaktorius *S. Chlebinskas*. Virš. dailininkas *I. Zibucas*. Techn. redaktorė *E. Rumbavičienė*. Korektorė *E. Davidavičiūtė*. Duota rinkti 1982.03.25. Pasirašyta spaudai 1982.06.01. Leidinio Nr. 10552. Formatas 84×108¹/₃₂. Popierius spaudos Nr. 2. Iškili spauda. Šriftas 9 p. „Baltika". 10,5 apsk. sp. l. 10,8 sąl. sp. atsp. 11,8 leid. l. Tiražas 30 000 egz. Užsak. Nr. 999. Kaina 90 kp. „Vagos" leidykla, 232600, Vilnius, Lenino pr. 50
Spaudė „Vaizdo" spaustuvė, 232600, Vilnius, A. Strazdelio 1

Kolbergas A.

Ko-121 Trijų dienų kriminalinė byla: Romanas / Iš latvių k. vertė [ir apie aut., p. 198, parašė] L. Radzinis.— V.: Vaga, 1982.— 198 p. (Drąsiųjų keliai; 137).

Romano veiksmas sukasi apie sunkų nusikaltimą. Autorius parodo ištisą sukčių, miesčionių, aferistų galeriją, smerkia jų parazitišką gyvenimo būdą, vedantį į nusikaltimus, ir kartu iškelia sumanius, drąsius, valingus kriminalinės paieškos darbuotojus.

4803010200

$K\frac{70803-250}{M852(10)-82}$ 259—82

BBK 84Latv

T(Lat)

1982 m. „DRĄSIŲJŲ KELIŲ" SERIJA:

1. B. Gusevas TRYS VALANDOS PRIEŠ AUŠTANT
2. A. Kolbergas TRIJŲ DIENŲ KRIMINALINĖ BYLA
3. H. Pailas ROBINO HUDO NUOTYKIAI
4. NUOTYKINIAI UŽSIENIO RAŠYTOJŲ KŪRINIAI

90 kp